

Siyaset Ve Ahlak

Kötülük Problemi Ve
TeodiselerGönüllü ve Zorunlu
Göç'ün Ekonomik
Etkileri

Kritik Bakış

AKIL-FİKİR-ERDEM

MART 2025

*PROF. DR. EROL GÖKA *SELÇUK KÜTÜK *YUSUF ASLAN *JATHAN J. ROBINSON
*PETER HUDIS *DOÇ. DR. MEHMET FATİH ARSLAN *JORDAN KRAEMER
*MUHAMMED JAMIL *GRANT INSKEEP *DR. MEHMET RAKİPOĞLU
*MAWADA BAHAAH *SEVRANUR YETKİN *MEHMET ESAD *VUK BACANOVIC
*NADİR AŞÇI *VALERIA GIANNOTTA *ADNAN BOYNUKARA *DR. ENSAR KIVRAK
*THOMAS PARIS-BENGHOZI *LASSANE OUEDRAOGO *KEMAL ÖZTÜRK *DOÇ. DR.
*NECMETTİN ACAR *RAMZY BAROUD *OSMAN KEPENEK *WANG WEN
*TOBY WALSH *MUSTAFA EKİCİ *DENGİYAEEFA ANGALAPU
*MUHAMMED ERKAN KARABEKMEZ *AHMET ÖZCAN *DOÇ. DR. CEM ŞENOL
*TAHA ÖZHAN *DR. ZEYNEP MÜNTEHA KOT *MUHAMMED DAVUT ÜNALMIŞ
*DOÇ. DR. İSMAİL SARI *DR. AMİRA ABO EL FETOUH
*TOM VALOVIC *SELÇUK KÜPÇÜK

Dergi Adı: Kritik Bakış

Sayı: Mart 2025

Yayın Periyodu: E-Dergi

Yayın Türü: Siyaset, Jeopolitik, Felsefe

Yayın Ekibi

Genel Yayın Yönetmeni: Ahmet Özcan

Sorumlu Müdür: Bekir Gündoğdu

Yayın Danışmanı: Ramazan Yıldırım

Editörler:

Cengiz Sözübek

Cüneyt Güven

Abdullah Miroğlu

Yavuz Aslan

Ali Karakuş

Sanat Yönetmeni: Serkan Sarıkaya

Grafik-Tasarım: Abdullah Başyigit

Sosyal Medya yönetmeni: Nezir Doğan, Ömer Gündoğdu

Redaktör: Ayşe Doğu

Katkıda Bulunanlar:

Meliha Çelik

Sevranur Yetkin

Yaren Gündoğdu

Yusuf Arslan

M. Akif Yıldırım

Ahmet Özgür Mut

Berhan Altaş

Sena Balkan

Mustafa Ekici

Çevirmenler:

İngilizce: Ali Karakuş, Yavuz Aslan

Almanca: Meryem Ferah

Arapça: Aşur Çuha

Fransızca: Seda Nur

İspanyolca: Yasin Demir

Yayın ve İletişim Bilgileri

Yayıncı Kuruluş: Sencer Ajans

Yayın Yeri: İstanbul

E-posta: kritikbakisdergi@gmail.com

SOSYAL MEDYA HESAPLARI:

YOUTUBE:

TR : @kritikbakis

ENG : @kritikbakis_eng

X:

TR : @kritikbakis

ENG : @kritikbakis_eng

ALM : @kritikbakis_de

FR : @kritikbakis_fr

ARB : @kritikbakis_arb

İNSTAGRAM:

TR : @kritikbakis

ALM : @kritikbakis_de

ENG : @kritikbakis_eng

FR : @kritikbakis_fr

ARB : @kritikbakis_arb

WHATSAPP:

Kanalı Görüntüle

TELEGRAM:

Kanalı Görüntüle

FACEBOOK:

TR : @kritikbakis

ENG : @kritikbakis_eng

<u>PROF. DR. EROL GÖKA</u>	<u>SİYASET VE AHLAK</u>	<u>02</u>
<u>SELÇUK KÜTÜK</u>	<u>KÖTÜLÜK PROBLEMİ VE TEODİSELER</u>	<u>05</u>
<u>AHMET ÖZCAN</u>	<u>TÜRKİYE’NİN YENİDEN DOĞUŞU İÇİN: DENİZ VE GÖK DENİZ UFKU</u>	<u>11</u>
<u>JATHAN J. ROBINSON</u>	<u>MÜSLÜMAN KARŞITI PROPAGANDAYA KARŞI MÜCADELE ETMELİYİZ</u>	<u>16</u>
<u>PETER HUDİS</u>	<u>TRUMP-PUTİN EKSENİ VE KÜRESEL SİYASETE ETKİSİ</u>	<u>18</u>
<u>GRANT INSKEEP</u>	<u>AVRASYA İÇİN ÇİN-AMERİKAN SAVAŞI</u>	<u>23</u>
<u>DR. MEHMET RAKİPOĞLU</u>	<u>İSRAİL VE YENİ SÖMÜRGEÇİ STRATEJİ: BATI ŞERİA’YI GAZZELEŞTİRMEK</u>	<u>28</u>
<u>MAWADA BAHAH</u>	<u>DÜRZİLERİ SAVUNMAK: İSRAİL’İN YENİ SURİYE’Yİ BÖLME BAHANESİ</u>	<u>30</u>
<u>DOÇ. DR. MEHMET FATİH ARSLAN</u>	<u>ÜNLÜ CÜBBENİN İÇİNDEKİ KANT</u>	<u>33</u>
<u>JORDAN KRAEMER</u>	<u>SOSYAL MEDYANIN SONUNA GELDİK</u>	<u>36</u>
<u>MUHAMMED JAMIL</u>	<u>BİRLEŞİK ARAP EMİRLİKLERİ REJİMİ İZOLE EDİLMELİ</u>	<u>38</u>
<u>ADNAN BOYNUKARA</u>	<u>SUDAN İÇ SAVAŞI VE TÜRKİYE İNİŞİYATİFİ</u>	<u>41</u>
<u>SEVRANUR YETKİN</u>	<u>MÜZİĞİN BİTİŞİ; NE VARSA ESKİLERDE VAR</u>	<u>45</u>
<u>TOM VALOVIC</u>	<u>BÜYÜK DENEYİMİZ: İNTERNETE NE OLDU?</u>	<u>47</u>
<u>MEHMET ESAD</u>	<u>SUDAN’DA KİM, NEDEN SAVAŞIYOR?</u>	<u>49</u>
<u>VUK BACANOVIC</u>	<u>BOSNA; BİR DAHA ASLA 1992</u>	<u>52</u>
<u>NADİR AŞÇI</u>	<u>DERBİM VAR DERBİM ÜSTÜNE</u>	<u>54</u>
<u>DR. ENSAR KIVRAK</u>	<u>SOSYAL BİLİMLER ÖĞRENCİLERİ VE İLGİLİLERİ İÇİN ERİC HOBSBAWM’İ “OKUMAK”</u>	<u>56</u>
<u>VALERIA GIANNOTTA</u>	<u>MELONİ-ERDOĞAN HATTI: AKDENİZ’DE YENİ ORTAKLIK</u>	<u>59</u>
<u>THOMAS PARIS-BENGHOZI</u>	<u>ÜRETKEN YAPAY ZEKÂ, ÇEVİRİMİÇİ PLATFORMLAR VE İÇERİK İÇİN MADDİ KARŞILIK</u>	<u>61</u>
<u>LASSANE OUEDRAOGO</u>	<u>AFRİKA-SAHEL BÖLGESİNDE STK FAALİYETLERİ</u>	<u>63</u>
<u>KEMAL ÖZTÜRK</u>	<u>İSRAİL SURİYE’DE KÜRT VE DÜRZİ KARTINI MASAYA SÜRDÜ</u>	<u>71</u>
<u>DOÇ. DR. NECMETTİN ACAR</u>	<u>RUSYA KARŞISINDA TÜRKİYE VE UKRAYNA: DIŞ POLİTİKANIN KAZANANI KİM?</u>	<u>73</u>
<u>RAMZY BAROUD</u>	<u>KAYIP ‘ARAP’: GAZZE VE FİLİSTİN MÜCADELESİNİN EVRİLEN DİLİ</u>	<u>76</u>
<u>SELÇUK KÜPÇÜK</u>	<u>KLASİK TÜRK MÜZİĞİNDEN “HEYECAN” DUYMAYIP OPERAYI TERCİH EDEN ABDÜLHAMİT</u>	<u>77</u>
<u>OSMAN KEPENEK</u>	<u>MERKEL SONRASI ALMANYA’DA SİYASİ KRİZ NE ZAMAN ÇÖZÜLECEK?</u>	<u>79</u>
<u>WANG WEN</u>	<u>TRUMP 2.0: ÇİN’DEN BAKIŞ</u>	<u>83</u>
<u>TOBY WALSH</u>	<u>YAPAY ZEKA HIRSIZLIKLA EŞDEĞER!</u>	<u>85</u>
<u>MUSTAFA EKİCİ</u>	<u>KÜRTÇÜ SİYONİZM: İSRAİLİN KÜRT KAPANI</u>	<u>87</u>
<u>MUHAMMED ERKAN KARABEKMEZ</u>	<u>MANTIK VE DİJİTAL SAFSATALAR</u>	<u>90</u>
<u>DENGİYAEFA ANGALAPU</u>	<u>SAHEL DEVLETLERİ İTTİFAKI, ECOWAS’A KARŞI YAŞAYABİLİR BİR ALTERNATİF Mİ?</u>	<u>91</u>
<u>YUSUF ASLAN</u>	<u>GÖNÜLLÜ VE ZORUNLU GÖÇ’ÜN EKONOMİK ETKİLERİ</u>	<u>93</u>
<u>DOÇ. DR. CEM ŞENOL</u>	<u>‘TRUMP AMERİKASI’NI ANLAMAK</u>	<u>95</u>
<u>TAHA ÖZHAN</u>	<u>SURİYE BÖLÜNEBİLİR Mİ?</u>	<u>98</u>
<u>DR. ZEYNEP MÜNTEHA KOT</u>	<u>HAVADA ASILI TABLO; “İZLENİM: GÜNDOĞUMU”</u>	<u>102</u>
<u>MUHAMMED DAVUT ÜNALMIŞ</u>	<u>EL-KAİDE’DEN SURİYE DEVLETİNE: HTŞ’NİN DÖNÜŞÜMÜNÜ ANLAMAK</u>	<u>105</u>
<u>DOÇ. DR. İSMAİL SARI</u>	<u>TRUMP’TAN İRAN’A ÜLTİMATOM: TAHRAN’A SON UYARI MI?</u>	<u>108</u>
<u>DR. AMİRA ABO EL FETOUH</u>	<u>AHMET ŞARA, ASKERİ KIYAFETLERİNİ GİYMEK ZORUNDA</u>	<u>110</u>

PROF. DR. EROL GÖKA
www.kritikbakis.com

SİYASET VE AHLAK

Hayatın siyaset olması, içimizdeki iyi ile kötünün sürekli mücadele halinde bulunması, Carl Schmitt'in siyaset felsefesinin temelidir. Ahlâkın insanın varoluşundan bile önce geldiği ve 'öteki'nin bizim kendimizi inşa etmemizin vazgeçilmez unsuru olduğu ve kendimizden önce karşımızda yer aldığı, 'öteki'nin aslında ahlâk anlamına geldiği de Emanuel Levinas'ın ahlâk felsefesinin esasını oluşturur. Bir yanda bir Alman'ın siyaset felsefesi, bir yanda bir Yahudi'nin ahlâk felsefesi... Bize göre ikisi de doğru ama birbirinin mütemmim cüzleri olan ahlâk ve siyaseti birbirinden kopardıkları için ikisi de hatalı. Anlatmaya çalışalım:

Her insan ilişkisi bir ahlak ve siyaset içerir

Varlığımızı 'öteki'yle ve 'ilişki' içinde icra ediyoruz, ahlâk ve siyaset, bu icranın temel unsurları. Zira ahlâk ve siyaset, enikonu 'öteki'ne ne yapacağımız, nasıl davranacağımızla ilgili. Bu nedenle 'öteki' ve 'ilişki'nin olduğu her yerde, tarihsel ve toplumsal olarak hangi biçimi alırsa alsın, 'siyaset ve ahlâk' şu veya bu biçimde bulunuyor. İnsanlar, farklı topluluklarda dünyaya geliyor, büyüyor, yaşıyorlar; biyolojik ve psikolojik olarak birbirlerinden farklılar. Bu farklı oluş, hem sahiciliğin (otansite) hem de ahlak ve siyasetin kaynağını teşkil ediyor. Hepimiz, kendi hayat yolumuzu izlerken, diğer insanlarla dayanışmak, kader birliği yapmak ama kimi zaman da çatışmayı göze almak durumundayız. İnsanlığımızın icrası sırasında her uzlaşma yeni bir çatışmaya gebe; her çatışma da yeni bir uzlaşmanın tohumlarını içinde taşıyor. İnsan ilişkilerinin olduğu her yer ve durumda, karı-koca, ebeveyn-çocuk, arkadaş ilişkilerinde, toplumlar ve nihayet uluslararası ilişkilerde bunu kolaylıkla gözlemleyebiliriz. Her insan ve her topluluk, şöyle ya da böyle bir uzlaşma ya da çatışma üreticisi.

Dünya görüşümüze göre, "biz" ve "ötekiler" arasındaki benzerlik ve farklılıkları saptıyor; benzeşmenin olduğu yerlerden genellikle uzlaşmaya, farklılıkların olduğu yerlerden genellikle çatışmaya dayalı ilişkiler üretiyoruz. Dünya görüşü, yaşanan dünyaya, yaşantımıza biçim vermek üzere, açık veya örtük bir şekilde, ortak bir program önerisi olarak öne sürüldüğünde ona "ideoloji"; (psikolojimizi ve kişiliğimizi de işin içine katarak) hayatı sürdürme ve dönüştürme ile ilgili pratik boyutuna ise, "siyaset" diyebiliriz. Her birimiz, dünyaya bir bakışımız, bir dünya görüşümüz bulunması dolayısıyla, insan ilişkileri sahnesinde, farkında olarak ya da olmayarak, aktör, ideolog ve siyasetçi rollerini oynayıp duruyoruz. İnsan olmamızın bize yükleyiverdiği bu rollerden bir an için bile dışarı çıkmamız, sahnenin dışında kalmamız mümkün değil. Karı-koca, ebeveyn-çocuk ilişkileri gibi en mahrem hayat alanları bile, bu anlamda mikro-siyasetin sahneleri.

Siyasetçi olmasına hepimiz siyasetçiyiz ama bazılarımız bu alanda daha usta. Bunu hiç de olumsuz anlamda söylemiyorum. Rollerimizi ustalıkla yerine getirebilmemize göre, "daha iyi ebeveyn", "daha iyi eş", "daha iyi komşu", "daha iyi vatandaş", "daha iyi arkadaş" olmaya hak kazanıyoruz.

Sonuç olarak: İnsan, farkında olduğu, diğer insanları ilgilendiren her eylemiyle bir siyasi faaliyetin içerisindedir ve bu eylemlerinin sonuçlarından sorumludur. Siyasi faaliyet, en geniş anlamda, çatışma ve uzlaşmadan ibarettir. Siyasette ustalaşmak, 'nerede, ne zaman, kiminle, nasıl ve ne kadar çatışıp uzlaşılacağına, farklılıkları ve benzerlikleri uygun bir biçimde hesap ederek, en kısa sürede karar verebilmek' demektir.

Ahlak ve siyaset, aşk ve dostluk gibi akrabadır

Böyle tarif edilen siyasi faaliyetin, ‘ahlâk’ konusuyla yakın akrabalığı hemen görülecektir. Yukarıda siyaset için kurduğumuz cümlelerin hemen hemen aynısını ‘ahlâk’ için de kurabiliriz. Ahlâk ve siyaset, tıpkı aşk ve dostluk gibidirler; insan ilişkilerinin olmazsa olmazlarıdır ve asla birbirlerinden tam olarak ayrılamazlar. Aralarındaki farkın duygusal bir mesafeden kaynaklanan uzaklık ve yakınlıkla ilgi olduğunu söyleyebiliriz. “Duyguca yoğunluk hissedilen süreçler, daha çok ahlâkla; duyguca daha mesafe konulabilen süreçler, daha çok siyasetle ilgilidir” diyebiliriz. Ne ki insan psikolojisi, çok dinamiktir. Duyguca yoğun hissetme hali, sürekli değişiklik gösterebilir. Aynı etnisiteden, aynı kavimden, aynı aileden insanlara karşı duyguca mesafeli olduğumuz insanlar olabilir. Bunun yanında, hiç tanımadığımız ama ortak insani bir duyarlılığı paylaşmamız nedeniyle kardeşimizden yakın hissettiğimiz kişiler, gruplar çıkarabilir hayat karşımıza. Yani siyaset ve ahlâk hayatımızdaki öyle iç içe ve dinamik süreçlerdir ki sınırlarını kesin olarak belirleyemeyiz. Biri diğerinin içinde, değilse yanı başındadır. Biri hakkında konuştuğumuzda, diğeri pusuda bekliyordur. Şu halde siyaset ve ahlak arasındaki asıl farklılığın yalnızca, ahlâkî ve siyasi yargının niteliğinde olduğunu söylemek daha uygun olacaktır. Ahlâkî yargıda duyguca yoğunluk daha ön plandayken, siyasi yargıda görece bir objektiflik söz konusudur. Ahlâkî olana ‘duyguca yoğun’ olma özelliğini veren şey, ilişkilerimizdeki uzaklık ve yakınlıklar; bunu da belirleyen ise adalet duygusudur. İnsanları içimizdeki adalet duygusunun rehberlik ettiği koreografiye göre iç-dünyamıza yerleştiririz: En çok minnet ve şükran hissettiklerimiz, en yakınımızdadır. Anne-baba ve çocuklar gibi aileden olanlar, bazı yargılarda önceliklidir. Onları yargılarımızda, adalet terazimizi tepetaklak etmeyecek biçimde koruyup kollamamız doğaldır. Ama bu bir mizana göredir. Hiç kimsenin iç dünyamızdaki yeri, sonsuza kadar garanti edilmiş değildir. Bugün en yakınımızda olan, yarın içimizden yitip gidebilir. Bırakın aynı soydan olmayı, aynı aileden olmak bile bazen bir anlam ifade etmeyebilir. Görülebileceği gibi ortada çok ince ve üstelik hayli kaygan, kolayca değişebilen bir insanlık durumu var. Böyle bir durumda, tıpkı Nazi ve Yahudi düşüncülerin yaptıkları gibi, siyaset, tamamen ahlâktan kopartılabilir; bireyin ve grubun çıkarı adına yapılan katliamlar dâhil her şeyin içine girebileceği, bağımsız ve ahlâkî yargıdan uzak adeta ‘ahlâksızlık’ın mubah olduğu bir insanî alan olarak görülebilir. Ama aynı tarife dayanılarak siyaset, tam tersine tamamen ve en sıkı bir ahlâkî insan faaliyeti olarak da nitelenebilir. Ahlak ve siyaset arasındaki ince hatta aynı ince ayarda tartma yeteneğini haiz bir adalet terazisini yerleştirmeden çözüm bulmak imkânsız görünüyor. Aksi halde yeri geldiğinde eyleminizi ahlakilikle yeri geldiğinde siyasilikle meşrulaştırıp durmanız kaçınılmazdır. Başta ahlak ve siyaseti birbirinden koparmanın hatalı olduğu-

nu söylemiştik. Şimdi bu tespitimize, aralarına adalet terazisi yerleştirmeden kopuşun kaçınılmaz olduğunu ilave etmiş olduk. Uzunca bir dönem, ahlak ve siyaset arasındaki bağlantıları ve ortaya çıkan kopukluğu gidermenin yolunu böyle düşündüm. Sonradan adalet hissi, adalet terazisi gibi kavramların altının pek de dolu olmadığını fark ettim ve bazı değişiklikler yapma yoluna gittim. Onlara gelmeden önce, ahlak ve siyaset bağının kopmasının sonuçlarını ele almak için yine başa dönelim.

Yaşadığımız dünyada ahlak ve siyaset kopuktur!

Biraz sonra ayrıntısını açıklayacağımız, ahlak ve siyaseti birbirinden koparmanın hatalı olduğunu söyleyen bir bakışa sahibiz, içselleştirilmiş bir ahlak olmadan siyasetin asla erdem niteliği taşıyamayacağı ve sorunları çözemeyeceği kanaatindeyiz. Ama yaşadığımız teknomedyatik dünya bizi değil, ahlâk ve siyaseti birbirinden tamamen ayıran Schmitt ve Levinas’ı doğruladığının da farkındayız. Öyle ki, Carl von Clausewitz’in ünlü eseri Savaş Üzerine’de söylediği “Savaş siyasetin başka araçlarla (şiddet araçlarıyla) devamıdır” sözünü modern zamanların en doğru sözü saysak, bu dünyayı “diplomasiyle kibarlaştırılmış bir cangıl” olarak niteleseک yeridir. Bu durumda modernliğin maneviyat krizini ‘ahlâkî iy’ ile ‘siyasi iy’ kopukluğuna bağlayan düşünürler de tamamen haklıdır. Ahlâk ve siyasetin birbirinden kopması nedeniyle, her biri parlak düşünürler olan, Carl Schmitt’in siyaset felsefesini bir Nazi hukukçusu olarak üretmesi de ‘ötekî’nin filozofu olarak bilinen Levinas’ın son tahlilde Yahudilerin zulüm politikalarına ortak olması da kaçınılmazdır.[1] Sanıyorum ahlak ve siyasetin günümüzde nasıl böylesine birbirinden koptuğunu anlamak için Batı düşünce tarihine bakmalıyız. Fransız düşünür Andre Comte-Sponville, Batı’da, ahlâk ve siyaset arasında yakın bir ilişki olduğunu söyleyenlerin temsilcisi olarak Platon ve Lenin’i görüyor. Birbirlerinden yüzyıllar ve dağlar kadar farklı olan Platon ve Lenin, ahlâk ve siyasetin birbirleriyle kopmaz bağları olduğu konusunda hemfikirler. Onlara göre “ahlâkî iyi” ve “siyasi doğru” bir ve aynı. Buraya kadar aynılar ama bu noktadan sonra aralarında büyük bir farklılık başlıyor. Platon için bu kopmaz ilişkide önde çıkan unsur, ahlâktır. Ahlâken iyi olan, siyaseten doğrudur. Ama Lenin, tam tersi kanaatte; ona göre ilişkide tartışmasız biçimde önde olan siyasettir, siyaseten doğru olan ahlâken de iyidir. Comte-Sponville, ahlâk ve siyaset arasında hiçbir şekilde ilişki olmadığını söyleyenlerin temsilcileri olarak ise Kinikleri ve Machiavelli’yi sayıyor. Kinikler ve Diogenes, en yüksek değeri, erdemde yani ahlâkta bulurlar. Onlar için hayatın ideali, ahlâkî açıdan iyi olmaya yönelmelidir; bu, siyasette başarılı olmaktan çok daha değerli ve önemlidir. İktidarsız erdem, erdemsiz iktidara tercih edilir. Machiavelli de tıpkı Kinikler gibi ahlâk ve siyaset arasında bir bağ görmez ama siyaseten başarılı ve etkili olmayı, ahlâken iyi olmaya yeğler. Ona göre “iktidarı kaybetmektense ruhunu kaybetmek, siyaseten daha doğrudur.”[2]

Müslümanlar ahlak ve siyaset ilişkisine nasıl bakmalı?

“Ahlâk kelimesi Arapçada ‘hulûk’ kelimesinin çoğuludur. ‘Hulûk’ ile yaratma ya da yaratılan anlamındaki ‘halk’ kelimesi aynı harflerden oluşur, aynı şekilde yazılır. Bunun bir anlamı şu olmalıdır: Halk ile ahlâk arasında, yani insanın yaratılışı/fıtratı ile davranışları arasında doğrudan bir ilişki vardır. Zaten yaratıcı da yine bu kelimelerin anlattığı şeyin faili olarak ‘Hâlık’tır. Ya da ahlâk, güzel davranışların kalıcı kılınarak halk, fitrat haline getirilmiş olanıdır... İslâm’da ahlâk, hukuktan bağımsız değildir, ahlâk hukukun yardımcısı değil, aksine hukuk ahlâkın yardımcısıdır...” Bu önemli tespitleri yapan Faruk Beşer Hoca şöyle devam ediyor: “Bizim Batı ile farkımız buradadır sanırım. Batıda esas olan ahlâktan önce hukuktur. Hukuk’a riayet ettikten sonra insanın kendi içinde ahlâklı olup olmaması kendi bileceği bir şeydir... Bizde ahlâkın sağlanması esastır. Ahlâk ise öncelikle Hâlık ile alâkalı bir durumdur ve sadece diğer insanların hukukuna saygı göstermesiyle insanın görevleri bitmiş olmaz. Esas olan Allah’a karşı saygılı olmasıdır ve bu yalnız başına bulunduğu da, hatta kalbinin eylemleriyle de olması gereken bir şeydir. Ve ahlâkın asıl konusu kalbin eylemleridir...”[3] Bunlar gerçekten de zihin açıcı, tartışılması gereken tespitler. Ahlâk ile hukuk bağlantısı ve Batı ile Müslüman dünyanın bu açıdan farklılıkları bir başka çalışmayı gerektirecek kadar ayrıntılı. Ben onlardan daha ziyade ele aldığımız konuda da Hocanın açtığı kapıdan yürünmesi, siyasetin de kalbin eylemlilik alanı olan ahlâkla birlikte ele alınması kanaatindeyim. Bu alıntıya da ahlakın kalp ile bağlantısını kurduğu için yer verdim. Bir önceki “Ahlak devrimcidir” başlıklı yazımda da ifade ettiğim gibi, gençlik yıllarımdan beri siyasetin ahlâkla birlikte ele alınması gerektiğini hep dile getirmeye çalıştım. Mesela “İnsandan, toplumdan, değerlerden yana bir sorumluluk etiğine sahip olan birisinin siyasi başarısının ölçütü, ne pahasına olursa olsun kazanmayı esas alan faydacı bir tavır değil, ne pahasına olursa olsun, ahlâkî olandan kopmamaktır” dedim. Her Müslüman gibi ben de hissi kabl vuku düzeyinde bile olsa böyle olması gerektiğini kolayca sezebiliyordum. Ama ahlâkın kalp ile bağlantısı doğrudan kurulmayınca, bu hayli karışık insanlık durumu tam olarak idrak edilemiyor, sorun berrak biçimde ortaya konamıyordu. Ahlâkın kaynağının kalp, kalbin temel erdeminin merhamet olduğunu düşünmeye başladıktan sonra şunu rahatlıkla söyleyebilirim ki, yıllarca savunduğum ve burada da yukarıda dile getirmeye çalıştığım tezlerimiz iki noktada sorunludur. Birincisi, ahlâkın kaynağını tam olarak açıklamayı başaramamıştır ve bunun doğal sonucu olarak, siyaset ve ahlakın asla birbirinden koparılmaması, “ahlâklı siyaset”ten ayrılmamak gerektiği şeklindeki tezler de yeterince ikna edici olamamaktadır. Dahası ahlâk konusunu kısmen de olsa bireyin manevi olgunlaşmasından ayrı mütalaa etmekle hata yapılmaktadır. İkincisi, adaleti ahlâkı meydana getiren erdemlerden bir tanesi olarak ele almak yerine, ahlâk ve siyaset arasındaki dengeyi kuran bir iç-duygu

olarak kavramaya girmek de uygun olmamıştır. Bugün düşüncelerimizin geldiği noktada, adaletin denge sağlayıcı bir iç-duygu olmaktan ziyade diğer erdemlerin hayata geçmesiyle ortaya çıkan, ahlâkî tavırda bir denge, bir ahenk, bir uygunluk olarak kendini gösteren bambaşka bir erdem olduğu kanaatindeyim. Yine aynı şekilde pekâlâ merhametin ahlaki, hukuki ve toplumsal bir görünümü olarak düşünülebileceği fikrine sahibim. Ahlakın kaynağının bizi Kutsal ile bağlantılandıran ‘manevi kalbimiz’ olduğu, insanların manevi kalp sahibi olmakla ontolojik olarak ahlâkî bir varlık da oldukları, her insanda ve kültürde bulunan ahlâkın koreografisinde evrensel unsurların yer aldığı tezlerinden hareket yola çıkıyorum. Hal böyle olunca, ahlâkın devrimci olduğuna daha çok inanıyorum. Siyasetle ahlakın bağının kopmasına neden olan şeyin, kalplerindeki maraz nedeniyle insanların manevi olgunluktan uzak olması olduğunu daha berrak biçimde görebiliyorum. Önceleri daha iyi ve daha çok siyasetle sorunların çözülebileceği ve daha adil bir dünyaya kavuşacağımızı düşünürdüm. Şimdiyse ahlaki ve manevi olgunlaşma, kalbi bir onarma faaliyeti olmadan, siyasete hak ettiğinden fazla önem vermenin onun ahlaktan daha çok uzaklaşmasına ve çürümeye neden olduğu fikrine daha yakınım ve çok endişeliyim.

Dipnot:

[1] Levinas’ın Yahudi zulüm politikalarına nasıl ortak olduğu Aşk Her şeyi Affederse: Teknomediatik Dünyada Aşk ve Ahlâk kitabında ele alınmıştır (s. 198-200). Ancak Levinas’la entelektüel ilgimizi daha derli toplu biçimde görmek için ayrıca şu yazımıza bakılmalıdır: <http://www.erolgoka.net/benim-levinasim/>

[2] Andre Comte-Sponville, Büyük Erdemler Risalesi, Çev. I. Ergüden, İletişim Yayınları, 2019, 5. baskı, s. 14 (Tülin Bumin’in yazdığı Sunuş’tan).

[3] Faruk Beşer, “Ahlâksız Adam”, Yeni Şafak gazetesi, Ekim 2015. <https://www.yenisafak.com/yazarlar/farukbeser/ahlâksiz-adam-2022188>

Kötülük Problemi Ve Teodiseler

SELÇUK KÜTÜK
www.kritikbakis.com

Tanrının var olmadığını göstermeye çalışan ateistlerin ileri sürdüğü bir çok argüman arasında en güçlüsünün kötülük problemi olduğunu söyleyebiliriz. Problem, bir yandan felsefi derinliğe sahip olması diğer taraftan da sıradan insanların günlük hayatları esnasında bile rahatlıkla algılayabilecekleri yapıda olması itibari ile geniş bir etki alanına sahiptir. Teistlerin kötülük problemine karşı geliştirdikleri argümanlar ilahi adalet savunması yani teodise olarak tanımlanır. Kötülük problemi tarih boyunca pek çok filozof ve din adamı tarafından çeşitli şekillerde ifade edilmiştir. Burada en meşhur olan ve ilk olarak Epiküros (MÖ 270), daha sonra ise David Hume tarafından (1776) ifade edilen versiyonu ele alınacaktır.

Problemin yapısı kısaca şöyledir:

Tanrı kötülüğü önlemek istiyor fakat gücü mü yetmiyor? O halde kudreti yetersizdir.

Yoksa gücü yettiği halde kötülüğü önlemek istemiyor mu?

O halde iyi niyetli değildir veya mutlak iyilik sahibi değildir.

Eğer hem kudretli hem de mutlak iyilik sahibi ise o zaman bu kadar kötülüğün varlığı nasıl izah edilebilir?

Burada açıkça görüldüğü üzere testistik açıdan mutlak kudret, ilim, irade, merhamet ve adalet sahibi bir tanrı ile kötülüklerin varlığı arasındaki çelişki ortaya konulmaktadır. Literatürde söz konusu problem iki başlık altında ele alınmaktadır. Birincisi, insanın bencilliğinden kaynaklanan ahlaki kötülükler, ikincisi ise doğrudan tabiattan kaynaklanan deprem, sel, yangın gibi doğal kötülüklerdir.

Tarihi süreçte Teodise

Kötülük probleminin ilk izleri başta eski Yunan'da olmak üzere mitolojilerde görülmektedir. Tanrıların insanları kendi hizmetleri için kullanmak istemeleri ve sonraki süreçte insanları itaatsizlikleri yüzünden ortadan kaldırmaya çalışmaları, söz konusu problemin mitolojik kökenlerini oluşturmaktadır. Asli günah (original sin) meselesi, yani Nietzsche tarafından belirtildiği haliyle “tanrı Adem’i neden affetmedi ve İsa’yı neden çarmıhta ölüme terk etti?” sorusu problemin Hristiyanlıktaki versiyonu olarak görülebilir. Batı dünyasında kötülük probleminin tartışmaya açılması 1755 yılında azizler yortusunun olduğu gün Lizbon’da gerçekleşen ve büyük bir felakete yol açan deprem neticesinde olmuştur. Dua amacıyla kiliselerin dolu olduğu bir günde böyle bir felaketin meydana gelmesi ciddi inanç sorunlarına yol açmıştır. Dönemin Prusya Kralı Leibnitz’den soruna bir çözüm bulmasını istediği bilinmektedir. Leibnitz’in çözüm için Gazali’nin (leyse fi-l imkan ebdea mimma kane) “mümkün olan en iyi dünya” fikirlerinden hareket ettiği açıktır. Artur Schopenhauer bu dünyanın mümkün olabilecek en kötü dünya olduğunu ileri sürerek pesimist görüşü savunmuştur. Kant ise problemin aklı aşan bir içeriğe sahip olduğunu ve gerçeğin ne olduğunun bilinemeyeceğini söylemiştir. İslam düşüncesinde ise söz konusu problem, kelmacılar tarafından kendi itikadi konumları ile çelişki oluşturmama hassasiyeti gözetilerek ele alınmıştır. Eşariler Allah’ın kudret sıfatını ön plana aldıkları için Allah’ın fail-i muhtar olarak dilediği gibi davranabileceğini ve bunun sorgulanamayacağını belirtmişlerdir. Ancak bu yaklaşım Allah’ın adil ismi ile çeliştiği için sorunlu görülmüştür. Diğer taraftan Mutezile, Allah’ı tenzih kaygısı ile kötülüğü yaratanın Allah olmadığı ve kişinin fiilinin halıkı olduğu düşüncesini ileri sürmüştür. Bu durumda da kötülüğü kimin yarattığı sorunu gündeme gelmiştir. Bir başka deyişle, iyilik ve kötülük tanrılarından mı (seneviye) söz edilecektir yoksa Zerdüş inancındaki gibi ehrimen ve ahuramazda ayırımına mı gidilecektir? Tevhid temeli üzerine bina edilmiş bir inanç sistemi açısından bu tür ayırımların yapılması söz konusu olamayacağı için tartışmaların sonu gelmemiştir. Bilindiği üzere Eşariler iyi ve kötünün (hüsün-kubuh) ancak şeriat yoluyla tespit edilebileceğini söylerken Mutezile iyi ve kötünün eşyanın zâtında olduğunu dolayısıyla akıl yoluyla belirlenebileceğini ileri sürmüştür. Bu konuda en geniş ve etkili açıklama Gazali tarafından yapılmıştır. Bu açıklama yeri geldiğinde ele alınacaktır.

Tanrının varlığı ve kötülük sorunu

Ateistler tanrının varlığı ile kötülüğün bir arada bulunamayacağını ileri sürerek bu durumu Tanrı’nın yokluğuna bir delil yapmaya çalışmaktadır. Ancak burada bir kategori hatası yapılmaktadır. Belirtilen sonuca varılabilmesi için kötülük ya da tanrı kavramlarından birinin diğerini dışlıyor olması gerekir. Halbuki tanrının varlığı ile kötülüğün bir arada var olması birbirini dışlayan durumlar değildir ve izah

edilebilir bir içeriğe sahiptir. Şöyle bir örnek üzerinden hareket ederek bir açıklama sağlayabiliriz. İçinde Yangın, deprem vs gibi bir çok kötülüğün yer aldığı ve mağdurların söz konusu olduğu bir roman ya da filmi hayal edelim. Olaylara ve mağdurların durumuna bakarak filmin senaristinin kötü veya aciz birisi olduğu söylenemez.

Hatta senaristin iyi ve güçlü bir kişi olamayacağı, bu durumun filmin içeriği ile çelişki oluşturduğu dolayısıyla senaristin aslında var olmadığı ileri sürülebilir mi? Senaristin film üzerinden bir takım gerçeklere işaret ettiği ve bazı mesajlar iletmek istediği düşünülemez mi? Görüleceği üzere kötülüğün varlığı, tanrının var olmasını dışlayan ve yokluğunu garantileyen bir içeriye sahip değildir.

Bir başka deyişle kötülüğün ve tanrının bir arada bulunmasının makul izahları yapılabilir.

Ateizm açısından kötülük sorunu

Teistlerin kötülük probleminde karşı bir takım cevaplar üretmesi ve savunma yapması gerektiği açıktır. Diğer taraftan, ateistlerin de iyi ve kötü kavramlarını temellendirmesi ve makul bir tanımlama yapması zorunludur. Ateistlerin yapacağı açıklamalar tamamen tabiata dayalı olmalı ve doğayı aşan bir içerik taşımaması gerekir. Tabiatta, iyilik veya kötülük atfedebileceğimiz insandan bağımsız objektif değerler mevcut değildir. İyi ve kötü kavramları ancak insan gibi bilinçli bir varlığın mevcudiyetiyle ortaya çıktığı için izafi bir nitelik taşınması gerekir. Bazı ateistler iyi ve kötü kavramlarının herhangi bir izaha gerek olmayacak kadar açık olduğunu ileri sürmektedir.

Ancak bu yaklaşım hiç de doğru görünmemektedir, çünkü her insan belirli bir toplumun ve dolayısıyla evrensel diyebileceğimiz bazı değerlerin içine doğmaktadır. Böyle bakıldığı zaman, hazır bulunan iyi ve kötü kavramlarının yeteri kadar açık olduğu izlenimi doğmaktadır. Ancak ateizm açısından bakılırsa bu kavramlar evrimsel sürecin sonucunda ortaya çıkmış olmalıdır. Evrimsel süreç farklı bir şekilde gerçekleşseydi ve bilincimiz şimdikinden farklı biçimde gelişseydi iyi ve kötü kavramları da başka içeriklere sahip olacaktı. Örneğin, bir aslan açısından ceylanı avlamak kötü bir şey değildir, çünkü aslanın dünyasında insanın sahip olduğu değerler ve bakış açısı mevcut değildir. Bu durumda insan açısından da iyi ve kötü kavramları tamamen evrimsel sürecin bize dayattığı bir tür algıdan ibaret olduğu söylenebilir.

Diğer taraftan, tanrının var olmadığını ileri sürmenin yeryüzündeki kötülüklerin giderilmesi veya olup bitenlere anlam kazandırması bağlamında hiçbir fayda sağlamayacağı açıktır. Eğer tüm fenomenlerin arkasında hikmeti sahibi bir tanrı yoksa, ateistin “kötülüklerin kaynağı doğa mıdır?” sorusuna “evet” cevabını vermesi gerekir. Doğanın bir bilinci olmadığına göre, ortaya çıkan kötülüklerin anlam bakımından hiçbir değeri ve amacı yoktur. Kısacası, tanrıyı reddetmenin ateistlere kötülük problemini aşma konusunda bir katkı sağlamayacağı ortadadır.

Kötülük probleminin çözümüne yönelik argümanlar (teodiseler)

Kötülük problemine cevap teşkil edecek argümanlar ortaya konulmadan önce iki konuda ön açıklama yapılması gerekiyor.

Birincisi: problemin çözümüne yönelik her argümana karşı bir şekilde itiraz edilmesi mümkündür. Böyle bakıldığı zaman her çözüm denemesinin açıklayamadığı veya itiraza konu olan yönleri olması itibarıyla geçersiz sayılması gerektiği düşünülebilir. Böyle bakıldığında tüm çözümlerin tükendiği ve soruna bir çözüm bulunamadığı gibi bir yanlış sonuca ulaşılabilir. Bu noktada şöyle düşünmek gerekir; her çözüm denemesi problemin belirli bir kısmını aydınlatırken bazı yönleriyle de eksik kalmaktadır. Sadece eksik kalan kısımlara işaret etmek çözüm sağlayan parçaları göz ardı etmek anlamına gelir. Yalnızca bir argüman kullanarak sorunun tümünü kapsayan bir çözüm üretmek gibi bir beklenti içine girilmemelidir. Bir başka deyişle, her argümanın çözüme yönelik kısımları dikkate alınarak bunların birleşiminin oluşturduğu kümeye bakmak gerekir. Bu durum çok ince iplerden yapılmış bir halata benzetilebilir. Şöyle ki; halatı oluşturan ince ipler tek başına iken ancak belirli bir ağırlığı taşıyabilir ve daha ağır bir yük durumunda kolayca kopabilir. Ancak bu ipler birbirine sarılarak bir halata dönüştürüldüğünde çok büyük ağırlıkları kaldırabilir ve ince iplerin toplamından çok daha güçlü bir yapı oluşturabilir.

İkincisi; ateistlerin kötülük problemi ile ilgili en temel argümanı, Tanrı'nın ve kötülüğün bir arada var olmasının birbirini dışlayan durumlar olma iddiasıdır. Bir başka deyişle, ateistik düşünceye göre tanrının var olduğunu ileri süren teistik inanç ile kötülüğün varlığı bir çelişki oluşturmaktadır. Dolayısıyla testin yapılması gereken şey, kendi inancıyla yani tanrının varlığıyla kötülüğün varlığının bir arada bulunmasının herhangi bir çelişki olmadığını göstermektir. Madem ki teist iç tutarlılığını ortaya koymak zorundadır o halde kendi inanç değerlerinden hareket etme hakkı vardır.

Şüpheli teizm (sceptical teizm)

Şüpheli teistik argüman olarak bilinen bu teodisenin temelinde tanrının fiillerinin mutlaka bir hikmeti olduğu fakat insanların Tanrı'nın niyetinin ve amacının ne olduğunu kesin olarak bilemeyeceği düşüncesi yatmaktadır. İnsan bilgisi, kendi varoluş imkanlarıyla sınırlı olduğundan sonsuz bilgi ve hikmet sahibi olan tanrının fiillerinin arkasında ne yattığını idrak edemez ve kuşatamaz. İnsan bilgisi ile Tanrı'nın bilgisi arasında derece değil, mahiyet farkı vardır ve bu farkın kapanması beklenemez. Bu argüman, insanlar açısından zahiren kötü görünen ve acı veren olayların arkasında başka gerçeklerin olduğu ve tanrının insanlar tarafından bilinmeyecek bir takım hikmetlerin bulunduğunu ileri sürmektedir. Söz konusu kötülüklerin nedensiz olmadığı ve Tanrı'nın insanlar için pozitif sonuçlar hazırladığı göz önüne alınırsa kötülük problemi temelden çözülmüş sayılabilir. Bu bağlamda, hem kötülük problemini hem de çözümünü ortaya koyan Bakara 30-31 ayetlerinin

incelenmesi uygun olacaktır:

“Hani Rabbin meleklerle, ben yeryüzünde mutlaka bir halife yaratacağım demişti. Melekler, orada bozgunculuk yapacak ve kan dökecek birini mi yaratacaksın? Oysa biz seni tespih ve takdim ediyoruz cevabını vermişlerdi. Rabbin ise ben sizin bilmediklerinizi bilirim diyerek onları uyarmıştı.”

Ayette açıkça görüldüğü üzere, melekler kötülük problemine dikkat çekmekte iken Allah ben sizin bilmediklerinizi bilirim diyerek mukabele etmiştir. Bir sonraki ayette meleklerin “senin bize öğrettiğinde başka bir bilimiz yoktur, sen her şeyi bilensin.” biçimindeki sözleri ile mesele çözüme kavuşturulmuştur.

Söz konusu argümanın açıklayıcı gücünü göstermek açısından aşağıdaki analogilerin incelenmesi faydalı olacaktır:

- * Bir doktorun hastasını tedavi ederken acı ilaçlar vermesinde ya da ameliyat işlemine başvurmada asıl amaç hastasına acı çekirtmek değil onu hastalığından kurtarmaktır. Burada doktorun kötülüğünden ya da hastanın mağduriyetinden ziyade hastalığın yapısından kaynaklanan bir durumun söz konusu olduğuna dikkat etmek gerekir. Dolayısıyla hastanın doktordan veya tedavi yönteminden şikayetçi olması uygun ve olgun bir davranış değildir. Gerçekçi ve makul bir değerlendirme yapabilen bir hastanın durumun bilincinde olması ve ortada herhangi bir kötülüğün olmadığını kavraması beklenir.
- * Bir baba, hasta olan çocuğuna zararlı olacağını bildiği için çikolata almak istemediğinde çocuğu, kendi hastalığının ve zararın idrakine varamadığından ağlayıp üzülebilir, hatta babasının böylesine küçük bir isteğini yerine getirmemesini bir tür kötülük olarak algılayabilir. Benzer şekilde, hastalıklardan korunmak için aşıya götürülen bir çocuk babasının kendisine acı çektiğini düşünebilir. Çok açıktır ki, sözü edilen durumlarda babanın çocuğunu üzme veya kötülük yapmak gibi bir niyeti yoktur. Çocuk ancak büyüyüp olgunlaştığında babasının gerçek maksudını ve aslında kendisine iyilik yapıldığını anlayacaktır. Dolayısıyla sorun, kötülükle değil, hamlıktan kurtulabilme ve olgunlaşarak görünenin arkasında yatan gerçekliğe ulaşma ile ilgilidir.
- * Bir müzede elindeki büyüteçle Picasso'nun büyük bir tablosunu inceleyen bir kişi, tablonun siyah renkli bir kısmına bakarak “resmin oldukça karanlık ve anlamsız bazı çizgilerden oluştuğunu” ileri sürebilir. Aslında tablodaki siyah bölgeler (kötülükler), tablonun bütünlüğü ve verilmek istenen mesaj bağlamında tam yerinde ve olması gerektiği gibidir. Resmi inceleyen kişi, tablonun tümüne birden bakamadığı için resmin bütünlüğünü ve tablonun harikalığını idrak edememe problemi yaşamaktadır. Dolayısıyla sorun tabloda değil, kişinin algısının sınırlı olması ve resim sanatı konusundaki yetersizliği ile bağlantılıdır.

* Kehf suresinde, Bilge kul ve Hz. Musa kıssası bağlamında verilmek istenen mesaj da bu şekilde değerlendirilebilir. Geminin delinmesi, çocuğun öldürülmesi ve duvarın tamir edilmesi olayları Hz. Musa tarafından yanlış ve kötülük olarak değerlendirilmiştir, ancak gerekli açıklamalar yapıldığında Hazreti Musa'nın yönelttiği itirazların arkasında bir takım hikmetlerin ve haklı gerekçelerin olduğu anlaşılmaktadır.

Netice itibari ile insan, algısının sınırlı olması ve resmin bütününe kavrayamaması yüzünden sonucu hayırlı ve güzel olan bir durumu kötülük olarak algılayabilir. Ancak bu durum, tanrının kudreti ve iyiliği arasında bir çelişki olduğunu değil, insan algısının ve bilgisinin sınırlı olduğunu gösterir.

Dünya-Ahiret hayatı ve imtihan bütünlüğü

Teist açısından ölümden sonra bir hayatın var olması ve dünya hayatının imtihandan ibaret oluşu kötülük probleminde makul bir çözüm imkanı sağlar. Allah'ın yarattığı her şey ya doğrudan doğruya ya da dolaylı olarak hayırlı ve güzeldir. Allah, her zaman kullarının hayrına olanı irade eder ve hiçbir şekilde insanlara çelme takıp düşürmeyi veya cezalandırmak için bahaneler oluşturmayı istemez. Bir başka deyişle, gerçekleşen fenomenler açıkça veya sonuçları itibari ile insanın lehinedir. İnsanın dünya hayatında bir imtihan sürecinden geçtiğini ve ölümden sonra bir hayatın olduğunu bilmesi, çekilen birtakım sıkıntıların ve zahiren kötülük olarak görülen sorunların ahiret hayatında telafi edileceğinin farkında olması kötülüğün varlığını anlamlı hale getirir. Örneğin, parası çalınan ve dolayısıyla ciddi bir takım zorluklarla karşılaşan bir kişi ahiret hayatında bu sıkıntıların fazlasıyla telafi edileceğini ve kötülüklerin karşılıksız kalmayacağını bildiği zaman sorunlar makuliyet seviyesine çekilmiş olur. Savaşta şehit olanlar, küçük yaşta hayatını kaybedenler, hastalık vs ile zorluk çekenler öylesine büyük bir mükafatla karşılaşacaklar ki dünyadaki mağduriyetlerin aslında gizli bir nimet olduğu ortaya çıkacaktır. Bu ifadelerden başkalarının acısını küçümseme veya acı dolu bir hayatı tercih etme gibi biri sonuç çıkarılmaması gerekir. Çünkü pek çok hadiste "Allah'tan daima sıhhat, afiyet, kolaylık istenilmesi gerektiği ve hastalık ya da savaş durumlarından muhafaza için dua edilmesi gerektiği" belirtilmiştir.

Kişinin maddi veya manevi bir takım sıkıntılarla karşılaşması tanrının o kişiyi sevmediği veya ona kötülük yapmak istediği anlamına gelmez. Özellikle peygamberlerin çok şiddetli imtihanlara maruz kalmasına dikkat edilirse bu düşüncenin yanlışlığı hemen anlaşılabilir. Hayat, iki devreli bir maç gibi düşünülmelidir, sadece ilk yarının neticesine bakarak acele karar verilmemelidir. Kısacası, ateist açısından tafisi mümkün görülmeyen kötülükler teist için ahiretin varlığı ve imtihan süreci bağlamında anlamlı hale gelmektedir.

İyi ile kötünün doğası ve bütünlüğü

İyi ve kötü kavramlarına biraz yakından bakıldığında aralarında hem bir karşıtlık hem de bir tür zorunluluk

ilişkisi olduğu görülebilir. Kişisel veya toplumsal ölçekte bir olay, taraflardan biri için iyi görünürken diğeri için kötü olarak algılanabilir. Örneğin, bir çömlek ustası yaptığı çömleklerin kuruması için havanın güneşli olmasını isterken aynı anda bir çiftçi ürünlerinin yeşermesi için havanın yağışlı olmasını dileyecektir. Ateş, ısınma ya da pişirme açısından faydalı iken yangına yol açması açısından kötü olarak değerlendirilebilir. Bu durumda yangına sebep olduğu için ateşin var olmamasını ya da sellere yol açtığı için yağmurun yağmamasını istemek anlamlı olmayacaktır. Görüldüğü üzere, bir nimetin varlığı iyiliği ortaya çıkarırken onun yanlış kullanımı kötülüğe yol açabilmekte ve pratikte iyi ile kötünün bir aradalığı kaçınılmaz olmaktadır.

İyiliğin açığa çıkabilmesi ve anlaşılabilmesi için zıttı olan kötülüğün de var olması gerekir. Balıklar kuruluğun ne olduğunu bilmedikleri için suyun içinde olmalarına rağmen ıslaklığı idrak edemezler. Aynen bunun gibi karanlık olmadan aydınlığın veya çirkinlik olmadan güzelliğin kavranılması mümkün değildir. Simsiyah bir karton üzerine siyah bir kalemle çizilecek bir resim fark edilemez, resmin net olarak algılanabilmesi için beyaz renkli bir kalem kullanılması gerekir. Bu şekilde düşünüldüğünde Allah'ın isim ve sıfatlarının anlaşılabilmesi ve tezahür edebilmesi için sözü edilen türde zıtlıkların bir arada bulunması gerekir. Mesela Rezzak ismi için açlığın, Şafii ismi için hastalığın, Adil ismi için haksızlıkların veya affedici ismi için hataların olması gerekir. İşte bu yüzden Allah, Hz. Âdem'in günah işlemesine müsaade etmiş yani kötülüğün ortaya çıkmasına izin vermiştir.

Mümkün olan en iyi dünya teodisesi

Gazali tarafından ileri sürülen ve orijinal bir nitelik taşıyan "mümkün olan en iyi dünya" teodisesi batı dünyasında ünlü filozof Leibnitz üzerinden gündeme gelmiştir. Gazali'ye göre, içinde bulunduğumuz dünya amaçları açısından mümkün olan en iyi seçenektir ve böyle olduğu için Allah dünyayı bu şekilde yaratmıştır. Başka bir deyişle, daha iyi bir seçenek varken Allah daha düşük bir versiyonu yaratmış değildir.

Bu noktada akla gelecek ilk itiraz "içinde bulunduğumuz dünyanın mümkün olan en iyi dünya olamaz. Pratikte savaş, hastalık, yangın sel vs. gibi pek çok sıkıntıya şahit oluyoruz ve bunların ortadan kaldırılmasıyla daha iyi bir dünya mümkündür." biçiminde olacaktır. Bu itirazda mükemmelliğin ancak bir amaca yönelik olması halinde anlam kazanacağının gözden kaçırılması şeklinde bir sorun vardır. Örneğin, resmi bir davete katılacak olan bir kişinin takım elbise giymesi amaca uygun ve yerindedir ancak aynı kişi dağa tırmanacak olsa takım elbise giymek yanlış bir seçim olacaktır. Benzer şekilde, sessizlik gerektiren bir okuma salonunda yüksek sesle müzik yayını yapılması veya yemek dağıtılması orayı daha mükemmel bir hale getirmez. Mükemmelliğin sağlanması adına gerçekleşmesi istenen beklentilerin amaçlar göz önüne alınarak belirlenmesi gerekir, dolayısıyla mükemmellik her şeyin bir arada

bulunmasını sağlamak anlamına gelmez ve istenen amacın gerçekleşmesine yönelik olmalıdır.

Gazali'nin ileri sürdüğü "mümkün olan en iyi dünya" argümanı aslında dünyanın bir imtihan alanı olarak en iyi şartların ve imkanların sağlandığı anlayışını içermektedir. Bir başka deyişle Allah, hür iradeye müdahale etmeksizin herkese gerçekte ne olduklarını gösterecek mükemmel bir imtihan salonu hazırlamıştır. İmtihan salonu bir eğlence mekanı değildir ve katılımcılara kendilerini zorlu bir sürecin beklediği bildirilmiştir. Nitekim Bakara 156. ayette "insanların korku, açlık ve maddi imkanlar üzerinden" sınanacakları belirtilmiştir. O halde sınavda olduğunun bilincine varan kişiler "neden imtihan salonunda eğlence yok? neden terliyoruz? Bu salon mükemmel değil, daha iyisi olabilirdi!" türünden itirazlarda bulunmazlar.

Görüleceği üzere Allah insanlara yeryüzünde bir cennet vaadinde bulunmamıştır. Hiçbir acı ve sıkıntının olmadığı insanların sonsuz bir mutluluk içerisinde yaşayabileceği bir mekan elbette söz konusudur ve orası cennet hayatıdır. İnsanların dünya hayatında cennet beklentisi içine girmesi ve bunların gerçekleşmemesi bir tür kötülük problemi algısına dönüşmektedir.

Diğer taraftan, bu bağlamdaki mükemmellik beklentisi kendi içinde bir tür çelişki taşıması açısından sorunludur. İçinde bulunduğumuz dünyanın daha iyi olması ile kastedilenin ne olduğu düşünüldüğünde sonu gelmez bir beklentiler zincirinin oluşacağı kolaylıkla görülebilir. Örneğin, insanın görme yeteneği belirli bir aralığı içermektedir, yani belirli bir mesafeden daha uzaktakileri duysal sınırlar sebebiyle göremeyiz. Görme yeteneğimizin daha iyi olması için bu mesafenin ne kadar olması gerektiği üzerinde düşünülürse bu sınırın yıldızlara ve diğer galaksilerin ötesine uzanacağı hemen fark edilebilir. Görmeye ilgili mükemmellik sorunu bu şekilde sona ermeyecek ve çok küçük cisimleri görmeyi istemek ya da önünde engel bulunan cisimleri görmek arzusu olacaktır. Bu şekilde devam edilirse görme bağlamındaki mükemmellik tanrısal bir mahiyete ulaşacak, yani her şeyi her yerden görme noktasına gelecektir. Bu örnek başka alanlara da taşınırsa aslında insan, tanrının özelliklerine sahip olana kadar her durumu mükemmellikten uzak olduğunu ileri sürerek daima şikayetçi olacaktır. Mükemmellik talebi bitkiler, hayvanlar ve hatta cansız varlıklar için de gündeme getirilirse içinden çıkılmaz bir karmaşa oluşacak, varlık hiyerarşisi tamamen bozulacaktır. Tüm mahlukat tanrının özelliklerine sahip olana kadar (ölümsüzlük, sınırsız güç vs) talepler devam edecektir.

• Özgür irade teodisesi

Hür bir varlık olarak yaratılan insan yaptığı tercihleri ile iyi veya kötü fiiller ortaya koyma potansiyeline sahiptir. İnsanların kendi tercihlerinden kaynaklanan kötülüklerin ortadan kaldırılabilmesi için hürriyetlerinin ve tercih yapabilme yeteneklerinin elinden alınması gerekir. Dolayısıyla kötülüğün ortadan kaldırılmasının maliyeti, insanın hürriyetini kaybetmesidir. İnsanın elinden hürriyeti alındığı zaman robottan farkı kalmaz

ve insan vasfını kaybeder. O halde hürriyetin varlığı, kötülüklerin ortaya çıkmasını zorunlu kılmaktadır denilebilir. Bu noktada "insanlar hiç kötülük yapmayacak biçimde, yani kendi iradeleriyle hep iyiliği tercih edecek biçimde yaratılamaz mıydı?" sorusu gündeme gelebilir. Bilindiği gibi Allah; cansız varlıklar, bitkiler, hayvanlar ve insanlar gibi çeşitli kategorilerde varlıklar yaratmıştır. Soruda ifade edilen varlık kategorisi zaten melekler olarak mevcuttur. İnsan ise, iyi veya kötüyü kendi iradesiyle tercih edebilecek farklı bir varlık kategorisinde yer alması itibarıyla farklılaşmaktadır. Kısacası, hürriyetin bedeli olarak bir takım kötülüklerin varolması kaçınılmazdır.

Soul making teodisesi

Soul making (ruh yapma) argümanı batı dünyasında Irenaus ve J.Hick, İslam aleminde ise daha ziyade tasavvuf ekolü tarafından ortaya konulmuştur. Bu argüman, insanın kendini geliştirmesi, ilerleyebilmesi ve tamamlayabilmesi için mutlaka bir takım zorluklarla mücadele etmesi gerektiği düşüncesine dayanır. Bu mücadeleyi vermemek, kişinin yapısında var olan kapasitesinin ortaya çıkmaması ve hatta karakterinin zayıflaması anlamına gelir. Hayatta çeşitli zorluklarla karşılaşmış insanların, herhangi bir sıkıntı yaşamamış kişilere nazaran çok daha başarılı ve dirayetli oldukları açıktır. Dolayısıyla, bir takım zorlukların ve sıkıntıların varlığı aslında insanın hamlığının giderilmesi ve gelişimini tamamlaması gibi bir amaca yöneliktir.

Doğal kötülüklerle yönelik teodise

Doğal kötülük sorunu ile kastedilen şey, köken itibari ile insandan değil sel, yangın, deprem gibi tabiat olaylarından kaynaklanan felaketlerdir. Burada problemi ikiye ayırarak incelemek gerekiyor. Birincisi, tanım itibari ile doğal kötülük kavramı her ne kadar insandan kaynaklanmıyor olsa da yakından bakıldığında bazı tabiat olaylarının verdiği zararların arkasında yine insan elinin bulunduğu görülebilir. Örneğin, ihmal dolayısıyla söz konusu olan büyük yangınlar, dere kenarına yapılan evlerin sel suları altında kalması ya da binaların teknik açıdan yetersizliği ve uygun olmayan yerlere yapılmış olmasından kaynaklanan felaketler ve kötülükler aslında doğal kötülük kapsamında sayılamaz. Dolayısıyla burada doğal kötülüğün ziyade insanın kötülüğünden söz etmek gerekir. Diğer taraftan, hiçbir şekilde insan ihmalinin ve mesuliyetinin söz konusu olmadığı bir takım doğal kötülüklerin ve zararların varlığı inkar edilemez. Bu tür felaketler isminden de belli olduğu üzere, tabiatı cari olan kanunların işlemesi ile ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla bu kötülüklerin tamamen ortadan kalkmasını istemek aslında bu tür durumlarda tabiat kanunlarının bir süreliğine geçersiz olmasını talep etmek anlamına gelir. Bir başka deyişle ateşin yakmaması, sel sularının akmaması, bıçağın kesmemesi gerekir. Bu durumda, Allah'ın varlığına en büyük delil olan tabiattaki düzenin bozulması gibi bir problem ortaya çıkacaktır. Kısacası, doğal kötülüklerin Allah tarafından bir şekilde sürekli olarak müdahale yoluyla önlenmesi aslında tabiat kanunlarının devamlı

surette iptaline yol açar. Bu ise, tabiattaki düzenin yok olmasına ve bilimsel bilginin ortadan kalkmasına sebep olur.

Netice

Kötülük problemine ilişkin yukarıda belirtilen çözümlere bir yeni sorular ve itirazlar ileri sürülebilir, ancak her itiraza karşı yeni bir çözüm argümanının da söz konusu olacağı unutulmamalıdır. Ateistler tarafından ileri sürülen itirazlara bir örnek vererek sorun açıklığa kavuşturulabilir.

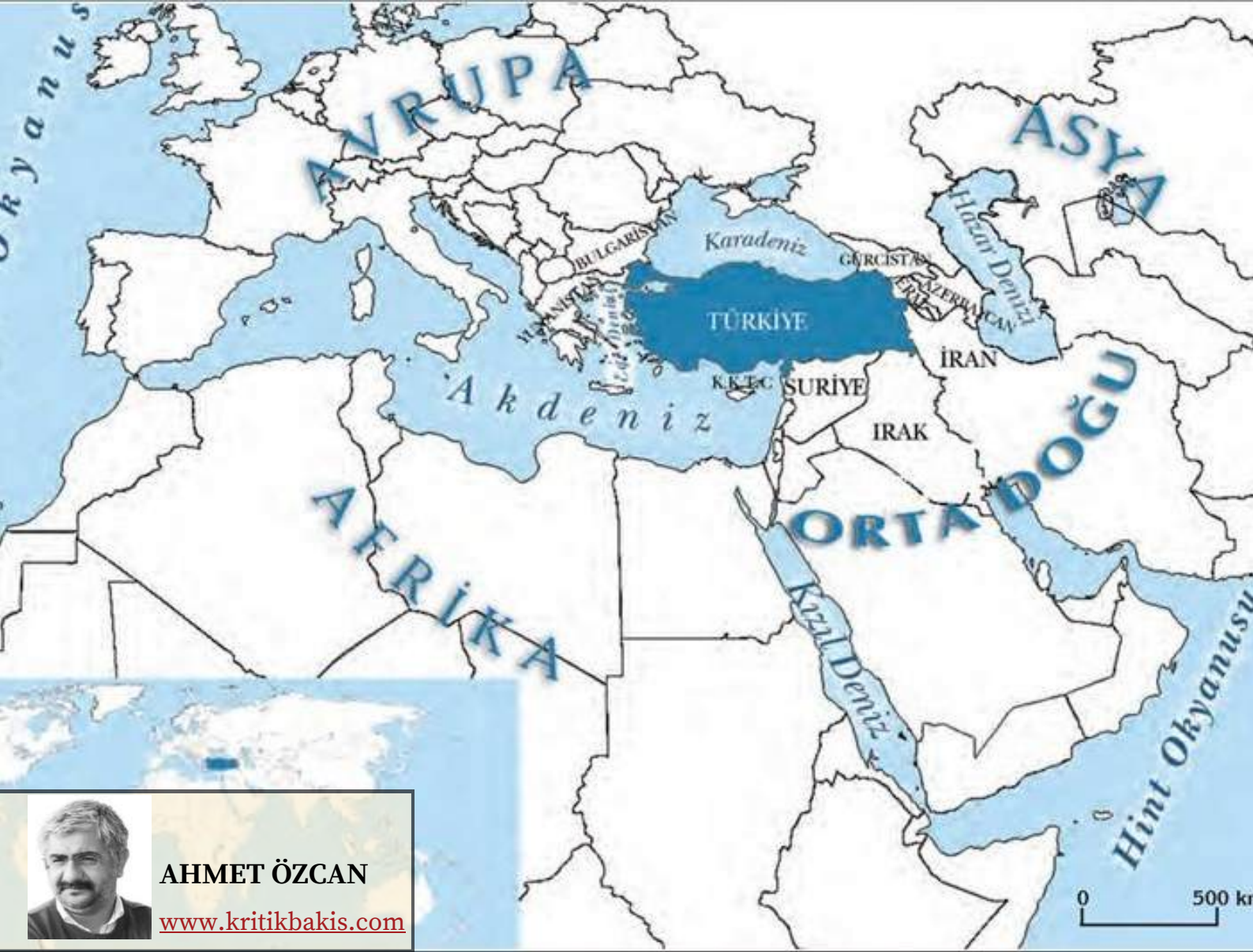
Ateistler, “bir miktar kötülüğün var olmasını kabul edilse bile, pratikte var olması gerekenden çok daha fazla kötülük görülmektedir. Kötülük miktarında gereksiz bir fazlalık söz konusudur” biçiminde bir itirazda bulunmaktadır. Dikkat edilirse, burada sorun artık kötülüğün varlığından ziyade kötülük miktarının gerekenden fazla olmasına yönelmiştir. Bu durumda “kötülük miktarının kimin tarafından belirleneceği ve gereksiz kötülüğün hangi noktadan itibaren başladığı” sorusu önümüze çıkacaktır. Örneğin, okula gitmek istemeyen bir öğrenci için ders çalışmak ve sınavlara girmek gereksiz ve acı verici bir süreçtir. Hiç zorlanmadan herkese diploma verilse her şey sorunsuz halledilmiş olacaktır.

Bu öğrenci bilginin önemini ve neden ders çalışması gerektiğini idrak edemediği için bütün bu çabaları gereksiz kötülük olarak algılamaktadır. Örnekten de anlaşılacağı üzere, hangi şeylerin gereksiz kötülük olacağı sorusuna herkes kendi algısı itibari ile farklı cevaplar verecek ve kötülük sorunu yine çözülmemiş olarak kalacaktır.

Ateistler, tanrının varlığı ve mutlak iyiliği ile kötülüğün ortaya çıkmasının teistik inancın iç yapısında bir çelişkiye yol açtığını ileri sürmektedir. Teistin, herhangi bir çelişki olmadığını gösterebilmesi için kendi inanç değerlerini temel alarak argümanlar ortaya koyması gerekir. O halde, teistin tanrının varlığını, iyiliğini ve mutlak güç sahibi olduğunu bir aksiyon olarak kullanma hakkı vardır ve ateistin bunu kabul ederek itirazlarını yöneltmesi gerekir. Ancak pratikte tartışmalar yürütülürken ateistler bu çerçevenin dışına çıktığını ve teistleri zor bir pozisyona çektikleri görülmektedir.

Son olarak şu söylenebilir; Allah inancına sahip kişiler açısından dünya hayatı sürecinde çekilen sıkıntıların hiçbirisi boşa gitmeyecektir ve anlamsız değildir. Allah bütün bu süreçleri bilmekte ve hikmetle takdir etmektedir. Dolayısıyla teist hayatın zorluklarına karşı daha dirençli ve ümitlidir.

TÜRKİYE’NİN YENİDEN DOĞUŞU İÇİN: DENİZ VE GÖK DENİZ UFKU

Yeni yüzyıl için toplum eleştirisi

Toplumların yapısına ilişkin soyutlamalar, şüphesiz gerçeğin bütününe kapsamaz. Ancak yine de her tür soyutlama, olguların önemli ve baskın yönlerini kavramamıza yardım eder. Türkiye’nin toplumsal özelliklerine ilişkin bir soyutlama da var olan gerçeklerin -zamana ve şartlara bağlı istisnaları olmakla birlikte- baskın niteliklerini kavramamızı kolaylaştıracaktır. Bu soyutlama çabası aynı zamanda tarihsel ve sosyal şartların ürünü olan özelliklerin doğru tespitini ve eleştirisini de içerir. İşte bu eleştirel soyutlama, askeri tarım düzenlerinden çıkarak endüstri çağına ve ardından bilgi çağına geçişin en temel dinamiklerinden biri olmuştur. Toplumun eleştirisi, özellikle Tanzimat devrinden itibaren karşı tepkileri de üretirken eskinin savunusu temelinde muhafazakâr bir damar üretmiştir. Batıcı-yenilikçi segmentle, statükocu muhafazakâr segmentin iki yüz yıllık çatışması, beden ve zihnen yorgun ve yılgın bir toplum üretmiş, sürekli güvenlik, varlık ve beka kaygısı ile malul bir ‘devletli’ refleksini kalıcı hale getirmiştir. Oysa gelişme ve ilerle-

me, bu negatif yüklü devlet ve toplum karakteristiği ile değil, aksine özgüvenli, özgür ve eleştirel bir habitat içinde mümkündür.

Öyle ya da böyle, Türkiye son iki yüz yılını bu kaotik türbülans içerisinde, kâh ilerleyerek kâh düşerek, ama çok sayıda kurban vererek geçirdi. Toplumun en zeki çocukları, aslında çok basit çözümler dururken bu hastalıklı güvenlik kaygılarının ürünü politikalarla kurban edildi. Milli servet, çoğu kurgu iç savaşlarla heba edildi. Entelektüel birikim, bu absürt çelişki ve çatışmaların içinde beyhude ideolojik kuyulara atılarak tüketildi.

Gelenen noktada, hala herkesin takılıp kaldığı bir tarihsel momenti putlaştırıp, öncesi veya sonrasını düşmanlaştırdığı, tam anlamıyla şizofrenik bir toplum oluştu.

Devlet ve güya ona karşıtmış gibi görünen ama aslında tersinden taklidi-kopyası olan çeşitli ideolojik, etnik, dini örgüt ve hareketler, el ele vererek ülkeyi devasa bir pagan-putperest panteona çevirdiler.

Herkesin diğerlerini kendi tanrısına tapmaya zorladığı, ama aslında hiç kimsenin gerçekten herhangi bir şeye inanmadığı, ötekine hükmetme ya da rövanş alma amaçlı tanrılar, putlar, kutsallar, ölümsüz liderler, kurtarıcı Mesihler, tabu kavramlar, fetiş kelimeler, helvadan, kâğıttan, çamurdan putlarla dolu bu panteonda, 'gerçek', 'hakikat', hak, doğru, sahici, asli ve evrensel olan her şey sadece kullanım değeri olan birer malzeme olarak kullanıldı.

Osmanlının siyasal yıkımının devamı olarak süren bu sosyal yıkımın durdurulması, bugün en önemli fikri çaba olmalıdır. Bu yıkıma yol açan bütün putperest düşünme biçimleri, bütün sahte çelişki ve çatışma kavramları (cumhuriyet din laiklik mezhep etnik köken vb.), bütün tüketici taraftarlık tarzları hükümsüzleşmeli artık.

Bu bağlamda öncelikle, eleştirel düşünme tekniğinin entelektüel bir karizma aracı değil, devlet ve toplumun tüm dokularına egemen olması gereken bir toplumsal haslete dönüşmesi gerekir. Türkiye, her tür putperestliğin aşağılandığı ve sadece somut hakikat ve sahici hedeflerin yüceltildiği yeni bir habitat oluşturamazsa, yeni yüzyılı da ıskalayacak, tarih ve coğrafyadan miras bütün pozitif imkanlar da bu boş çatışmalara yine kurban edilecektir.

Toplumun eleştirel analizinde merkezi sorun Ordu-millet karakteri ve temel eksiklik ise denizden uzak karacı jeopolitiktir. Bu özellikler bütün farklı etnik-dini-mezhebi çeşitliliğiyle Türkiye toplumunun neredeyse ortak bir milli hasleti gibidir. Bu hasletler, birçok sorunun kaynağı olduğu gibi, birçok çözümün de imkânı olarak okunabilir.

Ordu Millet: Güç, Otorite ve Statü Bağlılığı

Tanzimat süreci aydınlarından Ahmet Mithat Efendi, toplumun ticaret ve sanattaki maharetsizliğini temel alarak bu karakteri şöyle özetliyor: "Tarihimiz bize gösterir ki bizim ilk neş'etimiz bir millet-i askeriyye suretiyle neş'et olup, vakıa hala aşar-ı baki olmak üzere sanayide dahi pek çok maharet göstermiş ve ticarethanemizin dahi Akdeniz'in bazı sahillerine kadar tevs-i daire-i intişarına muvaffak olmuş isek de bunların Türk ve Müslüman olan kısmımızdan ziyade, her zaman gayri müslim olan kısmımızın aşarından olduğunu inkar edemeyecek bir halde bulunmuşuz. Milletimiz içinde unsur-ı askeri olan anasır-ı islamiyetin miktarını göz önüne getirip de bir de bazı muhaberat-ı meşhuremize sevk eylediğimiz askerin miktarı ile bir nisbet edecek olursak, görülür ki biz ta epey yakın zamanlara kadar ve belki bugünkü günde dahi umumuz asker addolunacak bir milletiz. Yani bir zamanlar "yeniçeri ve sipahi ve sair sunuf-ı askeriyeden birisine mensup olmayan Müslüman değildir" diye söylenen sözün hükmü pek vakidir. Halbuki san'at ve ticaretin terakkisi sulh ile ve hatta sulh-u daimî ile müyesser olup, bizim ise sulh üzere geçirdiğimiz seneler pek az kalmıştır" (Ahmet Mithat, Ekonomik Politik, Aktaran, Şerif Mardin, Siyasal ve Sosyal Bilimler, İletişim Yay. 1992. s.92)

Bu milli karakterin yanında, halk nezdinde Ordu, 'Peygamber Ocağı'dır ve devletin özüdür. Varlık ve

bekanın, vatan ve ülkenin güvencesidir. Selçuklu beylikleri ve Osmanlı beyliğinin bölgeye gelişi, tutunması, İslam'ın kılıcı rolünü üstlenmesi ve ardından siyasal hegemonya kurabilmesi, gaza ve fetih ruhuyla gerçekleşmiştir. Bu savaşçı gelenek, devletleşme aşamalarında dahi devam etmiş, Müslüman anasırın en temel maişet ve meşguliyeti savaş ve bağlantılı mesleklere inhisar edilmiştir. Osmanlı, ticaret ve zanaatı diğer unsurlara bırakmıştır. Belki de bu nedenle Osmanlının son döneminde yıkımın nedenleri olarak birçok tarihçi, gayri müslim azınlığın inhisarındaki ekonomik işleyişin batıya bağımlılıktaki rolünün altını çizer. Bu baskın karakter özelliğinin kökleri, uzun yüzyıllar boyunca yarı askeri bir düzen altında yaşamakta yatar. Devlet ve orduya verilen özel önem ve sadakatin de nedeni budur. Batı toplumlarında servetin ve buna bağlı olarak şekillenen sınıflı toplum yapısının özerk alanlarının aksine, Türkiye toplumunda gücün ve statünün devlette toplandığı bir yapı egemendir. Nitekim Osmanlı'nın yükseldiği dönemlerde ilk ve öncelikli olarak devlet yapısı ve ordunun güçlendirildiği ve yıkılış sürecinde de -halen de her siyasi çevreye egemen olan- önce devleti kurtarma- "düzeltme" refleksinin harekete geçtiği, bilinen tarihsel gerçeklerdir. Otoriteyi temsil eden devletin ve onun gücünü temsil eden ordunun bu merkezi rolü, yalnızca fiili ihtiyaçların zorlamasıyla oluşmuş, geçici bir durum olarak kalmamış, toplumsal muhayyileye sinmiş güçlü bir ideoloji haline gelmiştir.

Bu anlamda Türkiye'nin toplumsal yapısını sınıfsal tahlil veya dairevi merkez-çevre dikotomisiyle değil, piramidal bir merkez-taban şemasıyla okumak daha gerçekçidir. Toplumu, yukardan (yönetenler, statü sahipleri, otorite) aşağıya (teb'a, reaya, avam, halk, yönetilenler) doğru şekillenen bir şema ile izah etmek mümkündür. Merkez, yukarıdadır, çevre ise aşağıda. Devlet ve reaya, yönetenler ve yönetilenler, havass ve avam, sınıfsal veya etnik temelde değil, devlet bağlamında kategorilerdir. Bu hiyerarşik şema önemli ölçüde otoritenin ve statünün (ordu ve devlet) halk üzerindeki tartışmasız hegemonyasını ifade etmektedir. Kendisini yukarıdaki merkeze yerleştirebilen odağa itaat (biat) etmek hem din hem de törenin gereğidir. Bu manada devlet ve ordu, dinsel kurumlardır ve din, yani toplumsal çoğunluğun fiilen inandığı ve yaşadığı reel Müslümanlık ise devletçi ve ordudur. Bu formül, Ortodoks Doğu Roma imparatorluğunda Hristiyanlıkla- Bizans devleti arasındaki ilişki için de geçerlidir. Belki de bu topraklarda devletin doğası, meşruiyeti ve bekasının gerek şartı bu dinseliktir.

Bu gerçeği göz önüne alarak, ordu devleti ve ordu milleti bir sorun değil bir imkan olarak gören bakış açısıyla, yeni çağın olasılıklarını da içeren bir restorasyon tasavvur edilebilir.

Güce, otoriteye ve statüye bağlılık biçimleri, dinsel temelleriyle rızaya dayalı itaati kolaylaştırır. Ama aynı nedenle itiraz ve isyanı da meşrulaştırır. Devlet adaletten sapınca itiraz kapısı açılır.

Diğer yandan, devletlü statüler yani yüksek veya düşük

düzeyle memuriyet sistemi, toplumsal seçimle oluşan nüfuzlu bir kesim sayesinde devlet çarkını döndürürken, memuriyet dışı sivil alanda kısmi özerk alanlar, saklı kadrolar, farklı sosyal ve ekonomik bir temerküz alanı oluşur. Devletin güvenlik endişelerinin çoğu işte bu sivil alanın kontrol ve denetim dışı gelişmesinden kaynaklanır. Dini, ideolojik veya etnik görünümli sorunların çoğu işte bu kontrol dışı sosyal gelişmelerin siyasallaşmasının sonucudur. Devletin kontrol-yani dirlik ve düzen- amacıyla sivil alanları baskıladığı her durumda kontrol dışı siyasallaşma daha da artar. Bu paradoks, özgürlük ve güvenlik dengesinin bozulmasını sağlar. Güvenliğin özgürlüğü baskılaması, güvenlik sorununu artırır. Özgürlüğün güvenliği sağladığı her durumda ise, güvenlik tesisi kolaylaşır. Çünkü dirlik ve düzen, can, mal, namus, akıl ve nesil emniyetinin olduğu bir eminlik durumudur ve bu zaten emniyet demektir. Özgürlük, yani hak ve hukukun temin edildiği bir vasatta, devletli memuriyet zümresine itaat meşru bir gerekliliktir. Dinsellik tam da bu anlamda bu topraklardaki devlet-toplum ilişkisinin tutkalıdır. Aksi durumda, devletin özgürlükleri kısıtladığı, insanların veya grupların hak ve hukukuna hâle geldiği her durumda bu tutkal çözülür ve düzen bozulur. Toplumun sivil alanlardaki gücü ne kadar otarşıksa, yani kendi kendine yeterliyse, hem özgürlükler hem de güvenlik, o kadar sağlam olur. Bu nedenle Devletin sivil alanları kontrol ve denetimi, bu güçlenmeyi sağlayan bir otokontrol olmaktan çıkıp, devletlülerin siyasal-ideolojik-sınıfsal isteklerinin topluma dayatılması veya aykırı olanların budanmasına hasredilirse, devlet artık gayri meşrulaşır ve toplumla çatışan egemen sınıfların aracına dönüşür. Bu anlamda devletin dini adalettir denmiştir ve hukuk devleti ilkeleri her zaman ölçü addedilmiştir.

Askeri tarım imparatorluklarının doğasında var olan ücret(vergi) karşılığında güvenlik ve bunun sonucu olarak hürriyet formülü, modern çağda biraz değişerek devam etmektedir. Belki Amerika veya Avrupa'nın iç ve dış tehditlerin az olduğu bazı ülkelerinde daha konforlu formüller dönem dönem uygulansa da, misal ekonomik kriz, dış tehdit veya göçmenlik gibi sosyal sorunların ortaya çıktığı koşullarda bu konfor bozulur ve kadim kurallar işlemeye başlar. Yani liberal demokratik ezberler, kağıt üzerinde durduğu gibi, somut sorunlar karşısında duramaz.

Türkiye, ordu millet karakteri, hiyerarşik siyasal piramidi, güce ve otoriteye bağlı toplumsal dokusuyla, her tür sosyal, ekonomik, ideolojik çelişkinin sürekli yeniden üretildiği bir coğrafyada, devlet bağlamında sorunlarını çözmek zorundadır. Ya devlet başa ya kuzgun leşe veya imam cemaat ilişkisi gibi atasözlerinin de ifade ettiği bu gerçeklik arzu edilen bir mükemmelliği değil, farkında olunması gereken bir gerçekliği işaret eder. Toplumun devlete bağlılığı ve ister gönüllü ister zoraki itaati, bütün etatist, güce tapıcı, sorumsuzluk yaratıcı sonuçlarına rağmen, yine de tek düzen kurucu ve koruyucu formüldür. 'Fukaranın, tüccara kıyasla

devletten başka sahibi yoktur'. Bu nedenle, gerek siyasal ve ekonomik sorunlar gerekse etnik-mezhebi-dini sorunların çözümü, devletin asli doğasına dönüşü, yani adalet ve hukukla (din/şeriat aslında bu demektir) zaptedilmesi, milletin sivil alanlarda güçlendirilmesi, özgürlüklerin güvenliğin teminatı haline gelmesi ve sonunda devletin millet tarafından temellük edilmesi ile mümkündür. İşte bu bağlamda, asker-millet, devletli zümrenin reayası değil, sorumlu olduğu, hesap verebildiği bir merci olarak ana omurgası haline gelecektir. Ancak bu şartla devlet ebedi müddet olur.

Kara şövalyesi ve deniz korkusu

'...Daha sonra sultan Melikşah, Samandağı (Süveydiye)'na kadar giderek Akdeniz'e ulaşır. Denizi büyük bir heyecanla seyreden sultan, hükümrancılığı altında bulunan ülkelerin babası Alp Arslan dönemindekinden daha geniş bir hâle gelmesi nedeniyle Tanrı'ya şükretmiş, bu düşüncelerin kendisinde oluşturduğu gurur ve heyecanla atını dalgalı denize sürerek elindeki kılıcı üç kez sulara daldırıp çıkartmış ve "İşte Tanrı, Doğu Denizi'nden Batı Denizi'ne kadar olan ülkelerin hâkimiyetini bana verdi" dedikten sonra da namaz kılarak kendisine ihsan ettiği bu lutf ve inayetten dolayı Tanrı'ya şükretmiştir. Bu arada sultan, deniz kıyısından bir miktar kum almış ve daha sonraki bir zamanda babası Alp Arslan'ın Merv kentindeki mezarına gidip "Ey babam Alp Arslan, sana müjdeler olsun, henüz bir çocuk olarak bıraktığın oğlun, dünyayı baştan başa fethetti" demek suretiyle haklı ve gururlu duygularını belirtmiştir. (İ. Kafesoğlu, Sultan Melikşah Devrinde Büyük Selçuklu İmparatorluğu (İstanbul 1953)

Selçuklu sultanı Melikşah'ın dünyası denize kadardı. Bu ibretlik hikaye, kara jeopolitiğinin sınırlarına dair önemli bir gerçeği de içeriyor. Gerçi Türkler gelmeden önce de bölgedeki Arap, Acem, Kürt ve diğer Müslüman halkların dünyası da karadan ibaretti. Ticaretle geçinen zümreler hariç, denizcilik, Hazar, Basra, Akdeniz, Karadeniz ve Hint okyanusu civarında yaşayan halklar için ne bir geçim yolu, ne merak konusu ne de güvenlik alanıydı. Bir çok denizin etrafındaki karada yaşayan toplumların kaderi, 15. Yy dan itibaren açık denizleri aşabilen halkların istilasıyla değişecekti. Deniz korkusu, korkulanı başa getirecekti.

Doğan Avcıoğlu'nun 1960'larda işaret ettiği dağınık köy düzeni, bir şekilde köyden şehre nüfus transferi ve kontrolsüz kentleşme ile aşılmıştı. Ama diğer bir çok konu gibi bu doğru politikanın da sonrası hesap edilmemiş ve bugünkü köylü-kentler ortaya çıkmıştı. Modern şehirleşmeyi kadük kılan ve tarımı da başıboş bırakan bu süreç, artık ciddi sosyal ve ekonomik sorunların zemini durumundadır. Bu kaotik gelişme, asgari geçim sıkıntısıyla boğuşup duran halkın yığından-reayadan millete dönüşmesinin de hala en önemli bariyeri durumundadır. Kentlilik, sadece modern ekonomi politiğin değil, daha derinde dinsel ve ahlaki gelişmenin de temel zeminidir.

Öte yandan Anadolu halkı, yüzlerce yıl yaşadığı bir yarımada coğrafyasında, kısmi kıyı balıkçılığı dışında,

açık denizlere zaten çıkamamış, engin denizleri tanıyamamıştır. Yani okyanuslarda var olan belirsizlik ve öngörülemeyen tehlikelerle baş etme cesaretini, buna mukabil özgürlük duygusu ve sürekli yeni yerler keşfetme hazzını yaşayamamış bir toplumdur. (Osmanlı dahi, Akdeniz korsanlarını kiralayarak kısmen Akdenizde varlık göstermeye çalışmıştı.) Açık denizlere erişimi olan toplumların aksine kara coğrafyasında devletler, beyler, paşalar, eşkıyalar, ordular arası bitmek bilmeyen ve birbirinin tekrarı çatışmalarla dolu bir kaos ve anarşi ortamından ibaret bir yaşam klasiği vardır. Böyle bir coğrafyada en güçlü olanın dirlik ve düzeni sağlaması, yani istikrar ve huzuru temin etmesini talep etmek yaşamsal önceliktir; güç, otorite ve statü bağlılığının temel nedeni budur. Yani, “ya devlet başa ya kuzgun leşe” ...

Coğrafya kader değil, bir imkandır. Karacı toplumsallık, coğrafyayı gerektiği gibi değerlendiremeyince dünyaya açılmayan ve kendi içine dönük sorunlarla boğuşan bir karakter üretmiştir.

Kara toplumu olmanın sonucu olarak asker-millet gerçeği, askeri-devlet gerçeğinin kaynağıdır.

Deniz, stabil olmayan, oynak zemin ve belirsiz rüzgâr demektir. Devasa dalgalar üstünde ve rüzgâra göre yol almak, karadaki sağlam zemine ve stabil faktörlere kıyasla, yeni yetenekler, beceriler, teknikler ve farklı bir özgüven gerektirir. Avrasya coğrafyasının uçsuz bucaksız ovaları, sarp dağları, engebeli geçitleri, su boyu vadilerinde alışılmış yaşam pratiklerinin çoğu, denizde geçerli değildir. Üstelik deniz, özellikle de okyanus, belirsiz ve kontrol edilemez tehlikelerle doludur ve yol almak-yön bulmak-karaya ulaşmak için çok rafine yetenekler gerekir.

Bir işi sonuna kadar aynı enerji, arzu ve niyetle tamamlamak özünde denizcilerin karakteridir. Karaya ulaşmak zorundadırlar çünkü.

Oysa Kara halkları başladıkları yerle biten yer arasında yüzlerce değişkenle karşılaşır. Çoğu zaman hedefe varamadan önlerine çıkan sorunlarla boğuşmak zorunda kalırlar. Karacı toplumların her işe hızlı başlayıp sonunu getirememesinin temel sebebi budur.

Coğrafi keşifler, Avrupa halklarının denizleri aşarak Avrasya’dan dünyaya açılması ve dünyayı fethetmesini sağlamıştır. Avrupa, küresel güç olma yeteneğini bu deniz aşırı girişimlerle şekillenen modern sömürgecilik ve kapitalizme borçludur. Açık denizlere bir türlü açılmayan Almanya ve Rusya’nın karasal jeopolitiği, denizci güçlere karşı daima yenilmiştir. 19. ve 20. Yüzyılında ‘Avrasyaya hakim olan dünyaya hakim olur’ diyen İngiliz McKinder, değil, Denizlere hakim olan dünyayı yönetir diyen, Amerikalı Alfred T. Mahan haklı çıkmıştır. 21.Yüzyıla da ise Alexander De Seversky’nin hava hakimiyeti teorisi geçerlidir.

Yaşadığımız yüzyılda, Post modern çağın bir ileri hamlesi başlamıştır ve artık gökdenizi, yani havayı da aşmak ve göklerde egemen olma çabası temel gelişme motivasyonu olmuştur. (hava, rafine denizdir. Eski tarihlerde bile bir çok kültürde gökler için bir tür deniz

manasında ifadeler kullanmıştır. Bugün de havalimanı, uzay gemisi kelimeleri gibi, aslında aynı manada kullanımlar mevcuttur. Sonuçta hava da suyun buharıdır. ‘Ne güneş aya yetişebilir ne de gece gündüzü geçebilir. her biri bir felekte yüzer. (Kuran-ı Kerim, Yasin süresi, 40.) , ‘Ateşin ölümü havanın doğumu, havanın ölümü suyun doğumudur’-Heraklitos.)

Askeri teknoloji ve ürettiği yan sanayi olarak dijital çağ, neredeyse tamamen hava gücü ve havanın dolaşımı-iletimi (frekans) üzerine kuruludur.

Henüz karayla şekillenen tarihi aşamamış Türkiye gibi ülkelerin denizleri aşmak bir yana, gökdenizi, yani hava-rüzgâr-frekans iletimine dayalı yeni çağın gerekli donanımına erişimi, gecikmiş başarılı çabalara karşın hala uzak bir hedeftir. Yeni yetenekler ve farklı bir özgüven gerektiren deniz ve hava, karacı toplumların binlerce yıllık alışkanlıklarını aşarak tarihin akış yönünde yeniden özne olabilmelerinin yeni imkanlarıdır.

Toplum olarak, bir şekilde üç tarafı denizlerle çevrili bir coğrafyada artık okyanusa açılmak ve her tarafı gören bir gökdeniz seyrüseferine çıkmak, fiziki ve manevi değişimin gerek şartıdır.

Türkiye, kıyı denizciliğinin ötesinde açık denizlere dönük politikalarla hem güvenlik hem ekonomik hem de sosyal bir açılıma ihtiyaç duymaktadır. Nüfusun en az yüzde 20’sinin denizden ve havadan geçinmesi ve entelektüel enerjinin en az yüzde 40’ının deniz ve hava çağının mesleklerini içeren gündemlerle meşgul olması şarttır. Devletin güvenlik güçlerinin de artık deniz ve hava gücünün kara kuvvetlerden daha büyük olması şarttır. Denizci ve havacı bir ordu, askeri karakteri de daha ufku açık ve yetenekli kılacaktır.

Karacı bir geçmişin denizci ve havacı bir geleceğe taşınması, askeri devlet ve ordu-milletin kendi doğasına uygun bir gelişme ve dönüşme süreciyle mümkündür. Deniz ve hava korkusu, karacı şövalye ruhunu kısıtlamak yerine, açmak, geliştirmek ve büyütme için kışkırtıcı bir engel olarak görülmelidir. Tarih işte o zaman bu coğrafyada abluka altından çıkıp, doğal seyrinde tekrar akmaya başlayacaktır.

Jeopolitik ufuk, Toplumsal dönüşümün de imkanıdır

Türkiye'nin bu toplumsal karakteristik özellikleri, totaliter, devletçi, statükoyu korumaya matuf ve toplumu hem bölen hem de kadükleştiren bir düzeni sürekli kılmaktadır. Oysa, aynı özellikler, farklı bir değerlendirme ile yeni yüzyılda pozitif birer gelişme ve bütünleşme dinamğine dönüştürülebilir.

Toplumsal yapı, bu deneyimlerin üzerine, geleneksel değerler ve evrensel demokratik değerlerin terkihiyle yeniden yorumlanarak, daha ileri bir demokrasi üretebilir. Karacı bir toplumun deniz korkusunu yenmesi, asker millet karakterinin daha disiplinler ve üretken bir topluma dönüşmesi, güce ve statüye tapmanın gücü ve statüyü daha kamusal amaçlara ulaşmanın aracına dönüştürmesi, devletin özgürlük ve adaletle zaptedilmesi, bütün toplumun geçen yüzyıldan kalan acı, yenilgi ve travmalarını atlatıp yeni çağa hazırlanmasının gerek şartıdır. Asker millet karakteri, Japon ve Alman savaşıçılığının dönüşümü gibi, sağlam etik ilkelerle disiplinli ve prensipli bir hukuk devletinin, daha üretken bir ekonominin temeli olabilir. Salt askeri bakış açısının güvenlik öncelikli düşünme biçimi, özgürlük, hukuk devleti ve ekonomik üretkenliğin güvenliğin temeli olduğu şuuru irca edilebilir.

Güç, otorite ve statü bağımlılığı, bireysel emek, çaba ve yeteneklerle temin edilebilen, sorumluluk duygusu ve rasyonel düşünme becerilerini gerektiren, referans değil performans odaklı bir sosyal davranışa irca edilebilir.

Piramidal merkez ve itaatkar reaya hiyerarşisi, güçlü toplumsallığın denetimine tabi temellük edilmiş bir devlet-millet dairesine dönüştürülebilir.

Türkiye'nin karacı şövalye karakteri, -Alman ve Rusların coğrafi nedenlerle yapamadığı- açık denizlere ve gök denize ulaşarak yeni bir jeopolitik açılım yapabilir ve farklı bir tarihsel sıçramanın, yeniden doğuşun önu açılabilir. İşte o zaman gerçekten rasyonel düşünebilen, üniversal ufku olan, yaratıcı ve üretici karakterli, cesur ve özgür bir insan kalitesi ve bunun sonucu olarak devlet kalitesi düzeyine ulaşılabilir.

Ancak bu köklü değişimle mevcut karakter ve koşulların ürettiği tüketici tartışmalar aşılır ve gerçek dünyanın gidiş yönüne uygun bir şahsiyet temerküzü ve haysiyet asabiyesi oluşur.

Bu, sahici bir ahlak devrimi demektir.

Bunlar mümkündür fakat öncelikle kolektif entelektüel aklın bu yönde düşünmeye başlaması gerekir. Kadim bilgeliğin söylediği gibi, her neysen öyle inanırsın ve nasıl düşünürsen öyle var olursun.

Müslüman Karşıtı Propagandaya Karşı Mücadele Etmeliyiz

YAZAR: NATHAN J. ROBINSON

KAYNAK: [HTTPS://WWW.CURRENTAFFAIRS.ORG](https://www.currentaffairs.org)

Elon Musk'ın "X" platformunda, insanlar Müslümanlar hakkında tıpkı Hitler'in Yahudiler hakkında konuştuğu gibi konuşuyor. İslamofobiye karşı mücadele, 1930'lardaki antifaşist mücadelenin ne kadar önemliyse o kadar kritik bir meseledir. Twitter'ı ("X") kullanmaktan kaçınan bir arkadaşım, uzun bir aradan sonra eski hesabına giriş yaptığında büyük bir şok yaşadı. "Bütün akışımı resmen ırkçı, Nazi propagandasına dönüştürmüşler" diyordu. Platformu neredeyse hiç kullanmadığını ve akışının bu şekilde değişmesini açıklayacak herhangi bir etkileşimde bulunmadığını belirtti. Ancak sayfası, dehşet verici derecede ırkçı içeriklerle doluydu. Ben de benzer bir durum fark ettim. Benim durumda, algoritma muhtemelen sağcı argümanları okumaya ve yanıt vermeye çok fazla zaman harcadığım için bunun ilgimi çekeceğine karar vermiş olabilir. (Emin olun, görmek istediğim şey bu değil.) Ancak ben de Twitter'da gördüğüm içeriklerin ne kadar büyük bir kısmının doğrudan etnik azınlıklara – Müslümanlara, Haitililere ya da Yahudilere – yönelik bağnazca ifadeler içerdiğini görünce oldukça şaşırdım. Müslüman karşıtı propaganda en yaygın olanıdır. Sadece son birkaç gün içinde şunlarla karşılaştım:

- 11 Eylül saldırılarında düşen adamın fotoğrafını paylaşan ve "Bu olaydan sonra İslam'ın Batı'da hoş karşılandığını düşünmek biraz çılgınca." diyen bir tweet. (10.000 retweet, yaklaşık 100.000 beğeni)
- Bir İngiliz kullanıcının "Ülkemizi yöneten güç pozisyonlarında çok fazla Müslüman olduğunu söylemek ırkçılık mı?" sorusunu sorduğu paylaşım. (4.200 retweet, 37.000 beğeni)

- Muhafazakâr influencer Allie Beth Stuckey'nin "Ben bir kadın ve bir Hristiyan olarak Orta Doğu'da güvenle seyahat edebileceğim tek yer İsrail. Bu karmaşık bir konu değil." şeklindeki tweeti. (Yaklaşık 1.000 retweet, 9.000 beğeni)

Ve bu tür ifadeler durmaksızın devam ediyor:

"İslam korkunç bir insan icadıdır."

"Radikal İslam yerine İsrail'in tehdit olduğunu düşündüğünüzü hayal edin."

"Müslümanlar, Allah tarafından yeryüzündeki tüm insan düşmanlarını öldürmekle görevlendirilmiştir."

Bunların hepsi derin bir cehalete dayanan, iğrenç ve bağnaz propagandalardır. Örneğin, Stuckey'nin iddia ettiği gibi İsrail, Orta Doğu'da seyahat edilebilecek tek güvenli yer değildir. (Her yıl binlerce Batılı turistin Mısır'daki piramitleri ya da Dubai'yi ziyaret ettiğinin farkında mı acaba?) 11 Eylül saldırılarını doğrudan "İslam" ile ilişkilendirmek ise tamamen saçmadır. İslam'ın yaklaşık 2 milyar mensubu vardır. Usame bin Ladin, küçük ve izole bir suç çetesinin lideriydi ve dini inançlarından çok ABD dış politikası tarafından şekillendirilmişti. (Amerikalılara yazdığı ve çoğu insanın duymadığı ya da okumadığı bir mektupta kendi motivasyonlarını açıkça açıklamıştır.)

Müslüman karşıtı propaganda gördüğümde tepkim her zaman aynıdır: Önce tiksinti duyuyorum, sonra ise hep aynı düşüncenin farklı bir versiyonu aklıma geliyor. Bu tür şeyleri yazan insanlar muhtemelen pek fazla Müslüman tanımıyor.

Hayatım boyunca tanıştığım Müslümanlar, istisnasız, düzgün ve sıradan insanlardı.

Geçtiğimiz günlerde, insancıl, merhametli ve derin bilgiye sahip harika bir İslam âlimi ve aktivist olan Omar Suleiman ile uzun bir sohbet gerçekleştirdim. 2018’de Michigan valiliği için kampanya yürüten Abdul El-Sayed’i yakından takip ettim ve haberleştirdim; kendisi, Herkes İçin Medicare ve daha eşitlikçi bir kamu sağlığı sistemi için parlak bir sözcü olmasının yanı sıra, dindar bir Müslüman. Bu kadar büyük Amerikalı Müslümanların varlığını dile getirmek zorunda kalmam bile bana saçma geliyor, ancak bağnazlar gerçek hayattaki Müslümanlar hakkında o kadar cahiller ki, “İslam”ın yüzü olmayan bir soyut kavram değil, isimleri, yüzleri, aileleri, işleri ve komşuları olan gerçek insanlardan oluştuğunu hatırlamak önemli. Bağnazlar “İslamofobi” kelimesinden hoşlanmazlar, ancak İslam hakkında yapılan tartışmaların büyük bir kısmı tam olarak budur: mantıksız bir korku. X’te bir kullanıcının “Avrupa’da evin dışında geçirilen her saniye güvenliğimiz için bir tehdittir” dediğini gördüm; Müslüman göçmenlerin varlığı nedeniyle tüm kıtanın sürekli korku içinde yaşaması gerektiğini ima ediyordu. Gerçekten Müslümanlardan korkuyorlar. Bu korku tamamen mantıksızdır ve bunu, burada New Orleans’ta, birkaç blok ötede bir İŞİD destekçisinin yılbaşı gecesi insanları katlettiği yerin yakınında yazıyorum. Ancak, bu olaydan yola çıkarak İslam hakkında genel bir sonuca varmanın mantıklı olmadığını anlayacak kadar sağduyuluyum. Çünkü bir beyaz milliyetçinin Müslümanları katletmesi ne kadar mümkünse, bir Müslüman bireyin bir katliam yapması da o kadar mümkündür. Ayrıca, bu ülkede Müslümanlar tarafından gerçekleştirilen terör eylemlerinde, failerin gerekçe olarak neredeyse her zaman ABD’nin yurtdışındaki Müslüman nüfuslara uyguladığı şiddeti gösterdiğini de biliyorum. Sadece ABD’ye karşı işlenen şiddeti görmek, ancak ABD’nin işlediği veya desteklediği şiddeti göz ardı etmek, dünyanın nasıl işlediğine dair tamamen hatalı bir anlayışa yol açar. Tıpkı birçok İsrailinin Filistin’in işgal altında olduğunu fark etmeyip saldırıya uğradıklarında Filistinlilerin fanatik, şiddet yanlısı antisemitler olduğuna inanması gibi, Müslüman dünyasında Amerikan karşıtı duygular hisseden Amerikalılar da bu düşmanlığın nereden kaynaklanabileceğini sorgulamaz ve sonunda İslam’ın özgürlüğe karşı küresel bir cihada kendini adanmış olması gerektiği sonucuna varırlar. Bu kesinlikle, aşırı derecede Müslüman karşıtı bir bağnaz olan mevcut Savunma Bakanımız Pete Hegseth’in dünya görüşünün bir tanımıdır. (Ayrıca, Guantánamo Körfezi’nin bir ölüm kampı olarak kullanılması gerektiğini düşünüyor ki, bu konu onay duruşmalarında çok daha büyük bir mesele olmalıydı.) ABD ve Avrupa’da pek çok insanın Müslümanlar hakkında rahatlıkla dile getirebildiği olumsuz duyguların düzeyi beni sürekli olarak dehşete düşürüyor. Daha önce de belirttiğim gibi, içinde yaşadığınız toplumun durumundan rahatsız olmanın en kestirme yollarından biri, Filistinliler ya da Müslümanlar hakkında söylenenlerin Yahudiler

hakkında söylendiğini hayal etmektir. Bunu yaptığınız anda, “kötülüğün sıradanlığı” kavramını daha iyi anlar ve Nazizmin nasıl normalleştiğini kavrarınız. Fox News’de, Filistinlilerin doğum oranları konusunda uyarılarda bulunan ya da onları küçük bir adaya sürgün etmeye yönelik Nazi benzeri planlar yapan insanları gördüğümde hep aynı şeyi düşünüyorum: Kendi söylediklerinizi duyuyor musunuz?

Birinin, “İktidar mevkilerinde çok fazla Yahudi var” ya da “Yahudilik korkunç bir insan icadıdır” dediğini düşünün. Çoğumuz, bu tür ifadelerin neden korkunç derecede bağnazca olduğunu açıkça görebiliyoruz. Ancak nedense Müslüman karşıtı bağnazlık çok daha fazla hoşgörüyle karşılanıyor. Öyle ki, New York Times bir dönem “Arap zihninin bir hastalığı”(yani antisemitizm) olduğunu yazan köşe yazarı Bret Stephens’i istihdam etti. Birinin “Yahudi zihninin hastalığı” hakkında yazdığını ve büyük bir gazete tarafından istihdam edilmeye devam ettiğini hayal edin! Antisemitizmin toksik olarak görülmesi çok iyi bir şey. Holokost gibi korkunç bir trajedi bize gösterdi ki, bir halkı toplumun kanseri olarak şeytanlaştırıp ardından bu “hastalığa” nihai bir çözüm bulmaya karar verenler, tarihte telafisi imkânsız yıkımlara yol açtılar. Bunun nasıl sonuçlanabileceğini biliyoruz. Ancak Müslüman karşıtı bağnazlık, Yahudi karşıtı bağnazlıkla aynı seviyede bir tiksintiyle karşılanmıyor.

Dr. Omar Suleiman bana, İslamofobinin “Amerika Birleşik Devletleri’nde ana akımda en çok izin verilen bağnazlık biçimi” olduğunu söyledi ve haklı. Gerçek ahlaki ilerlemeyi, tüm önyargıları eşit derecede zararlı ve yanlış olarak gördüğümüzde kaydetmiş olacağız.

Elbette, antisemitizm de yeniden yükselişte ve midemi bulandıran birçok antisemit tweet görüyorum. Hitler’in açık bir hayranı olan Nick Fuentes’in mevcut başkanla yemek yemesi gibi olaylar yaşanıyor!

Bütün bunların, Donald Trump (ve J.D. Vance, Elon Musk gibi isimler) tarafından teşvik edilen, nefrete, bağnazlığa ve cehalete doğru daha geniş bir çöküşün parçası olduğundan endişe ediyorum. Haitililerin evcil hayvanları yediği ya da göçmen “hayvanların”toplumumuzu içten içe yok ettiği gibi vahşi hikâyelerle kitleleri korkutmaya çalışıyorlar.

Bu sanrılara karşı direnmeliyiz. Müslüman kardeşlerimizi savunmalıyız. Nefret ve korkuya karşı merhamet ve dayanışma ile mücadele etmeliyiz. (Ve belki zaman zaman biraz öfkeyle ama yalnızca adaletsizliğe karşı.)

Propagandacılar hiç durmuyor. Tıpkı eski ırkçı propagandalarda olduğu gibi, insanları duygusal olarak manipüle etmek üzere imaj üstüne imaj üretiyorlar. Bizi aptallaştırmak ve korkutmak istiyorlar.

Biz ise rasyonel düşünme yeteneğimizi korumak zorundayız, çünkü demagoglar sürekli olarak bizi eleştirel düşünme becerilerimizi kullanmamaya ikna etmeye çalışıyorlar. Müslüman karşıtı propagandanın tehlikeleri çok büyük ve buna karşı her gün mücadele etmek hepimizin görevidir.

Trump-Putin Ekseni ve Küresel Siyasete Etkisi

YAZAR: PETER HUDIS

KAYNAK: [HTTPS://NEWPOL.ORG/](https://newpol.org/)

Donald Trump'ın, Ukrayna'nın kendi kaderini tayin etme mücadelesini hiçe sayarak Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin ile siyasi bir ittifak kurması tamamen beklenmedik olmasa da, bu sürecin hızı ve kapsamı dünya siyasetinde dramatik bir dönüşümü temsil ediyor. Bu dönüşümü, 28 Şubat'ta Trump ve J.D. Vance'in Ukrayna Devlet Başkanı Volodymyr Zelenskiy'ye yönelik kamuoyu önündeki sert çıkışından daha net ve kaba bir şekilde gözler önüne seren hiçbir şey olamaz. Aslında bu oturum, savaşın sona erdirilmesi için yapılacak özel bir toplantı öncesinde, basının sorularını yanıtlamak amacıyla düzenlenmiş kısa bir görüşme olmalıydı. Ancak Trump ve Vance, nefes kesici bir emperyal kibirle bu oturumu bir bağırış çağırışa dönüştürdü; yalnızca gerçeği dile getiren Zelenskiy'yi—yani Putin'e güvenilemeyeceğini ve herhangi bir barış anlaşmasının Ukrayna için güvenlik garantileri içermesi gerektiğini söylediği için—hakaretler ve tehditlerle susturmaya çalıştılar. Ardından Trump, Zelenskiy ile yapılacak tüm görüşmeleri iptal etti ve ona derhal ülkeyi terk etmesini emretti.

Demokratik yollarla seçilmiş bir devlet başkanının, ABD'nin direktiflerine tam anlamıyla boyun eğmediği için bu denli küstahça hedef alınması ve aşağılanması daha önce eşi benzeri görülmemiş bir durumdur. Bu olay, beş hafta önce Trump'ın başkanlık koltuğuna oturması kadar endişe vericidir.

Ukrayna, tıpkı Filistin'in Netanyahu'nun varlığını yok etmeye yönelik faşist girişimi karşısında yalnız bırakıldığı gibi, Putin'in ölüm saçan savaş makinesinin

tüm gazabını tek başına hissetmek zorunda kalacaktır. Bu, büyük bir emperyalist gücün uzun süredir düşman olarak gördüğü bir aktörle ani bir ittifak kurduğu ilk olay değil. Örneğin, savaş suçlusu Richard Nixon'ın 1970'lerin başında Çin'e yönelik ani açılımı hatırlanabilir. Bu yakınlaşma, Vietnam Savaşı'nın birkaç yıl daha uzamasına neden olmuştu (Mao, ABD'nin gözüne girmek için Kuzey Vietnam'a sağladığı yardımı azalttı ve Nixon da bu durumu Hanoi'den daha fazla taviz koparmak için kullandı). Ancak bundan bile daha çarpıcı bir örnek, 1939 tarihli Hitler-Stalin Paktı'dır.

Bu kıyaslama abartılı gelebilir—sonuçta faşist Almanya ile Stalinist Rusya arasındaki ittifak, İkinci Dünya Savaşı'na yeşil ışık yakmıştı ve kimse üçüncü bir dünya savaşının eşiğinde olduğumuzu iddia etmiyor. Ancak bu risklerin her zaman var olduğu da inkâr edilemez.

Yine de 1939 Paktı'nı hatırlamak önemlidir; çünkü bu anlaşma, dünya siyasetinde ideolojik açıdan büyük yankılar uyandıran bir değişime yol açmıştı. Pek çok solcu, Batı emperyalizmine karşı durma adına bu pakta desteklerken, diğerleri bunu sosyalist ilkelerin ihaneti olarak görmüştü.

Bugünün ABD-Putin ittifakı da benzer şekilde derin ideolojik sonuçlar doğuruyor. Ukrayna'nın kendi kaderini tayin hakkına karşı çıkan solcuların MAGA Cumhuriyetçileri ile aynı çizgide buluşması bu durumun çarpıcı bir örneğidir.

Öte yandan, soldaki diğer kesimler, Gazze'den Ukrayna'ya kadar her türlü işgal ve sömürgeciliğe karşı devrimci bir çıkış yolu aramaktadır.

Ukrayna'ya İhanet

Trump-Putin ittifakı, 18 Şubat'ta Suudi Arabistan'da ABD ve Rus emperyalizminin temsilcilerinin gerçekleştirdiği doğrudan görüşmelerle şekillendi. Bu toplantıya ne Ukraynalılar ne de ABD'nin Avrupalı müttefikleri davet edildi; hatta bazıları bundan önceden haberdar bile edilmemişti. Bu görüşmeler müzakere niteliği taşııyordu: Trump, Putin'den en ufak bir taviz bile talep etmeksizin Kremlin'in söylemlerinin neredeyse tamamını benimsedi. Rus heyeti, Trump'ın kendilerine sıfır maliyetle sunduğu bu ödünler karşısında şaşkınlıklarını ve sevinçlerini gizleyemediler. 24 Şubat'ta, Suudi Arabistan'daki görüşmelerin ardından Trump yönetimi, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda Rusya'nın 2022'de Ukrayna'yı işgalini kınayan karar tasarısına karşı oy kullandı. Bu, ABD'nin ilk kez böyle bir tutum sergilemesiydi ve böylece kendisini Rusya, Çin, Belarus, Kuzey Kore ve İsrail'in yanı sıra Moskova yanlısı 12 ülkenin safında konumlandırmış oldu (93 ülke lehte, 65 ülke ise çekimser oy kullandı). Trump, savaşın Rusya tarafından değil, Ukrayna tarafından başlatıldığı yalanını savunarak ABD'yi açıkça Putin'in müttefiki haline getirdi. Bu karara, Kongre'deki tek bir Cumhuriyetçi üyeden bile itiraz gelmedi—oysa birçoğu yıllarca Rusya'yı sert bir şekilde eleştirmiş ve Ukrayna'ya yardım için oy kullanmıştı. Demokratların çoğu öfkesini dile getirdi ancak bir sonraki adımda ne yapacaklarını bilemez bir tavır sergilediler. ABD yönetici sınıfının Ukrayna'yı destekleme konusunda çıkarı olduğu iddiası işte bu noktada anlamını yitirdi! Trump, Ukrayna'nın 2014 ve 2022'den beri Rusya'nın işgal ettiği ülkenin yüzde yirmisini asla geri alamayacağını ve büyük ölçüde Rusya'nın şartlarına göre uygulanacak bir ateşkesi denetlemek için ABD askerlerinin kesinlikle kullanılmayacağını vurguluyor. Ayrıca, Ukrayna'nın şimdiye kadar ABD ve Batı Avrupa'nın emperyalist ittifakı olan NATO'ya da katılamayacağını belirtiyor.

En dikkat çekici nokta ise Trump'ın, Ukrayna hükümetinden ABD'ye 500 milyar dolar geri ödeme yapmasını talep etmesi. Bu miktar, Biden yönetimi döneminde Ukrayna'ya sağlanan tüm askeri ve ekonomik yardımların en az dört katı kadar. Trump, bu ödemenin, Ukrayna'nın madenler, petrol, doğal gaz gibi ulusal kaynaklarının satışından ve liman ücretlerinden elde edilen gelirlerin % 50'sinin ABD'ye devredilmesi yoluyla yapılmasını şart koşuyor. Üstelik Ukrayna'nın, gelecekte alacağı herhangi bir ABD yardımının değerinin iki katını geri ödemesi bekleniyor (bu ödemenin askeri yardımları içerip içermeyeceği belirtilmiyor). Bu, bir "kredi"nin ana parasının üzerine % 100 faiz eklenmesi anlamına geliyor. Bütünıyla ele alındığında, bu plan Ukrayna'nın GSYİH'sinin, I. Dünya Savaşı'ndan sonra mağlup Almanya'dan talep edilen tazminatlardan bile daha büyük bir kısmının ABD'ye devredilmesini gerektirecektir. Bu planın hayata geçirilmesi, Ukrayna'nın geriye kalan kısmını (Putin şu anda kontrol etmediği bölgelerin ilhakını talep ediyor) doğrudan ABD emperyalizminin ekonomik sömürgeci

haline getirmek anlamına gelecektir. Yanlış adlandırılmış bu "barış planı" ilerlerse, ABD Ukrayna'nın sırtından kâr elde ederken, Rusya da topraklarının bir kısmını ele geçirmeyi güvence altına alacak ve ciddi kayıplar nedeniyle tükenme noktasına gelen askeri gücünü (özellikle asker, tank ve topçu gibi ağır silahlardaki kayıplar) yeniden inşa ederek birkaç yıl içinde yeni bir saldırıya hazırlanabilecektir.

Beklendiği gibi, Zelenskiy başlangıçta Trump'ın taleplerine direndi ve ABD'ye verilecek her türlü tavizin, hükümetin devrilmesini veya savaşın yeniden başlamasını önleyebilecek güvenlik garantilerini içermesi gerektiğinde ısrar etti. Avrupa'nın bu garantileri sağlayıp sağlamayacağı ise belirsizliğini koruyor. Onlar da son gelişmeler karşısında şaşkına dönmüş durumda ve nasıl bir tepki vereceklerini kestiremiyorlar; zira Avrupa'daki pek çok lider, o kadar uzun süredir ABD'nin koruyucu şemsiyesi altında yaşadığı ki, başka bir şekilde nasıl var olabileceklerini hayal bile edemiyorlar.

Zelenskiy, ABD'nin taleplerine boyun eğmesi için büyük bir baskı altında. 26 Şubat'ta Trump ve Zelenskiy arasında geçici bir anlaşma açıklandı. Bu anlaşma, ABD'nin Ukrayna'nın doğal kaynaklarının satışından elde edeceği payı bir nebze azaltan daha az ağır koşullar içeriyordu. Zelenskiy, Ukrayna'ya hiçbir güvenlik garantisi sağlamayan bu teklifi isteksizce kabul etti. Trump, ABD'nin barış gücü göndermeyi reddettiğini ve bu sorumluluğun Avrupalılara düştüğünü söyledi—ki Rusya, bu tür bir barış gücü konuşlandırılmasını kesinlikle kabul etmeyeceğini açıkça belirtti. Nitekim 26 Şubat'ta Rusya Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov, bu tür bir barış gücü konuşlandırılmasını "boş laf" olarak nitelendirdi.

Trump, ABD şirketlerinin Ukrayna'daki maden kaynaklarını çıkarmak için sahada bulunmasının "otomatik güvenlik sağlayacağını" iddia etti (Ukrayna şu anda maden zenginliğinin yalnızca küçük bir kısmını çıkartma kapasitesine sahip). Ancak Ukrayna'daki pek çok kişi, ABD şirketlerinin doğu Ukrayna'daki varlığının, Putin'in o bölgeleri işgal etmesini hiçbir şekilde engellemediğine dikkat çekiyor. Dahası, Ukrayna'nın maden rezervlerinin yarısından fazlası, şu anda Rusya'nın kontrolü altında bulunan doğu bölgelerinde yer alıyor. Trump'ın bu kaynaklara da göz diktiği kesin; Putin ise Ukrayna ciddi şekilde zayıflatılıp askeri gücünden arındırıldığı sürece bu kaynakları Trump'a sunmaya hazır olacaktır.

Bu arada, NATO'nun Avrupalı üyeleri arasında Ukrayna'ya yönelik askeri yardımı artırma yönündeki tartışmalar pek de güven verici değil. Avrupa'nın, ABD'nin sağladığı askeri yardımı telafi etmesi yıllar alabilir. Örneğin, şu anda Britanya ordusunun elinde, 1990'larda bir tugayın sahip olduğundan daha az topçu silahı bulunuyor. Rusya birkaç yıl (ya da daha kısa bir süre) dinlenip güç toplayarak, Ukrayna'nın tamamını ele geçirme yönündeki uzun vadeli hedefini yeniden canlandırabilir.

Gerçekleri Ortaya Koymak

Trump-Putin ittifakının ideolojik sonuçları, Putin'in Ukrayna hakkındaki yanlış iddialarının nasıl normalleştirildiğinden açıkça görülebilir—ve bunu yapan yalnızca Trump değil. Bu iddiaların başında, Ukrayna'nın doğu Ukrayna'daki Rusça konuşanları baskı altına alarak ve NATO'ya katılma isteğiyle Rusya'yı kışkırtarak savaşı başlattığı yalanı geliyor. Oysa bu, savaşın gerçekte 2014 yılında başladığı gerçeğini göz ardı etmektedir. Rusya, o yıl Kiev'deki kitlesel demokratik hareket sonucunda Moskova yanlısı lider Viktor Yanukoviç'in devrilmesine karşılık olarak doğu Ukrayna ve Kırım'ı işgal etti. Daha önce Güney Osetya, Abhazya ve başka bölgelerde yaptığı gibi, Putin bu kez de bölge halkı kılığında birlikler göndererek ayrılıkçı hareketleri körükledi. ABD ve NATO'nun o dönemde verdiği tepki son derece zayıftı: Rusya'ya sınırlı yaptırımlar uyguladılar ama başka bir adım atmadılar. Rusya, Şubat 2022'de geniş çaplı işgalini başlattığında ise ABD başlangıçta Zelenskiy'e ülkeyi terk etmesini tavsiye etti, çünkü Rus ordusunu durdurma şansı olmadığını düşünüyordu. Ancak Ukraynalılar, hem ABD'yi hem de Putin'i şoke eden bir direniş sergileyerek işgali durdurmayı başardılar. İşte ancak o zaman, ABD/NATO'dan Ukrayna'ya yönelik askeri ve ekonomik yardım akışı başladı. Rusya'nın 2022'deki işgali sırasında da belirttiğim gibi, ABD/NATO'nun Rusya ile savaşmak için can attığı ve Putin işgal ettiğinde bu fırsata balıklama atladığı iddiası tamamen hatalıdır. Emperyalist güçler arasındaki çatışmalar genellikle ekonomik faktörlerden kaynaklanır; yani rakiplerin zararına sürekli genişleyen bir sermaye birikimi arayışı bu tür savaşları tetikler. Ancak bu durum, ABD ve Rusya arasındaki çatışmaya uygulanamaz, çünkü Rusya'nın ekonomisi ABD'nin ekonomik üstünlüğüne tehdit oluşturamayacak kadar zayıftır. Rus sosyolog İlya Matveev'in de ifade ettiği gibi, "Sovyet sonrası Rusya'nın ekonomik gücü, Küresel Kuzey'deki sermaye birikim merkezlerini tehdit etmek için her zaman çok sınırlı olmuştur... Aslında Kremlin'in 2014 ve 2022'deki kararları, Rusya'nın kırılganlıklarını aşırı vurgulayan ve 'en iyi savunma saldırıdır' sloganı altında önleyici askeri eylem çağrısı yapan belirli bir ideolojik vizyonun sonucuydu. Rusya'nın Batı ile olan çatışması, ABD-Çin rekabetinden farklı olarak, yapısal, özellikle ekonomik nedenlerden ziyade ideolojik (yanlış) algılara dayanmaktadır." Bu, ABD ve NATO'nun Ukrayna'ya, Rusya'yı püskürtmesini sağlayacak kadar değil, yalnızca onu durduracak kadar destek vermesinin nedenini açıklıyor. Temmuz 2024'te şunları yazmıştım: "ABD'nin Rusya ile olan çatışmasının küresel sermaye birikiminin dinamiklerine yapısal olarak bağlı olmaması onu daha az tehlikeli yapmaz. Ancak önümüzdeki aylarda ABD'de yaşanacak bir hükümet değişikliğinin Batı emperyalizmi ile Putin'in Rusya'sı arasında kolayca bir yakınlaşmaya yol açabileceğini gösteriyor." Ve şu an tam da bu gerçekleşti; Trump, Ukrayna'nın savaşı başlatan taraf olduğunu iddia ederek bu süreci tamamlamış oldu.

Putin ayrıca, Zelenskiy'nin "Nazilerle dolu" gayrimeşru bir rejimin lideri olduğunu öne sürdü. Oysa Zelenskiy, demokratik bir seçimle oyların % 70'inden fazlasını alarak göreve gelmişti. Aşırı sağcı neo-faşist hareket ise —ki böyle bir hareket Ukrayna'da olduğu gibi hemen her Avrupa ülkesinde ve ABD'de de mevcut—sadece % 2 oy alabilmişti. Trump ise, Ukrayna'nın geleceğine dair müzakerelerden dışlanmasına yönelik Zelenskiy'nin itirazına, onu yalnızca %4'lük bir halk desteğine sahip bir "diktatör" olarak suçlayarak yanıt verdi. Oysa 2024 sonu itibarıyla Zelenskiy'nin desteği % 52 seviyesindeydi. Ancak Trump'ın ABD politikasını Rusya lehine çevirmesinin ardından bu oran % 63'e yükseldi. Zelenskiy'nin en önde gelen eleştirmenlerinden biri olan, bir yıl önce kendisi tarafından görevden alınan eski Genelkurmay Başkanı Valeriy Zalužny gibi isimler bile, savaş sona erdiğinde ona oy vermeyi planladıklarını ifade ediyorlar (Ukrayna Anayasası, savaş sırasında seçim yapılmasını yasaklıyor). Bu sırada, Batı ittifakını parçalamayı uzun zamandır hedefleyen Putin'in çabaları, Trump tarafından resmileştiriliyor. Trump, NATO müttefiklerine yalnızca Avrupa'nın güvenliğini ABD'nin sırtından atmak amacıyla askeri harcamalarını artırmaları için baskı yapmak dışında bir önem atfetmiyor. ABD'nin Avrupalı müttefikleri, Trump'ın Ukrayna'ya yönelik askeri yardımı kesme ve Rusya'ya uygulanan yaptırımları kaldırma tehdidi karşısında tam anlamıyla şaşkına dönmüş durumda. Neoliberal düşünce yapıları, onları böylesine köklü bir dönüşüme hazırlamamıştı; kendilerini tamamen yeni bir dünyaya fırlatılmış gibi hissediyorlar.

Siyasi Haritanın Yeniden Çizilmesi

Bugün tanık olduğumuz şey, siyasi haritanın yeniden çizilmesidir. ABD, onlarca yıldır "demokrasiyi destekleme" iddiası altında sürdürdüğü küresel egemenlik arayışından, artık ulusal ve bölgesel çıkarlar peşinde koşan gerici ve neo-faşist güçlerden oluşan birleşik bir cephe kurma aşamasına geçiş yapıyor.

Bu bir izolasyonculuk değil—ne Trump, ne Putin ne de Xi Jinping bu kategoriye giriyor. Aksine, ABD'nin tek başına dünya hakimiyetini sağlama konusundaki başarısızlığına (Irak ve Afganistan'daki yenilgilerden de görüldüğü üzere) yanıt olarak, yirmi birinci yüzyılın ilhakçı toprak emperyalizmi modeline dönüş yapma girişimidir. Bu, Putin'in 2014 ve 2022'de Ukrayna'yı emperyalist işgaliyle başlattığı süreçtir ve şimdi Trump tarafından da benimsenmiştir. Trump, Grönland, Panama, Kanada ve hatta Gazze'yi ilhak etmekle tehdit ederken, İsrail'in Filistin halkının tamamını sürme girişimini desteklemektedir.

İşte Trump'ın Putin ile bu kadar ortak nokta bulmasının nedeni budur: Her ikisi de uluslararası hukukun ve normların bir kenara atılması gerektiğine inanan benzer bir dünya görüşünü paylaşmaktadır. Bu durumu sadece Trump'ın kişiliğinin bir cilvesi olarak görmek ya da sadece ticari çıkarlarına indirgemek büyük bir hata olur (her ikisi de elbette önemli bir rol oynasa da). Aslında

bu, dünyanın giderek çıplak ulusal çıkarlara dayalı bölgesel güç bloklarına bölünmesinin bir yansımasıdır. Peter McLaren'in de belirttiği gibi, "Trump ve Putin barış peşinde değil, bir anlaşma peşindeler. Rusya'nın saldırganlığını meşru, Ukrayna'nın egemenliğini ise harcanabilir kılan bir anlaşma. Sadece Ukrayna'nın değil, ulusların emperyal efendilerin iradesi dışında var olma hakkına sahip olduğu fikrinin de altını oyan bir anlaşma." Elbette, Trump'ı Putin'e bağlayan tek şey dış politika değil—en azından şimdilik (neo-faşistler hakkında bilinen bir şey varsa, o da müttefikleriyle bile kolay geçinemedikleridir). Asıl bağlayıcı unsur, her ikisinin de son on yıllarda kadınlar, işçiler, ulusal azınlıklar ve LGBTQ bireyler tarafından elde edilen kazanımlara duyduğu derin küçümsemedir. Aşırı sağ, Putin'de hayranlık duydukları beyaz-ırkçı demokrasi saldırısının bir örneğini görüyor. Nitekim Putin'in birkaç yıl önce dile getirdiği şu sözler bunu açıkça ortaya koyuyor: "ABD giderek daha fazla göçmen almaya devam ediyor ve, anladığım kadarıyla, beyaz, Hristiyan nüfus artık sayıca azınlıkta... Dünyada önemli bir merkez olarak kalabilmek için [beyaz Hristiyanları] korumalıyız." İşte bu yüzden, Trump'ın Ukrayna konusundaki söylemine en ufak bir şekilde destek verenler büyük bir hata yapıyor. Çünkü bu söylemin, Trump'ın ABD'de göçmenlere, kadınlara, işçilere ve beyaz olmayan insanlara yönelik saldırılarından ya da İsrail'in Filistinlilere karşı yürüttüğü soykırıma verdiği sarsılmaz destekten ayrı tutulabileceğini düşünmek saflıktır. Buna bir örnek, Code Pink hareketinden Medea Benjamin'in "Trump Ukrayna'da Barışa Şans Veriyor" başlıklı makalesidir. Benjamin, "Atlantik'in her iki yakasında da Trump'ın [Ukrayna konusundaki] girişimi oyunun kurallarını değiştiriyor. Ukrayna'da barış görmek isteyen bizler Trump'ın bu girişimini alkışlamalıyız... Eğer Trump Ukrayna'daki üç yıllık savaşı körükleyen siyasi argümanları reddedebiliyor ve bu savaşı sona erdirmek için merhamet ve sağduyu uygulayabiliyorsa, aynı şeyi Orta Doğu'da da yapabilir," diye yazdı. Ancak Trump'ı Ukrayna (ya da başka herhangi bir yer) konusunda harekete geçiren son şey merhamet ve sağduyudur. İşte tam da bu nedenle, ondan "Orta Doğu'da da aynısını yapmasını" beklemek, etnik temizlik ve soykırıma davetiye çıkarmaktır. Ukraynalılar onun umurunda bile değil, hatta "barış" kavramı daha da az ilgisini çekiyor. Onun asıl derdi, otoriter rejimlerle birleşerek geriye kalan demokratik normları ve kurumları ezmek için mümkün olan en fazla kaynağı, en fazla bölgeden sömürmektir. İşte bu nedenle Ukrayna, küresel siyasetin mihenk taşı olmaya devam ediyor. Eğer Trump ve Putin, Ukrayna'nın kendi kaderini tayin mücadelesini bastırmayı başarır, dünyanın diğer bölgelerindeki özgürlük mücadelelerini ilerletmek çok daha zor hale gelecektir. Bu gerçeği ifade etmek, Zelenskiy'i ya da açıkça neoliberal bir gündemle yönetilen mevcut Ukrayna hükümetini desteklemeyi gerektirmez; tıpkı uzun süredir varlığına karşı çıktığımız NATO'yu desteklemeyi gerektirmediği gibi. Ancak

Troçki'nin faşizm üzerine yazılarında belirttiği gibi, gerçek somuttur: ve somut gerçek, işgal ve sömürgeci tahakküm karşısında tarafsız kalmanın, onun suç ortağı olmak anlamına gelmektedir.

Oleg Shein bu durumu şöyle özetliyor: "Putin başkan olduğu sürece—ve yaşadığı sürece başkan olacak—bu savaş devam edecek. Bunun nedeni Rusya'nın kendi iç dinamiklerinde yatıyor: Putin'in ülke için olumlu bir programı yok. Dış çatışma, onun iktidarını sürdürmesinin temel dayanağıdır. Elitleri bir araya getirmenin ve halkı yönetmenin bir yoludur. Belki Ukrayna'ya karşı yürütülen savaş bir süre sonra düşük yoğunluklu bir aşamaya geçecektir. Ancak Putin Rusya'yı yönettiği sürece, dış çatışmaların tarihi de devam edecektir."

Ukrayna ile Dayanışma – ve Daha Büyük Mücadele

Ukrayna zor bir durumla karşı karşıya. Kara savaşı son bir yıldır iyi gitmiyor ve ABD'den gelecek yardımın kesilmesi, durumu daha da kötüleştirecektir. Şu ana kadar silah ve yardımın yarısını Avrupa Birliği'nden aldı ve Fransa ile Polonya gibi bazı ülkeler daha fazla katkıda bulunma sözü verdi. Bunun ne kadar etkili olacağı ise belirsizliğini koruyor. Ancak inkâr edilemez bir gerçek var: Ukraynalılar son derece dirençli. Son altı ayda Rusya bazı ilerlemeler kaydetse de, ele geçirdiği toprak miktarı, çoğu analistin beklediğinden çok daha az oldu. Zelenskiy, sürekli olarak çürümüş bir uzlaşmayı kabul etmesi yönünde baskı altında olacak. Ancak Ukrayna halkı barışı ne kadar umutsuzca istese de, büyük çoğunluk, ulus ve kültür olarak var olma haklarını reddeden, kendilerinin "mezar barışı" diye adlandırdıkları bir çözümü kabul etmeyecek.

Bu nedenle, büyük güçler arkalarından onursuz bir “barış” dayatsa bile, mücadelenin—belki de gerilla savaşı şeklinde—devam etmesi muhtemeldir.

Bu durum da bazı riskler barındırıyor: Ukrayna’daki koşullar ne kadar umutsuz hale gelirse, aşırı sağın güçlenme ihtimali o kadar artabilir.

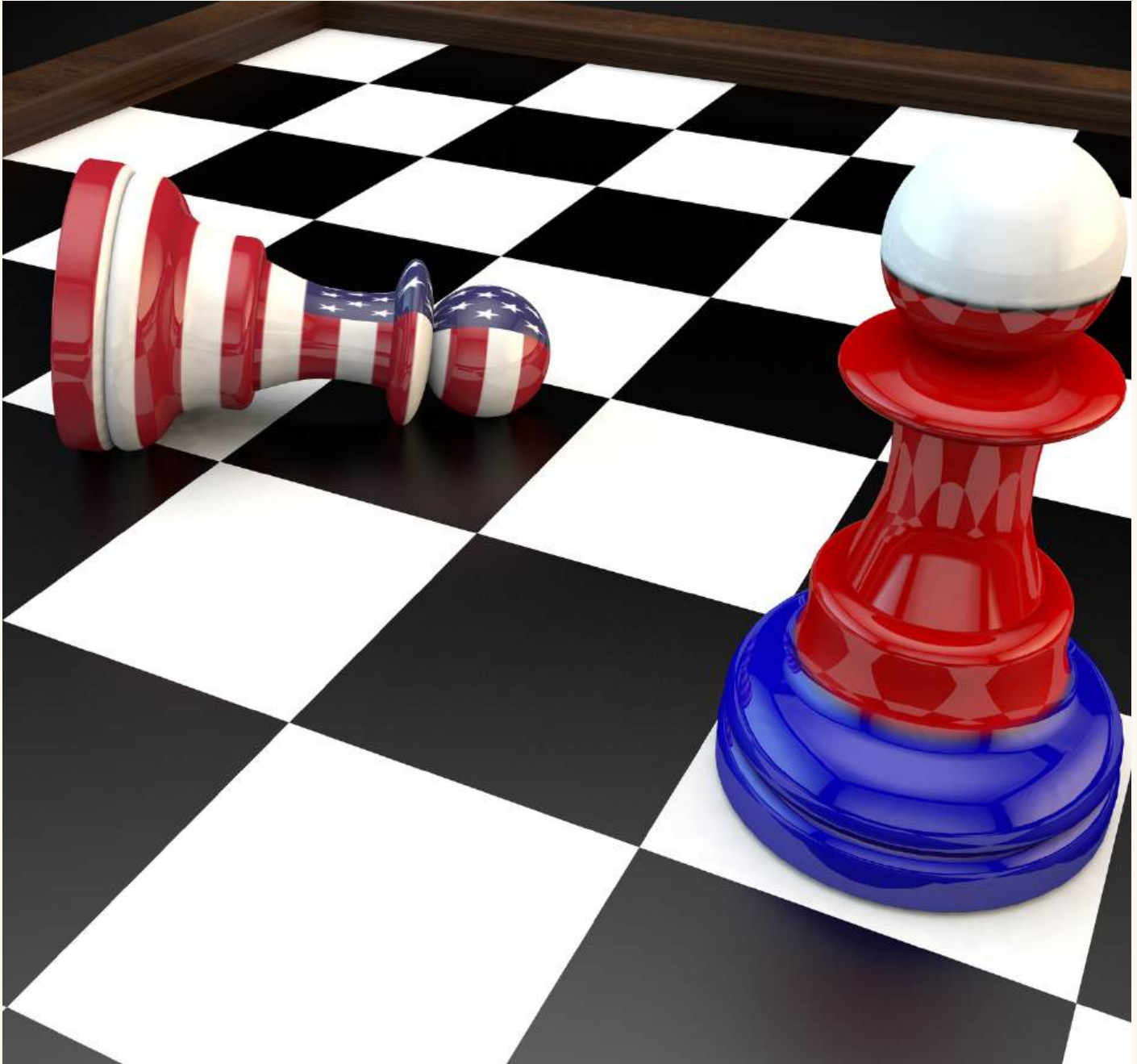
Ukraynalı Marksist yazar Hanna Perekhoda, bu konuyu şu sözlerle ele alıyor: “Ukrayna’daki aşırı sağın varlığının, ülkeye silah gönderilmesini reddetmeyi haklı çıkardığı argümanı, oldukça bariz bir mantık hatasına dayanıyor... Fransa ve Almanya’da, Ukrayna’dakinden çok daha etkili aşırı sağ hareketler var; ancak kimse, bir saldırı durumunda bu ülkelerin meşru müdafaa hakkına itiraz etmiyor...”

Dahası, bu argüman, soldaki aynı seslerin çoğunun, sorunlu aktörler içeren direniş hareketlerini desteklemekten çekinmediği göz önüne alındığında, daha da ikiye bölünmüş bir hal alıyor.

Neden Ukrayna’dan, başka hiçbir toplumun kendini savunmak zorunda kaldığında göstermesi gerekmeyen bir saflık talep ediliyor?

Kesin olan bir şey var: On yılı aşkın süredir devam eden bu savaş, daha önce marjinal olan milliyetçi sembollerin ve söylemlerin güçlenmesine ve sıradanlaşmasına katkıda bulundu. Savaşlar hiçbir toplumu daha iyi hale getirmez. Ancak, Ukrayna’ya silah sevkiyatı ile ülkedeki aşırı sağın güçlenmesi arasındaki ilişki ters orantılıdır. Ukrayna’ya gönderilen silahlar her şeyden önce işgalci bir orduya karşı toplumu bir bütün olarak savunmak için kullanılıyor. Ukrayna’nın zaferi, vatandaşların geleceklerini özgürce ve demokratik bir şekilde seçebildikleri bir devletin varlığını garanti altına alacaktır. Tersine, hiçbir şey aşırı sağcı hareketleri ya da terör örgütlerini, askeri işgal ve beraberinde gelen sistematik baskıdan daha fazla güçlendiremez.”

Şu an, Ukrayna ile dayanışmaktan geri durmanın zamanı değil—aksine, her zamankinden daha önemli. Bu yalnızca onların geleceği için değil, bizim için de hayati bir mesele. ABD’de faşizan baskının giderek daha fazla hissedildiği ve bu baskının boyutlarının henüz tam olarak görünür hale gelmediği bir dönemde, Ukrayna’nın mücadelesi küresel bir anlam taşıyor.

Avrasya İçin Çin-Amerikan Savaşı

YAZAR: GRANT INSKEEP

KAYNAK: [HTTPS://WWW.COUNTERPUNCH.ORG/](https://www.counterpunch.org/)

Avrasya'nın geniş kara parçası ve zengin kaynakları üzerindeki kontrolün küresel hegemonya için kritik olduğu uzun zamandır bilinmektedir. Tarih boyunca, küresel güç olarak zirveye ulaşan her imparatorluk, bu bölge üzerinde hakimiyet kurmuştur. 1945'ten itibaren—Bretton Woods sisteminin Amerikan Doları'nı (USD) dünya rezerv para birimi ilan ederek İngiliz Sterlini'nin yerine geçirmesi, ABD'nin Batı Avrupa'da Almanları, Asya'da Japonları ve Afrika'da İtalyanları mağlup etmesiyle—Amerikan imparatorluğu Avrasya üzerinde jeopolitik bir üstünlük kurdu ve bu gücü küresel düzeni şekillendirmek için kullandı.

Şimdi Çin ve Rusya'nın yapmaya çalıştığı şey, ABD'nin Avrupa, Asya ve Orta Doğu'daki jeopolitik kontrolünü kırmaktır. Bunu, Çin Yuan'ı ile desteklenen ve BRICS, Şangay İşbirliği Örgütü gibi oluşumların yanı sıra Kuşak ve Yol Girişimi gibi küresel altyapı projeleriyle şekillendirilen yeni bir küresel düzen inşa ederek gerçekleştirmeyi amaçlıyorlar. Üstelik bunu, sözde “çok kutupluluk” kisvesi altında yapıyorlar.

WWW.KRITIKBAKIS.COM

Çinli stratejistler uluslararası ilişkilerde giderek daha iddialı bir tutum sergileyerek Amerikan küresel egemenliğine tarihteki en ciddi meydan okumayı oluşturuyorlar. Devlet Başkanı Xi Jinping'in liderliğinde Çin'in dış politika doktrini, “proaktif, kararlı, birlik içinde ve savaştan çekinmeyerek başarmaya odaklı” olmayı temel alıyor.

Günümüzde Çin politikasına yön veren yaklaşım budur. Bunu, onlarca yıl boyunca Çin'in dış politikasına yön vermiş olan Deng Xiaoping'in yaklaşımıyla karşılaştırın. Deng'in politikası, “sakin olmak, kapasiteyi gizlemek, zamanı kollamak, düşük profil sergilemek ve asla liderlik iddiasında bulunmamak” prensiplerine dayanıyordu.

Xi'nin yaklaşımı ise bundan tamamen farklı ve onun yönetimi, düşük profilli politika yapımından belirgin bir kopuşun sinyalini veriyor. Bu arada, Çin'in en hayati ortağı olan Rusya da Ukrayna'ya yönelik geniş çaplı işgaliyle küresel dengelerde ciddi dalgalanmalar yaratıyor.

Üçüncü yılına giren bu savaş, ABD tarafından doğrudan tehdit edilen Rusya'nın kendi bölgesel çıkarlarını koruma çabasının bir sonucuydu. Ancak Çin'in de, genellikle göz ardı edilen ancak oldukça kritik olan, Rusya'nın Ukrayna'da avantajlı bir sonuç elde etmesine yönelik stratejik bir çıkarı var. Eğer Çin, Amerikan hegemonyasını geri püskürtmek istiyorsa, Batı karşısında güçlü ve caydırıcı bir Rusya'ya ihtiyacı olacak. Son on yılı aşkın süredir Rusya ve Çin ilişkilerini büyük ölçüde geliştirdi. Aralarında Avrasya boyunca yeni boru hatları ve ticaret koridorları oluşturacak 80'den fazla ikili proje bulunuyor. Üstelik, Rusya'nın Çin'e her zamankinden daha fazla petrol ve doğalgaz satması ve askeri iş birliğini genişletmesi de bu yaklaşmayı güçlendiriyor. Ve bu eğilim sadece artarak devam edecek.

Amerikan imparatorluğu, uzun süredir Rusya ve Çin arasındaki bu yakınlaşmadan endişe duyuyor ve böyle bir birleşmeyi ABD'nin küresel hegemonyasına yönelik varoluşsal bir tehdit olarak görüyor.

Ancak tam olarak bu, Nisan 1997'de Kremlin'de gerçekleşti. Boris Yeltsin, Jiang Zemin'i ağırladı ve her ikisi de küresel hegemonyadan arınmış çok kutuplu bir dünya inşa etme taahhütlerini ortak bir bildiriyle duyurdu. Dünya meselelerinin tekelleştirilmesini kınayan bu açıklama, açıkça ABD'ye yönelikti. Ancak tek kutuplu dönemin (Amerikan imparatorluğunun tek süper güç olduğu an) zirvesinde, bu durumu değiştirmek için yapabilecekleri pek bir şey yoktu.

O dönemde Çin, iç kalkınmayı ve Orta Asya'ya yayılmayı bir süreliğine ikinci plana atarak, kıyı bölgelerindeki özel ekonomik bölgelerde yoğunlaşan ihracata dayalı üretime odaklandı. Öte yandan, Rusya Avrupa'ya yönelik petrol ve doğalgaz ihracatını genişleterek, onlarca boru hattı inşa etti. 2011 yılına gelindiğinde, Rus-Alman ortaklığıyla geliştirilen Kuzey Akım projesi faaliyete geçti ve on yıl içinde Avrupa, doğalgaz ihtiyacının yarısını Rusya'dan karşılar hale geldi. Bu da Moskova'nın devlet gelirlerinin %40'ına katkı sağladı.

Ancak bu karşılıklı bağımlılığa dayalı strateji, Rusya'nın bölgesel hedefleriyle çelişiyordu.

NATO ve Avrupa Birliği'nin (Amerikan imparatorluğunun uzantıları olarak) Rusya sınırlarına doğru genişlemesi, özellikle Ukrayna konusunda artan gerilimlere yol açtı. ABD destekli Maidan Devrimi sonucunda Rusya yanlısı hükümet devrildiğinde—ki bu süreç, halk ayaklanması olarak başlayıp fiilen ABD destekli yumuşak bir darbeye dönüşmüştü—Moskova, Karadeniz üzerindeki erişimini ve kontrolünü güvence altına almak için Kırım'ı işgal etti ve doğudaki Rusya yanlısı ayrılıkçılara (Donbas) destek vermeye başladı. İşte bu, Ukrayna Savaşı'nın gerçek başlangıç noktasıydı. ABD, Kuzey Akım gibi projelere hızla yaptırımlar uygulamaya başladı, hatta bu boru hatlarını tamamen kapatma tehdidinde bulundu. Bu süreçte, ABD, boru hatlarının kendi ülkelerini tamamen devre dışı bırakacağı korkusunu taşıyan Doğu Avrupalı müttefikleriyle ortak bir zemin buldu. Rusya'nın 2022'de

Ukrayna'yı işgali, yaptırımların katlanarak artmasına neden oldu ve AB ile Rusya arasındaki ticarete Avrupa'nın büyük bir açık vermesine yol açtı. Ancak, Eylül 2022'de Kuzey Akım boru hatlarının sabotaja uğramasının ardından, Rusya'nın doğalgaz sevkiyatları dramatik bir düşüş yaşadı. Bu sabotajın ardından doğru düzgün bir haber araştırması yapılmadığı için, konuyu daha net bir şekilde ele alarak bağlamına oturtmamız gerekiyor.

KUZEY AKIM BORU HATLARINA NE OLDU?

Yakın gelecekte bu konuda somut detaylar öğrenmemiz pek olası görünmüyor. Boru hatlarına yönelik sabotajın medyada neredeyse tamamen sessizliğe gömülmesi bile başlı başına çok şey anlatıyor.

Oysa bu olay, Rusya-Ukrayna Savaşı'nın en kritik gelişmelerinden biriydi ve aradan neredeyse iki buçuk yıl geçmesine rağmen hakkında neredeyse hiç konuşulmadı.

Bana göre, eğer yetkililerin tutuklamak istediği ve yalnızca "Volodymyr Z" olarak bilinen Ukraynalı dalış eğitmeni gerçekten bu sabotaja karışmışsa, hapishanede "Epstein tarzı" bir intihar girişimiyle hayatını kaybedebilir. Büyük ihtimalle, araştırmacı gazeteci Seymour Hersh'un ABD hükümetinin bu işin içinde olduğu yönündeki iddiaları büyük ölçüde doğru çıkacak, ancak bunu kanıtlayacak somut deliller yine de bulunamayacaktır.

En olası senaryo ise, bunun CIA ve MI6 tarafından yürütülen gizli bir operasyon olduğudur. Amerikalılar ve İngilizler—Kiev'in en sadık müttefikleri—Ukraynalıları eğitmiş ve operasyon için onlara destek vermiş olabilir. Paralı askerler, gizli operasyonlar, inkâr edilebilirlik mekanizmaları...

Bütün bunlar bu tür operasyonların bilinen unsurlarıdır.

Eğer bu olayın perde arkasında gerçekte ne yaşandığını bir gün öğrenirsek, bu büyük olasılıkla ileride yayımlanacak bir anı kitabı sayesinde olacak ya da olay artık bir "Ulusal Güvenlik" meselesi olarak görülmediğinde—yani kimsenin umurunda olmadığı, önemini yitirdiği 25-50 yıl sonra vb. Bugün yaşadığımız jeopolitik ve uluslararası atmosfer göz önüne alındığında, bu tür olayların giderek daha sık yaşanacağı bir döneme girdiğimizden endişe duyuyorum. Görünen o ki, günümüzde bu tür operasyonlar daha küçük fail gruplarıyla, daha az sızıntı ve ihanet riski taşıyacak şekilde planlanıyor.

Hem ulusal hem de uluslararası hukukun giderek daha rahat ihlal edilmesi—özellikle Ukrayna, Artsakh, Sudan, Kongo Demokratik Cumhuriyeti ve Gazze’de gördüğümüz en dehşet verici örnekler—bu tür eylemlerin önünü açıyor ve nihayetinde ortaya çıktıklarında bile herhangi bir yaptırımla karşılaşma olasılıklarını giderek azaltıyor.

Örneğin, ABD hükümetinin Usame bin Ladin’i bir mahkemeye çıkarmasına kesinlikle sıfır ihtimal vardı, çünkü böyle bir durumda ABD’nin silah ticareti ve terör örgütlerine verdiği destek hakkında kabul edilemez ifşalarda bulunması kaçınılmazdı. Ancak eğer bu Ukraynalı şahıs gerçekten sabotaja karıştıysa, mahkemeye çıkarılır ve ABD veya müttefikleri tarafından görevlendirildiğine dair kanıtlar sunarsa, ertesi gün Rachel Maddow, Sean Hannity ve diğer ana akım siyasi yorumcuların şöyle dediğini duymamız muhtemel olur: “Bazen kötü adamlarla çalışmak zorundayız. IŞİD’i yok etmek için El Kaide ile iş birliği yaptık. 1980’lerde Sovyet işgaline karşı savaşıırken Bin Ladin ile çalıştığımızı biliyoruz. Uluslararası politika böyle işler.” Şirket medyası, tüm bu sürecin meşrulaştırılmasını sağlayacaktır.

Ancak burada asıl netleşmesi gereken şey, bu boru hattı sabotajının nihai amacının Rusya’nın petrol akışını kesmek ve Avrupa üzerindeki stratejik baskısını ortadan kaldırmak olduğudur. Ve bunu gerçekleştirebilecek güç, bir terör hücresi oluşturma, operasyonu yürütme ve sonrasında kamuoyunun merakını etkili bir şekilde yok etme kapasitesine sahip biri olmalıdır. Başka bir deyişle, büyük olasılıkla ABD hükümetinin en üst kademeleri.

Bununla birlikte, komuta zincirinde sağlanan “inkâr edilebilirlik” mekanizmaları sayesinde, bu olayın perde arkasını tam olarak öğrenmemiz pek mümkün görünmüyor. Ancak, İran-Kontra skandalı benzeri sızıntılar olursa, ya da olay artık “Çok Gizli” olarak sınıflandırılmadığında, belki bir gün gerçeği öğrenebiliriz. Komplolar çoğu zaman gündelik uygulamalar haline gelir, ancak Tonkin Körfezi hadisesinde, USS Maine’in kasıtlı olarak batırılmasında olduğu gibi, geleneksel anlamda da gerçekleşebilirler.

Şimdi, olayların nihayetinde bu şekilde gelişeceğini düşünmüyorum; ancak savaşın sonunda Rusya ekonomik olarak ciddi şekilde zayıflarsa ve şirketlerin yönettiği kamuoyu ortamında bunun “iyi bir şey” olduğu yönünde bir mutabakat sağlanırsa, Washington’un bu konuda daha açık sözlü hale geldiğini görebiliriz. Hatta Bin Ladin’in öldürülmesinin ardından Seal Team Six üyelerinin yazdığı gibi, gururla kaleme alınmış bir anı kitabı bile yayınlanabilir. Daha olası olan senaryo ise, günah keçisi ilan edilen bu Ukraynalının ifade vermeden önce öldürülmesi ya da medyanın bu olayı önemsizleştirerek olumlu bir gelişme gibi sunmasıdır.

Sonuç olarak, her şey Avrupalıların bu soruşturmayı ne kadar ciddiye aldığına bağlı. Soruşturmanın sessizliği ve İsveç ile Danimarka’nın kendi araştırmalarını aniden durdurmaları göz önüne alındığında, olayın özüne inme konusunda pek de ciddi olduklarını sanmıyorum. Bunun

nedenleri de oldukça açık—bu ülkeler, ABD’nin yeni sömürgeleri ve Amerikan imparatorluğunun bir parçası konumundalar.

Ayrıca, ABD ve AB’nin Ukrayna’daki savaştan çekilmek için kamuoyu desteği yaratmaya çalışması da oldukça olası bir senaryo. Bu durum, sabotajdan sorumlu tutulan Ukraynalının soruşturulmasına yönelik ani siyasi ilgi ve desteği de açıklayabilir. Savaşın sonlandırılmasına yönelik yeterli ulusal ve uluslararası desteği oluşturma umuduyla, onu ve operasyona benzer şekilde katılan diğerlerini gözden çıkarmaya istekli olabilirler.

Çok muhtemeldir ki, Avrupa’daki savaştan bir çıkış yolu arıyorlar çünkü Batı’nın kaynaklarına, ABD emperyal gücüne yönelik asıl tehditlerin bulunduğu Orta Doğu ve Doğu Asya’da ihtiyaçları var. Önümüzdeki birkaç yıl içinde ABD, İran’la Orta Doğu’da büyük çaplı bir savaşa girme riskiyle karşı karşıya ve ayrıca Tayvan ya da Güney Çin Denizi nedeniyle bir ABD-Çin savaşı ihtimali giderek artıyor. Eğer bu potansiyel çatışmalarda üstünlük sağlamak istiyorlarsa, büyük ölçekli askeri kaynaklara ihtiyaçları olacak. Aynı zamanda, Rus sanayisine, askeri kapasitesine ve diğer stratejik unsurlarına yeterince zarar verildiğini düşünebilirler; dolayısıyla, artık Ukrayna’daki savaşı sonlandırıp öncelikli olarak İran ve Çin’in yayılmasını engellemeye odaklanma zamanı gelmiş olabilir. Ukrayna’daki savaş, Batı için bir dikkat dağıtıcı unsur oldu ve bu da Çin’in lehine işledi, zira Çin, kendi gücünü artırırken Rusya’yı daha fazla etkisi altına almak istiyor.

Tüm bu nedenlerden ötürü, ABD Dışişleri Bakanlığı’nın, Ukrayna’yı 2022’nin baharında Rusya’nın barış tekliflerini reddetmeye zorlaması son derece mantıklı görünüyor. Eğer asıl hedef Ukraynalıların hayatını kurtarmak ve savaşın kaçınılmaz sonucu olacak bir noktaya ulaşmak idiyse, Donbas’ın büyük bir kısmını veya tamamını Rusya’ya vererek savaşı sona erdirmek en rasyonel hamle olurdu. Nitekim Trump’ın Kiev’e danışmadan savaşı sona erdirmeye yönelik açık girişimlerinde ve büyük olasılıkla şu anda çoğunlukla Rus işgali altındaki Ukrayna topraklarında bulunan nadir toprak elementlerine erişim sağlamak için Moskova’ya yaptığı barış tekliflerinde bunu görebiliriz.

Bu savaş genellikle Washington için bir kayıp olarak görülse de, bu bakış açısı ABD'nin hedefinin Ukrayna'yı tamamen özgürleştirmek olduğu varsayımına dayanıyor. Oysa gerçek niyet her zaman, Rusya'yı ciddi ölçüde zayıflatmak, bölgedeki diğer ülkelerin NATO'ya katılmaları için bir bahane oluşturmak ve Avrupa'nın Rus enerjisine olan bağımlılığını sona erdirerek ABD ve diğer yeni sömürge ülkelerinin bu boşluğu doldurmasını sağlamaktır.

Bağlamı doğru şekilde değerlendirdiğinizde, Ukrayna Savaşı'nın ABD stratejistleri için büyük bir başarı olduğu kolayca anlaşılabilecektir. Amerika için Ukrayna'daki savaş her zaman Moskova'nın Avrupa'ya yayılmasını engellemek ve Rus gücünü zayıflatmakla ilgili olmuştur. **Nokta.**

ÇİN, RUSYA VE AVRASYA GÜCÜ

Rusya'nın Avrupa ile enerji alanındaki bağlarının kopmasıyla birlikte, Moskova batıya yönelik petrol ve doğalgaz endüstrisini fiziksel altyapı projeleriyle Çin'e yönlendirdi. Moskova ve Pekin, gelecek yılın sonuna kadar yıllık 300 milyar dolarlık bir ticaret hacmine ulaşmayı hedefliyor ve bu rakamın daha da artması bekleniyor. Üstelik, Rusya'nın Çin'e yaptığı petrol ve doğalgaz ihracatı, Moskova'nın Ukrayna'daki savaş çabalarını sürdürmesi açısından hayati önem taşıyor.

Çin ve Rusya, açıkça birçok kişinin ABD-Britanya ittifakına benzettiği bir "özel ilişki" geliştiriyor. Ancak, Rusya'nın Çin'e giderek daha fazla bağımlı hale gelmesi ve iki ülke arasındaki ekonomik ve askeri güç farkının büyüklüğü göz önüne alındığında, Rusya'nın bu ilişkide küçük ortak olduğu açıkça görülüyor.

Yeni bir kara tahıl koridoru da Rus tahılını Çin pazarlarına bağlayacak. Bu sayede, Karadeniz rotası devre dışı bırakılacak ve Çin'in Kuzey Amerika ve Avustralya'dan yaptığı ithalata olan bağımlılığı azalacak. Çin ayrıca, Rusya'dan daha fazla araç ithal edecek ve çeşitli havacılık ve bilim projelerinde ortak çalışmalar yapacak. Ancak iki ülke arasındaki en büyük entegrasyon, kesinlikle enerji politikalarında gerçekleşiyor. Çin'in artan enerji talebi, Avrupa'nın bıraktığı boşluğu dolduracak ve Rusya'nın enerji kaynaklarını emmeye devam edecek.

Bu enerji dönüşümünün öncülüğünü Gazprom ve Çin Ulusal Petrol Şirketi'nin yönettiği Sibirya'nın Gücü boru hatları yapıyor. Hat 1 üzerinden doğalgaz sevkiyatı 2019'da başladı ve Rusya'nın Ukrayna'yı işgalinden bu yana ciddi şekilde arttı. Güneyde Hong Kong'a doğru bir genişleme planlanıyor. Öte yandan, Hat 2 doğrudan Rusya'nın artık Avrupa'ya ihraç etmediği enerji kaynaklarının yerine geçecek. Rusya, 2030 yılına kadar Avrupa'ya kaybettiği petrol ve doğalgaz ihracatının neredeyse tamamını Çin'e yönlendirmeyi hedefliyor. Enerjinin yanı sıra, hızla artan ikili ticaret giderek daha fazla Çin Yuanı üzerinden gerçekleştiriliyor ve Amerikan Doları'nın rolü azalıyor. Dünyada bazı uzmanların "dolarizasyonun sonu" olarak adlandırdığı sürecin başlangıcına tanık oluyoruz; ancak bu durum en belirgin şekilde Rusya ve Orta Asya'daki eski Sovyet

cumhuriyetlerinde görülüyor. Son birkaç yıl içinde, Rusya'daki döviz piyasalarında doların ticaretteki payı yarı yarıya azalırken, Yuan işlemlerin yaklaşık yarısını oluşturacak seviyeye ulaştı.

Pekin ve Moskova arasındaki artan iş birliği, Çin'in Orta Asya'ya ekonomik olarak yayılmasına dair geçmişteki tüm tabuları yıktı. Çin'in Orta Asya'ya yönelik ihracatı son birkaç yıl içinde üç kattan fazla arttı ve büyük ölçüde enerji, maden ve demiryolu taşımacılığı yatırımlarına odaklanıyor. Bu kazanımları daha da genişleten Xi Jinping, birkaç yıl önce Orta Asya devlet başkanlarıyla yaptığı bir toplantıda bölgesel bir kalkınma planı açıkladı. Pekin'in Orta Asya politikası, ticaret, yatırım ve "kültürel alışveriş" üzerine inşa edilirken, bu plan aynı zamanda güvenlik iş birliğiyle de bağlantılı. Kazakistan ve Türkmenistan tek başlarına Çin'in ithalatında 100 milyar dolardan fazla bir paya sahip.

Orta Asya, Çin'in göz diktiği son derece kazançlı bir pazar. Açıkça ifade etmek gerekirse, Çin'in yaptığı şey, yavaş ama emin adımlarla Rusya'nın zayıflayan nüfuz alanını—hatta doğrudan Rusya'nın kendisini—ele geçirmek. ABD'nin İkinci Dünya Savaşı sırasında ve sonrasında İngiltere'ye yaptığı gibi, Çin de Rusya'nın gerileyen imparatorluğunun yerini alıyor.

Bu iki ülkenin stratejik bir zorunluluk sonucu birbirine yaklaştığı açık. Daha önce de belirtildiği gibi, Çin'in Amerikan küresel üstünlüğüne meydan okuyabilmesi için Rusya'ya ihtiyacı var. Öte yandan, Rusya'nın küresel bir güç olarak statüsünü koruyabilmesi için Çin'in desteğine ihtiyacı var—nitekim Rusya, bugün dünyanın ancak 11. büyük ekonomisi konumunda. İki ülke, artık birbirlerinin bölgesel hedeflerini daha açık bir şekilde desteklemeye başladı. Geçmişte Moskova, ABD'nin Asya'daki politikalarını görmezden gelirken, Pekin de Avrupa'nın Washington'un etkisi altında olmasına pek aldırış etmiyordu. Ancak bugün, Rusya ve Çin arasında Amerikan imparatorluğuna yönelik hoşnutsuzluk konusunda çok daha fazla kamuoyu sempatisi ve anlayışı var.

Bunun en iyi örneklerinden biri, ABD, Birleşik Krallık ve Avustralya'nın oluşturduğu AUKUS ittifakı. Bu anlaşma kapsamında Avustralya, nükleer güçle çalışan denizaltılarla donatılacak ve bu hamlenin temel hedefi Çin'in askeri gücünü dengelemek. Moskova, AUKUS'a açıkça karşı çıkıyor ve bunu Batı'nın NATO, ANZUS, FIVE EYES ve QUAD gibi ittifaklar aracılığıyla Avrasya'yı kuşatma çabalarının bir parçası olarak görüyor.

Bir diğer ortak bölgesel hedef ise, Çin'in kendi Arktik çıkarlarını Rusya'ninkine eklemlendirmesi. Rusya, Kuzey Kutup Dairesi'nde birçok limana sahip ve yüzyılın ortalarına gelindiğinde, Kuzey Kutbu'nun büyük ölçüde buzsuz hale gelmesi bekleniyor. Bu da daha hızlı deniz yolları anlamına geliyor ve potansiyel olarak nakliye sürelerini yarıya indirebilir. Çinliler ve Ruslar, Avrasya'nın doğal kaynaklarını kullanarak tamamen yeni bir küresel düzen ve dinamik yaratmaya çalışıyorlar.

Bunun için kritik öneme sahip bir diğer bölge ise, uzun

süredir ABD'nin hakimiyetinde olan Orta Doğu. Çin ve Rusya'nın Orta Doğu'daki en güvenilir müttefikleri İran; ancak her iki ülkenin de bölgedeki diğer ülkelerle önemli ticari ilişkileri var. İran'ın Orta Doğu'daki hedefi, ABD'nin nüfuzunu geriletmek ve kendi etkisini genişletmek. Bu, Çin ve Rusya'nın da desteklediği bir strateji.

ABD dolarının küresel piyasalardaki hakimiyetinin en büyük nedenlerinden biri, ABD-Suudi Arabistan ilişkilerinin taşıdığı stratejik önem ve dünyanın başlıca enerji tedarikçilerinin ticaretlerini Amerikan para birimi üzerinden gerçekleştirmesi. Çin'in, İran ve Suudi Arabistan arasındaki ilişkileri onarmak istemesinin ardındaki asıl neden de tam olarak budur: Amerikan-Suudi ittifakına bir darbe vurmak ve eğer ABD, Suudi Arabistan üzerindeki kontrolünü kaybederse doları ciddi şekilde zayıflatmak.

ABD'nin küresel düzenini sürdürmesi için, İran'ın Suudi Arabistan ve diğer Körfez ülkeleriyle ölümcül bir düşman olarak kalmasına ihtiyacı var. Bu, ABD'nin bölgedeki askeri varlığını gerekçelendiren en önemli unsurlardan biri ve Amerikan şirketlerinin ham madde akışını güvence altına almasını sağlıyor. Ancak İran, Suudilerle ilişkilerini düzeltirse, bu çok daha fazla bölgesel iş birliğinin önünü açacak ve böylece Amerikan etkisini ciddi şekilde zayıflatacaktır.

Çin ayrıca, petrol ticaretinin ABD doları yerine Çin Yuanı ile yapılmasını gündeme getiriyor. Eğer bu gerçekleşirse, doların küresel piyasalardaki üstünlüğüne büyük bir darbe vurulmuş olacak.

Asya, Avrupa ve Orta Doğu'daki bu artan gerilimlerin nasıl sonuçlanacağını kestirmek zor. Ancak kesin olan bir şey var: ABD, küresel hegemonyasının anahtarını isteyerek bırakmayacak. Avrasya Savaşı ve Yeni Soğuk Savaş çoktan başlamış durumda ve bu çatışmanın sıcak savaşa dönüşebileceği patlama noktası Tayvan, Kore, Güney Çin Denizi, Ukrayna veya Orta Doğu gibi bölgelerden herhangi biri olabilir.

Tarihin dönüm noktasındayız. Dünyanın en büyük güçleri, birbirlerinin arkasında saf tutmuş durumda—bir yanda mevcut küresel düzeni korumaya çalışanlar, diğer yanda ise yeni bir düzen inşa etmeye kararlı olanlar.

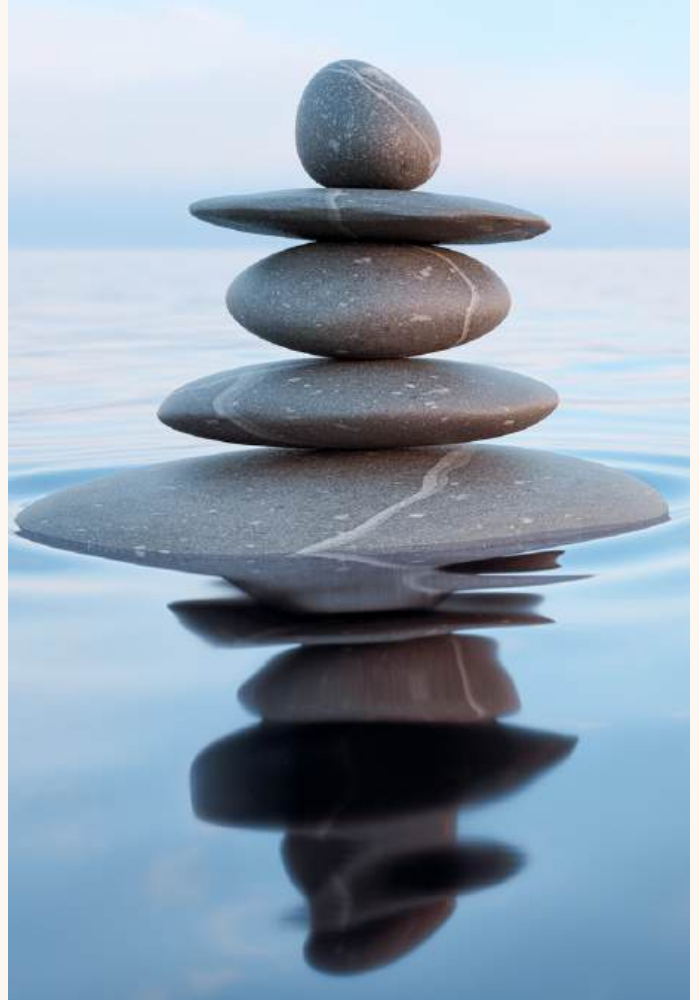
Her ne kadar jeopolitik dinamikler Çin ve Rusya'yı birbirine yakınlara da, gelecekte iki ülke arasında bazı gerilimlerin ortaya çıkma potansiyeli bulunuyor. Bu tür gerilimler, Çin'in Orta Asya'daki Rus nüfuz alanına (imparatorluğuna) girmesi ve genişlemesi ya da Vladivostok üzerindeki artan etkisi nedeniyle ortaya çıkabilir. Son birkaç yıldır yapılan yeni bir ikili anlaşma, Çin'den gelen malların bu şehirden gümrüksüz geçmesine izin veriyor. Ayrıca Çinli milliyetçiler, 1850'lerde Rus İmparatorluğu tarafından yasadışı bir şekilde ilhak edilen Vladivostok'u yeniden Çin kontrolüne almak için uzun süredir istekli. Bu bölgedeki demografik yapının Çin lehine değişmeye devam etmesi, gelecekte bir anlaşmazlık kaynağı olabilir. Ancak şimdilik, Çin ve Rusya yollarına birlikte devam etmekten memnun görünüyor.

Genel tabloya bakıldığında, Rusya'nın Avrupa'daki hedefleri büyük ölçüde sona ermiş durumda; Amerikan emperyalizmi Avrupa'da her zamankinden daha fazla kök salmış halde. Öte yandan, Rusya'nın Asya'daki hedefleri yeniden canlanıyor.

Rusya'nın Çin ile olan ilişkisi, stratejik bir zorunluluğa dönüşüyor. Daha önce çıkar temelli bir ortaklık olan bu ilişki, artık Moskova açısından hayati bir bağımlılık haline geliyor. Küçük ortak olarak konumlanan Rusya'nın bu konumu, Orta Asya ve Uzak Doğu'da verdiği stratejik tavizlerle mümkün hale geldi. Aynı zamanda, her iki ülkenin de ABD politikalarına doğrudan zıt düşen ortak çıkarları var. ABD'nin uyguladığı çevreleme stratejisi, genişleyen Çin gücüyle er ya da geç çatışmaya mahkum ve aslında birçok açıdan şimdiden çatışıyor. Ancak bunun ne zaman, nerede ve nasıl gerçekleşeceği henüz belirsizliğini koruyor.

Rusya, tıpkı İkinci Dünya Savaşı sonrası on yıl boyunca İngiltere'nin yaşadığı gibi, gerileyen bir güç ve imparatorluk konumunda. Çin'e giderek daha fazla bağımlı hale gelse de, sahip olduğu devasa toprakları, zengin doğal kaynakları ve nükleer yetenekleri nedeniyle belli bir düzeyde siyasi özerkliğini sürdürüyor. Çin'in kültürel ve medya desteği Rusya'da güçlü olmasına rağmen, Moskova kendi bağımsızlığının tamamını değil ama yeterli bir kısmını koruyabiliyor ve bu, Kremlin elitlerinin yapmaya istekli olduğu bir pazarlık.

Sonuçta, siyaset dünyanın en eski ikinci mesleği olarak bilinir... ve ilkini fazlasıyla andırır.

DR. MEHMET RAKİPOĞLU

www.kritikbakis.com

İSRAİL VE YENİ SÖMÜRGEÇİ STRATEJİ: BATI ŞERİA'YI GAZZELEŞTİRMEK

19 Ocak 2025'te yürürlüğe Gazze ateşkesinin ardından işgal altındaki Batı Şeria'da yaşanan İsrail merkezli şiddetin tırmanması, İsrail'in askeri güç, yerleşimci şiddeti ve sistematik yerinden etme yoluyla Filistin toprakları üzerindeki kontrolünü pekiştirmeye yönelik politikalarının daha geniş bir modelini ortaya koymaktadır. Bu anlamda, İsrail'in Batı Şeria'daki 'askeri operasyonlarını' yoğunlaştırdığı, yerleşimci terörünün bu işgalde kritik rol oynadığı ve bu eylemlerin insani sonuçlarının olduğu görülmektedir. Bütün bunlar İsrail'in Filistin'deki sömürgeci projesinin tarihsel bağlamına yerleşmekte ve yeni sömürgeci zihnin devam ettiğini göstermektedir.

Askeri Operasyonlar ve Yerleşimci Şiddeti

7 Ekim 2023'ten bu yana Batı Şeria, İsrail askeri operasyonları ve yerleşimci saldırılarında benzeri görülmemiş bir artışa tanık oldu. Birleşmiş Milletler İnsani İşler Koordinasyon Ofisi'ne (UNOCHA) göre, Ekim 2023'ten bu yana Batı Şeria'da 900'e yakın Filistinli öldürüldü ve bunların 187'si çocuktu. Bu ölümlerin çoğu, İsrail işgal güçleri tarafından açılan ateş sonucu yaşandı ve özellikle Cenin, Tulkarim ve Nur Şems gibi mülteci kamplarında yoğunlaştı. Tarihsel olarak Filistin direnişinin merkezleri olan bu bölgeler, tekrarlanan baskılara, drone saldırılarına ve kuşatmalara maruz kaldı. Bu operasyonlar sıklıkla altyapının yıkımı ve tıbbi erişimin engellenmesiyle sonuçlandı.

WWW.KRITIKBAKIS.COM

İsrail işgal ordusunun Ocak 2025'te başlattığı "Demir Duvar Operasyonu", Batı Şeria'da önemli bir tırmanışı temsil ediyor. Savunma Bakanı İsrail Katz tarafından bir güvenlik stratejisi değişikliği olarak tanımlanan operasyon, özellikle sivil kayıplara karşı kayıtsız kalınarak Gazze'de kullanılan taktiklerle benzerlikler taşıyor. Dolayısıyla İsrail 7 Ekim'den beri işlediği soykırımı Batı Şeria'da işlemeyi, Batı Şeria'yı Gazzeleştirme hedefliyor. Bu anlamda İsrail'in Batı Şeria'da Gazze benzeri hayata geçirdiği soykırım operasyonu, özellikle Tulkarim ve Nur Şams mülteci kamplarından olmak üzere 40.000'den fazla Filistinlinin yerinden edilmesine neden oldu ve bu, 1967 işgalinden bu yana Batı Şeria'daki en büyük yerinden etme hareketi olarak kayıtlara geçti. Bu yerinden etme, tesadüfi değil, Filistinli bölgelerin boşaltılması ve İsrail yerleşimlerinin genişletilmesini kolaylaştırmaya yönelik kasıtlı bir stratejinin parçası. Yerleşimci şiddeti de yoğunlaştı ve Ekim 2023 ile Ocak 2025 arasında 1.800'den fazla saldırı vakası rapor edildi. Bu saldırılar, genellikle İsrail ordusunun örtülü onayı veya doğrudan katılımıyla gerçekleştirildi ve Filistinli evlerine, hayvanlarına ve tarım arazilerine yönelikti. Artık İsrail meclisi Knesset'te temsil edilen ve İsrail hükümeti tarafından desteklenen yerleşimci terör örgütleri, Filistinlilerin yerinden edilmesini ve topraklarının ilhakını açıkça savunuyor.

Özellikle C Bölgesi'nde kurulan çiftlik ve yerleşim karakolları, Filistinlilerin otlaklara ve su kaynaklarına erişimini daha da kısıtlayarak geçim kaynaklarını baltalıyor ve birçok kişiyi evlerini terk etmeye zorluyor.

Tarihsel Bağlam ve Sömürgecilik Sürekliliği

Mevcut tırmanış, İsrail'in Filistin'deki sömürgeci projesinin daha geniş tarihsel bağlamı içinde anlaşılabilir. 1948'deki kuruluşundan bu yana İsrail, toprak genişlemesi ve demografik mühendislik politikası izleyerek, Filistinlilerin varlığını en aza indirirken toprak üzerindeki kontrolünü en üst düzeye çıkarmaya çalışıyor. 1967'de Batı Şeria ve Gazze'nin işgali, bu projede yeni bir aşamayı işaret etti; yerleşimlerin inşası ve askeri yönetim, Filistin topraklarını parçalayarak devlet olma olasılığını baltalamak üzere tasarlandı. 1990'lardaki Oslo Anlaşmaları, Filistin özyönetimini iletirmek bir yana, Batı Şeria'yı A, B ve C Bölgeleri olarak bölerek İsrail'in toprakların %60'ını oluşturan C Bölgesi üzerinde tam kontrolü elinde tutmasını sağladı. Yerleşimlerin genişlemesi, ayırım duvarının inşası ve Filistinlilere yönelik inşaat izinlerinin sistematik olarak reddedilmesi, İsrail kontrolünü pekiştirirken Filistinli yaşamını giderek daha da zorlaştırdı. Dolayısıyla Batı Şeria'daki İsrail terörü ve mevcut tırmanış, Siyonist sömürgeci mantığın bir devamıdır. Filistinlileri yerinden ederek, evlerini yıkarak ve kaynaklara erişimlerini kısıtlayarak İsrail, fiili durumlar yaratarak iki devletli çözümü imkânsız hale getiriyor. İsrail hükümeti belgelerinde Batı Şeria'nın "Yahudiye ve Samarya" olarak yeniden adlandırılması ve bölgenin ilhakına yönelik yasama çabaları, İsrail'in Batı Şeria'yı devletin ayrılmaz bir parçası olarak gördüğünü gösteriyor.

Filistin Otoritesi'nin Rolü

İsrail'in soykırım savaşlarında ve etnik temizlik politikalarında Filistin Otoritesi'nin de kritik rol oynadığı ifade edilebilir. Bu anlamda 2006'dan beri seçim yaptırmayan otoriter devlet başkanı Mahmud Abbas liderliğindeki Filistin Otoritesi, İsrail'in Filistinlilerin hakların çalınmasında suç ortağı bir rolü oynuyor. Zayıf otoritesini koruma çabası içindeki yozlaşmış yönetim, İsrail taktiklerini taklit ederek Cenin ve diğer bölgelerde baskınlar ve tutuklamalar gerçekleştiriyor. Bu eylemler, genellikle İsrail güçleriyle koordinasyon içinde yürütülüyor ve otoriteyi, Filistinli nüfusun gözünde meşru bir temsilciden ziyade işgalin bir alt yüklenicisi haline getiriyor. FO'nun Filistinli yaşamları korumadaki yetersizliği veya isteksizliği, Batı Şeria sakinleri arasında terk edilmişlik duygusunu daha da artırıyor ve birçok kişi silahlı direnişi tek uygun seçenek olarak görmeye başlıyor. Dolayısıyla Abbas yönetimi İsrail yöntemlerini siviller üzerinde uygulayarak silahlı direnişi makul tek seçenek olarak teşvik ediyor.

İnsani Sonuçlar ve Uluslararası Suç Ortaklığı

İsrail'in ve işgalin yerel ayağı olan FO'nun Batı Şeria'daki bu yıkıcı politikalarının insani etkisi oldukça büyüktür. Evlerin, yolların ve altyapının yıkılması, tüm toplulukları yaşanmaz hale getirirken, tıbbi erişimin

engellenmesi önlenemez ölümlere yol açtı. Özellikle vahim bir olayda, İsrail güçleri, Nur Şems'te bir baskın sırasında vurulan hamile bir kadın olan Sundus Şelabi'ye ulaşmaya çalışan sağlık ekiplerini engelledi ve bu durum kadının ve doğmamış çocuğunun ölümüne neden oldu.

Bu tür eylemler, tıbbi personel ve tesislere yönelik saldırıları yasaklayan ve işgal güçlerinin sivil nüfusun refahını sağlamasını gerektiren uluslararası insani hukuku ihlal ediyor. Uluslararası toplumun bu ihlallere yanıtı son derece yetersiz kaldı. Toplu cezalandırma ve zorla yerinden etme dahil olmak üzere savaş suçları ve insanlığa karşı suçlara dair açık kanıtlara rağmen, dünya liderleri büyük ölçüde sessiz kaldı. Biden yönetiminin bir avuç yerleşimciye yönelik küçük yaptırımlar uygulama kararı, daha sonra Trump yönetimi tarafından tersine çevrildi ve bu durum, anlamlı bir hesap verebilirlik eksikliğini ortaya koydu. Bu cezasızlık, İsrail politika yapıcılarını ve yerleşimcilerini daha da cesaretlendirdi; uluslararası toplumun eylemsizliğini, daha fazla şiddet ve toprak gaspı için yeşil ışık olarak görüyorlar. Diğer bir deyişle İsrail asıl gücünü cezalandırılmamaktan alıyor.

Sonuç

Son kertede Batı Şeria'daki şiddetin tırmanışı bir istisna değil, on yıllardır süren cezasızlık ve uluslararası suç ortaklığının mantıksal bir sonucudur. Gazze'den alınan dersler- İsrail'in sivilleri hedef alması, altyapıyı yıkması ve kitlesel yerinden etme eylemlerinin büyük ölçüde cezasız kalması- Batı Şeria'ya uygulandı ve Filistinli yaşamı üzerinde yıkıcı sonuçlar doğurdu. Uluslararası toplumun İsrail'i sorumlu tutmaktaki başarısızlığı, Siyonist siyasetçileri daha da saldırgan politikalar izlemeye teşvik etti. Filistinliler için devletleşme ve işgali sonlandırma noktasında gelecek meydan okumalar ve zorluklarla doludur. Self-determinasyon başta olmak üzere temel hak ve özgürlüklerinin çalınması, topraklarının parçalanması ve kendi liderliklerinin suç ortaklığı, Filistinlilere silahlı direniş dışında pek seçenek bırakmıyor. Tarihteki birçok örneğin gösterdiği gibi, sömürgeci baskıya karşı silahlı direniş genellikle çaresizlikten doğar. Mevcut şiddet dalgası, Batı Şeria'da ve ötesinde yeni bir halk direnişi evresini tetikleyebilir. Uluslararası toplum, Müslümanların çoğunlukta yaşadığı ve vicdanlı halkların iskân olduğu ülkeler için iki seçenek kalıyor. Bunlardan ilki, İsrail'i 75 yıldır uyguladığı etnik temizlik, soykırım ve terör politikalarından sorumlu tutmak için somut adımlar atmak. Başta İsrail ile tüm ilişkileri kesmek olmak üzere İsrail'i izole edecek her türlü adım ilk aşamada atılabilir.

Eğer bu ilk seçenek hayata geçirilmezse, ikinci olarak, mezkûr uluslararası toplum Filistinlilerin hakların daha da çalınması ve İsrail'in apartheid/ yeni sömürgeci rejiminin yerleşik hale gelmesi ihtimali oldukça yüksektir.

Nitekim İsrail'in işlediği bunca hak ihlaline karşı sessiz kalma ve eylemsizlik yeni sömürgeci, yayılmacı ve soykırımcı İsrail'i güçlendirmektedir.

Dürzileri Savunmak: İsrail'in Yeni Suriye'yi Bölme Bahanesi

YAZAR: MAWADA BAHAH

KAYNAK: [HTTPS://WWW.NEWARAB.COM/](https://www.newarab.com/)

İsrail, Suriye'nin güneyindeki askeri nüfuzunu koruyabilmek için Dürzileri araçsallaştırıyor. Ancak Dürzi toplumu, Netanyahu'nun kendilerini koruma teklifini reddetti. Geçtiğimiz salı günü, Şam'ın banliyölerinden Jaramana'daki Seyuf Meydanı'nda bir araya gelen onlarca Dürzi, İsrail Başbakanı Benjamin Netanyahu'nun açıklamalarını kınayan ve Suriye'nin sarsılmaz birliği çağrısında bulunan pankartlar taşıdı. Suriye'deki çeşitli Dürzi kalelerinde düzenlenen protestolardan biri olan bu gösteri, Netanyahu'nun günler önce yaptığı açıklamaların ardından gerçekleşti. İsrail lideri, Heyet Tahrir el-Şam (HTŞ) ve yeni ortaya çıkan Suriye ordusunun Şam'ın güneyine ilerlemesini engelleyeceklerini ilan etmişti. Netanyahu, İsrail'in Kuneytra, Dera ve Süveyda vilayetlerinde yeni rejim güçlerinden tamamen arındırılmış bir bölge oluşturma konusundaki ısrarını yineledi. Aynı zamanda, İsrail'in "Suriye'nin güneyindeki Dürzi toplumuna yönelik herhangi bir tehdide müsamaha göstermeyeceğini" de vurguladı. Netanyahu ayrıca, İsrail güçlerinin geçtiğimiz aralık ayında Esad'ın devrilmesinden bu yana ele geçirdiği Suriye topraklarında varlığını sürdüreceğini belirtti.

Bu açıklama, İsrail'in önceki tutumundan önemli bir sapmaya işaret ediyordu. Daha önce İsrail, BM denetimindeki Golan Tepeleri'nin askerden arındırılmış tampon bölgesinde yürüttüğü askeri operasyonları, İsrail vatandaşlarını korumaya yönelik kısa vadeli bir önlem olarak tanımlıyordu.

Geçtiğimiz hafta, İsrail hava saldırıları Suriye'nin çeşitli bölgelerini hedef aldı. Başkent yakınlarındaki bir bölgenin yanı sıra, güneydeki Dera vilayetinde de İsrail bombardımanı gerçekleşti. Devlet televizyonu Syria TV'ye göre, İsrail uçakları Şam'ın yaklaşık 20 kilometre güneyinde yer alan Kisweh kasabasını vurdu. Aynı zamanda, İsrail'in düzenlediği bir diğer saldırı dalgası Dera vilayetindeki bir bölgeyi hedef aldı.

İsrail ordusu daha sonra bir açıklama yaparak saldırıları üstlendiğini duyurdu. Açıklamada, Suriye'nin güneyinde komuta merkezleri ve silah depoları da dahil olmak üzere askeri bölgelerin hedef alındığı belirtildi.

Bu askeri tırmanış, Suriye'nin ülkenin güneyindeki İsrail faaliyetlerini sert bir şekilde kınamasından ve salı günü düzenlenen ulusal zirvenin sonuç bildirgesinde İsrail'e derhal geri çekilme çağrısı yapılmasından yalnızca birkaç saat sonra gerçekleşti.

Hafta sonunda İsrail, söylemini daha da sertleştirerek Suriye'nin yeni yöneticilerini "Dürzilere zarar vermemeleri" konusunda uyardı. İsrail Savunma Bakanı Israel Katz, ordunun Şam'ın Jaramana banliyösündeki Dürzi topluluğunu savunmaya hazırlanması için emir verdiğini açıkladı. "Suriye'deki radikal İslamcı terör rejiminin Dürzilere zarar vermesine izin vermeyeceğiz. Eğer rejim Dürzilere zarar verirse, biz de ona zarar veririz." ifadeleriyle yapılan açıklama, Jaramana'da yaşanan silahlı çatışmaların ardından geldi. Çatışmalar, büyük ölçüde Filistinli ve Iraklı mültecilerin yaşadığı bölgede Dürzi silahlı kişiler ile ülkenin yeni güvenlik güçleri arasında patlak vermiş ve bir kişinin ölümüne yol açmıştı. Dürzi siyasi analist ve geçtiğimiz hafta düzenlenen protestonun organizatörü olan Jaramana Sivil Toplanma Kurucu Komitesi üyesi Süleyman Kataba, The New Arab'a yaptığı açıklamada, Suriye'deki azınlığın neredeyse tüm üyeleri için "İsrail'in hala bir düşman olduğunu" ve Golan Tepeleri'ni işgal etmeye devam ettiğini belirtti. "İsrail'in Süveyda'daki [Dürziler] için en ufak bir kaygısı yok," diye ekleyen Kataba, İsrail'in asıl amacının "bölgedeki anlaşmazlığı sürdürmek" ve güneyin "silahsız kalmasını sağlamak" olduğunu savundu. Kataba ayrıca, Dürzilerin yeni hükümete güven duymadığını, oysa geçmişte Esad rejimini bir sınır koruyucusu olarak gördükleri için ona güven beslediklerini ifade etti. Jaramana'da bir sivil toplum aktivisti olan Adham Alabani de İsrail'in açıklamalarının reddedildiğini yineledi, ancak Suriye hükümetinin tepkisinin yetersiz kaldığını dile getirdi. "Netanyahu'nun açıklamalarını reddetmek ve iddialarına karşı sesimizi yükseltmek için protesto gösterileri düzenledik. Ancak açık konuşmak gerekirse, Şam hükümeti durumu ele alış biçimiyle hayal kırıklığı yarattı," dedi. "Daha güçlü bir yanıt vermelerini beklerdik." Geçtiğimiz pazartesi günü, geçici Suriye Devlet Başkanı Ahmed el-Şaraa, bir hazırlık komitesi kurduktan sonra Ulusal Diyalog Konferansı'nı topladı. Çeşitli kesimlerden 600 Suriyeli ismin katıldığı bu toplantıda, Dürzi aktivistlerin tartışmalara dahil edilmemesi tepkiyle karşılandı. Jaramana'dan siyasi aktivist Adham Alabani, bu dışlanmaya yönelik hayal kırıklığını dile getirerek, kasabanın on yıl süren iç savaş boyunca 2,3 milyon savaş mültecisini ağırladığını, bunların arasında Guta'dan yerinden edilen nüfusun neredeyse yarısının bulunduğunu vurguladı.

"Jaramana'nın nüfusu artık Gazze'ninkiyle kıyaslanabilir durumda. Peki nasıl olur da hiçbirimiz davet edilmez? Nüfusun içinde Dürziler, Sünniler, Aleviler ve diğer topluluklar var. Temsil edilmeyi hak ediyorduk ama görmezden gelindik," dedi.

Artan Gerginlikler

Dürziler, Suriye'nin toplumsal dokusunun önemli bir bileşenidir. Güvenilir nüfus sayımı verilerinin mevcut olduğu son yıl olan 2010'da, Suriye yaklaşık 700.000 Dürziye ev sahipliği yapıyordu; bu, toplam nüfusun yaklaşık yüzde üçünü oluşturuyordu. Suriyeli Dürzilerin büyük çoğunluğu Süveyda'da yaşarken, Şam ve çevresindeki banliyölerde—Jaramana, Sahnaya ve

Cdeyde Artuz gibi bölgelerde de önemli topluluklar bulunmaktadır. Daha küçük gruplar ise Hermon Dağı'nın doğu yamaçlarında ve İdlib'in kuzeydoğusundaki Cebel es-Summaq'ta bulunan 14 köyde yaşamaktadır. Aktivist Samih el-Avam'a göre, Netanyahu'nun açıklamalarını reddetme konusunda görünürde bir birlik olsa da, ortaya çıkan yeni Suriye devleti içinde tüm topluluk üyeleri gelecekleri konusunda hemfikir olmadığından durum oldukça karmaşık bir hal alıyor. The New Arab'a konuşan el-Avam, "Örneğin Süveyda vilayeti üç ana gruba bölünmüş durumda," dedi. "İlk ve en büyük grup, ezici çoğunluğu geçici hükümeti destekleyen el-Harakel-Mecatami hareketi." El-Avam'a göre ikinci grup da yeni yönetimle uyumlu hareket eden silahlı gruplardan oluşuyor. Bunların en önde geleni Rijal el-Karama (Onur Adamları) Hareketi olurken, onu Liva el-Cebel, Balous Güçleri ve Şeyh Süleyman Abdel Baqi liderliğindeki Ahrar el-Cebel koalisyonu takip ediyor. Üçüncü grup ise, el-Avam'ın aktardığına göre, Şeyh Hikmet el-Hicri'ye bağlı dört gruptan oluşuyor. "Bu gruplar ademi merkezîyetçiliği savunuyor," diye ekledi. "Ancak bu kavramı yorumlama biçimleri son derece öznel." El-Avam, Süveyda'daki bazı kesimlerin Şam ile bütünleşmeyi reddetmesini eleştirerek, bu grubu Dürzi toplumu içinde bir azınlık olarak nitelendirdi.

"Ben laik bir devleti destekliyorum, ancak önerilen ademi merkezîyetçilik kabul edilemez. Bu, kabile yönetimi anlamına gelir ve yeni Suriye'yi inşa etmek istediğimiz demokratik ideallerle çelişiyor" dedi.

Siyasi analist Ghassan Yusuf, Süveyda içindeki bölünmeleri kabul etmekle birlikte, tüm bu farklılıklara rağmen grupların İsrail müdahalesine karşı ortak bir duruş sergilediğini belirtti. The New Arab'a konuşan Yusuf, "Bu konuda geniş bir fikir birliği var: Bu grupların hiçbirisi İsrail'in himayesini istemiyor," dedi.

"İsrail'in kendisini Dürzilerin koruyucusu olarak konumlandırma çabaları büyük ölçüde reddediliyor, çünkü topluluk kaderini Suriye'ye bağlı görüyor. İsrail ise kendi stratejik çıkarları olan dış bir aktör."

Büyük Bir Tarihi Rol

Siyasi analist Süleyman Kataba, The New Arab'a yaptığı açıklamada, Dürzi toplumunun her zaman Suriye'nin toplumsal dokusunun ayrılmaz bir parçası olduğunu vurguladı.

"Tarih boyunca ulusal bir rol oynadık. Büyük Suriye İsyanı, Dürzi lider Sultan Paşa el-Atraş ile Sünni Şam lideri Abdurrahman Şahbandar arasındaki birlik olmadan gerçekleşemezdi," dedi.

"Herhangi bir bağımsız askeri konsey ya da ayrılıkçı gündeme karşıyız. Süveyda'da yaşananlar şu an için bu yönde ilerlemiyor olabilir, ancak eğer bu doğrultuda gelişirse buna karşı duracağız. Devletle bütünleşmemiz, Netanyahu'ya verilecek en güçlü yanıtıdır."

Süveyda'nın Suriye'deki tarihsel rolüne vurgu yapan Yusuf, bu görüşü yineledi.

"Süveyda, Suriye'nin bir parçası olarak kalacak çünkü halkın çoğunluğu yabancı etkisini reddediyor. Yerel gruplar, Şam ile ilişkiler konusunda anlaşmazlık yaşasa da eninde sonunda hükümetle ortak bir zemin bulacaklardır," dedi.

Yusuf ayrıca, Süveyda'nın coğrafi kısıtlamalarına da dikkat çekti. Küçük ve denize kıyısı olmayan bir güney vilayeti olarak, nihayetinde Şam'a bağımlı kalacağını belirtti.

Bunun yanı sıra, Süveyda'nın Büyük Suriye İsyanı'nın mirası olan köklü Arap milliyetçisi akımlara da sahip olduğunu ifade etti.

"Dürzilerin çoğu tarihsel olarak Arap milliyetçiliğini destekledi, özellikle de [eski Mısır Cumhurbaşkanı] Cemal Abdül Nasır döneminde," dedi.

Ancak bu tarihsel bağlara rağmen, günümüzde birçok Dürzi, Suriye'nin geleceğini şekillendirme sürecinde dışlandığını hissediyor, diye ekledi el-Avam.

The New Arab'a konuşan el-Avam, "Dürzilerin son konferanstan dışlanması yalnızca hayal kırıklıklarını daha da derinleştirdi," dedi. "Suriye tarihinin en kritik dönemlerinde önemli roller oynamış bir topluluğun, nasıl olur da temsil edilmeden bırakıldığını anlayamıyorum."

El-Avam, bu dışlanma iddiasına ek olarak, mevcut yönetimin "zayıf tepkisini" de eleştirdi.

"Şam'dan daha güçlü bir duruş bekliyorduk; Netanyahu'nun sözlerini kınayan ve Dürzilerin Suriye'nin geleceğindeki rolünü yeniden teyit eden bir açıklama yapmalıydılar," dedi.

"İsrail yalnızca işgal tehdidinde bulunmadı, aynı zamanda bir koruyucu gibi davranarak bölünme tohumları ekti. Bu tehdidin, çok geç olmadan ortadan kaldırılması gerekiyor."

ÜNLÜ CÜBBENİN İÇİNDEKİ KANT

DOÇ. DR. MEHMET FATİH ARSLAN

www.kritikbakis.com

İkinci Dünya Savaşı sırasında bombardıman uçaklarının düşman ateşi karşısındaki kayıplarının nasıl en aza indirilebileceği ciddi bir mesele halini almıştı. Zira dönemin havacılık ve savaş sanayi henüz emekleme aşamasındaydı ve alçaktan uçan savaş uçaklarının uçaksavar ateşiyle ya da düşman avcı uçaklarının makineli tüfek ateşiyle vurulup düşmeleri oldukça büyük bir problemdi. İngiliz kurmaylarının dikkatini isabet aldığı halde üsse geri dönebilen uçaklar çaktı.

Bu uçaklarda kanatlar ve kuyruklarda yoğunlaşan kurşun delikleri göze çarpmaktaydı.

Amerikan ordusu kurmayları acil bir çözüm olarak uçakların sık isabet aldıkları bölümlerin yani kanat ve kuyruk kısımlarının zırhla kaplanması önerisinde bulundu. Zira uçakların tamamının zırhla kaplanması aerodinamik açısından imkânsız olsa da kısmi bir zırh giydirme işlemi mümkündü. Böylece uçağın çok sık isabet alan kısımları koruma altına alınmış olacak ve hayatta kalma şansları artacaktı.

İlk bakışta makul görünen bu çözüm önerisi aslında hayatta kalma yanılığısı olarak adlandırılacak ‘seçim yanlılığı’ diye adlandırılan mantık hatalarının en meşhur örneklerinden biri. Problemi ilk fark eden isim istatistikçi Abraham Wald oldu.

Wald’ın da bir parçası olduğu Columbia Üniversitesi İstatistiksel Araştırma Grubu (SRG), görevden dönen uçakların aldığı hasarı tekrar incelemiş ve en az hasar gören bölgelere zırh eklenmesini önermişti.

Zira geri dönen uçaklardaki kurşun delikleri, bir bombardıman uçağının hasar alabileceği ve yine de üsse güvenli bir şekilde dönebilecek kadar iyi uçabileceği alanları temsil etmekteydi. Dolayısıyla aslında zırhlanmaları gerekmeyen bölgeler onlardı. Bu nedenle Wald, ABD Donanması’nın geri dönen uçakların zarar görmeyen bölgelerini (kokpit ve motorlar) takviye etmesini önermişti.

Türkiye’de özellikle bir takım dini çevrelerce mahzurlu kabul edilen alanların başında felsefe ve felsefi ilimler geliyor.

Bu yaklaşıma göre imam hatip liseleri ve bahusus ilahiyat fakülteleri bünyelerindeki felsefî ilimler ve sosyal bilimler tedrisatı nedeniyle din mütehasşısı ve seküler din uzmanları yetiştirmektedir. Konuyu bir adım daha öteye götüren bu çevrelere göre söz konusu fakültelere biçilen rol esasen âlim değil, dinde sapkın görüşler icat edecek, bunları terviç ve tedris edecek zevâtın yetiştirilmesidir. Dolayısıyla bu tür bir yaklaşıma göre ilahiyat imanını korumayı başararak gelen ‘temiz’ dimağlar buradan kirlenerek ve bid’at ürünü olan bir takım fikirleri benimseyerek bu kurumlardan ayrılmaktadırlar.

Mezkûr yaklaşımda dikkati çeken iki unsur var: ilki dini ve felsefî bilgi arasında kurulan kesin ve keskin ayırım. Buna göre din ve felsefe doğası itibarıyla bir araya gelmesi mümkün olmayan iki ayrı mecrayı ifade etmektedir. Din bir bağlanma, gönül ve nasip meselesidir, felsefe ise büyük oranda sorgulama ve eleştiri demektir. Diğer bir deyişle iman kalbin ameli, felsefe aklın amelidir. Bir şey bilginin konusu olduğunda artık inanmanın konusu olmaktan doğal olarak çıkar. Aynı şekilde iman ve dinin konusu olan hususlar da aklın ve felsefî bilginin konusu olamazlar. Dolayısıyla aklı imânî meselelere karıştırmak hem iman saflığını bozacak hem de dinde yeri olmayan bir takım sapkın ilkelere kapı aralayacaktır. Bu tavrın en dikkat çekici yönü, son derece keskin ayrımlarla aklî bilgi ve iman birbirinden ayırması, aklî bilgiyi ve iman birbirinin karşısına koymasındır. Böylece aklı bilginin konusu olan herhangi bir ilkenin iman ile ve din ile ilişkilendirilmesi mümkün olmadığı gibi imânın aklen gerekçelendirilmesi ve aklı bilgiyle bir arada düşünülmesi son derece mahzurludur.

Peki bu tavrın kaynağı ve dayandığı teorik çerçevenin kaynağı nedir? Çok kestirme bir yoldan ifade etmek gerekirse bu yaklaşım tam olarak modern döneme damgasını vuran Kant’çı bilgi ve iman anlayışının benimsenmesinin zorunlu bir sonucudur: Kant’a göre “safakılın” insana eşyanın hakikatini vermesi mümkün değildir. Zira akıl, kusurlu bir bilgi kaynağıdır ve sadece zâhiri (fenomen) bize bildirebilir, eşyanın kendinde durumunu ve hakiki mahiyetini değil. Bu yönüyle saf akıl ne yaratıcının marifetine ne eşyanın hakikatine de varlığın ilkelerine dair doğruluk iddiasında bulunabilir. Zira gerek aklın gerekse müdrikenin faaliyetleri dolayısıyla âlem bize ancak zaman, nedensellik, mekân gibi temel bazı “filtreler” içerisinde görülür. Bu yüzden biz eşyayı olduğu gibi pasif biçimde “almayı” değil, aktif bir biçimde onun kuruluşuna katılmayı başarabiliriz. Bu da eşyanın hakikatini ve mahiyetini bilmeye manidir. Geçmişte bu yolda yapılan tüm çabalar başarısız olmuştur ve saf aklın ve idrak yetilerinin yardımıyla felsefe yapmak, metafizik kurmak ham bir hayal, bir yanılgıdır.

“Metafizikle bu dünyanın bilgisinden hareket ederek yaratıcı kavramına ve emin çıkarımlarla Tanrı’nın varoluşunun kanıtına ulaşmak ise olanaksızdır”.

Öte yandan, Kant için kabaca bilgi, bir açıdan

bakıldığında deney ve gözlemle kısmen kurulan, kısmen elde edilen “verilerin” belirli bir zaman ve mekân içinde, nedensellik bağıyla kavranılmasıdır. Bu şekilde elde edilen bilgi hiçbir şekilde metafizik yapmak için kullanılamaz. Zira Tanrı ve ruh, bu tür bir bilginin konusu olamaz, fenomenlere (eşyanın zâhirine) dair bilgi numeni (nihai hakikati) anlamak ve ispat etmek için kullanılamaz. Dolayısıyla ne kozmolojik delil, en ontolojik delil bir olan yaratıcının, Allah’ın varlığını ispat edemez. Hiçbir bilimsel veri veya metafizik akıl yürütme bize Hakk’ın varlığına ve birliğine dair sahit bilgi veremez. Hakikate dair bilgi saf akıl için mümkün olmadığında imana alan açmak için bilgiyi inkâr dışında bir yol kalmaz. Zira artık iman (kesinlik içermesi gereken bilgi) felsefî kuruntular üzerine kurulamaz ve akıl da kendisine tahsis edilmiş alanı aşarak iman sahasına giremez. Dolayısıyla akıl ve iman; bilgi ve din kesin sınırlarla birbirinden ayrılmıştır. Bu yönüyle dini bilgi ve dini doğruluk iddiası Kanta göre saf aklı bilgi ile ilişkilendirilemez. Bu uğurdaki tüm çabalar da çatışkılarla ve çelişkilerle sonuçlanacaktır.

Yukarıdaki çerçevenin bu kadar tanıdık geliyor oluşu, hepimizi tedirgin etmelidir. Zira eşyanın hakikatinin bilgisinin aklen mümkün olmadığına ve âlemin yaratıcısının ispatına giden teorik tüm delillerin ve bilginin imkânsız oluşuna yönelik vurgu, bir ‘dini cinnet’ halini ifade ediyor. Aklın mahiyetini ve işlevlerini neredeyse tam olarak Kant’ın anladığı gibi kavramak ve imana alan açabilmek için bilgiyi inkâr etmek en nihayetinde bir savrulma ve travmatik bir hal. Bu travma söz konusu epistemik ve dini yapıların dışına çıkıldığı anda kendisini hemen hissettirmekte ve inançlı bireyleri bir çatışmaya ve ikileme süreklemektedir: Ya aklî bilginin sıhhatini ve hakikatin keşfinin aklen imkanını kabul etmek ya da her türden aklı faaliyetin nihai otoritesini ve meşruiyetini inkarda berdevam olmak. Bu tür bir çatışkı ve çelişki hali uzun vadede kaçınılmaz olarak travmalara ve cinnet haline götürmektedir. Birey nihayetinde ya aklın sürekli bir yanılsama içinde olduğunu kabule ya da aklın biricik otoritesinin teslimiyeti sonucunda dinin bilgiyle ilişkili olmadığına ve bir yanılsamadan ibaret olduğuna kail olmaktadır. Yanlış usullerin ve vehimlerin ürünü olan bu ikileme

yönelilmesi en temelde modern akıl ve bilgi anlayışını mutlak kabul etmek ve (bilerek veya bilmeyerek) Kant'çı bir çerçevenin içine düşmekten kaynaklanmaktadır. Sonuç çoğu durumda gündelik yaşamın ve bilgi anlayışının her noktasında kendisini dikte eden, her türlü entelektüel tedhiş imkânını elde tutan modernitenin galibiyeti ve 'saf iman'ın' mağlubiyeti şeklindedir. Zira din ve akıl, bilgi ve vahiy arasındaki bu tür keskin bir ayırımın ve gerilimin kaçınılmaz neticesi, dinin hakikatini inkâr (veya en azından çok sınırlı bir alana itme) ve modern akıl ve bilgi anlayışını mutlaklaştırmakla neticelenecektir. En başta belirttiğimiz seçim yanlılığı ve hayatta kalma yanılgısı bu meselede de geçerli. Bir takım dini yapıların öngördüğü akıl ve din anlayışı bireyleri zorunlu olarak din veya akıl lehinde bir tercihe zorlamaktadır. Söz konusu yapılardan ve cemaatlerden İlahiyat eğitime gelen bireyler burada deist ve ateist olmadılar, bu bireyler ancak söz konusu yapıların dışına çıktıklarında daha önce aldıkları eğitimin neticesi olarak içine düştükleri din ve akıl çelişkisinin deizme ve ateizme götürdüğüne dair durumlarını ifade etme imkânı buldular. Daha da önemlisi, ilahiyat fakülteleri söz konusu cemaat ve yapıların yetiştirdiği deist ve ateistlerin yeniden imân ve dini doğruluk (Ehl-i Sünnet) çizgisine getirildikleri akli ve manevi bir sığınak hüviyetinde. Doğru bir akıl ve bilgi anlayışıyla bireylerde oluşan vehmî çatışkılar çözüldüğü ve hakikate yaklaştırıldıkları ölçüde dini açıdan sahih bir noktaya ve korunaklı (takva) alanına geçildiğini söylemek mümkün.

İçeride kalanların ne durumda olduğunu, mevhum din akıl çatışkısında hangi yöne gideceklerini ve hangilerinin imânî olarak 'hayatta kaldıklarını' henüz bilme şansımız yok.

Üstelik bu yüzleşme ileri yaşlarda gerçekleştiği ve modernite ile geç 'tanışıldığı', Kant'çı bilgi ve iman anlayışına dayanan tedrisat tekrarı ettiği ölçüde durumun vahameti artmaktadır. Nitekim ileri yaşlarda modernitenin pençesine düşen, modern tedhişçi bilgi anlayışının ve Kant'çı şemanın ürünü entelektüel yapının unsurlarına maruz kalan söz konusu oluşumların kimi 'kıdemli' figürleri için çatışkılar dramatik bir biçimde din ve vahiy aleyhine tercihler hatta bu konuda tefrite varan cinnet halleriyle bitiyor.

Bu tavrın Ehl-i Sünnet adına, İslam'ı felsefi bidatlerden ve sapkın anlayışlardan koruma kisvesiyle yapılması ise ayrı bir talihsizlik ve garabet.

Zira ne Ehl-i Sünnet'in tarihsel birikimi buna müsaade etmekte ne de böyle bir seyri mümkün kılmaktadır. Bu durumun daha ayrıntılı olarak ele alınması ve Ehl-i Sünnet çizgisinin akli felsefi dini birikiminin mahiyetinin ortaya konması bir zorunluluk.

Bu tür bir araştırma aslında din ve akıl çatışmasının, felsefi akli ilimler aleyhinde şekillenen katı imancı, Kant'çı çizginin modern bir bidat olduğunu ve söz konusu çevrelerin ise nevezuhur bir takım 'bidatçi' fırkalar olduğunu ortaya koyacaktır. Zira bir yandan Kant'çı bir zihinle dini ilimler tedris etmek diğer yandan da Ehl-i Sünnete mensubiyet iddia etmek son iki asrın en şeni dini bidatidir.

Sosyal Medyanın Sonuna Geldik

YAZAR: JORDAN KRAEMER*

KAYNAK: [HTTPS://WWW.COUNTERPUNCH.ORG/](https://www.counterpunch.org/)

Facebook, 2000’li yılların ortalarında özellikle gençler için bir arkadaşlık ve bağlantı platformu olarak popüler hale geldi. Kadınların çekiciliğini değerlendirmek için Harvard’lı erkekler tarafından oluşturulan sorunlu bir geçmişe sahip olmasına rağmen, Facebook ve diğer sosyal ağ siteleri, dijital bağlantıların sosyal sermaye oluşturabileceği fikri üzerine inşa edildi. Ancak neredeyse yirmi yıl sonra, sosyal medyanın kamu yararına hizmet etmediği ve esasen kullanıcılardan çok şirketlere fayda sağladığı açıkça görülüyor. On beş yılı aşkın süredir Avrupa ve ABD’de sosyal medya ve yerel topluluklar üzerine araştırmalar yapıyorum. Bu platformlar, bireyler arası ağlar yoluyla topluluk yaratma potansiyellerini büyük ölçüde terk etti. Bunun yerine, kurallarını sahiplerinin keyfi kararlarının belirlediği, birkaç dev şirkete ait reklam geliri makinelerine dönüştüler. Sosyal bağları ve karşılıklı desteği güçlendirmekten ziyade, artık daha çok ayrışmayı ve toksik etkileşimleri körüklemek için kullanılıyorlar. Artık sosyal bağlantılar bir öncelik değil. Platformların reklama dayalı iş modelinin zirvesine ulaştık: kullanıcılara içerik sun, davranışlarını takip et, bu verileri reklamcılara sat. Bir zamanlar bazı teknoloji eleştirmenlerinin öngördüğü gibi, algoritmik sistemler “sosyal” medyayı toplumsal hareketleri veya toplulukları destekleyen bir alan olmaktan çıkarıp, bireyselleştirilmiş içerik akışlarına dönüştürdü—ve bu akışlar, nefret söylemini ve yanlış bilgiyi kolayca yayabiliyor. Sosyal medyanın ilk savunucuları, eşit erişim sağlayan, yatay ve akran tabanlı bağlantıların demokratikleşme potansiyelini övgüyle karşılamıştı. Twitter gibi platformlarda sıradan insanlar ünlü yazarlarla etkileşime girebiliyor, akademisyenler daha geniş kitlelere ulaşabiliyor, yeni ortaya çıkan influencer’lar ise

bir gecede milyonlarca takipçi kazanabiliyordu. Bu dijital olarak birbirine bağlı dünyada, Twitter’daki demokrasi yanlısı hareketlerden Tumblr’daki queer gençliğe kadar birçok sosyal hareket ve ilgi topluluğu gelişti. 2011 baharında Orta Doğu’da protestocular, Tunus’tan Mısır’a kadar uzanan bir hatta diktatörleri devirmek için örgütlendi. Aynı yılın sonbaharında, Occupy Wall Street hareketi Manhattan’daki Zucotti Park’ta kurulan kamplarla, çevrimiçi aktivizmi ve ABD genelindeki uydu protestolarını birleştirerek büyüyen eşitsizliğe karşı sesini yükseltti. Ancak sosyal medyanın bu iyimser vizyonuna karşı çıkanlar da vardı. 2004 yapımı bir mockumentary (sahte belgesel), günümüzün algoritmalarla şekillenen bölünmüş medya ekosistemini öngörerek distopik bir gelecek tasvir etmişti. Bu senaryoya göre, Büyük Teknoloji Şirketleri (Big Tech), basılı gazeteciliğin yerini alacak ve onu “vatandaş blogları, siyasi propaganda, kurumsal manipülasyon ve gazetecilikten oluşan bir çorbaya” dönüştürecek. İnsanlara, içeriklerinin popüleritesine göre ödeme yapılacaktı. Her tüketici, kişisel verilerine dayanarak her gün kendisine özel hazırlanmış, benzersiz bir haber akışı alacaktı. 2013 yılının ağustos ayında, genç kullanıcılar arasındaki cazibesi azalan Facebook, Haber Kaynağı algoritmasında değişiklikler yapacağını duyurdu. Amaç, “yüksek kaliteli içerik” olarak tanımlanan, “zamanında”, “ilgili” ve “güvenilir bir kaynaktan” gelen içeriklere öncelik vermektir. Bu güncelleme, kullanıcıların köklü haber kuruluşlarından daha fazla haber görmesini, buna karşılık tıklama tuzağına (clickbait) dayalı içeriklerin ve viral meme paylaşımlarının azalmasını sağladı. Mayıs 2015’te Facebook, harici haber bağlantılarını doğrudan kendi mobil uygulamasına yükleyen Instant Articles özelliğini tanıttı.

Kullanıcıları haber okumak için platformda tutmak, makale paylaşım alışkanlıklarını avantaja çevirirken, reklam gelirinin medya kuruluşları yerine Facebook'a akmasını garanti altına aldı. Zamanla, daha fazla insan haberleri Facebook üzerinden okumaya başladıkça, Haber Kaynağı insanların gördüğü içerik üzerinde giderek daha fazla söz sahibi oldu. Facebook'un gelirleri artarken, medya kuruluşlarının gelirleri düşüşe geçti. Başlangıçta The New York Times ve The Washington Post gibi büyük yayınlar, Instant Articles özelliğini benimsedi. Ancak 2017'ye gelindiğinde, Facebook'tan gelen yönlendirme trafiği büyük ölçüde azaldığında, bu özelliği terk ettiler. Sonuç olarak, giderek daha fazla insan haberleri sosyal medya algoritmalarının süzgecinden geçirilmiş şekilde görmeye başladı ve doğrudan haber sitelerini ziyaret edenlerin sayısı azaldı. Pew Research'e göre, 2013 yılında ABD'deki Facebook kullanıcılarının yalnızca %47'si (o dönemde ABD nüfusunun yaklaşık üçte biri) platformda haber tüketiyordu. Ancak 2018'e gelindiğinde, bu oran iki katına çıkarak Amerikalıların yaklaşık üçte ikisi haberleri Facebook'tan almaya başladı. Berlin'de yürüttüğüm araştırmalar sırasında, Facebook ve Twitter'ın, müzik hakkında sohbet edilen veya arkadaşlarla bağlantı kurulan platformlardan, açıkça siyasi konuların tartışıldığı ve siyasi eylemlerin organize edildiği alanlara dönüştüğünü gözlemledim. 2015 yılının Ocak ayında, iki silahlı saldırganın Charlie Hebdo dergisinde on iki gazeteci ve karikatüristi öldürmesinin ardından, sosyal medyada bir hashtag kampanyası hızla yayıldı. Pek çok genç, güçlü siyasi görüşlerini dile getirerek ortak bir Avrupalılık duygusu oluşturdu—ancak bu duygu, çoğu zaman İslamofobi sınırında geziniyordu. Bu ortamda, gerici hareketler örgütlenmek ve güç kazanmak için yeni bir alan buldu. Avrupa'nın ekonomik krizi ve Suriye, Irak gibi savaş bölgelerinden gelen mültecilerin artan varlığı, PEGIDA gibi Müslüman ve göçmen karşıtı aşırı sağ grupların yükselişini hızlandırdı. Sosyal medya kullanımı ile haber tüketiminin iç içe geçmesi, aşırılık yanlısı görüşlerin ve giderek artan dezenformasyonun, arkadaş çevreleri ve tanıdık ağlar aracılığıyla yayılmasını kolaylaştırdı. 2016 ABD seçimlerinden sonra bazı platformlar, haber içeriklerinin görünürlüğünü azaltma yönünde adımlar attı. Facebook, Haziran 2016'da, Haber Kaynağı'nın artık öncelikli olarak kullanıcıların arkadaşları ve ailelerinden gelen içerikleri göstereceğini duyurdu. Bu hamle, Trump'ın ilk seçimi sonrası daha tarafsız bir duruş sergileme çabasının bir parçası olarak görüldü. Bununla birlikte, Facebook Grupları ve Marketplace, kullanıcıların komşularıyla ve ortak ilgi alanlarına sahip topluluklarla bağlantı kurmaları için yeni yollar sundu. Ancak Trump'ın ilk başkanlık döneminde, bu platformların birçoğu daha da kutuplaştı. 2020'de pandemi patlak verdiğinde, yerel çevrimiçi topluluklar, mahalle tartışma gruplarından karşılıklı yardımlaşma ağlarına ve koşu kulüplerine kadar birçok insanın hayatında merkezi bir rol oynamaya başladı.

Bu tür topluluklar zaman zaman yerel haber medyasının çöküşünün yarattığı boşluğu doldursa da, çoğu zaman toksisite ve tacizle dolu alanlara dönüştü. Yeni nesil platformlar, özellikle TikTok, aslında tam anlamıyla "sosyal" medya değil. Daha çok algoritmik içerik öneri platformları olarak tanımlanabilirler. TikTok'ta içerik üreticilerini takip edebilmenize rağmen, "Sizin İçin" akışı, algoritmanın beğenebileceğinizi (ya da en azından izleyeceğinizi) düşündüğü içeriklerle sürekli olarak güncellenir. Artık içerikler, yeterince insanın paylaşması nedeniyle değil, yeterince insanın etkileşime girmesi nedeniyle viral hale geliyor. Paylaşım artık bir ölçüt değil; herhangi bir etkileşim önemli. Bu dinamikler, kışkırtıcı ve giderek daha aşırı içeriklerin yayılmasını teşvik ediyor. X'ten (eski adıyla Twitter) Bluesky'ya yaşanan kitlesel göç göz önüne alındığında, insanlar bu gidişata karşı isyanda. Bluesky'da etkileşim tek başına içeriği öne çıkarmıyor, çünkü platform algoritmik öneriler üzerine kurulu değil. Reddit'te, birçok subreddit, Musk yönetimi altındaki nefret dolu ve düşük kaliteli içerik nedeniyle X bağlantılarını yasakladı. Ancak bu tepkiler, yalnızca ABD'de ve dünyadaki sosyal medya kullanımının küçük bir kısmını temsil ediyor. Telegram, WhatsApp ve Signal gibi uçtan uca şifreli sohbet uygulamalarında, büyük bir iletişim trafiği tamamen kamuoyu gözünden uzakta gerçekleşiyor. TikTok'un yasaklanmasının Yüksek Mahkeme tarafından onaylanması, Facebook'un nefret ve tacize karşı sözde yeni taahhüdü ve Twitter'ın Musk'ın X'i olarak yeniden canlanması, önemli bir fırsat anını ortaya çıkardı: veri gizliliği, kullanıcı kontrolü, topluluk denetimi, taşınabilirlik ve birlikte çalışabilirlik ilkelerine dayalı dijital kamu platformları geliştirmek ve benimsemek. Bu platformlar, düşük giriş engeline sahip olmalı, İnternet'in temel protokolleri gibi ortak standartlar üzerine inşa edilmeli ve kullanıcı topluluklarının ihtiyaçlarını yansıtmalı. Gelecek, muhtemelen daha yayılmış, merkezi olmayan çevrimiçi alanlardan oluşacak—burada grup sohbetleri, genel akışlar kadar önemli hale gelecek. X, Facebook veya Instagram'ı kullanmaya devam eden birçok kişi, zaman içinde oluşturdukları ağlar nedeniyle bunu sürdürüyor; ister geniş takipçi kitleleri, ister sıkı bağlarla örülmüş yerel topluluklar olsun. Ancak demokrasi ve sivil haklar saldırı altındayken, yerel bağlantılar ve karşılıklı dayanışma daha da kritik hale gelecek. Kural ihlallerine karşı etkili önlemler almayan mega-platformlar, bu alanları sağlayamaz. Artık, insanı kârın önüne koyan, topluluk temelli yeni bir sosyal medya çağının vakti geldi.

Dipnot:

* Jordan Kraemer, yeni medya ve kentleşme üzerine çalışan bir kültürel antropologdur. ADL'nin Teknoloji ve Toplum Merkezi'nde Araştırma Direktörü olarak görev yapmaktadır. (ADL, 501(c)(3) statüsünde, hiçbir siyasi adayı desteklemeyen veya karşı çıkmayan bir kâr amacı gütmeyen kuruluştur. Burada ifade edilen görüşler, ADL'nin resmi görüşlerini yansıtmak zorunda değildir.) Kendisine ait "Mobile City: Emerging Media, Space, and Sociality in Contemporary Berlin" adlı kitap, Cornell University Press tarafından yayımlanmıştır.

Birleşik Arap Emirlikleri Rejimi İzole Edilmeli

YAZAR: MUHAMMED JAMIL

KAYNAK: [HTTPS://WWW.MIDDLEEASTMONİTOR.COM/](https://www.middleeastmonitor.com/)

Birleşik Arap Emirlikleri rejiminin izole edilmesi acil bir gereklilik haline gelmiştir

Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) rejiminin liderlerinin, özellikle de Muhammed bin Zayed'in yönetimi altında, hassas bölgesel meseleleri—özellikle Arap-İsrail çatışmasını—nasıl ele aldığını yakından gözlemleyen herkes, bu küçük devletin Filistin davasına yönelik ağır ihanetlerini açıkça görecektir. BAE, yalnızca işgalci devletle normalleşmenin öncüsü olmakla kalmamış, aynı zamanda bu toprakları ve halkını ele geçirmeyi amaçlayan aşırı sağcı ideolojiyle bütünüyle aynı hizaya gelmiştir. Arap Emirlikleri (BAE) rejiminin liderlerinin, özellikle de Muhammed bin Zayed'in yönetimi altında, hassas bölgesel meseleleri—özellikle Arap-İsrail çatışmasını—nasıl ele aldığını yakından gözlemleyen herkes, bu küçük devletin Filistin davasına yönelik ağır ihanetlerini açıkça görecektir. BAE, yalnızca işgalci devletle normalleşmenin öncüsü olmakla kalmamış, aynı zamanda bu toprakları ve halkını ele geçirmeyi amaçlayan aşırı sağcı ideolojiyle bütünüyle aynı hizaya gelmiştir.

WWW.KRİTİKBAKİS.COM

BAE rejiminin İbrahim Anlaşmaları'nı imzalamak için sunduğu gerekçeler—bölgesel barış arayışı ve Filistinlilerin haklarını elde etmelerine yardımcı olma iddiası—tamamen asılsız yalanlar olarak açığa çıkmıştır. Bu anlaşmanın ardından İsrail'in Filistin'deki eylemleri, iddiaların tam aksini kanıtladı. Yerleşim genişlemesi sadece devam etmekle kalmadı, daha da hız kazandı. Aynı zamanda, Yahudi yerleşimcilerin Filistinli sivillere ve Mescid-i Aksa'yayönelik saldırıları endişe verici boyutlara ulaştı.

Hatta İsrail'in Mescid-i Aksa'nın bulunduğu alanda Üçüncü Tapınağı inşa etmeye hazırlandığına dair raporlar ortaya çıktı. Tüm bunlar, Muhammed bin Zayed'in gözetimi altında gerçekleşti ve kendisi tamamen pasif kaldı—ne sembolik bir kınama yayınladı ne de anlaşmaları askıya alma tehdidinde bulundu. Aksine, BAE ile İsrail arasındaki ilişkiler güçlendi. Üst düzey ziyaretler devam etti, güvenlik, askeri ve ekonomik iş birliği gelişti. Emirlikli iş insanları İsrail yerleşimlerine yatırım yaptı ve aşırılık yanlısı yerleşimci örgütlere bağışta bulundu.

Bu normalleşmeyle ilgili özellikle endişe verici olan şey, Emirlik rejiminin bunu halkına zorla dayatmasıydı. BAE yönetimi, hapis veya sınır dışı edilme tehdidi altında Filistinlilerle her türlü dayanışmayı ve hatta sempatiyi yasakladı. Öte yandan, İsraili yerleşimciler BAE’de serbestçe dolaşıyor, İsrail’i yücelten, Arapları lanetleyen ve onlara ölüm dileyen Tevrat kutlamaları düzenliyorlardı. Muhammed bin Zayed, yalnızca kendi ülkesinde, Bahreyn’de ve Fas’ta normalleşmeyi tesis etmekle yetinmedi; bunu tüm Arap dünyasına yaymaya çalıştı—bazen teşvikler yoluyla, bazen ise baskı kullanarak. Bunun çarpıcı bir örneği, BAE’nin Fas ile Cezayir arasındaki gerilimi artırmadaki rolüydü. BAE, Cezayir’i Bin Zayed’e karşı alışılmışın dışında agresif bir medya kampanyasına zorladı.

Bu eğilim, 7 Ekim olaylarının patlak vermesine ve İsrail’in Gazze’ye yönelik acımasız saldırısının başlamasına kadar devam etti. Bu saldırılar on beş aydan uzun süredir sürüyor. Bu süreçte, İsrail işgal güçleri eşi benzeri görülmemiş suçlar işledi—on binlerce kadın ve çocuğun hayatına mal olan soykırım eylemleri gerçekleştirirken, Gazze’nin altyapısının %80’inden fazlası yok edildi. Ancak, katliam, yıkım ve açlığın dehşet verici görüntülerine rağmen Emirlik rejimi tamamen kayıtsız kaldı ve İsrail’e “Yeter” demek için en temel insani adımları bile atmadı.

Şaşırtıcı bir şekilde, normalleşme yalnızca devam etmekle kalmadı, daha da derinleşti. Muhammed bin Zayed, İbrahim Anlaşmaları kapsamında İsraililere ve Amerikalılara verdiği taahhütlere sarsılmaz bir şekilde bağlı kaldı—İsrail’in Filistinlilere yönelik eylemlerinden bağımsız olarak BAE-İsrail ilişkilerinin etkilenmeyeceğini garanti etti. Ticari faaliyetler her zamanki gibi sürdü; İsraili heyetler askeri ve ekonomik fuarlara aktif olarak katıldı, kendi pavyonlarını güvence altına aldı, üst düzey konferanslara iştirak etti ve tam Emirlik desteğinden faydalandı. Hatta BAE, gelen eleştirilere aldırış etmeksizin bu etkinliklerin görüntülerini bile tanıtım materyali olarak kullandı.

Öte yandan, Filistin’e coğrafi olarak uzak ülkeler—İspanya, İrlanda, Norveç, Honduras, Kolombiya, Bolivya ve Güney Afrika gibi—İsrail’in işlediği suçlara karşı seslerini yükseltti, hatta bazıları diplomatik ilişkilerini kesti. Husiler, Bab el-Mandeb Boğazı üzerinden İsrail’e giden gemileri hedef alarak İsrail’de erzak sıkıntısına yol açtığında Muhammed bin Zayed derhal devreye girdi.

İsrail ekonomisinin çöküşünü önlemek amacıyla, BAE, Suudi Arabistan ve Ürdün üzerinden işgal altındaki Filistin’e uzanan bir kara koridoru kurarak temel malların akışını sağladı.

Kendi suç ortaklığını gizlemek amacıyla BAE, “Cesur Şövalye” adını verdiği bir insani yardım kampanyası başlattı. Ancak, bu kampanya ismiyle hiçbir benzerlik taşımıyordu. Gerçekte, Emirlik rejiminin suçlarını aklamaya yönelik bir propaganda çabasından ibaretti. Gazze’den gelen tanıklıklar ve uluslararası raporlar, 15 aylık savaş boyunca gıda, ilaç ve yakıt sıkıntısının daha da kötüleştiğini ve BAE’nin sözde yardımının insani krizi hafifletmede neredeyse hiçbir etkisinin olmadığını doğruladı.

Bunun yanı sıra, Emirlik medya aygıtı durmaksızın İsrail’in söylemlerini tekrarladı ve çoğu zaman Filistinlilere yönelik düşmanlıkta İsrail medyasını bile geride bıraktı. BAE, Arap ve İslam zirvelerinde, ayrıca soykırımı ele almak için toplanan uluslararası forumlarda ciddi kararlar alınmasını engellemek için aktif olarak çalıştı.

Amerikalı araştırmacı gazeteci Bob Woodward, Ekim 2024’te yayımlanan *The War* (Savaş) adlı kitabında, Emirlik rejiminin soykırım konusundaki gerçek tutumunu ortaya çıkardı. Kapalı kapılar ardında Muhammed bin Zayed’in özel konuşmalarının, kamuoyuna yaptığı açıklamalarla taban tabana zıt olduğunu ifşa etti. ABD Dışişleri Bakanı Antony Blinken ile yaptığı bir görüşmede Bin Zayed’in şu sözleri söylediği bildirildi: “İsrail sabırlı olmalı. İşi bitirmek ve Gazze’deki grupları ortadan kaldırmak için ihtiyacı olan tüm alana sahip. Aynı zamanda İsrail, kamuoyu desteğini sürdürebilmek için yardım göndermemize izin vermeli.”

Bunun da ötesinde, BAE diplomatik kanallar aracılığıyla ülkelere baskı yaparak İsrail’in söylemini benimsemelerini ve İsrail’e karşı herhangi bir önlem almaktan kaçınmalarını sağlamak için yoğun çaba sarf etti. Hatta Güney Afrika’yı Uluslararası Adalet Divanı’nda İsrail aleyhine açtığı davayı geri çekmeye zorlamaya çalıştı. Ancak Güney Afrika boyun eğmeyi reddederek hukuk mücadelesinde kararlı bir duruş sergiledi. Dikkat çekici bir şekilde, bu davaya Arap ve Müslüman dünyasından yalnızca Türkiye ve Libya destek verdi.

BAE, İsrail’in soykırım politikasını sürdürmesini sağlamak için gösterdiği tüm çabalara rağmen, nihayetinde başarısız oldu. Donald Trump’ın Beyaz Saray’a dönüşü yaklaşırken, bir ateşkes anlaşması için baskı yaptı ve sonuç olarak kırılğan bir ateşkes sağlandı. Ancak, göreve geldikten sadece birkaç gün sonra Trump, şoke edici yeni bir öneri sundu—Gazze nüfusunun toplu olarak yerlerinden edilmesi. Bu plan hakkında kendisine soru yöneltilen BAE’nin ABD Büyükelçisi Yousef Al Otaiba şu yanıtı verdi: “Zor, ama başka alternatif yok!”

Bu tehlikeli açıklamanın Trump tarafından kendi platformunda kutlanması ve Emirlik rejiminin büyükelçisine karşı hiçbir adım atmaması, BAE’nin bölgede tek bir yola bağlı kaldığını doğrulamaktadır—

ABD ve İsrail'in gündemlerine hizmet etmek. Uluslararası forumlarda Filistin haklarını savunmaya yönelik içi boş söylemleri, açık bir aldatmacadan başka bir şey değildir.

Artık çok net bir şekilde görülmektedir ki Emirlik rejimi, İsrail ile normalleşmeden asla vazgeçmeyecektir; çünkü varlığı, Amerikan koruması altındaki işgal devletinin kaderiyle iç içe geçmiştir. Komşu ülkelerde yol açtığı yıkım nedeniyle giderek bir "haydut devlet" olarak yaftalanan BAE, bu uğursuz ittifaktan kopmayı göze alamaz. Zira bunu yaptığı anda, derinden yaraladığı halkın kendisine karşı ayaklanacağını bilmektedir.

Arap rejimlerinin, ister gizli ister açık şekilde, İsrail ile olan ilişkilerinde masum olmadıklarının farkındayız. İsrail ile barış anlaşmaları bulunan Ürdün ve Mısır, Filistin'deki gelişmelerden bağımsız olarak bu anlaşmalarını sürdürmüştür. Ancak, Trump'ın zorla yerinden etme planına karşı net bir duruş sergilemişler ve BAE'nin yaptığı gibi zenginliklerini bölgesel çatışmaları körüklemek için bir silah olarak kullanmamışlardır.

Bu rejimlerin, istisnasız olarak, onlarca yıl boyunca yalnızca değişim talep ettikleri için kendi halklarına karşı sayısız suç işlediği de iyi bilinmektedir. Arap Baharı ayaklanmaları sırasında, Emirlik fonlarıyla desteklenen bu rejimler devrimleri şiddet, hapis ve işkence yoluyla bastırarak diktatörlüğü, yolsuzluğu ve ekonomik talanı pekiştirdi. Emirlik rejiminin ülke içinde ve bölgede yarattığı büyük yıkım göz önüne alındığında, bu rejimin izole edilmesi artık acil bir gereklilik haline gelmiştir. Özellikle Filistin davasına müdahalesi durdurulmalıdır. Eğer Arap devletlerinde zerre kadar haysiyet kalmışsa, BAE'nin pervasız eylemlerine daha fazla müsamaha göstermemelidirler. İsrail ile uyum içinde seçtiği yol, tüm mantık, ahlak ve etik kurallarıyla çelişmektedir. BAE, sorumlu tutulmalı ve eylemlerinin sonuçlarıyla yüzleşmek zorunda bırakılmalıdır. Arap dünyasının BAE'ye ihtiyacı yoktur, özellikle de Arap olmayan ülkeler onurlu bir duruş sergilemişken. Bu ülkeler, yaklaşan tehditlere karşı ortak bir çaba içinde olmalıdır. Arap ve hatta küresel siyasi düzen, Trump'ın yeniden iktidara gelmesiyle birlikte en zayıf dönemini yaşamaktadır. Onun dış politikası kaba kuvvet ve ticari anlaşmalar tarafından belirlenmekte ve ABD'nin korumasının devam edeceğine dair hiçbir garanti sunmamaktadır. Ukrayna bir gecede terk edildi. Avrupa Birliği varoluşsal tehditlerle karşı karşıya. Trump, Kanada'yı kendisine bağlı bir sonraki devlet olarak görmektedir. Yakın müttefiklerine ihanet etme konusundaki sicili göz önüne alındığında, BAE ve diğerleri her an gözden çıkarılmayı beklememeli midir? Arap liderleri, stratejilerini yeniden değerlendirmeli ve halklarının çıkarlarını, ABD ve İsrail gündemlerine körü körüne hizmet etmekten önde tutmalıdır. On yıllardır süren kan dökme, yağma ve yıkım sona ermelidir. Amerika'nın pençesinden kurtulmanın ve ulusların haklarını ve egemenliklerini koruyan, karşılıklı saygı ve net ilkeler üzerine kurulu bağımsız ittifaklar

oluşturmanın zamanı gelmiştir. Başlangıçta 27 Şubat'ta yapılması planlanan ancak Trump'ın önerisi üzerine 4 Mart'a ertelenen acil Arap zirvesi, Mısır ve Ürdün'ün de katıldığı ve herhangi bir resmi açıklama yapılmadan sona eren Körfez İşbirliği Konseyi liderler toplantısını takip etti. Ancak zirve ertelenmek yerine, kırılğan ateşkes anlaşmasının ilanından hemen sonra toplanmalıydı. Zirvenin odak noktası, varışta ölü doğmuş bir öneriye tepki vermek yerine, ateşkesi güçlendirmek ve Gazze'ye insani yardım ile yeniden inşa sürecini başlatmak için somut tedbirler uygulamak olmalıydı. Zirvenin yalnızca Trump'ın planını ele almak üzere düzenlenmesi büyük bir hata olacaktır; böyle bir tepki nafilidir, zira plan çoktan tarihin çöplüğüne atılmıştır. Bu zirveye katılmaya hazırlananlar, Trump'ın önerisinin taktiksel bir manevradan ibaret olduğunu anlamalıdır. Bu planın asıl amacı, Arap liderleri Filistin halkıyla karşı karşıya getirmek ve onları Gazze'deki Filistinli grupları dağıtmak için askeri müdahaleye zorlamaktır. Dolayısıyla odak noktası bu siyasi oyalamadan uzaklaşmalıdır. Bunun yerine zirvenin önceliği, ateşkesi sağlamlaştırmak, Gazze halkına insani yardım sağlamak, yeniden inşa çalışmalarını başlatmak ve Batı Şeria'da sürmekte olan soykırımı durdurmak için kararlı adımlar atmak olmalıdır. Netanyahu ve aşırı sağcı hükümetinin sürekli olarak genişleme ve saldırganlık fırsatları aradığına dair artık yadsınamaz kanıtlar var. Normalleşme arayışları, mesihçi toprak hırslarını gerçekleştirmek için yalnızca bir araçtır. Trump'ın planının olumlu bir sonucu varsa, o da Netanyahu'nun gerçek niyetini açığa çıkarmış olmasıdır. Netanyahu bu öneriyi büyük bir hevesle benimsedi ve küstah bir cüretle Suudi Arabistan'da bir Filistin devleti kurulmasını bile önerdi. Normalleşme için sırada Suudi Arabistan vardı ve her iki taraf da bu hedefe ulaşmak için gizli ve halka açık toplantılarda önemli ilerlemeler kaydetmiş, sonuç noktasına tehlikeli bir şekilde yaklaşmıştı.

Bu nedenle, Arap zirvesi önümüzdeki zorlukların ve kritik dönemeçlerin seviyesine yükselmelidir. Netanyahu ve hükümeti şimdiden saldırganlıklarını sürdürmeye hazırlanıyor. Ateşkes anlaşmasının ilk aşamasını açıkça hiçe sayıyorlar ve ikinci aşama için imkansızkoşullar dayatarak şiddeti sürdürme niyetlerinin sinyallerini veriyorlar. Bu durum, askeri müdahale gerektirse bile, kesin ve kararlı bir direniş gerektirmektedir. Netanyahu'nun 16 ay önce başlattığı soykırımı devam etmesine Arap liderlerin bir kez daha seyirci kalması utanç verici olacaktır.

ADNAN BOYNUKARA
www.kritikbakis.com

SUDAN İÇ SAVAŞI VE TÜRKİYE İNİSİYATİFİ

5 Nisan 2023 tarihinde başlayan Sudan iç savaşı on binlerce insanın hayatını kaybetmesine, ülkenin harap olmasına, milyonlarca insanın yerinden edilmesine ve kapanması imkânsız çatışma fay hatlarının doğmasına neden oldu. Sudan Silahlı Kuvvetleri (SAF) ile Hızlı Destek Kuvvetleri (RSF) arasında başlayan ve farklı örgütlerin de dahil olmasıyla genişleyen iç savaş, dünyanın en olumsuz insani krizlerinden birine sebep olmaya devam ediyor. Savaşı durdurmaya yönelik uluslararası girişimler ve arabuluculuk çabaları sonuçsuz kaldı. Dünyada var olan gündem yoğunluğu nedeniyle kimse yaşanan çatışmaya ve çatışmanın muazzam insani maliyetlerine öncelik vermedi. Birleşmiş Milletler ve Güvenlik Konseyi diğer krizler ile 'meşguldü'. AB çatışmayla değil, Avrupa'ya gelebilecek olası göçmen dalgasını yönetmekle ilgili. Afrika Birliği, çatışma kendi gündemi değilmiş gibi davranmayı tercih etti. Halkı Müslüman olan ülkeler ise hem birden çok sorun ile ilgilenme kapasitesine sahip olmadıklarını gösterdiler hem de büyük kısmı için Sudan'daki savaş gündem maddesi dahi değildi. İlgisizlik o denli yüksek ki, insani yardımlar için dahi ortak bir çaba oluşmadı. 4 Haziran 2024'te yazmış olduğumuz, "[Sudan Meselesi ve Olası Riskler](#)" yazısında değindiğimiz tüm riskler gerçekleşti.

Bugüne Nasıl Gelindi?

Soruna sağlıklı bir çözüm bulabilmenin ilk adımı, sorunu tanımlamak, ortaya çıkışında ve sorunun bu hale gelmesinde etkili olan faktörleri, ideolojik kabulleri aşarak bakmaktır. Özet bir kronoloji yapmak gerekirse, 30 yıldan fazla bir süre ülkeyi yöneten Ömer Beşir, 19 Aralık 2018 tarihinde başlayan gösteriler ve generallerin de göstericilerden yana tutum alması üzerine 11 Nisan 2019'da görevi bıraktı. Bu, sivil gösterileri durdurmak için hayata geçirilen ilk 'müdahale' idi. Oluşan askerin yönetimin başında Ahmed Awad bin Avf vardı. Avf'a rağmen gösteriler devam edince, üç gün sonra asker içinde adı konulmamış ikinci 'müdahale' sonrası Abdülfettah Abdurrahman el-Burhan askeri yönetimin başına getirildi.

Buna rağmen göstericiler sokaklardan çekilmeyince ve ihtiyaç duyulan siyasal meşruiyetin sağlanması amacıyla, askerlerden ve sivillerden oluşan "Egemenlik Konseyi" kuruldu.

Gösterilere öncülük eden siviller ve askerler arasında varılan mutabakattan sonra 17 Ağustos 2019'da "Anayasal Bildiri" imzalandı. Bu bildiriye göre, 39 ay süreceği öngörülen 'geçiş dönemi', General Burhan'ın Egemenlik Konseyi Başkanı sıfatıyla, 21 Ağustos 2019 günü yemin etmesiyle başladı.

Varılan anlaşma gereği, General Burhan 21 ay görev yapacak, kalan 18 ayda ise sivil bir üye Egemenlik Konseyi'ne başkanlık edecekti. 21 Ağustos 2019 günü Abdullah Hamdok da başbakan olarak atandı ve 5 Eylül 2019'da Bakanlar Kurulu açıklandı. Ancak Egemenlik Konseyi başkanlığının sivil üyeye devredilme tarihi geçmesine rağmen, ordu etrafında oluşan koalisyon pozisyon değiştirdi. İmzalamış olan Anayasal Bildiri'nin açık hükmüne rağmen, yönetimin sivil üyeye bırakılmasından vazgeçildi.

2019'da başlayan süreç içinde gerçekleşen üçüncü 'müdahale' ise 25 Ekim 2021 günü General Burhan'ın liderliğinde gerçekleşti. Sivil hükümet devrildi ve kimi bakanlar gözüaltına alındı. Başbakan Hamduk, 'müdahaleye' destek vermeyeceğini ilan etti ve halkı direnişe çağırdı. Bunun üzerine, 26 Ekim günü Hamduk ev hapsine alındı. Aynı gün asker ve sivillerden oluşan Egemenlik Konseyi feshedildi, olağan üstü hal ilan edildi, Başbakan Hamduk ve bakanlar tutuklandı. Halbuki 17 Ağustos 2019'da imzalanan Anayasal Bildiri'ye göre, Mayıs 2021'de Egemenlik Konseyi başkanlığı koltuğuna sivil üye oturacak ve 18 ay sonra da ülkenin yönetimi sivillere geçecekti.

Kuruluşundan itibaren, büyük oranda, askeri 'müdahalelerle' yönetilmiş Sudan'da, kökleşmiş bu geleneğe rağmen ordunun meşruiyet arayışı devam etti. Meşruiyet krizini aşmak için 19 Nisan 2022 tarihinde asker ve sivillerden oluşan geniş katılımlı bir toplantı ile yeni bir Geçiş Süreci Protokolü imzalandı. Geçiş Süreci Protokolünün ana maddeleri; siyasi tutukluların serbest bırakılması, demokratik siyasi iklimin oluşturulması, tüm tarafların karar alma süreçlerine katılması, Cuba Anlaşması hükümlerine bağlı kalınması, sivil başbakanın atanması, Sudan'daki tüm eyaletlerin temsil edildiği bakanlar kurulunun (20 bakan) kurulması, yeni bir anayasanın hazırlanması, RSF'in orduya dahil edilmesi, demokrasi-sivil yönetim-federalizm-geçiş adaletinin sağlanması ve geçiş sürecinin Mayıs 2024'te yapılacak seçimlerle son bulması gibi başlıklardan oluşuyordu. Ancak taraflarca imzalanmış önceki tüm metinlerde olduğu gibi bu metin de uygulanmadı.

Çatışmanın başlamasına ilişkin oldukça önemli detaylar olabilir. Ancak dışarıdan yapılan değerlendirmeler savaşın temelinde güç paylaşımı, iktidar mücadelesi, güçlerin entegrasyonu ve Beşir döneminden kalan örgütlü yapının iktidarı devretmek istememesi ve süreçte müdahalelerinin olduğunu değerlendiriyor. Savaş, sadece iki liderin 'kişisel iktidar mücadelesi' olarak değerlendirmek yanlış olur. Savaş, Sudan'ın bağımsızlığından bu yana, büyük oranda, askerler tarafından yönetilen ülkenin kendini çağa uydurma çabası, devletin yeniden inşası, askeri yapıların geleceği, demokratik işleyiş arayışı ve bölgesel güçlerin nüfuz mücadelesi üzerine kurulu bir çatışma.

Savaşın Tarafları

Sudan'da devam eden iç savaşın, genel anlamda, SAF ve RSF arasında geçtiği biliniyor. Aslında Sudan'da yaşanan, iki ana aktörün başı çektiği ama bir çok tarafın

dahil olduğu bir iç savaş. İlk grup; SAF, Minavi Grubu, El- Bera bin Malik Tugayı (Beşir dönemi aktörlerinin hareketi), Sudan Kalkan Komutanlığı (Darfur-El Mustereka), Mustafa Tanbur Ordusu, Sudan Direniş Komiteleri silahlı kanadı, Eritre tarafından eğitilen Sudanlı gruplar ve Mahamit Kabilesi lideri Musa Hilal'in ordusu. İkinci grup ise RSF'den oluşmaktadır. RSF'le hareket etmeyen ancak SAF'a karşı çatışan diğer gruplar ise Abdelaziz al-Hilu liderliğindeki Sudan Halk Kurtuluş Hareketi (SPLM) ve Abdulvahit Nur liderliğindeki Sudan Kurtuluş Hareketi (SLM/AM) gruplarından bahsedilmektedir. Silahlı çatışmanın tarafı olmamakla birlikte, çatışmanın çözümü konusunda dikkate alınması gereken kimi sivil grupları da unutmamak gerekir. Bu gruplar; General Burhan tarafından görevden alınan Başbakan Hamduk'un da dahil olduğu Takadum, Devrimci Cephe, Acil Müdahale Odaları, Albarlman (Halkın Parlamentosu), Mansam (Sudanlı Sivil ve Siyasi Grupların Kadınları), STK'lar ve kimi siyasi partiler.

Müzakereler ve Çözüm Arayışları

İlgi, odaklanma düzeyi ve katılım düşük olsa da ateşkes için kimi girişimler oldu. Bu girişimleri Cidde müzakereleri, Sudan'ın Komşularının girişimi, Afrika Birliği ile Hükümetler arası Kalkınma Otoritesi'nin (IGAD) girişimi, Manama Müzakereleri ve Cenova Görüşmeleri olarak somutlaştırmak mümkün.

İlk çözüm arayışı, Suudi Arabistan ve ABD'nin girişimiyle başlayan Cidde Müzakereleri. Bu müzakereler iki kez yapıldı. İlki 6 Mayıs 2023'te başladı ve 24 Temmuz 2023'te sona erdi. Bu görüşmelerde öncelikli hedef, insani yardımların ulaştırılmasını sağlayacak ve sivillerin korunmasını temin edecek bir ateşkese ulaşmaktı. Bu kapsamda yapılan kimi girişimlere rağmen sonuç alınamadı. Çatışmaların durdurulmasına yönelik bir mekanizmanın kurulması ve krizin çözümüne yönelik siyasi bir sürecin başlatılması gibi konular dahi tartışılmadı. SAF heyetinin yönetimle görüşmek için ayrıldıktan sonra görüşmelere dönmeleri üzerine, üç hafta Cidde'de bekleyen RSF heyeti de ayrılınca ilk görüşme başarısız oldu. İkinci Cidde müzakereleri, 25 Ekim 2023 tarihinde başladı ve 3 Aralık günü sonlandı. İkinci görüşmelere BAE ve IGAD da katılmıştı. Uzun tartışmalara rağmen ateşkese ilişkin bir karar alınmadı.

İkincisi, çözüm arayışı olmamakla birlikte, Sudan'ın komşularının, Temmuz 2023'te Mısır'da yaptıkları toplantıdır. Bu toplantıya Mısır, Güney Sudan, Orta Afrika Cumhuriyeti, Libya, Etiyopya ve Eritre katılmıştı. Ancak bu toplantıdan somut bir teklif veya adım çıkmadı.

Üçüncüsü ve somut çıktısı olan görüşme, Manama müzakereleriydi. 7 Ocak ile 26 Ocak 2024 tarihleri arasında Bahreyn, Birleşik Arap Emirlikleri, Mısır, ABD ve Suudi Arabistan'ın da katılımıyla yapılan müzakerelere SAF ve RSF adına ikinci komutanlar katılmıştı. Taraflar, kapsamlı bir çözüm için ilke ve temelleri belirleyen bir belgeyi imzaladılar. Görüşmeler, çatışmaların durdurulmasına ilişkin adımları kapsayacak bir biçimde ilerlemişti. Taraflar arasında

yeni bir toplantı organize edildi. Ancak SAF adına toplantılara katılan Al- Kabbashi'nin, uçağıyla ilgili sorunu gerekçe göstererek toplantıya katılmaması nedeniyle müzakere sonuç alınmadan bitti.

Dördüncü görüşme için SAF komutanının talebi üzerine IGAD, SAF ve RSF arasında doğrudan bir toplantı yapılması için adım atıldı. SAF ve RSF komutanları ve IGAD temsilcilerinin katılımıyla Uganda'nın Entebbe kentinde yapılması planlanan görüşmeler, SAF komutanının görüşmeye gelmemesi nedeniyle yapılamadı.

Beşinci görüşme ve iki taraf arasındaki son görüşmeler Cenevre'de gerçekleşti. BM Genel Sekreteri Özel Temsilcisi Ramadan Lamamra'nın daveti üzerine 10-19 Temmuz 2024 tarihleri arasında Cenevre'de bir dizi görüşme gerçekleştirilmişti. Cenevre'ye gelmesine rağmen SAF yetkililerinin katılmadığı görüşmeler, BM ve RSF delegasyonu arasında yapılmıştı. Görüşmeler ağırlıklı olarak, insani yardımların ulaştırılması ve sivilin korunması çerçevesinde gerçekleşmişti.

Altıncı görüşme, ikinci Cenevre görüşmeleridir. ABD'nin daveti ve Suudi Arabistan, İsviçre, BAE, Mısır, BM, Afrika Birliği'nin katılımıyla yapıldı. 14 Ağustos 2024 tarihinde başlayan görüşmelerin acil gündemi ateşkesin sağlanması, sivilin korunması, izleme mekanizmasının kurulmasıydı. Ancak SAF'ın görüşmelere katılmamasıyla birlikte sonuç alınamadı.

Çözüm arayışları kapsamında yapılan en son çalışmalar ise Türkiye'nin yapmış olduğu görüşmelerdi. Her iki taraf da Etiyopya-Somali hikayesi olan Türkiye'nin girişimine sıcak baktı. Ancak Suriye'de olanlar Sudan'ı kenarda bıraktı ve en azından şimdilik somut bir çıktı üretmiş değil gibi.

Bu Girişimler Neden Başarısız Oldu?

Bahsettiğimiz çözüm arayışlarının ve girişimlerinin neden başarısız olduğu konusu, bundan sonra yapılacak girişimlerin daha iyi planlanması için önemli. Yedi ayrı neden üzerinde durmak mümkün.

Üzerinde durulabilecek ilk konu, savaşı tarafların çözüm isteksizliği. Yapılan görüşmelere ve ortaya çıkan tabloya bakılırsa hangi tarafın istekli olduğunu söylemek zor. Burada asıl önemli olan, bu isteksizliğin doğal bir durum mu olduğu yoksa dış faktörlerin mi etkili olduğudur. Bu noktada üzerinde çok sıklıkla durulan faktör, Beşir dönemi aktörlerinin SAF üzerindeki etkisi. Çözüm arayışlarının sağlıklı ilerlemesinde bu etkiyi iyi analiz etmekte yarar var.

İkinci faktör, tarafların arkasında duran yabancı ülkelerin askeri ve ekonomik desteğinin devam etmesi. Görüşmelerin başarılı olması için bu kesimlerin de çözüm konusunda istekli olması gerekiyordu. Bunun analiz edildiğine veya bu konunun değerlendirildiğine ilişkin bir bilgi yok.

Üçüncü faktör, arabuluculuk girişimlerinin, çok dar, iki tarafça da tam kabul almayan, hatta tarafsız oldukları konusunda kuşku olan ve 'tutarlılık' sorunu yaşayan aktörlerce yürütülmeye çalışılması. Bir yandan Mısır'ın bu olayın taraf olduğuna ilişkin değerlendirmeler

yapılıyor, öte yandan Mısır'da çözüm toplantısı organize ediliyor. Benzer değerlendirmeler Kenya içinde geçerli. Dördüncü faktör, çatışmanın iki general arasında cereyan eden bir olgu olduğuna ilişkin analiz. Tek başına bu analiz doğru değil. Bahsedilen taraflar içinde oldukça farklı gruplar var, bu grupların etkisi yok sayılıyor. Görüşmeleri ikili bir biçimde tasarlamak mümkün. Öncelikle ateşkesin sağlanmasına yönelik bir çaba, ardından savaşımayan tarafların da dahil olduğu bir siyasal çözüm müzakere süreci şeklinde planlanabilir. Beşinci faktör, arabulucuların güçlü bir biçimde tarafları zorlamaktan uzak durmaları ve savaşı tarafların kendileri için en uygun forumu satın almalarına izin veren bir yaklaşımı tercih etmiş olmalarıdır.

Altıncı faktör ise Beşir dönemi aktörlerinin ve örgütlü yapıların, savaşın tarafı olmaları ve SAF üzerinde sahip oldukları iddia edilen güç.

Müzakerelerin başarısız olmasına ilişkin, açıkça yazılmayan tutumları dikkate almak önemli. Bu yapılmadığı zaman kimin çözüm istediği kimin çözümü istemediğini anlamak zorlaşıyor. Bu ise geleceği planlamada soruna neden olabilir. Savaş gibi insanların hayatının söz konusu olduğu bir konuda, kimi kesimlerin ideolojik pozisyonları üzerinden tutum almalarını da not etmekte yarar var.

Savaş Bitse Çatışmalar Biter mi?

Savaşın geldiği düzey ve çatışmaya dahil olan kesimlerin çeşitliliği gibi faktörler dikkate alındığında, savaşın bitmesinin dahi tek başına kalıcı barış getirmeyeceği açık. Kalıcı barış tüm kesimlerin dahil olabileceği seçime dayalı siyasal bir çözüm. Aksi durumda, savaşı kaybettiği değerlendirilen kesimlerin daha küçük gruplar halinde ve var olan öfke üzerinden savaşı, çatışmayı farklı boyutlarda da olsa sürdüreceklerini öngörmek gerekir. O nedenle yapılacak müzakereler öncelikle insani yardımı ve ateşkesi hedeflemeli.

Saha deneyimleri gösteriyor ki, savaşı SAF veya RSF'den birinin kazanması durumunda, stabil bir Sudan hayali mümkün değil. Kaldı ki mevcut güç dengesinde bir

tarafın mutlak zaferi de imkansızdır. RSF kazanırsa eski rejim unsurları gerilla savaşına girebilir. SAF'ın kazanması durumunda ise onlarca yeni RSF ile mücadele edeceğini değerlendirmek gerekir. Bu nedenle müzakerelerin ana hedefine ilişkin siyasal bir vizyonun olması da çok kıymetli. Yani siyasal katılımı hedefleyen bir ana çözüm perspektifi geliştirilmek gerekiyor.

Beşir Dönemi Aktörler Sorunu Nasıl Yönetilecek?

2019 ile savaşın başladığı 15 Nisan 2023 tarihleri arasında, ülke yönetiminin sivillere geçeceğine ve seçimlerin yapılacağına ilişkin taraflarca imzalanmış iki metin var. Bu metinlere rağmen askerlerin yönetimi bırakmak istememesine ilişkin temel nedenin, SAF yönetimi ve Beşir iktidarında görev almış örgütlü kesimler arasında var olan, devam eden ittifakın, koalisyonun sürdürülme çabası gösteriliyor. Bahsettiğimiz koalisyon, Beşir iktidarı döneminde ve sonrasında ortaya çıkan gerilimlerin devamıdır. Bu sorunu, merkezi yönetim ile çevre arasındaki temsiliyet sorunu ve yönetici elitleri ile halk arasındaki uçurum olarak tanımlamak mümkün. Halkın geniş bir kesiminin, kendisinin ülke yönetiminde etkisinin olmadığını düşünmesi önemli bir sorun. Devleti yönetenlerin bu sorunu gördüklerine, anladıklarına ve çözüm ürettiklerine ilişkin bir bilgi yok.

Zaten Beşir iktidarı, gösterilerin sonucundan ziyade bahsettiğimiz koalisyonla yönetimi farklı bir formatta sürdürmek için bulunan çıkış yolunun sonucu olarak görevi bıraktı. Gösterilerin önüne geçmek için yapılan sivil entegrasyon ise Ekim 2021'de sona erdi. Olan biten, askerlerin ulusal güvenlikten ziyade siyasete ve ekonomiye odaklanmama ve elde edilen imtiyazları kaybedilmemesi arzusu olarak okunuyor. General Burhan'ın yönetimi ele geçirmesinden sonra yaptığı ilk işlerden birisi de gösteriler nedeniyle, Beşir dönemi iktidarı elinde tutan Ulusal Kongre Partisinin yasaklanması oldu. Bu karar Beşir dönemi aktörlerinin SAF'ın orta ve üst düzey kadrolarını etkileme yolunu açtı ve bu durumun savaşın sürmesinde etkili olduğu değerlendiriliyor.

Yeni İnisiyatif Nasıl Olmalı?

Şu an savaş durdurmaya ve barışı sağlamaya yönelik aktif bir inisiyatif yok. Bununla birlikte, Türkiye'nin kimi çalışmaları var. Yapılacak yeni girişimleri öncekiler gibi sonuçsuz kalmaması için geçmiş deneyimlerin iyi analiz edilmesi gerekiyor. Geniş bir görüşme trafiği sonrası, müzakereleri etkilediğini değerlendirdiğimiz önemli faktörlere yukarıda değindik. Bununla birlikte hala yapılabilecekleri var ve bunlara odaklanmak gerekir.

Üzerinde durulması gereken ilk konu, şu ana kadar yapılanlardan farklı olarak, yeni bir arabuluculuk yaklaşımını hayata geçirmek gerekiyor. Yeni yaklaşım, tek başına yeni bir arabulucuyu değil, yeni yaklaşımı da kaçınılmaz kılıyor. Yeni yaklaşımın temel özelliğini ise, çatışan taraflarla birlikte, çatışmanın tarafı olmayan sivil unsurların da dahil olacağı bir müzakere sürecini gerektiriyor. Meselenin ateşkes boyutu çatışan tarafları ilgilendiriyor. Ancak sorunun ortaya çıkışının büyük

oranda siyasi olduğunu unutmamak gerekiyor. Bu nedenle siyasi unsurların da dahil edildiği bir yaklaşım önemli. Dolayısıyla odak, askeri bir çatışmanın kazanan/kaybeden dengesi ve ülke içindeki kontrol sahaları ekseninde nihayetlenmesi değil, siyasal bir çerçeve kurulması olmalı. Bu nedenle, çatışan taraflarla ateşkesin sağlanması için yapılacak görüşmelerin yanı sıra, bu süreçte paralel bir sivil siyasi sürecin de başlatılması gerekiyor. Görüşmeleri bu şekilde formüle etmek mümkün.

Diğer önemli bir konu, taraflar arasında güvenin kurulabilmesi ve sürece müdahil olan 'görünmez' aktörlerin etkisini sınırlamak için müzakerelerin mümkün olduğunca gizli yürütülmesi. Ayrıca, taraflar üzerinde baskı oluşturmak için daha etkili uluslararası bir koordinasyon ihtiyacı var. Bu aynı zamanda, çatışan taraflar ve onların dış destekçileri üzerinde de baskı oluşturacak bir mekanizmayı içermeli. Arabulucular, ideal olarak Sudan'ın sivil gruplarının güçlü girdileriyle, savaş sonrası düzen için geniş bir siyasi anlayışın oluşmasını sağlamalı. Uluslararası arabulucular, savaşan taraflara yalnızca uygulanabilir tavizler karşılığında siyasi tanıma ve meşruiyet sağlamayı gündemlerine almalı. Arka kanal iletişimi aktifleştirilmeli. Bu ise Sudan'da gerçek siyasal güce sahip tüm aktörler üzerinden kurulmalı.

Sonuç olarak, yaşadığımız çağın dinamikleri nedeniyle olsa gerek, herhangi bir çatışmanın tek başına silahlı çözülme imkânı yok. Siyasal bir çözüm perspektifi olmadan çatışmaları sonlandırmak da mümkün değil. Güney Sudan, Darfur ve Juba anlaşmasını kadar geçen sürede yaşananlar nedeniyle bunu en iyi Sudanlılar bilir. Sağlıklı bir siyasal önerme şart. Dolayısıyla, önümüzdeki sorun 'eski' Sudan'ın sürdürülmesi belirsiz formüllerle rehabilitasyonu ile halk iradesinin yönetime yansıdığı yeni Sudan'ın inşasına kilitlenmiş durumda. Meseleyi bu zaviyeden ele almayıp, askeri çatışma ekseninden okumanın insani dramı ve güvenlik açığını sürekli kılmaktan ya da sadece geçici olarak ötelemekten başka sonuç üretmesi zor görünüyor.

Müziğin Bitişi; Ne Varsa Eskilerde Var

SEVRANUR YETKİN

www.kritikbakis.com

*“İnsanların derisi ve acıları üzerinde beyaz bir kağıt var**

Ama zayıf noktaların ortasında, karanlıkta bir güneş (yeniden) doğuyor

Ve sessizlikten, özgürlüğü arayan bir ses doğacak”

(Liberta- Al Bano Carrisi & Romino Power)

70'lerin organik ruhu mu yoksa günümüzün dijital devrimi mi? 70'lerden günümüze hem müziğin yapısı hem de dinlenme alışkanlıkları kökten değişti. Müziğin evrimi hem teknolojik hem de kültürel değişimlerden büyük ölçüde etkilendi. 70ler, rock müziğin altın çağıydı. Led Zeppelin, Pink Floyd, Queen gibi grupların devriydi. Analog kayıtlar, kasetler ve plaklar kullanılıyordu. Daha sonra Michael Jackson, Madonna gibi isimlerle pop müzik zirve yaptı. MTV'nin doğuşuyla müzik klipleri büyük önem kazandı. Eskiden daha uzun introsu ve enstrümantal bölümleri olan şarkılar yaygındı. Şarkılar teknik olarak genellikle "verse (dize) – chorus (nakarat) – verse – bridge (köprü) – chorus" şeklindeydi. Sololar ve uzun enstrümantal bölümler sık kullanılırdı. 5-7 dakikalık şarkılar bile radyolarda çalınabiliyordu. Analog enstrümanlar (gerçek davul, bas gitar, elektro gitar, piyano) kullanılırdı. Canlı çalma esastı, kayıtlar grup olarak stüdyoda yapılırdı. Gitar soloları çok önemliydi (Pink Floyd, Deep Purple, Led Zeppelin). Güçlü, doğal ve duygusal vokaller ön plandaydı. Soul ve disco müzikte daha güçlü, teknik sesler kullanılırdı (Aretha Franklin, Stevie Wonder). Şarkılar tek seferde, canlı kaydedilirdi. Kayıtlarda "hata"lar kalabiliyordu ama bu, şarkılara daha doğal bir his katıyordu. Dünyaya mesaj veren içeriklerde besteler seslendirilirdi.

"Hayatımın yarısı kitapların içinde yazılmış sayfalarda
Aptallar ve bilgiler ile yaşadım ve öğrendim
Bunun doğru olduğunu biliyorsun
Her şey sana geri döner"
(aerosmith-dream on)

Gönül dağı yağmur yağmur boran olunca
Akar can özümde sel gizli gizli
Bir tenhada can cananı bulunca
Sinemi yaralar yar oy
Dil gizli gizli dil gizli gizli
Dost elinden gel olmazsa varılmaz
Rızasız bahçenin gülü derilmez
Kalpten kalbe bir yol vardır görülmez
Gönülden gönüle gider yar oy
Yol gizli gizli yol gizli gizli (neşet ertaş gönül dağı)

Dünyaya geldiğim anda
Yörüdüm aynı zamanda
İki gapılı bir handa
Gediyorum gündüz gece (aşık Veysel)

1990'larda CDler en çok kullanılan müzik formatı haline geldi. 2000lerde ise internet, MP3 müzik dinleme alışkanlıklarını değiştirdi. Pop müzik hakimiyetini sürdürüyordu. Elektronik dans müziği (EDM) geniş kitlelere ulaştı.

"Sahip olduklarımıza dayanmalıyız
Çünkü fark yaratmaz
Başarıp başarmamamız
Birbirimize sahibiz ve bu yeterli
Aşk için... Bir şans vereceğiz

Yarı yoldayız
Duayla yaşayarak
Elimi tut ve başaracağız, Yemin ederim
Duayla yaşa"
(bon jovi- livin on a prayer)

2010larda Spotify, Apple müzik gibi platformlar müzik endüstrisini dönüştürdü. Hip-hop ve rap dünya genelinde en popüler türler haline geldi. K-pop küresel bir fenomen haline geldi. Bu süreçte sosyal medya ve Youtube, müzik keşfetme ve üretme sürecini değiştirdi. Günümüzde ise TikTok gibi platformlar viral müzik trendlerini belirlemeye başlarken, yapay zeka destekli müzik prodüksiyonları ortaya çıktı ve sanal konserler gelişti. Şarkılar çok daha kısa, ortalama 2-3 dakika sürüyor. Daha hızlı başlayan ve tekrarlayan yapılar tercih ediliyor. Intro süresi çok kısaldı (dinleyicinin ilgisini hızlı çekmek için).

TikTok ve Spotify gibi platformlar, daha "anlık yakalayan" şarkılar üretilmesine neden oldu. Dijital prodüksiyon ağırlıkta (bilgisayarda yapılan beat'ler, loop'lar).

Otomatik akort (Auto-Tune) çok yaygın.
Gerçek davullar yerine 808 kick'ler ve elektronik ritimler tercih ediliyor. Vokal melodileri daha düz, az varyasyonlu.

Şarkıcılar, TikTok ve sosyal medya trendlerine uygun bir şekilde söylemeye başladı.

Rap vokalleri ve melodik rap ön planda (Drake, Travis Scott, Doja Cat). Tamamen dijital ortamda müzik üretiliyor.

Şarkılar katman katman (track-by-track) kaydediliyor.
Hatalar kolayca düzeltiliyor, her şey "mükemmel" hale getiriliyor.

Beat'ler, bilgisayar üzerinden tamamen dijital olarak üretiliyor (örneğin, pop ve rap müzik).

1970'lerin müziği daha enstrümantal, uzun sololar içeren, organik ve analog iken, günümüz müziği daha kısa, hızlı tüketilen, dijital prodüksiyon tekniklerine dayanan bir yapıya sahip...

Genel olarak müzik, teknolojinin ve kültürel değişimlerin etkisiyle evrildi. 1970'lerden bugüne analogdan dijital, fiziksel albümlerden streaming platformlarına, rock'ın altın çağından hip-hop'un küresel hakimiyetine kadar büyük bir dönüşüm yaşandı. Eskiden kalpten söylenen, anlatımıyla ruha hitap eden müzikler şimdi deyim yerindeyse bağırsaklardan atılır hale geldi... Şarkıların anlam olarak tamamen içi boşaltılmış durumda...

Gelinen nokta artık şu;

"En sarışınlar bende var", "hav hav hav, rav rav"
"dudaklar lolipop ah"

"Bu apartman dairesini kulübe dönüştür (Uh-huh, uh-huh)

İçki, dans, sigara, çılgınlık, bütün gece parti yapmaktan bahsediyorum (Hadi)

Şerefe, şerefe, kızım, naber? Oh-oh, oh" (A.P.T)

Büyük Deneyimiz: İnternete Ne Oldu?

YAZAR: TOM VALOVIC*

KAYNAK: [HTTPS://WWW.COUNTERPUNCH.ORG/](https://www.counterpunch.org/)

Şans eseri ya da sadece doğru zamanda doğru yerde olduğum için, halka açık internetin doğuşunu haberleştiren ilk gazeteci oldum.

1990'ların başında Telecommunications adlı bir ticaret dergisinin genel yayın yönetmeniydim. İnternetin babası olarak kabul edilen Vinton Cerf, dergimizin yayın danışma kurulundaydı. Bir pazar öğleden sonra Vint bana ulaşıp federal hükümetin, askeri iletişim sistemi ARPANET'i halka açacağını bildirdi. E-postasını okuduktan sonra pek de üzerinde durmadım. Bunun ne anlama geldiğini araştırmaya başlayana kadar, bu gelişmenin önemini tam olarak kavrayamamıştım. Ancak haftalar süren araştırmalar ve tartışmalar sonrasında, Vint'in bana söylediklerinin siyaset, toplum, kültür ve ticaret üzerindeki derin etkilerini fark etmeye başladım. İnternet büyüyüp genişledikçe, ciddi endişeler duymaya başladım. Ve benim gibi düşünen başka araştırmacılar ve yazarlar da vardı. Sven Birkerts, Clifford Stoll ve diğer bazı isimler, bu güçlü ve inanılmaz iletişim aracının nasıl raydan çıkabileceği konusunda uyarılarda bulunan kitaplar ve makaleler yazdılar. Benim kendi kitabım olan Dijital Mitolojiler de tam

olarak bu konulara adanmıştı. Hepimiz, bu yeni iletişim devriminin akademi, bilim, kültür ve daha birçok alanda sunduğu muazzam potansiyeli görüyorduk. Ancak birçok kişi, internetin gelecekte nasıl bir yöne evrileceği konusunda endişeliydi. En büyük kaygılardan biri, internetin bir sosyal kontrol mekanizmasına dönüşme ihtimaliydi—bu da doğrudan şirketlerin internete “sahip olma” ve onu kendi çıkarları doğrultusunda şekillendirme isteğiyle bağlantılıydı. “Ücretsiz hizmet” modeli, kişisel mahremiyetin giderek aşıldığı uzun ve yavaş bir düşüşün başlangıcı oldu. Bu, bir tür Faustvari pazarlık anlamına geliyordu: Kullanıcılar, bu hizmetleri almak karşılığında kişisel kontrol ve özerkliklerini Büyük Teknoloji Şirketleri'ne teslim etmeye başladılar. Zamanla bu model, Büyük Teknoloji şirketlerinin NSA ile veri paylaşmasına ve işletmelerin kişisel bilgilerimizi birer metaya dönüştürerek madenciliğini yapıp satmasına kapı araladı. Ücretsiz hizmetlerin cazibesi, şüphelenmeyen kullanıcıları, farkında olmadan ömür boyu sürecek bir bağımlılığa sürükleyen bir tuzağa dönüştü. Ama eski bir söz der ki: “Bedava öğle yemeği diye bir şey yoktur.”

O zamandan bu yana, internet ve onun ortaya çıkardığı arama motorları, mesajlaşma ve sosyal medya gibi teknolojiler, hayatımızın her alanına sızarak kaçınılmaz bir zorunluluk haline geldi. Demokratik bir süreç ya da rızamız olmaksızın, bu hizmetler modern hayata katılım için fiili bir gerekliliğe dönüşüyor. Akıllı telefonlar, bu dijital dünyanın temel aracı haline geldi ve artık hem devlet hizmetlerine hem de ticari işlemlere erişimde vazgeçilmez hale gelmiş durumda. Ancak kişisel mahremiyetimizin yok olması yetmezmiş gibi, teknoloji bağımlılığının yarattığı sorunlar da giderek daha belirgin hale geliyor. Mali varlıklarımızı ve kişisel bilgilerimizi internete koymak, hacklenme ya da dolandırılma korkusuyla ciddi bir stres ve güvensizlik yaratıyor. Üstelik teknoloji temelli sorunlar, yeni teknoloji çözümleri gerektirerek bitmek bilmeyen bir döngü yaratıyor. Dolandırıcılık yöntemleri giderek daha karmaşık ve sofistike hale geliyor. Dahası, küresel CrowdStrike çöküşü gibi olaylar göz önüne alındığında, bu yeni yapay zekaodaklı dijital-first altyapıyı adeta kumdan bir temel üzerine inşa ediyormuşuz gibi görünüyor. Ve bir de internetin gelir ve sosyal eşitsizliği derinleştirme rolü var. Ne yazık ki, bu teknoloji doğası gereği ayrımcı ve yaşlıları, orta ve düşük gelirli bireyleri geride bırakıyor. Küçük bir örnek vermek gerekirse, Massachusetts'in bazı zengin kasabalarında, akıllı telefonunuz olmadan aracınızı halka açık otoparklara park edemezsiniz.

Yapay Zeka İnterneti Mahvedecek mi?

İronik bir şekilde, yapay zeka geliştiren Büyük Teknoloji şirketleri, bu teknolojinin yıkıcı bir darbe vurma potansiyeline sahip olduğu gerçeğine kayıtsız görünüyor. Teorik olarak, yapay zeka internetin iyi ve faydalı olan her yönünü yok edebilir ve aynı zamanda eşi benzeri görülmemiş jeopolitik kaos ve istikrarsızlık yaratabilir. Son dönemde arama motorlarında yaşanan değişimler, bunun en çarpıcı örneklerinden biri. Çok da uzun bir zaman önce, arama motorları farklı görüşleri ve çeşitli yararlı içerikleri sunuyordu. Kullanıcılar, kendi bilinçli yargılarını oluşturarak neyin doğru neyin yanlış olduğuna kendileri karar verebiliyordu. Ancak yapay zekanın devreye girmesiyle bu durum kökten değişti. Günümüzde bazı popüler arama motorları, her karmaşık soruya basit, çoktan seçmeli bir cevap varmış gibi bizi belirli "gerçeklere" yönlendiriyor. Örneğin Google, artık arama yapıldığında yapay zeka destekli bir özet sunuyor. Bu, kullanıcı için cazip hale geliyor çünkü manuel arama yapmak, artık sponsorluklarla dolu, sıkıcı bir reklam yığınıyla karşılaşmak anlamına geliyor. Kullanıcılar, bu gereksiz sonuçları tek tek elemeye zorlandıkça, arama süreci giderek daha zahmetli ve keyifsiz hale geliyor. Bu arama sürecindeki değişim, kullanıcıları yapay zekayı arama motoru olarak kullanmaya alıştırmak için bilinçli bir şekilde tasarlanmış gibi görünüyor. Ancak yapay zekanın "doğru" cevabı vereceği varsayımı, kullanıcının sorgulama özgürlüğünü ve araştırma gücünü ortadan kaldırıyor. Ayrıca bu durum, internetin ilk baştaki özgür bilgi edinme ve bireysel güçlenme işlevini kökten tersine

çevirerek, onu yalnızca ileri düzeyde etkileşimli bir çevrimiçi ansiklopediye dönüştürme riski taşıyor. Sıradan vatandaşlar ve internet kullanıcıları, yapay zekanın saldırısına karşı koymada çaresiz kalacak. Amazon, Meta, Microsoft ve Google gibi dört büyük teknoloji devi, yalnızca bu yıl yapay zeka geliştirme için 200 milyar dolardan fazla yatırım yapmayı planlıyor. Bunun yanı sıra, yapay zekanın bir tür "kaos ajanına" dönüşme ihtimali de var—yani, gerçek ile kurgu, doğru ile yanlış arasındaki çizgiyi bulanıklaştırarak insanların hakikati algılama biçimiyle oynayabilir. Bu, her toplum için doğası gereği son derece tehlikeli bir durum. Otoriter düşüncenin tehlikeleri üzerine kapsamlı yazılar kaleme alan Hannah Arendt, bu konuda bizi şu sözlerle uyarmıştı:

"Totaliter yönetimin ideal öznesi, ne ikna olmuş bir Nazi ne de ikna olmuş bir Komünisttir. Asıl ideal özne, gerçek ile kurgu (yani deneyimin gerçekliği) ve doğru ile yanlış (yani düşünce standartları) arasındaki ayrımın artık var olmadığı insanlardır."

Özetle, internetin ve bağlantılı teknolojilerin gelecekteki rolünü köklü bir şekilde yeniden değerlendirmeliyiz ve bu sorumluluğu, bu hizmetleri sağlayan şirketlerin insafına bırakmamalıyız. Aksi takdirde, tanıyamayacağımız bir dünya ile karşı karşıya kalabiliriz—insanlıktan uzaklaşmış etkileşimlerin, daha da izole hale gelen insan ilişkilerinin ve demokratik ya da düzenleyici herhangi bir denetime tabi tutulmadan yapay zeka ve robotlara devredilen işlerin hâkim olduğu bir dünya... 1961 yılında, dönemin FCC Başkanı Newton Minow, Ulusal Yayıncılar Birliği toplantısında bir konuşma yaptı. Televizyonun kamusal çıkarı daha iyi gözetmesi gerektiğini vurgulayan Minow, onu ünlü bir ifadeyle "uçsuz bucaksız bir çorak arazi" olarak tanımladı. Bu tanım, günümüz interneti ve sosyal medyasına tam olarak uymasa da, gelecekte internet kaos, kafa karışıklığı, yanlış bilgi ve dezenformasyondan oluşan bir "kara ormana" dönüşebilir—ve yapay zeka, bu sorunu çözmek yerine daha da kötüleştirebilir. O halde, bu sorunlara karşı hangi çözümler üretilebilir? Yasalarımızı şekillendirenler, teknolojik bağımlılığın kontrolden çıkmasını önlemek için ne yapabilir? En bariz adımlardan biri, Kongre Teknoloji Değerlendirme Ofisi'ne yeniden fon sağlamak olacaktır. Bu kurum, 1974 yılında Kongre'ye, karmaşık teknolojik eğilimler hakkında nesnel analizler sunmak amacıyla kuruldu. Ancak açıklanamaz bir şekilde, 1995 yılında—tam da internetin ivme kazandığı dönemde—fonları kesildi. Bugün, Kongre üyelerini temel teknoloji meseleleri hakkında eğitmek ve bilinçlendirmek için böyle bir araştırma kaynağına her zamankinden daha fazla ihtiyacımız var.

* **Tom Valovic**, gazeteci ve Dijital Mitolojiler (Rutgers University Press) kitabının yazarıdır. Bu eser, internetin ortaya çıkışıyla birlikte yükselen sosyal ve politik meseleleri ele alan bir dizi makaleden oluşmaktadır. Valovic, eski Kongre Teknoloji Değerlendirme Ofisi'nde danışman olarak görev yapmış ve teknoloji ile toplum arasındaki etkileşim üzerine Columbia Üniversitesi Medya Çalışmaları Dergisi, Boston Globe ve San Francisco Examiner gibi çeşitli yayınlar için yazılar kaleme almıştır.

MEHMET ESAD

www.kritikbakis.com

SUDAN'DA KİM, NEDEN SAVAŞIYOR?

SUDAN ve MESELENİN ÖZÜ

Yerel Sudan lehçesinde “açılmayacak bir biçimde birbirine dolanan yumak, kimsenin istifade edemeyeceği karışıklık” anlamına gelen “lakhbata” kelimesi, bugün Sudan’ın siyasi, askeri ve etnik durumunu anlatmak için neredeyse yetersiz kalmaktadır. Bu nedenle, 15 Nisan 2023’te Sudan’da başlayan savaşı anlayabilmek isteyen bir zihin, kolaycı bir okuma ve tüm gelişmeleri “dışarıya” bağlayan dar bir paradigmadan ziyade, öncelikle halihazırdaki savaşın yalnızca bir “sonuç” olduğunu kavramalıdır. Bu minvalde bir yaklaşım, bağımsızlığından bu yana üçüncü bir iç savaşı yaşayan Sudan’ın, aynı toplumsal fay hatları etrafında şekillenen ancak şiddeti farklılık gösteren sürekli bir “siyasi deprem” hali içerisinde olduğunu gözler önüne serecektir. Devam eden savaşın tarafları, kaydettikleri ilerlemeler, çatışma bölgeleri ve sürekli güncellenen askeri haritalar, söz konusu fay hatları dikkate alınmadığında, zemini olmayan ve zamanın ruhunu yansıtmayan bir “analiz rabarbasına” sebebiyet verecektir. Aşağıda, “Sudan’da ne oluyor?” veya “Sudan’da ne olacak?” soruları yerine “Sudan’da ne olmuştu?” sorusunun cevabını arayacak ve Sudan’da her şeyi başlatan “yasak meyvenin” ne olduğunu bulmaya gayret edeceğiz.

Tarihi Arka Plan

Sudan’ı da içerisine alan geniş Mısır havzasının, 639 yılında Amr ibn As (ra) tarafından fethedilmesiyle birlikte Hicaz bölgesinden gelen Arap kabileleri, Sudan’da varlık

göstermeye başladı ve 12. Yüzyılın sonuna gelindiğinde Sudan’ın bugünkü karmaşık demografik yapısı neredeyse oluşmuştu.

Hicaz’dan göç eden Arap etnisitesinin bir kısmı Nil Nehri’ni takip ederek Kuzey’e doğru ilerledi ve daha çok tarıma yoğunlaştı. Nil Nehri’nin sağladığı avantajlar, bu kabilelerin görece bir refah elde etmesini ve Mısır’a yakınlığıyla birlikte güçlü ittifaklar oluşturmalarına neden oldu. Kuzey’e doğru ilerlemek yerine, Sudan’ın batısını ve büyük oranda Darfur’u tercih eden kabileler, daha çok hayvancılığa yoğunlaştı. Kuzey’in aksine Afrika kökenli etnik yapıların hakim olduğu Darfur, söz konusu Arap kabilelerinin varlığını pekiştirmek için hem devamlı bir mücadele içerisinde olmasına hem de mevcut Afrika halklarıyla yapılan evlilikler nedeniyle daha “melez” bir yapıya bürünmesine neden oldu.

Tarihin serencamı içerisinde, her ne kadar Sudan’a hükmeden imparatorluklar, devletler veya askeri yönetimler farklılık gösterse de Sudan toplumu içerisinde sabit kalan şu üç sınıf her zaman belirgin çizgilerle etkisini gösterdi; Kuzey Sudan Arap Etnisitesi, Darfur merkezli Batı Sudan Arap Etnisitesi ve Afrika kökenli halklar. Sudan’da dönem dönem, Afrika kökenli isyanların bastırılmasında Batı ve Kuzey’in birlikte strateji yürüttüğü görülse de, el Beşir rejiminin düşmesiyle birlikte kökenler arası çizgiler daha da belirginleşmiş ve “eski hesaplar” yeniden gündeme gelmiştir.

Günümüzde, ikinci yılını dolduran Sudan'daki savaşın taraflarına bakıldığında, özellikle Hızlı Destek Kuvvetleri tarafında geliştirilen söylemler ve politikaların ardındaki "itici unsurun" bahsi geçen "tarihi arka planın" izlerini barındırdığı görülecektir. Çoğunluğu ve ana omurgasını Darfur'daki Arap varlığının oluşturduğu Muhammed Hamdan Dagalo (Hemedti) liderliğindeki "Hızlı Destek Kuvvetleri(HDK)" taraftarları, "yönetme sırasının" kendilerine geldiğini açıkça ifade etmekte, savaşın ilk dönemlerinde başkent Hartum'da büyük ölçüde kontrolü sağlayan HDK milisleri bu gelişmeyi "yüzyıllar sonra bir ilk" olarak nitelendirmektedirler. Öte yandan, al Burhan liderliğindeki Port Sudan yönetimi ve Sudan Silahlı Kuvvetlerinin, merkezi hükümet otoritesini sağlamak amacıyla attığı adımlar "karşı taraf" için bir propaganda malzemesi haline getirilmeye devam etmektedir. Port Sudan yönetiminin, sadece Sudan Silahlı Kuvvetlerinin kontrolündeki bölgelerde geçerli olan "yeni para birimleri" meydana getirmesi, Sudan Milli Eğitim Bakanlığı'nın savaş süresinde gerçekleştirdiği sınavların sadece ordunun hakimiyetini koruduğu bölgelerde uygulanması gibi gelişmeler, Hemedti liderliğindeki HDK ve yayın organları tarafından "Sudan'ın zaten bölündüğü" şeklinde lanse edilmektedir.

Özellikle 2013 sonrası süreçte devrik başkan el Beşir'in "oğlum" veya "himayemdedir" şeklinde kendisinden övgüyle bahsettiği Hemedti'nin, 2025 yılından itibaren Darfur merkezli "ayrı bir devlet tesis" etme noktasına nasıl geldiği geniş bir konu olmakla birlikte başka bir yazımızda ayrıntılı bir şekilde ele alınacaktır.

"Gönülsüz" Bir İstiklal ve "56 Devleti" Söylemi

Değişen İngiliz dış siyasetiyle birlikte, yerel aktörlerin etkisini artırdığı Sudan'da İsmail el Ezheri, 1953'teki seçimleri kazanarak Sudan'ın ilk başbakanı oldu. Başbakan olduktan sonra Mısır'la birleşme yönünde politikalar yürüten el Ezheri, bu stratejinin bir "iç savaşa" dönüşebileceği endişesiyle bundan vazgeçti ve 1 Ocak 1956 tarihinde Sudan bağımsızlığını ilan etti. Bu tarihten itibaren, iktidar mücadelesinin adeta bir "rutin" haline geldiği Sudan, 1989 yılındaki el Beşir darbesine değin kimi zaman başarılı kimi zaman sonuç vermeyen 9 askeri darbeye şahit oldu. Bulunduğu coğrafyanın köklü tarihine nazaran, görece "genç" bir devlet olan Sudan'ın yakın tarihine bakıldığında, toprağın bağımsızlığını ilan ettiği ancak farklı etnik kökenlerden müteşekkil halkların kendisini "bağımsız" olarak kabullenmediği müşahade edilecektir. Şöyle ki; benimsediği ideoloji farketmeksizin merkezi yönetime karşı yapılan isyan girişimlerinde aynı söylemin tekrarlandığı görülür: "56 Devletini reddediyoruz." Sudan'ın ikiye bölünmesi ve Güney Sudan'ın bağımsızlığını elde ettiği süreçte, isyanın temel gerekçesi "56 devletin Güney halklarına gerekli eşitliği" sağlamadığıydı. Aynı söylem, 2018 yılında el Beşir rejimine karşı yürütülen protestolarda "56 devletin temellerinin demokrasi ihtimalini barındırmadığı" şeklinde vurgulandı. 2025 yılına gelindiğinde ise ironik bir biçimde Hemedti'ye bağlı

milislerin veya uluslararası düzeyde Hemedti'yi ve Hızlı Destek Kuvvetleri'ni temsil eden siyasi oluşumların aynı söylemi farklı bir biçimde tekrarladıkları görülecektir: "Darfur ve Kurdufan halklarını tarih boyu mahrum bırakan 56 devletini kabul etmiyoruz."

Sudan ve Silahlı Hareketler "Geleneği"

1955 yılında Güney Sudanlılardan oluşan "Ekvator Kolordusu'nun" başlattığı isyan, modern Sudan tarihinin "etnik köken" temelli ilk isyan girişimi olarak kaydedilmiştir. Yine Güney halkları temelli "Any-Ana Hareketi", teşkilatlanma, finans kaynakları ve yapısının bağımsızlığı itibarıyla Sudan'daki ilk silahlı hareket olma özelliğini taşır. 2024 yılının Kasım ayında yayınlanan raporlara göre ise Sudan'da 100'den fazla silahlı hareketin bulunduğu belirtilmektedir. Başlangıçta, her biri kendi bölgelerindeki "mahrumiyeti" ve bölge halklarının güvenliğini sağlama gerekçesiyle ortaya çıkan silahlı hareketler, zamanla kendi içlerinde de bölünmeler yaşamıştır. Merkezi hükümet ile yaşanan mücadelenin yanı sıra, silahlı hareketler arasındaki rekabet, üstün olmak adına her türlü desteğin meşru sayıldığı bir anlayışa neden olmuştur. Bunun sonucunda ise mevcut silahlı hareketler, Sudan'da çıkar hedefleri bulunan uluslararası aktörler için en "kestirme" yol olmaya devam etmektedir. Güney Sudan'ın bağımsızlığını elde etmesinde en büyük rolü oynayan ve bugün ülkenin hakim unsuru olma özelliğini taşıyan Sudan Halk Kurtuluş Hareketi (SPLM), ana hedef olan "bağımsız devlet tesisi" bakımından, Sudan'daki mevcut silahlı hareketlerin bilinçaltında keskin bir şekilde hala yer almaktadır.

2003 yılında başlayan Darfur krizi ise, 150 binden fazla Sudanlının hayatını kaybettiği, 14 milyon insanı göç etmeye zorlayan bugünkü savaşın temellerini atmıştır. Darfur Bölgesinde kurulan en köklü "silahlı hareket" olma özelliğini taşıyan Abdulvahid Nur liderliğindeki "Sudan Kurtuluş Hareketi'nin" el Beşir rejimine karşı başlattığı ayaklanma kısa sürede bölgeye yayılmış, Sudan'ın batısını kapsayan Darfur'da, Afrika kökenli birçok silahlı hareketin meydana gelmesinin önü açılmıştır.

İlginç bir ayrıntı olarak, Abdulvahid Nur liderliğindeki “Sudan Kurtuluş Hareketi”, İsrail’de temsilciği bulunan tek silahlı harekettir. El Beşir döneminde, İsrail büyükelçiliğinin Sudan’da açılması için yoğun faaliyet gösteren Sudan Kurtuluş Hareketi/ Nur Kanadı üyeleri, -orduda yer almak şartıyla- İsrail’de barınma hakkına sahiptir. “Devletin laik bir yapıda olmasını” vazgeçilmez bir şart olarak öne süren hareket, savaş öncesi veya devam eden savaş döneminde dahi al Burhan yönetiminin müzakere çağrılarına hiçbir surette yanaşmamaktadır.

2025 yılına gelindiğinde, kontrolü altındaki bölgelerde “alternatif bir hükümet” tesis etme girişiminde bulunan Hızlı Destek Kuvvetleri lideri Hemedti’nin yükselişi ise Darfur kriziyle birlikte başlamıştır. Afrika kökenli isyan dalgasına karşı, el Beşir rejiminin desteklediği Arap kökenli kabileler “Sınır Muhafızları” çatısı altında birleşti. İsyan bastırma konusundaki becerileriyle öne çıkan Hemedti, Arap kabileleri arasında saygınlığını artırarak dönemin merkezi hükümeti için, Darfur bölgesi özelinde en önemli figürlerden biri haline geldi. 2013 yılında ise bölgedeki “Arap varlığı” bizzat Ömer el Beşir’in kararıyla “Hızlı Destek Kuvvetleri” adı altında rejime bağlı kurumsal bir yapıya büründü ve Hemedti bu kurumun başına getirildi. İsyan bastırma gerekçesiyle, bölgedeki nüfuzunu günden güne artıran Hemedti liderliğindeki Hızlı Destek Kuvvetleri, Darfur’daki altın madenleri üzerinde sağladığı hakimiyetle birlikte, 2017 yılına gelindiğinde finansal açıdan çoktan “bağımsızlığını” ilan etmişti. El Beşir rejiminin devrilmesiyle sonuçlanan 2019 devrimi sürecinde ise, Hemedti’nin demokrasi adına halk devrimini desteklediğini açıklamasıyla birlikte Kuzey-Batı Arapları ittifakının sonuna gelinmiş oldu. Yeni dönemde ise Hemedti, Askeri Geçiş Konseyi başkanı Abdulfettah al Burhan’ın yardımcılığı görevini üstlenerek, devlet içerisindeki nüfuzunun zirve noktasına ulaştı.

El Beşir Dönemi Sonrası Meydana Gelen “Zıtlar İttifakı”
Ömer el Beşir’in rejiminin devrilmesi sonrası yönetime geçen Askeri Geçiş Konseyi’nin en önemli gündem maddeleri “demokrasiye geçiş” ve farklı etnik kökenlerden meydana gelen silahlı hareketlerin Sudan ordusuna entegre edilerek “ulusal bir ordunun” meydana getirilmesi idi. Askeri Geçiş Konseyi Başkanı Abdulfettah el Burhan’ın aldığı kararla Haziran 2019’da “Silahlı Hareketlerle Müzakere Komitesi” kuruldu. 3 Ekim 2020’de imzalanı Juba Anlaşmasıyla birlikte, Askeri Geçiş Hükümeti ve Sudan’ın çeşitli eyaletlerinde etkili olan silahlı hareketler arasında barış sağlandı. Juba Barışı sonrası Sudan’da iktidar, Hemedti liderliğindeki Hızlı Destek Kuvvetleri, Silahlı Hareketler ve Sudan Silahlı Kuvvetleri arasında paylaşılan “kolektif” bir idari yapılanmaya dönüştü. Nisan 2023’te başlayan ve ikinci yılını dolduracak olan savaşa kadar olan süreçte Sudan, tarihindeki en ilginç siyasi deneyimlerinden birine şahit oldu. Darfur’da, Hemedti ve dolayısıyla dönemin merkezi yönetimine karşı uzun yıllar silahlı mücadele yürüten silahlı hareketlerden, Adalet ve Eşitlik Hareketi

lideri Jibril İbrahim Maliye Bakanlığı’na, Sudan Kurtuluş Hareketi/ Manawi Kanadı lideri Mini Arko Manawi ise Darfur Bölgesi valiliğine getirildi. Güney Sudan’ın bölünmesiyle sonuçlanan dönemde, Sudan Silahlı Kuvvetleriyle çatışma içerisinde olan Güney kökenli “Sudan Halk Kurtuluş Hareketi-Kuzey Kanadı” lideri Malik Agar ise Askeri Geçiş Konseyi üyesi oldu ve hareketinin etkin olduğu Mavi Nil Eyaleti’nin idari yapılanmasında söz sahibi haline geldi. Kuruldukları dönemden itibaren marjinal olarak kabul edilen ancak yeni dönemde yönetimde yer alarak meşruiyet elde eden silahlı hareketler için “işler iyiye” giderken, Hemedti yönetimindeki Hızlı Destek Kuvvetleri, Sudan Silahlı Kuvvetleri çatısı altında varlığını sürdürmeyi reddetti ve mevcut askeri hükümetin kendisini yok etmeye yönelik hazırlıklar içerisinde olduğu gerekçesiyle, 15 Nisan 2023’te başlayan savaşın fitilini ateşledi. Esasen, savaşın başlangıcında 100 binden fazla milis gücü ve -hava kuvvetleri haricinde- neredeyse Sudan ordusuyla eşit askeri imkanlara sahip Hızlı Destek Kuvvetleri’nin “bağımsız bir yapı olma hususundaki” bu tavrı, Sudan’da devam eden savaşın en önemli nedenlerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sonuç veya Mütevazı Bir “Manifesto”

Önümüzdeki Nisan ayında üçüncü yılına girecek olan Sudan’daki savaş, “iki general arasındaki iktidar mücadelesi” şeklindeki dar bir bakış açısıyla değerlendirilmemeli, Sudan’ın bulunduğu coğrafya itibarıyla Afrika’da “yeni dengelerin” kurulmasına sebebiyet verecek bir değişimi beraberinde getireceği göz ardı edilmemelidir. Kökenleri tarihin derinlerine uzanan Sudan’daki krizin, bölge halklarının buluşacağı “ortak bir zemin” oluşuncaya değin, şekil değiştirerek devam etmesi kuvvetle muhtemel gözükmektedir. Devletler bazında hayati rol oynayan “uluslararası ilişkilerde”, milletler için paha biçilmez “uluslararası ibretler” saklıdır. Bu veçheyle bakıldığında Sudan, içerisindeki farklılıklara odaklanan bir toplumun, “dış müdahaleye” ne denli açık bir hale geldiğinin, yaklaşan tehlikeye karşı bir bütün olarak varlık gösteremeyen bir ülkeye “uluslararası arenada” merhamet edilmeyeceğın acı bir örneğini yansıtmaktadır.

Her şey bir kenara koyulduğunda, “zulme karşı alerjisi” olan her vicdan, Sudan’daki trajedi hususunda en azından “farkındalık” sahibi olmaya gayret etmelidir. Fırtınanın ne yönden estiği, kaydedtiği hasarın boyutu ve bize olan uzaklığı ne olursa olsun, devrilen her ağacın “bizim meselemiz” olduğunu kavramak mecburiyetindeyiz. Zira, hedeflenen şeyin “ormanın tamamı” olduğunu anladığımızda belki de “geç kalmış” olacağız.

Bosna; Bir Daha Asla 1992

YAZAR: VUK BACANOVIC*

KAYNAK: [HTTPS://WWW.COUNTERPUNCH.ORG/](https://www.counterpunch.org/)

1992 yılının uzak bir Nisan ayında, Saraybosna'nın gökyüzü, bugün bile hatırladığım kadarıyla, uğursuz bir şekilde mor renkteydi. Kurban Bayramı yaklaşıyordu. Yüksek apartmanımızın yakınındaki caminin ışıkları yandığı anda, o ürkütücü mor gökyüzü izli mermilerle—yüzlercesiyle—kesildi. O hafta sonunu çok iyi hatırlıyorum; genellikle kardeşimle büyükannem ve büyükbabamız, Saraybosna Operası'nın emekli başsolisti Branka ve Milivoje'nun evinde geçirirdik. O Cuma, savaş öncesi çocukluğumuzun son günüyüdü. Öğretmenimiz, Romanija'lı sert ama yumuşak kalpli Mladen Lopatić, biz üçüncü sınıf öğrencilerini gruplara ayırdı. Görevimiz, okuma kitabımızdaki bir hikâyeyi farklı şekillerde tamamlamaktı. Hikâyenin içeriğini artık hatırlamıyorum, ancak dersler başlamadan önce, pazartesi günü bir araya gelip hikâyelerimizi karşılaştırmaya karar verdiğimiz çok net hatırlıyorum. Hikâyelerimiz gerçekten devam etti—ama çoğunlukla birbirimizi bir daha asla göremeyeceğimiz şekilde. “Bu ne, büyükanne?” diye sordum, mermiler gökyüzünü yırtarken. “Görünüşe göre Sırplar ve Müslümanlar birbirlerini öldürmeye karar vermiş,” diye yanıtladı. Kendine has tarzıyla, kısa bir açıklama yaparak ve kendi korkusunu belli etmeden beni teskin etti. Bu “karar”, sadece çocukluğumun değil, hayatımın geri kalanının da

kaderini belirledi. Ancak Bosna'da doğup büyüyen bizler için bu, yalnızca “biz” ve “onlar” arasında derin bir uçurum açmakla kalmadı -aynı zamanda kimliklerimizin farklı parçalarını da paramparça eden bir karardı. Çünkü insanlar birbirleriyle ya da sadece yan yana yaşadıklarında-bunu bilinçli ya da bilinçsiz, isteyerek ya da istemeyerek yapsalar da- o “öteki,” ne kadar hor görülse de, insan kimliğimizin bir parçası haline gelir. Rahmetli büyükannemin deyimiyle, “birbirimizi öldürme” kararı, sadece silaha sarılmakla ilgili değildi. Bu, üç buçuk yıl süren acıların, sonsuz nefret söylemlerinin ve “medeniyet farklılıkları” ilanlarının ardından kabul etmesi ne kadar zor olursa olsun, aslında kendi benliğimizin parçalanmasıydı. Savaş neredeyse otuz yıl önce sona erdi, ancak o günden bu yana tek bir gün bile geçmedi ki bu konu konuşulmasın—aile toplantılarında, dini bayramlarda, kafelerde, medyada... Zalim politikacılar ve onların güdümündeki medya—kendilerini ne kadar ilerici ve uzlaşmacı olarak sunsalar da—varlıklarını ancak korku yayarak sürdürebildiler. Her an savaşın yeniden patlak verebileceği korkusu. Safları sıkı tutmamız, tetikte olmamız gerektiği korkusu —çünkü eğer bunu yapmazsak, bir kez daha ihanete uğrayacak, katledilecek ve en yakın komşumuzun sinsi planlarına terk edileceğiz.

Tarihsel gerçeklerin genel olarak onların lehine işlemediğini söylemek zor olur, özellikle de Bosna-Hersek'teki savaşlar çoğunlukla komşular arasında yaşandığı için. Bu durum, nesiller arası travmaları manipüle etmeyi kolaylaştırdı—insanları yalnızca bizim acılarımızın gerçek olduğuna, komşularımızın acılarının ise ya önemsiz ya da bir şekilde “hak edilmiş” olduğuna inandırmak için.

Ancak her zaman açtı ki, ABD Büyükelçiliği'nden yönetilen bir ülkede, savaş çığırkanlığı yapan politikacılar kukladan başka bir şey değildi. ABD imparatorluğu Rusya'nın sınırlarına doğru ilerlerken, kendi arka bahçesinde bir savaş çıkmasının mümkün olmadığı da belliydi—çünkü bu, onun çıkarına değildi. Ta ki şimdiye kadar.

2025 baharındayız ve küresel dengeler öyle bir değişti ki, ABD-Rusya yakınlaşmasına dair sıkça çelişen haberlerin ortasında, bu gelişmelerin sonuçlarını net bir şekilde görmek hâlâ imkânsız.

Bu bağlamda, gayrimeşru Alman gözetmen Christian Schmidt'in Bosna-Hersek'in devlet mallarıyla ilgili kararları ve Sırp Cumhuriyeti Ulusal Meclisi'nin (Dayton Barış Anlaşması'yla Bosna'da kurulan Özerk Sırp Cumhuriyeti) bunları uygulamayı reddetmesi artık alıştığımız günlük siyasi sirkin ötesinde bir anlam taşıyor.

Büyük ölçüde Amerikan vakıfları tarafından finanse edilen ve yoksullara uzlaşmanın ve Batı'da yaşamının erdemleri üzerine ders veren, aşırı yüksek maaşlı elitist bir zümreye dönüşen “STK sektörü” ise neredeyse bir gecede ortadan kayboldu.

1990'lardaki savaşın “değerleri” doğrultusunda, siperlerin ardında toplumsal mülkiyetin yok pahasına satışı için hazırlıklar yapılırken, Sırp sözde egemenlikçi siyaseti, bizi yarın Rio Tinto'ya ya da başka bir şirkete satacağını, toprağı atık bertaraf alanı olarak teslim edeceğini bile gizlemeyen bir figür tarafından temsil ediliyor.

Öte yandan, Boşnakların “devlet kurma” siyaseti, Bosna-Hersek kurumlarının “zaferinin” —ya da daha doğrusu, bu kurumların varlığının— üçüncü sınıf bir Alman bürokrati ve lityum lobicisi olan Christian Schmidt tarafından belirlendiği figürlerce şekillendiriliyor. Schmidt, Hırvat ulusal çıkarlarını gözeterek ulusal seçim yasasını değiştirmek için Anayasa'yı askıya aldı—Boşnak siyasetçilerin aylarca apartheid kurulduğu yönünde feryat etmesine neden olan bir hamleydi bu.

Sırp “direnişi” sadece bir başka şirketin lityum planından ibaretken, Bosna/Boşnak “devletin” ve “direnişinin” zaferi, bir yabancı gözetmenin kararlarına indirgenmiş durumda—devlet olgusunun tam anlamıyla inkârı. Beş aylık kızımı kucağıma alıyorum ve Saraybosna'nın gökyüzüne bakıyorum.

1992'nin o uzak baharındaki gibi uğursuz mavi-mor bir renk değil artık; daha çok gri ve kederli. İlk kez gerçekten korkuyorum. Birbirimizi yine “öldürebileceğimizden” —o zamanki gibi, aynı şekilde veya aynı ölçüde değil, ama aynı nedenlerle:

Ülkemizi sömürge boyunduruğunda tutmak için—ister aynı sömürgeciye, ister onun yerine geçecek olana hizmet etmek adına.

Sonra Novi Pazar'dan görüntüler görüyorum—Sırp ve Boşnak öğrenciler Užice kolo oynuyor, ulusal bayraklarını sallıyor, geleneksel halk kıyafetleri içinde omuz omuza yürüyorlar.

Birliktelikleri bir kararnameyle dayatılmıyor.

Böl ve yönet taktikleriyle çözüm dikte edecek yabancı bir gözetmene ihtiyaç duymuyorlar.

Yabancı fonlardan aşırı yüksek maaşlar alan, omurgasız insanların yönettiği sözde STK'lara da “barıştırılmak” için muhtaç değiller.

Gerçek düşmanın kim olduğunu anlamışlar.

Artık sadece bölünmüş olmamakla kalmıyorlar—kendi içlerinde de bölünmeyi reddediyorlar.

Her şeyin kendilerine ait olduğunu ve tek yapmaları gerekenin uzanıp haklarını almak olduğunu biliyorlar.

1992'de, okulun önünde sınıf arkadaşlarımla yollarımızı ayırdık—bir daha birbirimizi görmemek ve bir bütün gibi hissetmemek üzere.

Çocuğum için böyle bir kader istemiyorum.

Novi Pazar'daki bu enerji Bosna-Hersek'e de yayılabilir ve yayılmalıdır—çünkü yarın ne Bosna kalacak, ne Sırp Cumhuriyeti, ne de üzerine tartışabileceğimiz bir Sırbistan.

Nerede yaşarlarsa yaşasınlar, artık ne Sırp ne de Boşnak kalacak—eğer anlamsız nefretlerimiz ve karşılıklı katliamlarımızdan geriye kalan son kırıntıyı da almaya gelen gerçek düşmana karşı birleşmezsek.

Bir daha asla 1992.

Dipnot:

* Vuk Baćanović, Karadağ merkezli siyasi dergi Žurnal'in editörüdür.

NADİR AŞCI

www.kritikbakis.com

Derbim Var Derbim Üstüne

Biz her ne kadar kapsama alanını genişletip işi biraz da zıvanadan çıkarmış olsak da aynı şehrin iki takımı arasında oynanan müsabakalara deniyor derbi. Aynı şehirden kastımız karayolları il sınırlardan müteşekkil gibi gözüke de coğrafi, kültürel, ekonomik vb. etkenlerle aynı havayı soluyan iki farklı şehrin takımı karşılaşırsa bir üst adlandırmayla yine derbi parantezine dâhil edilebilir. Katalan derbisi, Bavyera derbisi örneklerinde olduğu gibi... Farzımuhal bizde Nevşehirspor ile Kayserispor karşı karşıya gelse, şehir bağlamında olmasa bile bu müsabakayı Kapadokya derbisi parantezine alabiliriz. Tıpkı Altay ile Denizlispor oynarken, manşetlerin Ege Derbisi olarak atılması gibi. Bu girişten sonra yazının nereye doğru evrileceğini az çok tahmin etmişsinizdir diye düşünüyorum. Türk futbolu ve derbi deyince ülkenin kahir ekseriyetinin zihninde tek bir maç canlanır. Galatasaray – Fenerbahçe ya da Fenerbahçe – Galatasaray... Toplananların yeri değiştirilince toplamın değişmeyeceği kuralı gibi müsabaka kimin sahasında oynanırsa oynansın toplam yani özgül ağırlık değişmiyor. Girişteki tanımdan da anlaşılacağı üzere her ne kadar farklı kıtalarda yer alıyor olsalar da aynı şehrin iki takımı oldukları için derbi tanımına teknik anlamda birebir uyuyor söz konusu müsabaka. Burda bir sorun yok. Söylem bazında benim çocukluk ve ilk gençlik yıllarımda daha sıklıkla işittiğim Beşiktaş'ın da dahil edildiği sonradan bir galat olarak Trabzonspor'un da içeri buyur edildiği derbi parantezini yaşadığımız günler itibariyle Galatasaray ve Fenerbahçe takımları daha fazla işgal ediyor. Eğer bir sorun ararsak, sorun burada yatıyor. Televizyonlarımız, gazetelerimiz, gazetecilerimiz velhasıl medyamız elbette Beşiktaş'ın da dahil olduğu bir galat olarak Trabzonspor'un da devam ettirildiği eksende derbi sözcüğünü kullanıyor fakat şunu çok rahat müşahade ediyoruz ki özgül ağırlık tamamen

WWW.KRITIKBAKIS.COM

Galatasaray – Fenerbahçe derbilerinde gözüktüyor. Bunun altında elbette iki takımının sosyolojik olarak toplumda makes bulma kriterlerini irdelersek, diğer takımlarımıza karşı psikolojik üstünlüğü ele geçirmiş olmalarının yadsınamaz payı var ama bütün ligimizin bu iki takım üzerine kurgulanıyor olması sadece beni değil birçok futbolseveri üzüyordur diye tahmin ediyorum. Endüstriyel çarkla birlikte arayı iyice açan bu iki güzide takımımızın çoğu zaman kayıkçı kavgasını andıran polemikleri yüzünden ligimizin “marka değeri” başlığı çok zaman gündeme getirilse de, bu halden hoşnut olan ezici bir taraftar profili sayesinde güç ve gücü ele geçirme, güçten yana olma, gücü kullanma alt başlıklarında her kesimden insan rahatlıkla buluşabiliyor.

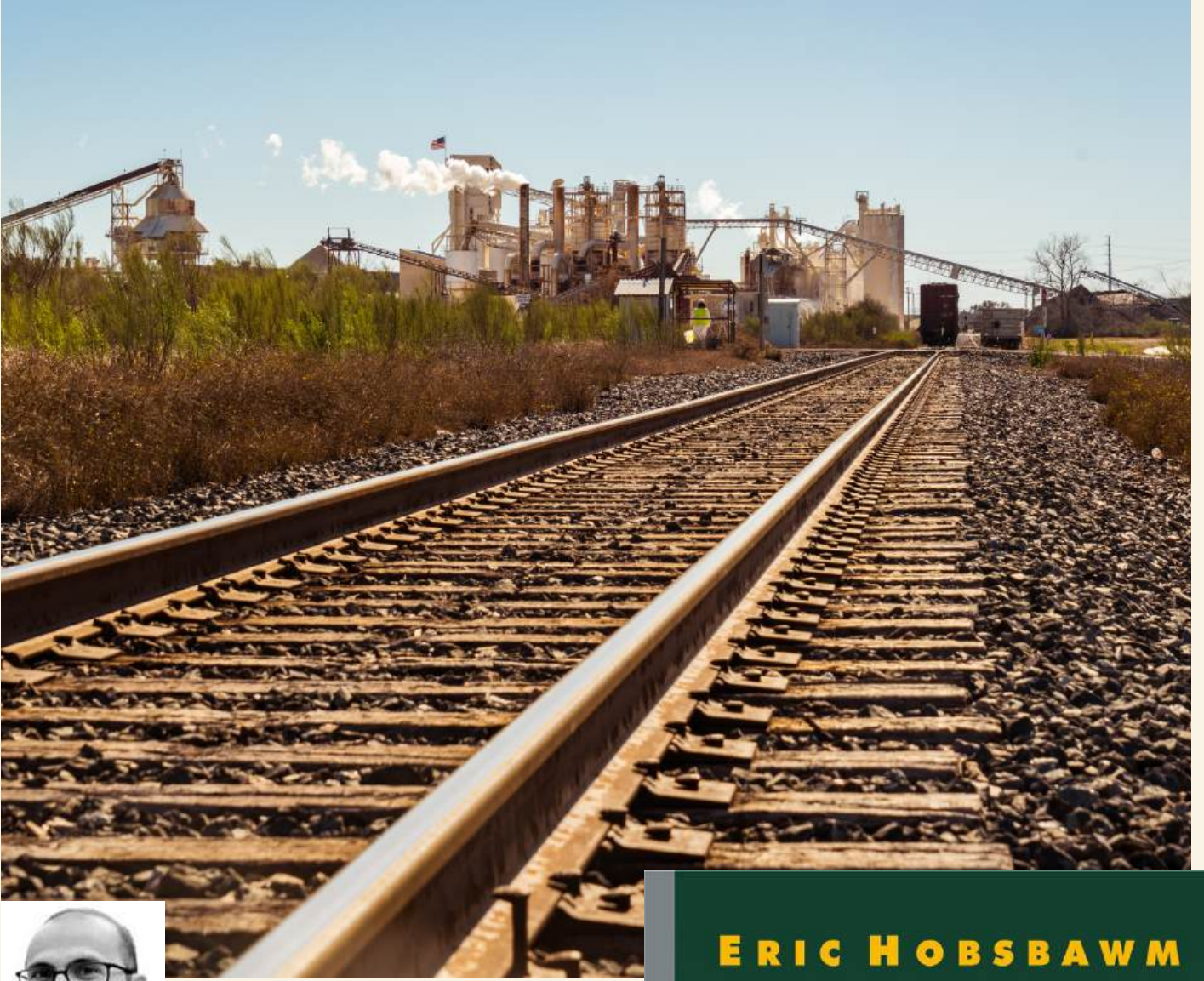
Futbolun siyasal, ideolojik, mezhepsel, kültürel birçok farklılığı aynı potada buluşturabilecek bir büyüğü mündemiç olduğunu biliyoruz fakat yine de bu iki takımın âli menfaatleri söz konusu olunca insanlar arasındaki bütün anlaşmazlıkların ve farklılıkların üzerine kürek kürek kum atıldığını görüyoruz. Benzetme ne kadar doğru olacak bilmiyorum ama ideolojik olarak mecliste birbirini boğazlar konumunda olan milletvekillerinin, vekil maaşlarına zam yapılacağı vakit müthiş bir dayanışma sergilemesi gibi...

Galatasaray – Başakşehir veya Fenerbahçe – Karagümrükspor maçından önce ya da sonra hiçbir şekilde duymadığımız aslında teknik anlamda duymamız gereken derbi sözcüğünün, uzun yıllardır Beşiktaş – Trabzonspor maçından önce ve sonra kullanılıyor olmasından da anlaşılacağı üzere bizim derbi sözcüğüne yüklediğimiz anlam etimolojiyi geçip hatta aşip güç maddesinde bir yer buluyor kendine. Trabzonspor'un derbi parantezine dahil edilmesi muhtemelen art arda gelen şampiyonluklarından sonra olmuştur. O da artık

taşradan şehre doğru olan göçünü hitama erdirip bir şehirli olunca üzerine yapııştırılan derbi sözcüğünü atmaya kimsenin de gücü yetmemiştir. Ligde şampiyonluk yaşayan Bursaspor, hem şampiyonluk öncesi hem şampiyonluk sonrası hiçbir zaman derbi parantezine dahil edilmezken, Başakşehir yaşadığı şampiyonluk sonrasında üstelik bir İstanbul takımı olmasına mukabil derbi ailesine buyur edilmezken, Trabzonspor'un, kader arkadaşı Beşiktaş ile birlikte cılız da olsa derbi ailesinde yerini muhafaza etmesi, gücü tam olarak ele geçiremeye de, bir ucundan tutmasıyla ilintili. Derbi sözcüğüne bizdekinin aksine etimolojik olarak yaklaşırsak, bizim her şeyi olduğu gibi derbi kavramını da çok yanlış anladığımıza şahitlik ederiz. Bu etimolojide benim kendi pencereden derbi kavramına yüklediğim anlam, literatürün müsaade ettiği ölçüde bir esnemeyi de beraberinde getirecek. Futbol kulüplerinin kuruluş aşamasında takıma sirayet eden, bir bakıma doğuştan gelen hususi durumların olduğunu biliyoruz. Her takım aidiyet temelli bir unsurla çıkmıştır futbol sahasına. Kulübü kuranlar devrin sosyal yapısının iktiza ettiği şartlarda yerini almıştır yeşil zeminde. İskoç futbolunun köklü iki takımı olan Glasgow Rangers ve Celtics arasında neredeyse yüz elli yıla yaklaşan mücadelenin temelinde yer alan dini oluşum, futbolun dinamikleri bağlamında elimizi güçlendiren sağlam bir numune. Glasgow şehrinin bu iki ezeli takımından Rangers, İskoçya'nın yerleşik Protestan halkını temsil eder vaziyette Glasgow şehrinin batısında kurulurken Celtics on beş yıl sonra şehrin doğu ucunda Katolik bir ruh ile kuruluyordu. Rangers, şehrin sahibi ve hamisi pozisyonunda görürken kendini, Celtics bugün dahi bağımsızlık mücadelesi veren halkların yanında yer almaya devam ediyor. Dolayısıyla Rangers – Celtics derbisi dünyanın önemli derbilerinden biri olma özelliğini günümüzde de hız kesmeden sürdürüyor. İskoç topraklarından güneye doğru Arjantin'e bir yolculuk yapacak olursak, Buenos Aires'te bizi öyle bir derbi karşılayacak ki, sahip olduğu şiddet, kin, nefret ve düşmanlık sayesinde dünyanın en büyük derbisi olarak anılma payesini de baştan kazanacak. Boca Juniors – River Plate derbisi, çoğu zaman taraftar ölümleriyle sonuçlanacak bir şiddet sarmalında cereyan ediyor fakat aslında şehri de geçtik aynı mahallenin takımı olarak çıktıkları yolda, bir sosyal değişimin izlerini taşıyor. Yirminci yüzyılın başında fakir bir mahalle olan Boca mahallesinde kurulan iki rakip takımdan River Plate, yükselecek gerilimi fark ederek bir zengin mahallesi olan Nunez Lalas'a taşınıp o günden sonra zenginlerin takımı olarak anılmaya başlarken, Boca Juniors fakirlerin takımı olarak kalmaya devam eder. Bu sınıfsal derbi, içinde barındırdığı ateş ve şiddet motifleriyle dünyanın en büyük derbisi olarak futbol tarihindeki yerini koruyor. Arjantin'den Orta Avrupa'ya doğru gelirsek Partizan ve Kızılyıldız takımlarıyla karşılaşırız ki, isimleri bile aslında derbinin arka planını anlatmaya yetiyor. Kızılyıldız, İkinci Dünya Savaşı'nın sonuna doğru komünist gençler tarafından kuruluyor. Savaşın

bitiminden sonra galip edasıyla Tito'nun Yugoslav Halk Ordusu, Partizan takımını kurarak, yıllarca sürecek bir rekabetin fitilini yakmış oluyor Belgrad'ta. Kuruluş hikayeleri özelinde Kızılyıldız halkın takımı olarak Partizan ise ordunun takımı olarak anılmaktadır. Buna benzer bir hikaye ise İtalya sınırlarında, başkent Roma'da karşımıza çıkıyor. Şehrin iki takımından Roma, solcuların ve elit kesimin takımıyken Lazio aşırı sağcı kesimin ve Mussolini sempatanlarının takımı olarak arz-ı endam ediyor. Saydığım bu dört derbi, sözcüğün etimolojik anlamıyla aynı şehrin takımı olmak özelliğini ihtiva ettiği gibi kendi içinde siyasal, kültürel, mezhepsel, etnik ve sosyal bir yapıyı da barındırıyor. Dolayısıyla benim baktığım pencereden bir derbinin derbi olmasını sağlayacak bütün şartları mündemiç bu dört müsabaka. Bu dördü elbette çoğaltabilir yanına başka derbiler ekleyebiliriz ama meramımı anlatmak için yeterli bu dört müsabaka. Bunların yanında aynı şehrin takımı olmak şartını taşımayan ama kendi içinde taşıdıkları hususiyetlerle, mesela kralın takımı olan Real Madrid ile Katalanların en büyük takımı olan Barcelona ya da kültürel ve siyasal motifler taşıyan Panathinaikos – Olympiakos gibi, derbi parantezine alınabilecek maçlar var ki bunların hepsine birinci sınıf derbi diyebiliriz. Her ülkenin kendi “büyük” takımları arasında oynanan maçların hepsini de derbi sıfatını layık görmek, nasıl ki asıl derbilere karşı bir haksızlık olacaksa, aynı şehrin takımı bile olsalar, kuruluş aşamasında ve sonrasında oluşturdukları bir sosyal yapıyı haiz olmayan, bir “hikaye” barındırmayan takımların karşılaşmalarına da derbi demek aynı şekilde haksızlık olacak diye düşünüyorum. O tür maçlara aynı şehrin takımı bile olsalar “büyük maç” demek daha uygun olacak kanaatindeyim. Medyamızın ballandıra ballandıra dünyanın en büyük dört derbisinden biri dediği Galatasaray – Fenerbahçe derbisi bu bağlamda, bırakın sıralamayı benim derbi kriterlerime bile çok uzak netice itibarıyla. Söz konusu derbinin “herkesin büyük derbisi var bizim de büyük bir derbimiz olsun” mantığıyla dolaşıma sokulmuş bir derbi olduğunu söylesek, muhtemelen iki takımın taraftarları da bundan hoşnut olmayacaktır. Futbolumuz zaten her geçen gün geriye gitmekteyken, oyunun gelişimine dair en ufak bir hamle yapılmıyorken, her hafta hakemler üzerinden polemiklere girip bir dedektif gibi suçlu arıyorken; aynı zamanda Galatasaray – Fenerbahçe derbisini bütün dünyanın gözünün olduğu bir derbi gibi lanse etmek galiba fiyakalı bir iş. Bir özet geçecek olursam, benim derbi kriterimde aynı şehrin iki güçlü takımı değil aynı şehrin, arkasında bir siyasal, dini, içtimai, sosyal... hikaye barındıran iki takımı yer alıyor. Güçleri ne olursa olsun. Ankaragücü'nün işçi takımı, Gençlerbirliği'nin “okumuş” insanların takımı olması hikayesi bile bu derbiyi, hiçbir hikayesi olmayan Galatasaray – Fenerbahçe derbisinin önüne taşıyor benim gözümde. Galatasaray – Fenerbahçe müsabakası ülkenin en büyük, en çok ses getiren müsabakası olmasına rağmen... Çetrefilli bir konuydu ama meramım anlaşılmıştır diye umuyorum.

Sosyal Bilimler Öğrencileri ve İlgilileri İçin Eric Hobsbawm'ı “Okumak”

DR. ENSAR KIVRAK

www.kritikbakis.com

Eric Hobsbawm, tarihyazımına özgün katkılar yaptığı gibi, sosyal bilimlerin genelinde de metodolojik ve kuramsal bir zenginlik sunuyor. Onun eserlerini okuyarak, toplumsal dönüşümlerin çok katmanlı yapısını ve farklı disiplinlerin bu dönüşümleri anlamadaki katkılarını görmek mümkündür. Özellikle “Çağlar Serisi”, uzunca bir tarihsel süreçte yaşanan büyük dönüşümleri bir bütün olarak anlamak isteyen herkes için rehber niteliğindedir.

ERIC HOBBSBAWM

Sermaye Çağı

1848-1875

Eric John Ernest Hobsbawm (1917–2012), yalnızca tarih disiplininin değil, aynı zamanda bütün sosyal bilimlerin geniş ufuklarında iz bırakan önemli bir akademisyendi. Akademik yaşamı boyunca kaleme aldığı eserlerinde tarihçiliği sosyoloji, siyaset bilimi, iktisat ve diğer sosyal bilimlerle iç içe geçmiş bir kuramsal çerçeveye harmanlamıştır. Bu nedenledir ki Hobsbawm'ın çalışmalarını yalnızca tarihsel veri setini ortaya koyma girişimi olarak değil, toplumsal, ekonomik ve siyasal faktörlerin karşılıklı etkileşimini kavramaya yönelik bütüncül bir yaklaşım olarak okumak daha isabetli olacaktır. Sosyal bilimlerin farklı alanlarında eğitim alan öğrenciler ve ilgilileri için Hobsbawm'ın eserleri, çok katmanlı incelemeleri ve geniş perspektifli analizleriyle yol gösterici bir kaynaklardır.

Hobsbawm'ı Anlamak: Tarihsel Veriden Sosyal Bilimsel Analize

Hobsbawm, geleneksel tarih yazımının ötesine geçen metodolojik açıdan zengin bir bakış açısı geliştirmiştir. Marksist tarihyazımı geleneğinden beslenmekle birlikte, bu geleneği derinleştiren ve zenginleştiren yaklaşımıyla dikkat çeker. Toplumların dönüşümünü ele alırken yalnızca siyasal olaylara veya ünlü tarihsel figürlere odaklanmaz; aksine, geniş bir toplumsal katmanı ve ekonomik yapıları da inceleme alanına dahil eder. Böylelikle iktisadi ilişkilerin, toplumsal sınıfların, kolektif eylemlerin ve düşünce akımlarının tarihi şekillendirmedeki rolünü ortaya koyar.

Bu çerçevede sosyal bilimler eğitimi alan her öğrencinin Hobsbawm'ın metodolojisinden öğrenecek çok şeyi vardır. Zira o, tarihsel olayları açıklamaya çalışırken iktisat, sosyoloji ve siyaset bilimi gibi alanlardaki kuramsal kazanımları sürece dahil eder. Böylece olaylar yalnızca “tarihte olmuş bitmiş vakalar” olarak kalmaz; aksine, günümüz toplumsal ve siyasal yapısını anlamamızı kolaylaştıran zengin birer referans kaynağı hâline gelir.

“İlkel” Dönem Eseri: “İlkel Asiler”

İlkel Asiler (Primitive Rebels, 1959) eseri, Hobsbawm'ın erken dönem çalışmalarından biridir. Ağırlıklı olarak “ilkel” diye nitelenen kırsal protesto hareketlerinin, aslında toplumsal isyan ve direnç tarihinin önemli bir boyutunu oluşturduğunu savunur. Buradaki temel tez, kırsal kesimdeki eşkıyalık hareketlerinden tutun da diğer kolektif eylemlere kadar birçok direniş biçiminin, kendine özgü ekonomik ve toplumsal şartlar altında ortaya çıktığıdır. Sosyal bilimlerin iktisat ve siyaset bilimi gibi alanları için de önemli olan bu çalışma, Hobsbawm'ın “küçük” resmi yakalarken “büyük” toplumsal dinamikleri görme becerisini yansıtır.

“Çağlar Serisi”ne Giriş

Hobsbawm'ın dünya çapında en çok bilinen çalışmaları, genellikle “Çağlar Serisi” olarak anılan dört temel kitaptan oluşur. Bu seride, yaklaşık iki yüzyıllık büyük dönüşümlerin bir analizi yapılır. Bu dört ciltlik seri, yalnızca tarih öğrencileri için değil, siyaset bilimi, uluslararası ilişkiler, iktisat ve sosyoloji gibi birçok alandaki öğrenciler için kapsamlı bir başvuru

ERIC HOBSBAWM

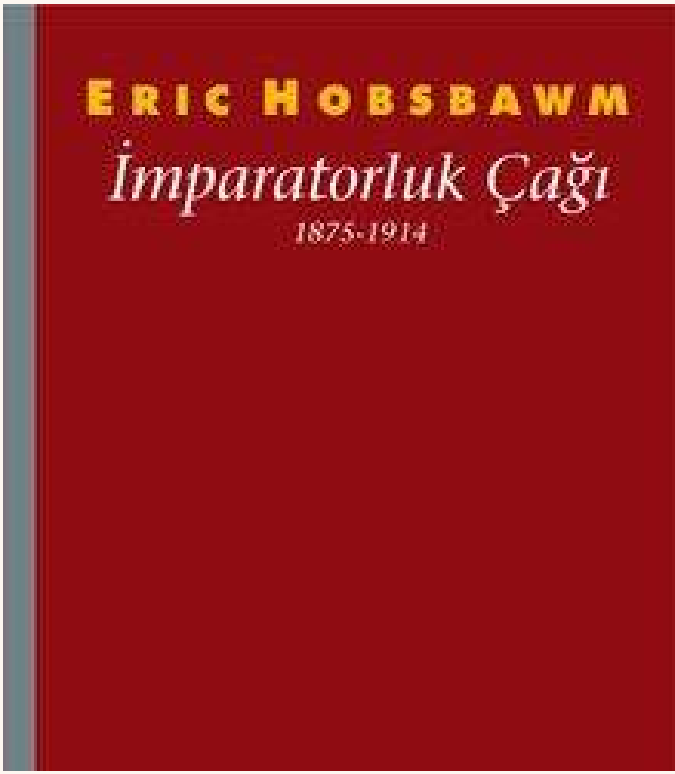
Devrim Çağı

1789-1848

kaynağıdır. “Çağlar Serisi”nin temel odağı, dünyada yaşanan büyük toplumsal, siyasal ve ekonomik kırılmaları ardışık dönemler hâlinde incelemektir. Hobsbawm, her bir dönemi yalnızca o dönemin siyasal olaylarıyla tanımlamaz; kapitalizmin gelişimi, sanayi devriminin etkileri, ulus-devletin yükselişi, sömürgecilik, emperyalizm, dünya savaşları ve bunların toplumsal yansımalarını birlikte analiz eder. Bu bakış açısı, çeşitli sosyal bilim disiplinleri arasında köprüler kurarak dönemsellik kavramına disiplinlerarası bir boyut kazandırır.

Devrim Çağı (The Age of Revolution: 1789–1848, 1962), Fransız Devrimi'nden 1848 Devrimleri'ne uzanan dönemi inceler ve Hobsbawm'ın sosyal, siyasal ve ekonomik faktörleri birlikte okuma yaklaşımının ilk olgun örneğidir. Özellikle siyasal devrimlerin ekonomik dönüşümlerle ne denli iç içe geçmiş olduğunu detaylı biçimde gösterir. Bu eser, tarihin yalnızca yöneten elit tabakanın faaliyetlerinden ya da savaşlardan (ki bu da çoğunlukla yöneten elit tabakanın bir faaliyetidir) ibaret olmadığını, aksine toplumsal sınıfların yükseliş ve düşüş dinamiklerinin de belirleyici olduğunu ortaya koyar. Siyaset bilimi, iktisat ve sosyoloji öğrencileri bu eserden devrim kavramını farklı bileşenleriyle ele almanın önemini kavrayabilir. (Şahsen benim de doktora tez yazım sürecinde ufkumu oldukça genişleten ve tezimin teorik kurgusunun tarihsel dayanaklarını oluşturmamı sağlayan önemli eserlerden birisiydi.)

Sermaye Çağı (The Age of Capital: 1848–1875, 1975), Avrupa merkezli kapitalizmin ortaya çıkışı ve kurumsallaşması sürecini inceler. Siyasal devrimlerin ardından gündeme gelen yeni sınıf ilişkileri, burjuvazinin artan gücü ve sanayileşmenin dünya ekonomisine etkileri bu dönemde belirginleşir. Hobsbawm, kapitalizmin yükselişini sadece sermaye birikimiyle değil, toplumsal yaşam pratikleriyle de ilişkilendirerek açıklar. Bu çalışma, özellikle iktisat öğrencilerinin kapitalizmin tarihsel kökenlerini ve toplumsal izdüşümlerini anlamasında yol gösterici olacaktır.

İmparatorluk Çağı (The Age of Empire: 1875–1914, 1987), serinin üçüncü cildi, Avrupa devletlerinin küresel ölçekte hegemonya kurma çabalarının yoğunlaştığı “emperyalizm çağı”na odaklanır. Biz imparatorluktan “Osmanlı İmparatorluğu” tedrisimiz dolayısıyla emperyalizmi anlamasak da aslında dönemin “imparatorlukları” küresel emperyalizmin icracılarıydı. Bu dönemde sadece Batı Avrupa değil, ABD ve Japonya gibi aktörlerin de uluslararası sahnede yerini aldığı ve sanayi kapitalizminin küreselleşmeye doğru evrildiği görülür. Hobsbawm, imparatorlukların rekabeti ile işçi sınıfı hareketleri arasındaki etkileşimi ve yükselen milliyetçiliğin dünya düzenine getirdiği karmaşayı analiz eder. Uluslararası ilişkiler ve siyaset bilimi açısından, uluslararası sistemin çok boyutlu dönüşümlerini kavramak için vazgeçilmez bir referans kaynağıdır.

Aşırılık Çağı (The Age of Extremes: The Short Twentieth Century, 1914–1991, 1994)’nda 20. yüzyıl “kısa yüzyıl” olarak tanımlayan Hobsbawm, Birinci Dünya Savaşı’ndan Sovyetler Birliği’nin dağılmasına kadar uzanan süreci ele alır. İki dünya savaşı, Büyük Buhran, Soğuk Savaş, dekolonizasyon ve nükleer tehdit gibi konular, kitabın başlıca temalarıdır. Hobsbawm’ın bu eserinde, modern dünyanın yıkıcı çatışmalarının yanı sıra refah devletinin yükselişi ve küresel ekonomik sistemin yeniden inşası da merkezdedir.

Diğer Önemli Eserlerinden Bazıları

“Çağlar Serisi”nin yanı sıra Hobsbawm’ın değinilmesi gereken başka eserleri de bulunmaktadır. Örneğin, Sanayi ve İmparatorluk (Industry and Empire, 1968), Sanayi Devrimi ve sonrasındaki ekonomik değişimleri odağa alır. Özellikle İngiltere örneğinde sanayi kapitalizminin toplumsal sonuçlarını inceler.

Milletler ve Milliyetçilik (Nations and Nationalism Since 1780, 1990), ulus ve milliyetçilik kavramının tarihsel kökenlerini ve modern çağdaki dönüşümünü ele alır.

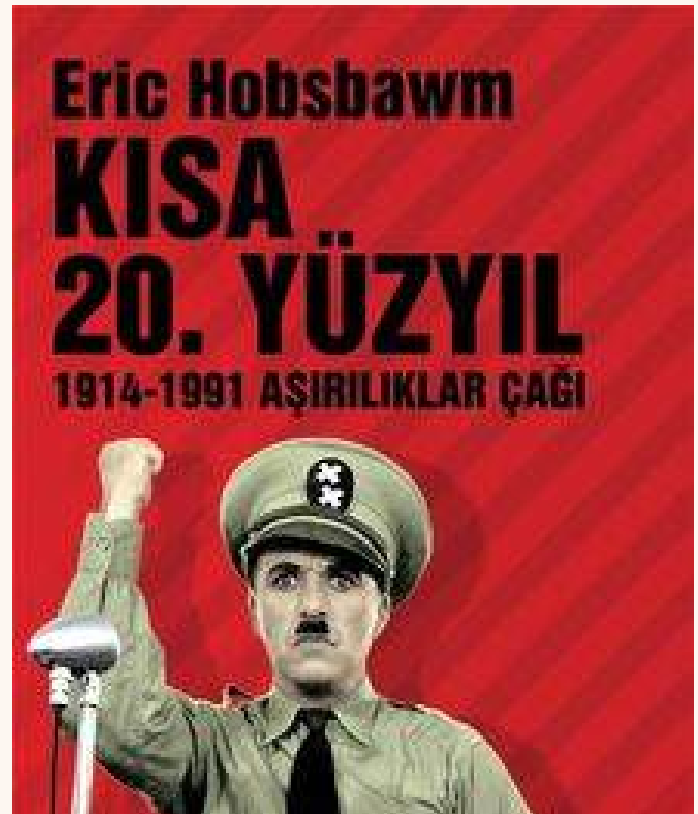
Milliyetçilik kuramı içerisinde Hobsbawm’ı modernist kuramın içinde kabul etmemizi mümkün kılan eseri de bu eserdir. Özellikle milliyetçiliğin tarihsel gelişimiyle ilgilenenler için önemli bir eserdir. Hepsinden öte, bu eserlerin her biri, Hobsbawm’ın tarih ile diğer sosyal bilimler arasındaki sınırları nasıl esnettiğini göstermesi bakımından değerlidir.

Daha Geniş Sosyal Bilim Ufku İçin Hobsbawm Okumak

Eric Hobsbawm, tarihyazımına özgün katkılar yaptığı gibi, sosyal bilimlerin genelinde de metodolojik ve kuramsal bir zenginlik sunuyor. Onun eserlerini okuyarak, toplumsal dönüşümlerin çok katmanlı yapısını ve farklı disiplinlerin bu dönüşümleri anlamadaki katkılarını görmek mümkündür. Özellikle “Çağlar Serisi”, uzunca bir tarihsel süreçte yaşanan büyük dönüşümleri bir bütün olarak anlamak isteyen herkes için rehber niteliğindedir.

Sosyal bilimlerin neredeyse her alanına temas eden bir perspektifle yazılmış olan bu eserler, okurlara tarihî olaylarla toplumsal yapının dinamiklerini ilişkilendirme becerisi kazandırır. Dolayısıyla, bir tarihçi olan Hobsbawm’ı okumanın “yalnızca tarih öğrencilerine” hitap ettiği söylenemez; zira siyaset bilimi, uluslararası ilişkiler, iktisat ve sosyoloji gibi pek çok disiplinden öğrenciler için de ufku genişletme fırsatları sunar.

Onun satırlarında, modern insanlık tarihinin büyük çatışmalarının, ekonomik buhranlarının, ideolojik mücadelelerinin ve sıradan insanların sessiz direnişlerinin etkileyici bir toplamını bulmak mümkündür. Bu bütünlük, çağdaş dünya düzenini anlama ve eleştirel bir gözle değerlendirme noktasında her alandan okuyucunun işine yarayacak kıymetli bir bakış açısı sağlar. Özellikle akademik çalışmalarında disiplinlerarası bir çerçeve kurmak isteyen genç akademisyenler için Eric Hobsbawm okumak, ufuk açan bir başlangıç noktasıdır. Şahsen benim öyle oldu...

Meloni-Erdoğan Hattı: Akdeniz’de Yeni Ortaklık

YAZAR: VALERIA GIANNOTTA

KAYNAK: [HTTPS://WWW.İLSUSSİDİARİO.NET](https://www.ilsussidiario.net)

MELONI-ERDOĞAN HATTI: Dronlar, Silahlar ve Stratejik Özerklik ile Akdeniz’e Yönelik Yeni Ortaklık

İtalya ve Türkiye, genişletilmiş Akdeniz’de kendi çıkarlarını korumak için bir hat oluşturmayı hedefliyor. İşte Ankara’nın bu denklemdeki rolü.

İki ülke arasındaki ticari ilişkiler giderek güçleniyor. Karşılıklı ticaret hacmi 32 milyar avroya ulaşırken, aynı zamanda stratejik alanlarda da iş birliği derinleşiyor. Bu ortaklık, Türkiye’nin Avrupa’ya drone ihraç etmesine olanak sağlarken, İtalya’ya da Ankara’nın Afrika’daki varlığını (yalnızca Libya’da değil) kullanarak Mattei Planı’nı hayata geçirme fırsatı sunuyor. Ayrıca İtalya, büyük ölçüde Türkiye’nin kontrolünde olan Suriye’de de etkili bir rol üstlenmeyi amaçlıyor.

Bu bağlamda, CeSPI Türkiye Gözlemevi’nin bilimsel direktörü Valeria Giannotta’ya göre, son haftalarda Meloni hükümeti ile Türk yetkililer ve iki ülkenin şirketleri, özellikle savunma sanayi alanında, yoğun temaslar gerçekleştirdi. Türkiye ve İtalya’nın NATO üyesi olması iş birliğini kolaylaştırırken, iki ülke NATO gibi kurumsal yapılar içinde hareket etmekle kalmayıp bağımsız bir stratejik yönelim de izliyor.

İtalya-Türkiye İlişkileri Stratejik Bir İttifaka mı Dönüşüyor?

İtalya ve Türkiye tarihsel olarak iyi ilişkiler içinde olmuş, ancak zaman zaman gerginlikler yaşanmıştır. Örneğin, eski İtalya Başbakanı Draghi’nin Erdoğan’a “diktatör” demesi ilişkileri bir süreliğine gölgelemişti. Ancak Giorgia Meloni ve Recep Tayyip Erdoğan arasında, Meloni’nin göreve geldiğinden bu yana yapılan yedi buluşmayla kanıtlanan güçlü ve samimi bir diplomatik ilişki var.

İki liderin, küresel meseleleri ele alma biçimi benzerlik gösteriyor. Her ikisi de muhafazakâr politikalar izlerken, aynı zamanda uluslararası konularda daha bağımsız hareket etmeyi savunuyor.

Ekonomik İlişkiler Ne Durumda?

Şu anda Türkiye’de 1.500’den fazla İtalyan şirketi faaliyet gösteriyor ve bunların %90’ı Türkiye’de iş yapmaktan memnun olduklarını ifade ediyor. Türkiye, birçok İtalyan şirketi için üçüncü ülkelere açılan bir kapı olarak görülüyor. İkili ticaret hacmi 32 milyar avroya ulaşarak hedeflenen 30 milyar avroyu aştı. 2023 yılında ise bu rakam 29 milyar avro civarındaydı.

Hangi Sektörler Öne Çıkıyor?

Öne çıkan sektörler makine sanayi, otomotiv, tekstil ve gıda sanayi. Türkiye’de faaliyet gösteren büyük İtalyan şirketleri arasında Ferrero, Pirelli, Stellantis ve Webuild bulunuyor. Savunma sanayinde ise Leonardo, uzun süredir Türkiye’de varlık gösteriyor ve Atak helikopteri üretimi için bir ortak girişim kurmuş durumda.

Roma ve Ankara Neden Bu Kadar Yakınlaştı?

Küresel çapta büyük belirsizliklerin yaşandığı bir dönemde, uluslararası ilişkilerde esneklik ve pragmatizm ön plana çıkıyor. Türkiye, dron üretimi konusunda küresel bir lider haline geldi ve ürünlerini dünyanın dört bir yanına satıyor. Bu bağlamda, İtalya ve Türkiye, endüstriyel ortaklıklara dayalı bir iş birliği modeli geliştiriyor.

Savunma Sektörü Bu Yeni Dönemin Motoru mu?

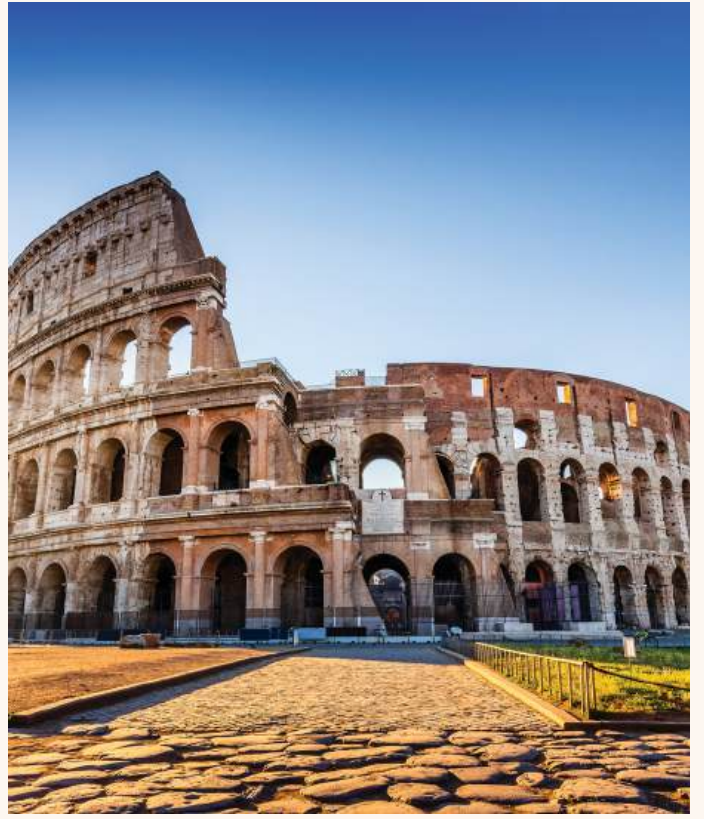
Savunma alanında özellikle havacılık ve uzay sanayi ön plana çıkıyor. Türkiye’nin dron üreticisi Baykar’ın, İtalyan Piaggio Aerospace firmasını satın alması, Baykar’ın Avrupa pazarına giriş yapmasını sağlayacak stratejik bir hamle olarak değerlendiriliyor. Bu anlaşma, dron üretiminin İtalya’nın Liguria bölgesinde gerçekleştirilmesini sağlayacak ve Türkiye’nin Avrupa’daki varlığını pekiştirecek. Bu süreçte, İtalya’nın savunma sanayi devi Leonardo’nun üst düzey yöneticileri de Türkiye’ye ziyaretlerde bulunuyor. Leonardo ve Baykar uzun süredir temas halinde ve iki ülkenin NATO üyesi olması, ortak radar sistemleri ile dron teknolojilerini entegre etme konusunda iş birliğini kolaylaştırıyor.

İtalya-Türkiye İş Birliği Sadece Ekonomik mi?

Ekonomik ilişkiler, daha geniş jeopolitik iş birliklerine kapı açıyor. Türkiye, güvenlik sağlayıcısı olarak Afrika’da güçlü bir konumda bulunuyor ve bu durum İtalya’nın Mattei Planı ile örtüşüyor. Ankara, aynı zamanda Ortadoğu’daki gelişmelerde de kilit bir aktör ve özellikle Suriye’nin normalleşmesi ve yeniden inşasında önemli bir rol oynayabilir. Türkiye’nin Karadeniz’deki etkisi de bu stratejik iş birliğinin bir parçası.

İtalya ve Türkiye, Libya’da Ortak Hareket Edecek mi?

Libya, iki ülkenin çıkarlarının örtüştüğü en önemli bölgelerden biri. Türkiye, 2018-2019 yıllarında Trablus hükümetiyle bir mutabakat zaptı imzalayarak Libya’nın güvenlik ve deniz yetki alanlarını belirleme konusunda aktif bir rol üstlendi. İtalya ise Libya’daki enerji projelerinde (özellikle ENI aracılığıyla) önemli yatırımlara sahip. Bu bağlamda, Türkiye’nin Libya’daki nüfuzu, İtalya’nın enerji güvenliği ve göç yönetimi konularında Ankara ile iş birliği yapmasını kaçınılmaz kılıyor. 2023 yılında Meloni ve Erdoğan, Libya’dan

Avrupa’ya göç akışını kontrol altına almak için bir anlaşma imzalamıştı.

Türkiye, Afrika’da İtalya’nın Mattei Planı’na Destek Verebilir mi?

Mattei Planı’nın Afrika’da uygulanabilmesi için Türkiye’nin bölgedeki güçlü varlığından faydalanılması bekleniyor. Türkiye, son 20 yılda kıtada büyük bir diplomatik ve ekonomik varlık oluşturdu. Somali’de en büyük yabancı yatırımcı konumunda ve ülkenin limanlarını kontrol ediyor. Hatta yakın zamanda bir uydu fırlatma üssü açtı.

Roma ve Ankara’yı Bir Araya Getiren Stratejik Zemin Ne?

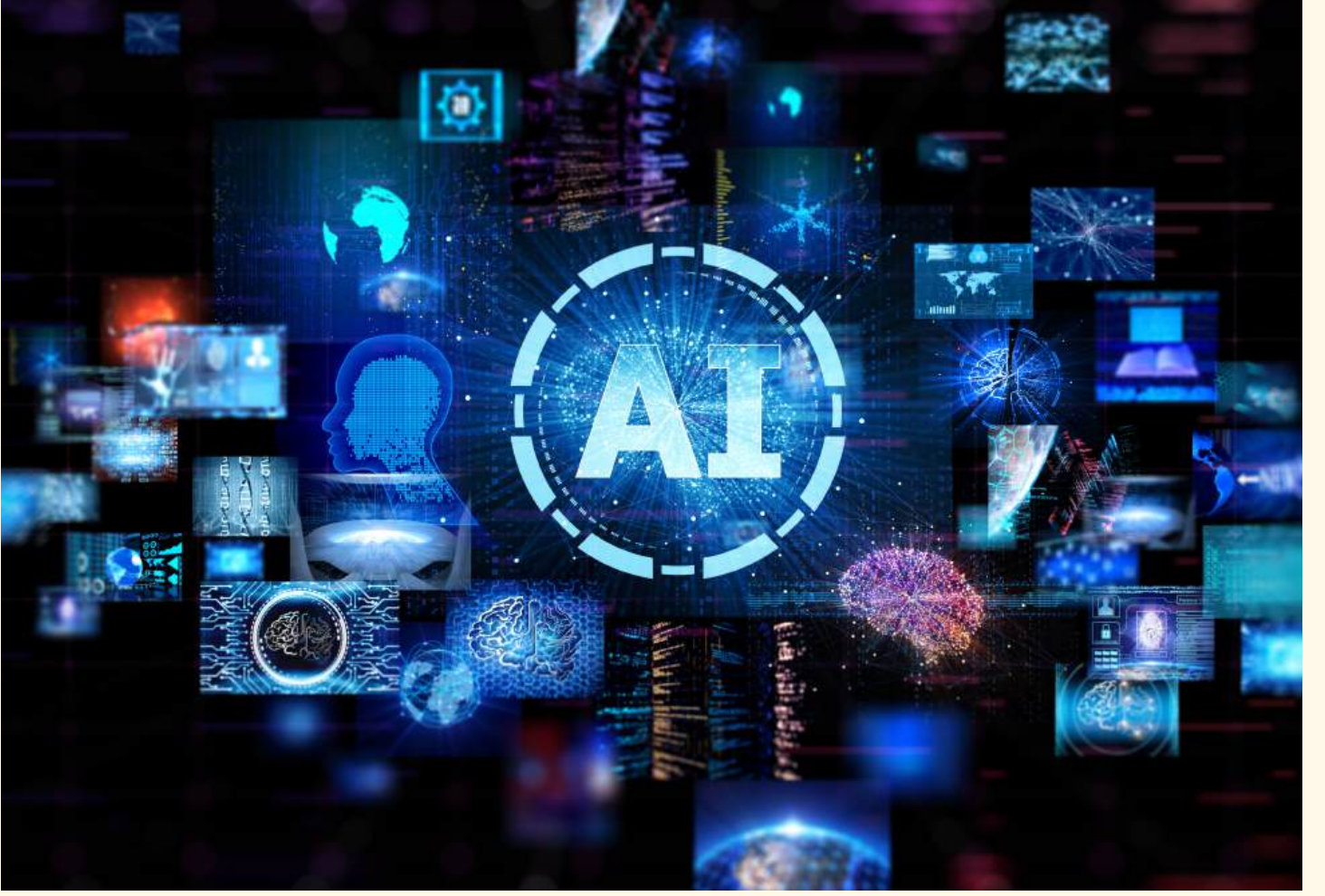
İtalya ve Türkiye’nin NATO üyeliği, iki ülkeyi ortak bir zeminde buluşturuyor. Ancak her iki ülke de gerektiğinde NATO ve AB gibi yapılarla farklı politikalar izleyerek kendi stratejik otonomilerini korumaya çalışıyor. Libya konusundaki anlaşmalar, iki ülke arasında giderek daha fazla görünür hale gelen bir ortaklık sinyali veriyor. Kamuoyuna fazla yansımayan bu anlaşmalar, iki ülkenin belirli stratejik meselelerde ortak hareket ettiğini gösteriyor.

Bu Yeni İş Birliği Hangi Bölgeleri Kapsıyor?

İtalya ve Türkiye’nin stratejik iş birliği yalnızca Akdeniz’i değil, genişletilmiş Akdeniz bölgesini, yani Karadeniz ve Ortadoğu’yu da kapsıyor. Örneğin, İtalya Dışişleri Bakanı Antonio Tajani’nin Suriye’ye gerçekleştirdiği ziyaret öncesinde, Meloni ve Erdoğan arasında bir telefon görüşmesi gerçekleşti. Orta Doğu’da ise Roma ve Ankara, bazı konularda farklı tutumlar sergilese de, İsrail-Filistin meselesinde iki devletli çözüm için birlikte çalışılabileceği konusunda hemfikir görünüyor.

Sonuç olarak, İtalya ve Türkiye, stratejik otonomilerini koruyarak, Akdeniz ve çevresinde karşılıklı çıkarlarını gözetten bir ittifak oluşturma yolunda ilerliyor.

Üretken Yapay Zekâ, Çevrimiçi Platformlar ve İçerik İçin Maddi Karşılık

YAZAR: THOMAS PARİS-PİERRE-JEAN BENGHOZİ KAYNAK: [HTTPS://THECONVERSATION.COM](https://theconversation.com)

Yeni Bir Çerçeve İhtiyacı

Üretken yapay zekânın ortaya çıkışı, içerik üreticileri için maddi karşılık konusunu yeniden gündeme getirdi. Üretken YZ, inkâr edilemez faydalar sunmakla birlikte, yıkıcı teknolojilerle ilgili tanıdık endişeleri de beraberinde getiriyor. Kültürel ve yaratıcı sektörlerde, insan yaratıcıların yerini alma potansiyeli, sanatsal özgünlüğün aşınması ve telif hakkı ihlali riskleri gibi kaygılar giderek artıyor. Fikri mülkiyet sahipleri ile yapay zekâ geliştiricileri arasında hak mücadelesine sahne olan hukuki çatışmalar dünya genelinde şimdiden başlamış durumda. Tüm bu hukuki ve etik kaygıların yanı sıra ekonomik bir soru da öne çıkıyor: Yapay zekâ tarafından üretilen gelirler nasıl adil bir şekilde dağıtılmalıdır?

Geleneksel olarak belirli eserlerin çoğaltılması veya temsiline dayanan telif hakkı yasası (droits d'auteur), bu sorunu çözmek için yeterli olmayabilir. Yapay zekâ tarafından üretilen çıktılara yapılan bireysel katkılar genellikle ölçülemeyecek kadar karmaşıktır. Bu durum, bireysel bir çalışmaya yapılan ödemenin ürettiği gelirle orantılı olmasını öngören ücretlendirme ilkesinin uygulanmasını zorlaştırmaktadır.

Asimetrik Bir İlişki

Üretken yapay zekâ etrafında süregelen tartışmalar, dijital platformlar ile içerik üreticileri arasındaki uzun süredir devam eden gerilimleri yansıtmaktadır. Spotify, YouTube ve TikTok gibi platformlar müzik endüstrisine hakimdir; Netflix ve Apple film ve televizyonda, Steam oyun sektöründe; Google ve Meta ise haber medyasında öncü konumdadır.

Bu platformlar, sektörleri yeniden şekillendirme, tüketim alışkanlıklarını etkileme ve yeni güç dinamikleri oluşturma konusunda muazzam bir etkiye sahiptir. Bir yandan yaratıcı eserlerin erişimini artırırken, diğer yandan doğası gereği eşitsiz bir ilişkiye dayanırlar. Örneğin, Spotify bir şarkıyı kaldırdığında sanatçının erişimi ve geliri ciddi şekilde düşebilir, ancak Spotify'nın kendisi büyük bir zarar görmez—en fazla birkaç aboneyi rakip platformlara kaptırabilir.

Platform Ekonomisine Nobel Ödülü

Dijital platformların ekonomisi üzerine kapsamlı araştırmalar yapılmıştır. Bu araştırmalar, ekonomist Jean Tirole'un 2014 yılında Nobel Ödülü kazandığı iki taraflı piyasa yapısı kavramını da içermektedir. Bu modele göre platformlar, birbirinden fayda sağlayan iki

grup arasında aracı rolü üstlenir: Bir platform ne kadar fazla içerik sunarsa, izleyici kitlesi o kadar büyür ve bu genişleyen kitle daha fazla içerik üreticisini çeker. Bu dinamik, genellikle piyasanın belirli aktörler etrafında yoğunlaşmasına ve platformların bir tarafı sübvans ederek diğerini büyütmesine yol açar.

Ancak, bu alandaki araştırmaların çoğu, platformların farklı içerik türleriyle olan ilişkilerindeki karmaşıklıkla tam anlamıyla ele almamıştır. Örneğin, canlı spor etkinlikleri gibi yüksek değerli “Premium” içerikler, daha yaygın içeriklere kıyasla benzersiz bir statüye sahiptir. Özellikle, farklı içerik türlerinin bir platformun ekonomisine kattığı değeri değerlendirirken bu ayrımlar sıklıkla göz ardı edilmektedir.

Bu değer sorunu, hem platformlar ile içerik sağlayıcılar arasındaki çatışmaların hem de YZ operatörleri ile içerik sahipleri arasındaki yeni anlaşmazlıkların merkezinde yer almaktadır. Geleneksel araçlar bu karmaşık meseleleri ele almakta yetersiz kaldığından, bu ihtilaflar yeni bir çerçevenin gerekliliğini daha da belirgin hale getirmektedir.

İçeriğe Değer Bıçme Zorluğu

Haber endüstrisi, platformlar ile içerik sağlayıcılar arasındaki karmaşık ilişkinin en net örneklerinden birini sunmaktadır. Dünya genelindeki haber yayıncıları, Google ve Meta gibi platformların içeriklerini kullanmalarına karşılık uzun süredir maddi karşılık talep etmektedir. Örneğin, Google, haber makalelerini diğer içerik türleriyle birlikte dizine ekleyerek arama sonuçlarının alaka düzeyini artırmakta ve platformun genel değerine katkıda bulunmaktadır. Ancak, haber içeriklerinin Google’ın iş modeline tam olarak ne kadar katkı sağladığını belirlemek zordur; çünkü bu içerikler katmanlı ve birbirine bağlı bir ekosistemin parçasıdır.

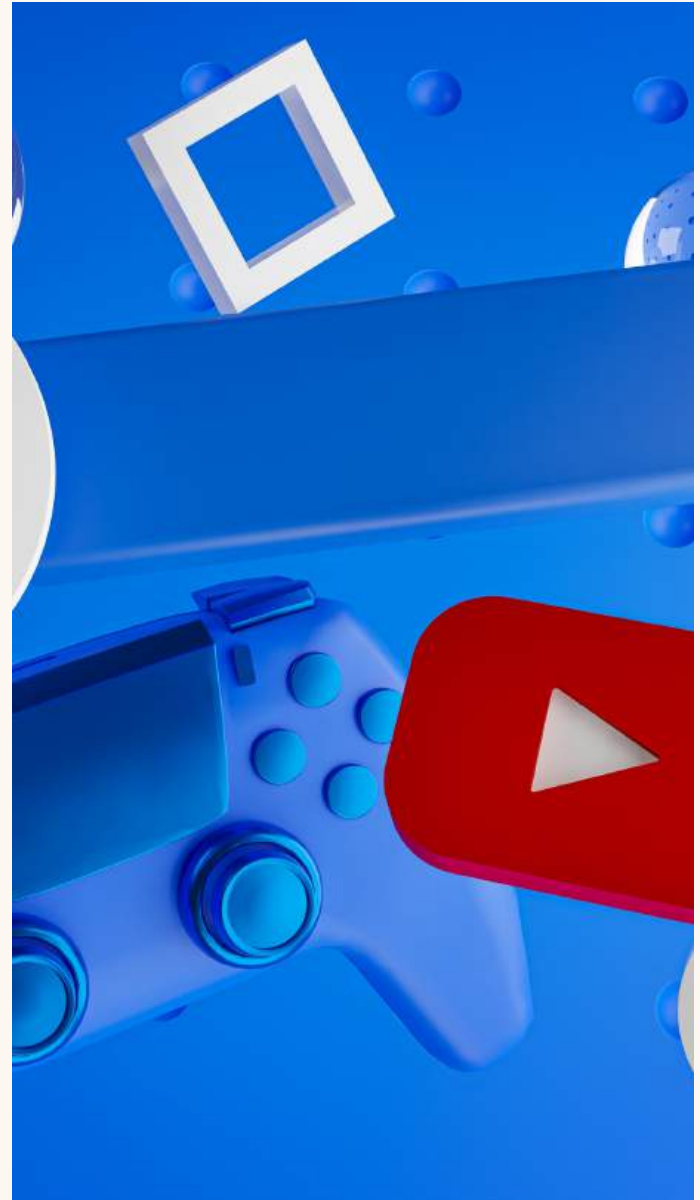
Google ekosistemi, büyük ölçüde farklı içeriklerin dizinlenmesine dayanır. Bu içeriklerin bir kısmı reklam gelirleriyle desteklenirken, Google Haberler (Google News) gibi bazı unsurlar doğrudan gelir üretmemektedir. Ayrıca, Google’ın hizmetleri genelinde topladığı veriler, reklam hedeflemeyi ve arama doğruluğunu iyileştirmekte ve belirli bir içeriğin değerini izole etmeyi daha da karmaşık hale getirmektedir. Kullanıcı davranışına bağlı olarak içerik, ya kullanıcılara orijinal yayıncının sitesine yönlendiren bir hiper metin bağlantısı şeklinde ya da onları Google ekosisteminde tutan bir özet olarak görünebilir. Kullanıcılar Google’da kaldığında, platform fiilen bir içerik sağlayıcı gibi hareket ederek belirli katkıları belirsiz kalan bir düzende alıntılar sunar. Kullanıcılar bir bağlantıya tıkladığında ise Google, okuyucuları yayıncının sitesine yönlendiren bir trafik kaynağı olarak işlev görür. Önerici (recommender) rolünde Google içeriğe değer katar; içerik sağlayıcı olarak ise içerikten değer elde eder. Bu ikili rol, maddi karşılık konusundaki çizgileri bulanıklaştırmakta ve tek bir içerik parçasının bir platformun genel başarısına ne kadar katkı sağladığını belirleme çabalarını daha da karmaşık hale getirmektedir.

Yeni Bir Paradigma

Basılı medya, haber içeriklerinden büyük ölçüde kazanç sağlayan dijital platformların yükselişinden en çok etkilenen sektörlerden biri olmuştur. Google ve Meta gibi platformlar açısından bireysel haber makalelerinin veya yayıncıların değerinin nasıl ölçüleceği konusundaki tartışmalar hâlâ çözüme kavuşmamıştır.

Bu anlaşmazlıklar ülkeden ülkeye farklılık göstermekte; hukuki yetki alanları, güç dengeleri ve müzakereler sonuçları belirleyici faktörler olmaktadır. Bazı anlaşmalar yapıldıktan sonra iptal edilmekte, bazı durumlarda ise platformlar haber içeriklerini tamamen kaldırarak karşılık vermektedir. Mahkemeler ise genellikle gelir paylaşımı konusunda net kurallar koymaktan kaçınmakta ve birçok soruyu cevapsız bırakmaktadır.

Bu belirsizlik, daha geniş bir dönüşümün yansımasıdır. Platform ekonomisinde artık tek tek içeriklerin, hatta tüm içerik kategorilerinin toplam değere net ve ölçülebilir bir katkısı olduğu söylenemez. Kültür endüstrilerinin ekonomisinde platformların oynadığı kritik rol göz önüne alındığında, bu karmaşıklıkları ele alacak yeni bir çerçevenin geliştirilmesi giderek daha acil bir ihtiyaç hâline gelmektedir.

Afrika-sahel Bölgesinde STK Faaliyetleri

YAZAR: LASSANE OUEDRAOGO*

KAYNAK: "[HTTPS://WWW.CDDWESTAFRICA.ORG/](https://www.cddwestafrica.org/)

Baskı ve Özgürlük Arasında

Sahel Bölgesi Devletlerinde Sivil Toplum Örgütçülüğünün Değişen Yüzü

Sahel bölgesindeki bilgi kirliliğiyle mücadele etmek ve dolaşımdaki bilgilerin bütünlüğünü geliştirmek, sivil toplum örgütlerinin daha iyi performans göstermesine yardımcı olabilir. Sahel bölgesinde, bilgi alanı bir savaş alanı haline gelmiş durumda ve STK'lar hem yanlış bilgi ve dezenformasyonun faili hem de dolaylı kurbanıdır; bu da belirli demokratik değerleri savunma ve harekete geçirme kapasitelerini baltalıyor. Uzaktaki ortak medya kuruluşları, çatışmayla ilgili tarafsız ve gerçeklere dayalı raporlar hazırlamalıdır, ancak genellikle iktidarların askerler tarafından devr alınmasının yasa dışılığına odaklanılması, Sahel bölgesi halklarına karşı derin bir sempati eksikliği yansıtmaktadır.

Lassane Ouedraogo

Ocak 2025

Giriş

Bu makale, teröre karşı uzun süreli bir mücadelenin merkez üssü olan ve yakın zamanda askeri geçiş hükümetleri idaresinde bir konfederasyon kuran üç Sahel ülkesi olan Burkina Faso, Mali ve Nijer'de sivil toplumun muhtemel geleceğini inceliyor. Geleneksel olarak, sivil toplum şu şekilde tanımlanır:

"1) kamu otoritelerinden veya özel üretim ve seri üretim birimlerinden (yani şirketler ve ailelerden) nispeten bağımsız olan; 2) kendi çıkarlarını veya isteklerini savunmak veya teşvik etmek amacıyla müzakere yapabilen ve kolektif eylemlere girişebilen; 3) devlet görevlilerinin ya da özel ve seri üreticilerin yerini almaya ya da bir bütün olarak yönetimin sorumluluğunu kabul etmeye çalışmayan ve 4) karşılıklı saygıyı içeren önceden belirlenmiş 'sivil' kurallar çerçevesinde hareket etmeyi kabul eden, kendi kendini örgütleyen ara gruplardan oluşan bir sistem." Stephen Orvis, sivil toplumu "devletten özerk olan ancak onun meşru varlığını tanıyan, resmi veya gayri resmi kolektif faaliyetlerin gerçekleştiği kamusal alan" olarak tanımlamaktadır. Sözde Afrika istisnacılığının tuzağına düşmeden, Afrika'daki sivil toplumculuğun ayrıcalıklarının bu geleneksel tanımın kavramsal sınırlarının ötesine uzandığını iddia etmek yanlış olmaz. Örneğin, sivil toplum, devlet yetkililerinin yerine geçmeye veya devleti yönetmeye (resmî olarak olmasa da) çalışmaktan çekinmez. Sivil toplum üyeleri, incelenen her üç ülkedeki mevcut rejimler de dâhil olmak üzere geçiş dönemi rejimleri gibi kritik zamanlar da dâhil olmak üzere, daha yüksek düzeyde yönetimimde kritik roller oynamaya çağrıldı veya kendilerini davet

ettirdiler. Bu makale iki temel soruyu aydınlatmayı amaçlamaktadır. Birincisi, Sahel bölgesinde sivil toplumculuk, 1990'ların ortalarındaki demokratik değişim sürecinden bu yana nasıl bir evrim geçirmiştir? İkincisi, genç nüfus artışı, medya ve şiddet içeren aşırılık ile askeri yönetimin şekillendirdiği siyasi durum, daha canlı ve dirençli bir sivil toplum ihtimalini nasıl etkilemektedir?

Metodolojik Yaklaşım

Bu çalışma, Batı Afrika ve özellikle Sahel bölgesi ülkelerindeki (Burkina Faso, Mali ve Nijer) sivil toplumculuğu neyin oluşturduğuna daha temkinli bir yaklaşım benimsemektedir. Günümüz Sahel bölgesi, “sivil toplum” adı altında faaliyet gösteren birçok örgütlenme açısından verimli bir zemin sunmaktadır. “Sivil toplum” kavramı toplumun her köşesinde mantar gibi çoğalan sayısız çıkar grubunu kapsamaktadır. Çalışmada benimsenen bu yaklaşım; gücü kullanan veya uygulayan kurulmuş, organize olmuş farklı aktörlerin yakınsamalarını çalışmanın kapsamı alanına alma ihtimallerini açık bırakma arayışındadır. Analiz, Batı Afrika'daki sivil toplum ve siyasi hareketler, haberler ve sivil toplum söylemleri hakkındaki geniş literatürden yararlanıyor. Belgesel araştırma, üç ülkenin her birinde sivil toplum içinden ve dışından seçilmiş iki aktörle yapılan genişletilmiş nitel röportajlarla tamamlanıyor.

Sahel Bölgesinde Sivil Toplumculuğun Yeni Yüzü

Sahel bölgesinde, demokrasi yanlısı resmi bir sivil toplumun ortaya çıkışı, özü itibariyle, demokratik talepleri savunan dernekleri ve sivil toplum kuruluşlarını (STK'lar) oluşturan 1990'lardaki neo-liberal demokrasinin zuhuruyla bağlantılıdır. Burkina Faso bunun en açık örneklerinden biridir. 1983 devriminden önce sivil toplum esas olarak üç temel siyasi güçten oluşuyordu: geleneksel liderlikler, Katolik Kilisesi ve sendikalar. Bu aktörler, erken dönem postkolonyal sivil toplumun temelini oluşturup resmî olarak kayıtlı sivil toplum kuruluşlarına zemin hazırladılar. Bu aktörler aynı zamanda, erken dönem postkolonyal diktatörlerin, askeri yöneticilerin ve tek parti liderlerinin düşüşüne yol açan halk hareketlerinin ön saflarında yer alarak 1990'lardaki demokratik dalgaya da zemin hazırladılar.

Nijer'de, Nijeryalı Öğrenciler Birliği (USN), Nijeryalı İşçi Sendikaları Birliği, Nijeryalı Kadınlar Derneği ve diğer gruplar tarafından düzenlenen protestolar, büyük bir siyasi krizi tetiklemiş ve Temmuz 1991'de Egemen Ulus Konferansı'nın toplanmasına yol açmıştır. Ancak bu sivil toplum örgütleri (STÖ'ler), siyasi amaçlar doğrultusunda manipülasyona da açık olmuşlardır.

Bu durum, sivil toplumculuğun neden her zaman siyasi meselelerle derinden iç içe olduğunu da kısmen açıklıyor çünkü apolitik bir statü iddiasında olsa bile sivil toplum başlangıcından itibaren her zaman siyasi olmuştur. 1990'lardan itibaren sivil toplum, bölgede vazgeçilmez bir siyasi aktör haline gelmiş ve Burkina Faso'da 2014 yılında Başkan Blaise Compaoré'nin görevden alınmasında önemli bir rol oynamıştır.

Aynı zamanda, söz konusu bu üç Sahel ülkesinin hepsinde sivil toplum, askeri liderlerle birlikte geçiş hükümetlerine

doğrudan katılma geçmişine sahiptir. Sivil toplumun karar alma süreçlerine ve geçiş sonrası rejimin yönetilmesine dâhil edilmesi, iktidarı örgütlemenin yeni yollarını da beraberinde getirdi.

Sivil toplumun karar alma süreçlerine ve geçiş sonrası yönetimlere dâhil olması, güç yapılarının yeniden şekillenmesine neden olmuştur. Bu aynı zamanda sivil toplumculuğun, kurumlarında daha önemli bir rol oynadığı hukukun üstünlüğü ilkesinin yeni bir örgütlenmesine de işaret ediyor.

Her ne kadar sivil toplumun en çok kabul gören örgütlü biçimleri gerçekte 1990'larda ortaya çıkmış olsa da, Afrika STK'larının köklerinin daha da geriye götürülmesi mümkündür. Aslında, bu ülkelerin bağımsızlığını kazandığı 1950'li yılların başlarından ve 1960'lı yıllardan bu yana, STK'ların daha eski biçimlerini temsil eden, farklı yönelimlere sahip çeşitli dernekler mevcuttu.

Literatürde, tarihsel olarak Sahel bölgesindeki sivil toplum tarafından formüle edilen taleplerin neredeyse her zaman insan haklarını, demokrasiyi ve iyi yönetimi korumaya yönelik uluslararası normlarla uyumlu olduğu yaygın olarak kabul edilmektedir. Hissedilen bu uyum, Afrika'da olumlu değişimin katalizörü olarak normalleşmeye katkıda bulundu. 2015 yılında, Burkina Faso'da Blaise Compaoré sonrası geçiş hükümetine karşı gerçekleştirilen darbenin ardından sivil toplum, Batı Afrika Devletleri Ekonomik Topluluğu'na (ECOWAS) uluslararası normları desteklemesi ve darbeyi reddetmesi yönünde baskıda bulundu. ECOWAS'ın darbeyi hemen kınama konusundaki tereddüdü ve başarısızlığı, Burkina Faso'daki sivil toplum arasında pek çok şüpheye yol açtı ve gençlerin liderliğinde ortaya çıkan Burkinabe STK'larının çoğu ile bölgesel kurum arasındaki kopuşun başlangıcını oluşturdu. ECOWAS'ın bu tereddüd zamanı, aynı zamanda Sahel bölgesi genelindeki sivil toplum arasında uluslararası demokratik kurumlara olan güvenin giderek azalmasında da önemli bir dönüm noktasıydı. Geçtiğimiz beş yıl boyunca, Sahel bölgesindeki sivil toplumun yeni tezahürlerini tanımlamak için geleneksel sivil toplumun yanı sıra “la foule” (kalabalık), “la rue” (sokak) gibi kavramlar da kullanıldı. Bu yeni aktörler geniş anlamda sivil toplumun oluşumunda ve işleyişinde belirleyici bir rol oynadı. Bu kalabalık ya da sokak gevşek bir şekilde organize olmasına karşın daha önce görülmemiş bir harekete geçirme potansiyeline sahipti.

Burkina Faso'daki Yurttaş Gözlem Dernekleri Ulusal Koordinasyonu (CNAVC) şemsiyesi altında, kamusal alana (hem fiziksel hem de sosyal medya anlamında) hâkim olan gruplardan biri de Mooré dilinde “haydi dışarı çıkalım” anlamına gelen “Wayiyan” kelimesini kendisine isim olarak belirlemiş olan gruptur. Wayiyan üyeleri, Ağustos ve Aralık 2023'te Yüzbaşı Traoré'ye karşı düzenlenen başarısız darbe girişimlerinden sonra her gece ülkenin tüm büyük şehirlerindeki kavşakları ve meydanlarını Traoré'yi desteklemek için doldurdu. Bu grup, geçiş hükümetini o kadar güçlü bir şekilde desteklemiştir ki bazı gözlemciler tarafından grup, Askeri Vatansever Kurtuluş Hareketi'nin (MPSR) sivil uzantısı olarak görülmüştür. Ancak

uluslararası medya ve akademisyenler, bu yapıları genellikle küçümseyici bir anlatıyla ele aldı ve bu anlatı özellikle Sahel bölgesinin istikrarsız siyasi durumu, çatışmalar ve genel belirsizlik bağlamında, onların mobilize edici gücünü besleyen ideolojiyi anlamakta başarısız oldu. Burkina Faso'daki 2022 darbesinin ardından medya yorumcuları, çeşitli şehirlerdeki kalabalıkların kendiliğinden gelişen kitlesel seferberliğin başarısını; kabileci tarafgirlik, kalabalığın ve sokağın manipülasyonuna izin veren ilkesiz bir siyasi kabilecilik biçimi olan siyasi kayırmacılığa bağladılar. Ancak "kalabalık" ve "sokak" gibi artık kategoriler, Batı Afrika Sahel bölgesinin dönüşüm sürecinde en baskın sivil toplum biçimi olarak kristalleşti. Sahel bölgesi ittifakındaki askeri rejimler bağlamında ortaya çıkan bu tür tabii sivil toplum örgütlerinin geliştirici etkisi, sivil toplumculuğun liberal demokrasinin değişmez katalizörü oldukları varsayımına meydan okumaktadır.

On yıl önce, Burkina Faso'da Blaise Compaoré'nin başarılı bir şekilde görevden alınmasına katkıda bulunan sivil toplumu oluşturan grupların çoğu bugün büyük ölçüde sessiz kalmaktadır. Burkina Faso'da, Eylül 2022'de yayımlanan bir bakanlık emri, sivil toplum kuruluşlarını (STK'lar), kamu düzenini bozabilecek ve sosyal uyumu güçlendirme çabalarını zayıflatabilecek eylemlerden kaçınmaya çağırdı. Bazı hassas dönüşüm süreçlerinde, sivil toplum örgütleri askeri rejimlerle uyumlu bir şekilde davranmıştır, buna Burkina Faso'daki Wayiyan (haydi dışarı çıkalım) ve Mali'deki Yerewolo (Değerli Evlatlar) grupları örnek teşkil etmiştir. Bazı Batılı hükümetlerin sivil toplumu destekleme çabaları artık sıklıkla Afrika'da devlet egemenliğinin ihlal edildiği iddialarıyla karşılaşılıyor. Sahel bölgesinde demokrasi yanlısı sivil alan giderek daha fazla daraldıkça, tabandan gelen inisiyatiflerin Sahel devletlerini yeniden demokratikleşme yoluna sokma olasılıkları belirsizliğini koruyor. Burkina Faso, Mali ve Nijer'de erken dönemde organize olmuş sivil toplum hareketleri, 1990'larda liberal demokrasinin doğuşunda olağanüstü büyük bir rol oynamıştır. Özellikle işçi sendikaları ve öğrenci hareketleri, tek parti dönemlerinin ardından demokratik kurumların ve demokrasi yanlısı siyasi partilerin pekiştirilmesine katkıda bulundular. STK olarak değerlendirilebilecek şikâyet odaklı hareketler daha önceden de var olsa da, sivil toplumculuğun resmi olarak tanınması 1990'lı yıllarda gerçekleşti. STK'ların bu şekilde resmi olarak ortaya çıkışı, 1990'larda tek parti yönetimine son veren ve çok partili seçimlerin yolunu açan demokratik açılımın ardından geldi. Nijer'de, tıpkı Frankofon Afrika'nın büyük bir kısmında olduğu gibi, 1990'larda sivil toplum örgütlerinin yükselişi her zaman çift yönlü bir dinamiği takip etmiştir. Bir yandan, STK'lar halkın taleplerini siyasi arenaya yönlendirirken aynı zamanda seçimlerde birbirleriyle rekabet eden pek çok siyasi rakiple de etkileşime girmişlerdir. Öte yandan, bu sivil inisiyatifler, sıklıkla önemli bir bölümü yapısal uyum programları tarafından istikrarsızlaştırılmış, politik kamusal alanda kontrollerini pekiştirmek amacıyla genişlemiş bir siyasi-idari elit tarafından tercih edildiler.

Bu yeni dinamikler, hem dışsal hem de içsel olarak, demokratik uygulamaların benimsenmesine yönelik—bazen takdir edilebilir, bazen zararlı—farklı direniş biçimleri etrafında şekillenen çok sayıda akademik tartışmayı tetikledi. Sivil toplum, insan haklarının, ifade ve örgütlenme özgürlüğünün savunulmasına ve katılımcı kalkınmanın desteklenmesine önemli katkılarda bulunmuştur. Bu değerler, 1990'larda sivil toplumu oluşturan yeni aktörler tarafından savunuldu. Bu aktörler bazen muhalefet partilerinin sorumluluk almakta tereddüt ettiği yerlerde devreye girerek hesap verebilirliğin gücünü teşkil ettiler.

Organize sivil toplum, yurttaşlık ve insan hakları eğitimi konusunda da önemli bir rol oynamıştır. Üstelik bu rolü, yalnızca içinde ortaya çıktığı kendi ülkesiyle sınırlı kalmadan, sınır ötesine taşımıştır. Örneğin, Burkinabe (Burkina Faso) İnsan Hakları ve Halkların Hakları Hareketi (MPDHP), Burundi, Gine-Bissau, Nijer, Senegal, Togo ve Orta Afrika Cumhuriyeti'nde seçim gözlemciliği yapmıştır. Ancak bugün yapı değişmiştir çünkü sivil toplum artık eskisi kadar cazip bir güç merkezi olmaktan çıkmış durumdadır.

Sahel Bölgesinde Sivil Toplumculuk Alanın Gerileyişi

Sahel İttifakı Devletlerinde sivil toplum kuruluşları (STK'lar) zorlanmaktadır. Geleneksel olarak güçlü ve iyi organize olmuş STK'lar, örneğin Burkina Faso'daki, Burkinabe (Burkina Faso) İnsan Hakları ve Halkların Hakları Hareketi (MBDHP) ve Mali'deki Malili Öğrenciler Birliği (AEEM), artık eski güçlerinin sadece bir gölgesi durumundalar. Artık eskiden sahip oldukları saygıyı görmüyorlar ve siyasi alanda "çıkarları temsil etmek, talepleri dile getirmek, hoşnutsuzluğu ifade edip politik gücü etkilemek" gibi özü itibarıyla sivil toplumun görevi olan faaliyetleri ulusal çıkarlarla kesiştiğinde daha dikkatli davranmak zorundalar. 2014 yılında Blaise Compaoré'yi devirmekte/kovmakta başarılı olan Balai Citoyen (Vatandaşın Süpürgesi) gibi en yeni sosyal hareketler bile, Burkina Faso ordusunun iki kez seçilen Roch Marc Christian Kaboré'ye karşı gerçekleştirdiği darbeyi kutladı. Ocak 2022'de Balai Citoyen (Vatandaşın Süpürgesi) ulusal koordinatörü, darbeyi kınamayı reddetmiş ve onu bir tür "kurtarıcı darbe" (coup d'état salvateur) olarak nitelendirmiştir.

Yukarıdaki tanımlama çoğu Burkina Faso'lunun darbeye ilişkin genel hissini yansıtıyor olsa da, yalnızca beş yıl öncesine kadar geniş çapta kabul gören ve halk desteğine sahip olan, gerileyen bir hareketin (Vatandaşın Süpürgesi) son çırpınışlarını da yansıtmaktadır. Ancak, darbeye karşı bu "şaşırtıcı" tutum, Balai Citoyen'in genel olarak halkla uzlaşmasına izin vermediği gibi, sekiz ay sonra gerçekleşen bir sonraki darbenin liderleriyle uyumu bulmasını da kolaylaştırmadı. O halde Sahel İttifakı Devletlerinde Balai Citoyen gibi demokrasi yanlısı STK'ların gerilemesini nasıl anlamlandırabiliriz?

Yeni medya, sivil toplumun harekete geçmesi için fırsatlar yaratırken aynı zamanda söylemlerini de parçalamıştır. Başka bir deyişle, sosyal medya, sivil toplum söylemini hem çoğullaştırmaya hem de parçalamaya katkıda

bulunarak, yeni bir gölge sivil toplumun ortaya çıkmasına ve söz konusu bu sivil toplumun, yeni askeri liderlerin gündemini onaylamasına olanak tanıdı. Mali'deki Yèrèwolo (Değerli Adamlar), Burkina Faso'daki Wayiyan (Haydi Dışarı Çıkalım) ve Nijer'deki M62 Hareketi (M62: Halkın Egemenliğinin ve Onurunun Korunması İçin Kutsal Birlik) bu eğilimin örneklerindendir. Geleneksel STK'ların çoğu kamusal alandaki etkilerini kaybederken, bazıları askeri yöneticilerle şaşırtıcı derecede rahat bir ilişki kurmuş ve sosyal medyayı kendilerini ve çalışmalarını tanıtmak için bir katalizör olarak kullanmıştır. Geleneksel STK'lar büyük ölçüde dış fonlara bağımlı iken, yeni oluşan bu gruplar çok daha az dış kaynağa ihtiyaç duyarak faaliyet göstermektedir.

Demokrasi göstergelerinde, Sahel bölgesinde bulunan her üç ülkedeki sivil toplum gözlemcileri, askeri yönetim idareyi devraldığından beri sivil alanın giderek daraldığı konusunda hemfikir görünüyorlar. Ancak, her üç ülkedeki aktörlerle yapılan görüşmelerden elde edilen bulgular, "daralan sivil alan" söyleminin ifade ettiğiinden daha karmaşık bir tablo ortaya koyuyor.

2014'te Balai Citoyen (Vatandaşın Süpürgesi), Burkina Faso'da anayasa değişikliğini durdurmak ve Blaise Compaoré'yi devirmek için demokrasi yanlısı bir organizasyonu harekete geçirdi. Ancak on yıl sonra, hareket artık mobilizasyon gücünü kaybetmiş ve onu destekleyen ve gösterilerini kalabalıklaştıran gençlerin gözünde neredeyse tamamen önemsiz hale gelmiştir. Hareketin son dönemdeki bazı önde gelen liderleri, terörle mücadelede cephede savaşan Vatan Savunma Gönüllüleri (VDP) saflarına katılmıştır. Bu ilgi düşüşünün sebebi kısmen, Balai Citoyen'in temel ilkesini yaşatamamasından kaynaklandığı söylenebilir: yaşatılamayan bu ilke; "sayımız gücümüzdür" şeklindeki temel sloganında ifade edildiği gibi iktidara gerçeği ifade edebilecek siyasi bir tarafsızlık pozisyonunda durmaktı. Burkina Faso'nun başkenti Vagadugu'dan önemli bir bilgi kaynağının ifadesiyle: "Balayı Citoyen, sokakta "yeter artık" diyen herkesin potansiyel olarak kendi ideolojilerinin takipçileri olarak düşündü. Ancak insanlar Blaise'in gitmesini istiyordu ama Balai Citoyen, bir siyasi partiye dönüşmeye başladığında onu desteklemeye hazır değillerdi."

Burkina Faso'da başarılı olan STK'lar, hareketlerini siyasi partiye dönüştürmeye ve siyasi arenada rekabet etmeye çalıştıklarında pek başarılı olamadılar. 2020'de, Balai Citoyen Burkina Faso'daki siyasi değişimi etkileme başarısının ardından bir siyasi parti (SENS) kurarak iktidarı ele geçirmeye çalıştı. Balayı Citoyen'in partisi olan SENS'in düşer olduğu bu başarısızlık, milyonları demokrasi savunuculuğu için harekete geçirme kapasitesinin, siyasi bir yapı olarak seçim kazanabilme kapasitesiyle eşdeğer olmadığını göstermektedir.

Bazı gözlemciler, STK'ların tarafsız kalmasını ve siyasete karışmamasını tercih etmektedir: "Pek çoğumuz, Balai Citoyen'in 2011 Mısır devriminden sonra Müslüman Kardeşler deneyiminden ders almasını istiyorduk. Yani, hemen bir parti kurmak yerine halkın siyasi olgunlaşmasına yardımcı olmaları gerekiyordu. Müslüman

Kardeşler parlamento seçimlerinde sandalye de kazandı, ardından her ne kadar başkan daha sonra görevden alınmış olsa da başkanlık seçimlerini de kazandı."

Bazı durumlarda STK'lara olan güvenin erozyona uğramasına neden olanlar, STK'ların başındaki liderlerin bizzat kendileri olmaktadır. Önemli bir bilgi kaynağı bu durumu şu şekilde ifade ediyor:

"Biz Balai Citoyen'den iki çelişkili şey istiyorduk. Hem tarafsız kalmasını hem de 2014 devrimiyle başlayan demokratik süreci desteklemesini bekliyorduk. Bence her iki amacı da gerçekleştirmeye çalıştılar ve kendilerini kaygan bir zeminde buldular. Üstelik bu işlerde, hangi kararların doğru olduğunu gösterecek bir kılavuz kitap yok. Bazı liderler paraya ve lüks bir yaşama hızlıca kendilerini kaptırdı. Açıkçası Smokey ve Samska [Balai Citoyen liderleri], çiğ süt emmiş beşerlerdi ve bu cazibeye karşı koyamadılar."

Hareketin iki müzisyen lideri hakkında, geçiş hükümetinin oluşturulması sırasında yolsuzluğa karıştıkları ve askeri fraksiyonlarla iş birliği yaptıkları yönündeki iddialar, onların meşruiyetlerini ciddi şekilde zedelemiş ve sonrasında kitleleri harekete geçirme kapasitelerini büyük ölçüde azaltmıştır.

Genellikle, bir STK olmak ile bir siyasi partiye katılmak arasındaki çizgi oldukça incedir. Çoğu muhalefet lideri, önce STK'larda başlamış ve ardından siyasi partilere katılmıştır. Mali, Nijer ve Burkina Faso'da gerçekleşen birçok geçiş döneminde, STK liderleri kendilerini geçici hükümetlerin bir parçası olarak parlamento veya bakanlık görevlerinde bulmuştur. Bu durum, birçok geleneksel STK'nın dinamiklerini kırmıştır. Örneğin Burkina Faso'da, ülkenin en güçlü işçi sendikalarından biri olan Burkina Faso Genel İşçi Konfederasyonu (CGTB)'nin eski genel sekreteri Bassolma Bazié, geçiş hükümetinde devlet bakanı olarak görev yapmaktaydı.

Sahel'de seçimle gelen liderler de sivil toplumla çatışma yaşayabilir ve bu durum hem seçimle gelen liderler hem de sivil alan için yıpratıcı olabilir. Nijer'de, Başkan Mohamed Bazoum döneminde de benzer bir durum yaşanmıştır.

Bazoum seçimleri kazandı ama STK'ların, sivil toplum kuruluşlarının ve eğitimli insanların yoğunlaştığı Nijer'in başkenti Niamey'deki insanların gönülleri kazanamadı. 2010'da Mamadou Tandja devrildikten sonra geçiş hükümetinde sivil toplum önemli bir oyuncuydu. Birçok sivil toplum lideri Conseil Consultatif National'a [geçici parlamentoya] katıldı. 2012'de yapılan seçimleri Issoufou kazansa da sivil toplum ile iş birliği yapmak zorunda kaldığını söyleyebiliriz. Askeri geçiş hükümetini destekleyen sivil toplum üyeleri, Issoufou yönetimi altında çeşitli görevlere atanarak ödüllendirildi ve bazıları daha sonra muhalefet saflarına katıldı. Mali'de, Mali Ulusal İşçi Birliği (UNTM), Malili Öğrenciler Birliği (AEEM) ve işsiz genç mezunlar, 1991'de Moussa Traoré rejimini deviren isyan hareketinin temel itici gücü olmuşlardır. Bu hareketlerden, halkın hoşnutsuzluğuna dayanıp hükümete karşı denge unsuru olarak hareket eden iki demokrasi yanlısı dernek ortaya çıkmıştır: Demokratik Girişim Ulusal Komitesi (CNID) ve Mali'de Demokrasi Derneği (ADEMA).

Geçiş hükümetleri genellikle köklü sivil toplum örgütlerine şüpheyle yaklaşır, çünkü bu grupların iktidarı bozma potansiyeline sahip olduklarının farkındadırlar. Güçlü STK'lar, bir rejime karşı harekete geçtiklerinde, yeni kurulan bir yönetimin göz ardı edemeyeceği bir tehdit haline gelebilirler. Askeri otoritelerin çoğu kamu okullarından ve üniversitelerden mezundur ve Mali'deki AEEM (Malili Öğrenciler Birliği) veya Burkina Faso'daki ANEB (Burkina Faso Öğrenciler Ulusal Derneği) gibi öğrenci hareketlerinin mevcut düzeni sarsma kapasitesini iyi bilirler. Aynı zamanda, daha önceki STK'ların nasıl çalıştığının da farkındadırlar. Mali'nin başkenti Bamako'dan önemli bir kaynağın açıklamasına göre: "1990'lardan kalma hiçbir STK bugün askeri hükümetle iyi ilişkilere sahip değil. Bu da bazı STK'ların neden hala etkili olduğunu, bazılarının ise ayakta kalmakta neden zorlandığını açıklıyor. Yeni kurulan STK'lar hükümetle daha rahat çalışıyor çünkü geçmişleri, hükümete tehdit oluşturacak bir mirasa sahip değil. Öte yandan, köklü STK'ların çoğu, eğer yanlış bir adım atarlarsa hükümetin onları kapatacağından sürekli korkuyor."

Fiziksel şartlar bağlamında değerlendirildiğinde, bölgede süregelen ve uzayıp giden çatışmalar, özellikle önemli büyük şehirlerin dışında ofisleri olan STK'ların işleyişi için büyük bir engel teşkil etmektedir. Devletin doğrudan müdahalesi olmasa bile, devam eden terör krizi STK'ların uzak bölgelerde faaliyet göstermesini ciddi şekilde zorlaştırmaktadır. Mali'den bir bilgi kaynağı hâlihazırda durumu şöyle ifade etmektedir: "Bazen hükümet bizi korumuyor çünkü bizden korkuyor ve çalışmalarımızın dolaylı olarak teröristlere fayda sağlayabileceğini düşünüyor. Aynı zamanda, çatışmanın yaşandığı bazı bölgelere gitmek çok riskliydi. Sahada meydana gelen ihlaller hakkında doğrudan bilgiye sahip olamayınca bizim de halkın geri kalanı kadar kafamız karışık oluyor."

Bu zorlukların yanı sıra Sahel'deki STK'lar ciddi finansman zorluklarıyla karşı karşıyadır. Sivil alanın daralması, çalışmalarını sürdürebilmek için gerekli finansal kaynakların azalmasıyla daha da kötüleşmektedir. Toplumların ihtiyacı, süregelen çatışmalar nedeniyle artarken, STK'ların mali kapasitesi giderek azalmaktadır. Örneğin, Mali'de hükümetin BM'yi ülkeden kovması ve STK'ların Mali'ye düşman olarak görülen dış bağışçılardan fon almasını yasaklaması, bu kuruluşların faaliyetlerini daha da zor duruma sokmuştur.

Sahel bölgesinde sivil toplum örgütlerinin sayısındaki olağanüstü artış, sağlıklı ve gelişen bir demokrasiye işaret ediyor gibi görünebilir. Ancak gerçekte bu durum, sivil toplumculuk alanında siyasi girişimciliğin arttığını göstermektedir. Devlet gücü ile özel alan arasında var olması gereken mesafe, devlet aktörleri, STK'lar, STÖ'ler ve medya arasındaki geçişkenlik ve bağlantılar nedeniyle giderek daralmaktadır. Bu durum sivil toplumculuk alanını, siyasi aktörlerin dolaylı yoldan siyaset yapabilecekleri bir arenaya dönüşmüştür. Burkina Faso'da 2022'de ve Mali'de 2021'de gerçekleşen darbelerin ardından, kurulacak geçiş hükümetlerinin tüzükleri üzerinde çalışmak üzere delegeler göndermeyi kabul eden

STK'lar, esas niyetlerinin siyasi kazanç elde etmek olduğunu göstermiştir. Burkina Faso'da, geçiş parlamentosunda görev alabilmek için tüm delegeler birbirleriyle yarışmış ve kamu yararına ücretsiz çalışma fikrini yüksek sesle reddetmişlerdir. Benzer şekilde, Mali'de Nisan 2024'te askeri yetkililer, "siyasi nitelikte" olan STK'ların faaliyetlerini askıya almış ve birçok STK'yı kapatmışlardır. Bu askıya alma kararları, Mart ayında birkaç siyasi parti ve STK'nın anayasal düzenin yeniden tesis edilmesi çağrısında bulunmasının ardından gelmiştir. Bu çağrıyı yapan ve muhalefet partileri ile sivil toplum örgütlerinin oluşturduğu Coordination des organisations de l'appel du 20 février 2023 pour sauver le Mali (20 Şubat 2023 Mali'yi Kurtarma Çağrısı Koordinasyonu) adlı platform, bir hükümet kararnamesi ile tamamen feshedilmiştir. Askeri yetkililer, siyasi partilerin faaliyetlerini yürütme hakkını yeniden tanımış olsalar da, STK'ların faaliyetlerine yönelik kısıtlamaları sürdürmüştür. STK'ların çoğu, iç işleyişlerinde katı demokratik ilkelere uymakta başarısız olmaktadır. Bazı kurucular, büyük kriz zamanlarında kendilerini zayıflatmak şeklinde belirli gruplarla siyasi ittifaklar kurmalarının ötesinde, ömür boyu liderliğe tutunarak gençlerin ve kadınların STK hiyerarşisi içinde ilerleme fırsatlarını yok ediyorlar. Kurucular genellikle büyük mali avantajlara sahipken, çalışanlar düşük maaşlarla yaşam mücadelesi vermektedir. Genel terör krizi ve gücün militarizasyonu ile bağlantılı mevcut mali kriz gibi krizler sırasında, bu liderler ayrıcalıklarını korumak için işten çıkarma konusunda hızlı davranıyorlar, ancak bunun sonuçlarından kendileri dışında herkesi suçluyorlar. Bir bilgi kaynağı bu durumu şu şekilde özetliyor: "İşini şeffaf ve örnek bir şekilde yürüten sivil toplum kuruluşları kimseden korkmaz çünkü hizmet verdikleri halk tarafından korunurlar. Ama eğer bir STK olarak sizin de utanılacak sırlarınız varsa, siyasetçilere yakın durup fon almaya vs. çalışıyorsanız o zaman sizi kim ciddiye alır? Onlar sizin kim olduğunuzu ve gerektiğinde kendilerinin aleyhine çalışmak için de para almaktan çekinmeyeceğinizi bilirler." STK'ların iç işleyişinde demokrasi ve hesap verebilirliğin bulunmaması, kriz zamanlarında büyük bir engel oluşturmaktadır. Demokratik olmayan girişimleri destekleyen yeni STK'ların çoğu, eski yerleşik STK'larda deneyimi olan liderler tarafından oluşturuldular. Bu deneyimli liderler daha sonra yeni bir gündemle kendi STK'larını oluşturmak için eski yerleşik STK'lardan ayrıldılar.

Bazı STK'ların (Balai Citoyen gibi) başarılarının kısa sürmesi, taban hareketlerinden giderek kopmalarına bağlanabilir. Demokrasi yanlısı hareketler geleneksel olarak şehirli gençleri, özellikle de ilerici fikirleri destekleyen üniversite öğrencilerini kendilerine çekiyorlardı. Ancak günümüz öğrencileri, askeri rejimleri daha fazla desteklemekte, terörle mücadelede ulusal birlik çağrılarına ve Fransız neo-sömürgeciliğine karşı gerçek bağımsızlık mücadelesine daha sıcak bakmaktadır. "Eskiden diktatörler varken öğrenciler, insan hakları hareketleriyle birlikte hesap sorulmasını talep ederdi. Örneğin, Burkina Faso'da gazeteci Norbert Zongo

öldürüldüğünde ya da eski Senegal Cumhurbaşkanı Macky Sall'ın Senegal seçimlerini ertelemeye çalışması esnasında bunu gördük. Ama bugün, STK'lar gençlere ve onların günlük yaşamlarından çok bağışçılara hitap ediyorlar.” Senegal'deki Y'en a Marre (Bıkkın) ve Burkina Faso'daki Balai Citoyen (Vatandaşın Süpürgesi) gibi hareketler, rap müziğin toplumsal etkisiyle bağlantılıydı. Geleneksel olarak dengbejler, ozanlar tarafından desteklenen Batı Afrika'daki baskın müzik söylemlerinden biri, uzun süredir seçkinlerin çıkarlarına hizmet ediyordu; hatta bundan türetilen çağdaş popüler müzik bile sıklıkla elit övgüsüne odaklanıyor. Ancak pop müziğin, özellikle de rap müziğinin yükselişi, bu gelenekten önemli bir kopuşu temsil etmiştir. Çoğu rap sanatçısı, kozmopolit bir deneyime, sosyal adalet bilincine ve toplumu değiştirme arzusuna sahipti. Rap sanatçıları, şarkılarında toplumsal sorunları eleştirmeye ve hükümet politikalarını sorgulamaya başladılar. Bu müzik, özellikle şehirli gençler ve üniversite öğrencileri arasında güçlü bir yankı uyandırmıştır. Rap müziğin, gazetecilik ve üniversite kampüslerindeki aktivist gruplarla kurduğu bağlantı, Burkina Faso ve Senegal gibi ülkelerde taban hareketlerini şekillendiren ve siyasi değişimi harekete geçiren temel unsurlardan biri olmuştur.

Günümüzde, bölgede rap müziğin gerilemesi, gençlerin sivil toplumculuğa katılımı açısından ciddi bir meydan okuma oluşturmaktadır. Viral sosyal medyanın ve yanlış bilginin yayılmasından önce, rap müzik gençlerin siyasi bilincinin oluşumunda kritik bir rol oynuyordu. Toplanma alanlarında ve günlük yaşamlarında gençlere yurttaşlık sorumluluğu kazandırıyor ve demokratik değişim arzusunu besliyordu. Burkina Faso örneğinde, erken dönem rap sanatçılarının bazıları siyasete atılarak taraflı bir hale gelmiş, bazıları ise müziği tamamen bırakmıştır.

“Çok kişinin yönetimi iyi değildir, tek bir hükümdar, tek bir efendi olsun” (İlyada, II, 208)

Neo-sivil toplumculuğun—kalabalıkların ve sokakların—ortaya çıkışı, askeri rejimin güvenlik krizine nihai çözüm olarak sunulduğu karmaşık bir siyasi bağlamda gerçekleşmektedir. Güvenlik krizi etrafında şekillenen büyük anlatı, Sahel devletlerinin Batılı ortakları ve eski sömürgeci efendileriyle olan ilişkilerini ciddi şekilde sorgulamaya başlamıştır. Bu büyük anlatıda, Sahel bölgesinde terörizmin ortaya çıkışı ve kalıcılığı, etkilenen ülkelerdeki Batı askeri varlığına bağlanmaktadır.

Bu sivil toplum örgütlülüğü içinde insanlar, Batı ile yürütülen askeri ortaklıklara rağmen neden Sahel bölgesinde terörizmin on yıldır sürdüğünü sorgulamaktadır. Son zamanlarda, Batı'nın Ukrayna'ya sağladığı askeri destek ile Afrika'ya sunduğu destek arasında bir karşılaştırma yapılmaktadır. Bu karşılaştırmanın vardığı sonuç, dengenin Ukrayna lehine bozulduğu yönündedir. Batı, bölgedeki şiddet yanlısı aşırı örgütlerin finansmanı ve bu örgütlere silah tedarikinde suç ortağı olarak algılandığından, iç siyasetin yönetimine daha az karışması için zorlanmaktadır. Dışarıdan bakıldığında bu anlatı abartılı görünebilir, ancak hem askeri liderler hem de sivil toplum örgütleri içinde güçlü bir destek

bulmaktadır. Bu destek, kurallara dayalı uluslararası düzene yönelik yalnızca açık bir suçlamayla eşdeğer tutulmamalı; bunun yerine, söz konusu bu düzen Sahel bölgesi bağlamında giderek daha duyulmaz hale geldiği için onu daha gerçekçi hale getirmeye yönelik bir çağrı olarak algılanmalıdır.

Çoğu STK, Mali ile Fransa ve Burkina Faso ile Fransa arasındaki askeri anlaşmaların iptalini destekledi; bu iptaller, Mali'de yürütülen Fransız Barkan Operasyonu'nun 2022'de ve Burkina Faso'da sürdürülen Kılıç Operasyonu'nun 2023'te sonlandırılmasına yol açtı. Bu olaylar ve bu olayları çevreleyen tüm zayıf iletişim, neo-sivil toplum örgütleri arasında, Batılı güçlerin, dolaylı da olsa terörizme sponsorluk yoluyla, Sahel bölgesini askeri olarak yeniden ele geçirme hırasına sahip oldukları inancını güçlendirdi. Bu “yeniden sömürgeleştirme” teorisi sosyal medya propagandasını besliyor ve bir referans noktasına ihtiyaç duyan yeni nesil gençleri kendine çekiyor.

Mali'den önemli bir bilgi kaynağı bu konuda şu yorumu yapmaktadır: “Uluslararası toplum—özellikle NATO ve müttefikleri—Sahel bölgesinde tehlikeli bir siyasi satranç oyunu oynuyor. Ukrayna, Tinzaouatine'de Mali Silahlı Kuvvetleri ve Rus ortaklarına karşı gerçekleştirilen terör eylemini alkışlayarak bize bu oyunu açıkça gösterdi.” Sahel bölgesindeki askeri otoritelerin ateşli destekçileri arasında baskın olan anlatı, NATO'nun Rusya ile olan çatışmasını Sahel bölgesine taşıdığı yönündedir. Onlara göre bu durum, Avrupalı ortakların Sahel bölgesinin terörle mücadelesine yönelik desteklerinde şeffaflıktan ve iyi niyetten yoksun olduklarını kanıtlamaktadır.

Bölgede rap müziğin gerilemesi, gençlerin sivil topluma katılımı açısından ciddi bir meydan okuma oluşturmaktadır. Viral sosyal medyanın ve yanlış bilginin yayılmasından önce, rap müzik gençlerin siyasi bilincinin oluşumunda kritik bir rol oynuyordu. Buluşmalarında ve günlük yaşamlarında gençlere yurttaşlık sorumluluğu kazandırıyor ve demokratik değişim arzusunu besliyordu. Burkina Faso örneğinde, erken dönem rap sanatçılarının bazıları siyasete atılarak taraflı hale gelmiş, bazıları ise müziği tamamen bırakmıştır.

Kamusal alandaki bu sivil katılımcılığın görünümü, üç ülkedeki askeri rejimlerin desteklediği yeni egemenlik ideolojisiyle uyum içindedir. Bu ivmeyi kullanan Sivil Toplum Kuruluşları (STK'lar) için askeri yönetimin gelişi, umut verici bir dönem imkanı sunuyor. Geleneksel STK'ların argümanları, ortak düşman olan terörizme karşı bir anlaşmazlık ve odak eksikliğinin sembolü haline geldi. Vagadugu'dan önemli bir kaynağın ifadesiyle, “Bu nedenle ‘vatansız’ (apatride) kavramı şimdi bağlamımızda anlam kazanıyor.” “Apatride” kavramı, Burkina Faso'da, iç düşmanları, yani onurları olmayan ve vatanlarını satmaya hazır olanları ifade etmek için ortaya çıktı. Yetkililerin bu kavramı nasıl tanımladığı belirsiz olsa da, rejim destekçileri bunu, hükümet eylemlerini eleştiren açık sözlü aktivistler, gazeteciler ve STK liderlerine karşı bir etiket olarak kullanıyor.

Üç Sahel ülkesinde de, protodemokratik ideallerle egemenlikçi anlatıları harmanlayan yeni kitlesel

mobilizasyon biçimleri ortaya çıktı. Burkina Faso'daki Wayiyan Hareketi (Haydi Dışarı Çıkalım Hareketi) gibi, Nijer'de M62 Hareketi (M62: Halkın Egemenliğinin ve Onurunun Korunması İçin Kutsal Birlik) ve Mali'de Yerewolo Hareketi (Değerli Evlatlar) var. Bu hareketlerin dikkat çeken bir özelliği, geniş bir kitleye hitap etmeleridir. Analistler bunların askeri rejimlerin manipülasyonları olduğunu belirtme konusunda hızlı davranırsa da, bu hareketlerin yalnızca kentsel merkezlerle veya eğitilmiş elitlerle sınırlı olmadığını not etmek önemlidir. Aksine, hem şehirlerde hem de kırsal alanlarda resmi olmayan, kayıt dışı sektörlerdeki köylüleri ve gençleri de kendine çekiyor. Sosyal medya platformları aracılığıyla yayılan, köpürtülen bu söylemler, uzun süredir devam eden terör krizinden umutsuzca bir çıkış yolu arayan bu kitlelerde iyi bir karşılık buluyor.

M62 Hareketi (M62: Halkın Egemenliğinin ve Onurunun Korunması İçin Kutsal Birlik), 15 sivil toplum kuruluşundan oluşuyor ve 3 Ağustos 2022'de, Nijer'in Fransa'dan bağımsızlığının 62. yılını kutladığı gün kurulduğu duyuruldu. Nijer'deki Fransız kuvvetlerinin varlığına ilişkin gerilimler artarken, M62 grubu, Fransa'nın yürüttüğü Barkan Operasyonu birliklerini birçok Nijerli sivil öldürmek ve Nijer'in egemenliğini baltalamakla suçlayarak derhal ülkeden çekilmeleri çağrılarını yoğunlaştırdı. Hareket ayrıca Fransa'yı Sahel bölgesini istikrarsızlaştırmakla suçladı. Bunun yanı sıra, M62 Hareketi, Ekim 2022'de yaptığı bir açıklamada vurguladığı gibi, ECOWAS'ın Fransa tarafından manipüle edildiğini öne sürdü. Liderleri Abdoulaye Seydou, ülkenin güneybatısındaki Tamou kasabasında sivilin öldürüldüğü askeri operasyonları eleştirdiği için Nisan ayında dokuz ay hapis cezasına çarptırıldı. Bazoum'u iktidardan uzaklaştıran ordu, hareket için doğal bir müttefik haline geldi.

Temmuz 2023'te Başkan Bazoum'a karşı düzenlenen darbenin ardından, M62 (M62: Halkın Egemenliğinin ve Onurunun Korunması İçin Kutsal Birlik), Fransız birliklerinin çekilmesi talebini daha da artırdı ve CNSP (Ulusal Anavatanı Koruma Konseyi) tarafından iktidarı ele geçirmelerinin gerekçesi olarak belirtilen finansal ve siyasi skandallara atıfta bulunarak Bazoum'un tutuklanmasını talep etti. Grup, bazı katılımcılarının Niamey'deki Fransız büyükelçiliğine saldırdığı 30 Temmuz'daki protestonun organizatörüyü. Grup, destekçilerini büyükelçiliği hedef almaya veya Nijer'deki Fransız vatandaşlarını rehin almaya teşvik ettiği iddialarını reddederken, Batılı vatandaşların tahliyesinin yabancı askeri güçlerin derhal çekilmesi koşuluna bağlı olması gerektiğini savundu.

Mali'deki Yerewolo-Debout Sur Les Ramparts (Surlarda Ayakta Duran Değerli Evlatlar) Hareketi de, egemenlik taleplerini ilerletmek için orduyu sağlam bir müttefik olarak gördü. Başlangıçta Yerewolo (Değerli Evlatlar), "On a tout compris-Wati Sera" "**Herşeyi Anladık-Vakti Geldi**" platformunun bir parçasıydı. Örgüt, "Ben le Cerveau" olarak da bilinen Adama Ben Diarra tarafından yönetiliyordu. Diarra, askerlerle arası bozulmadan önce Ulusal Geçiş Konseyi (CNT) üyesiydi ve ancak askerlerle

arası bozuldu ve Eylül 2023'te hapse atıldı. Yerewolo, özellikle 2020'de, Fransa'nın Barkan Operasyonu kuvvetlerine ve ülkedeki uluslararası güçlere karşı sık sık düzenlediği protestolarla Mali'de geniş kabul gördü. Kuruluşundan bu yana Yerewolo, yabancı güçlerin Mali'den çekilmesi ve Mali'nin G5 Sahel'den (Burkina Faso, Chad, Mali, Mauritania and Niger) ayrılması taleplerini tutarlı bir şekilde savunan sert bir tutum sergiledi. Hareket, Birleşmiş Milletler Çok Boyutlu Entegre İstikrar Misyonu'nu (MINUSMA), Malili halklar arasında korku, etnik bölünme ve güvensizlik yaratan bir işgal gücü olmakla suçladı. Yerewolo'nun ayırt edici bir özelliği, Rusya ile olan uyumudur. Hareket, Rusya'yı, Mali'nin Batı tarafından işgal edilmesi olarak algıladığı duruma bir alternatif olarak görüyor.

Sahel'de Dirençli Bir Sivil Toplumculuk İçin Yollar

Günümüzde, sivil toplumun beklenen rolü, Sahel bölgesindeki demokratik geçişler üzerine yapılan tartışmaların merkezinde yer alıyor. Sahel bölgesindeki bazı demokratik görüşlü sivil toplumların karşılaştığı ikilemlerden biri, sivil toplumdaki geleneksel Batılı istikrarsızlaştırma girişimi olarak algılanmasına neden olmadan, daha demokratik bir yöne doğru gerçekten yönlendirmek için askeri rejimlerle nasıl hemhal olacaktır. Benzer şekilde, bu rejimler kurdukları yeni ittifaklar ve yeni ortaklıklar lehine geleneksel Batılı ortaklarının samimiyetini sorgulayan egemenlikçi bir yörüngesi benimsediklerinden, Batı'nın STK'lara verdiği destek, müdahale girişimi olarak şüphelenmektedir. Bu bölüm, STK'ları desteklemek için en iyi yaklaşımların nasıl olabileceğini değerlendiriyor.

Demokrasinin temelini oluşturan önemli bir dayanak olarak, sivil toplumun yerleşmiş görüldüğü söylenebilir; ancak paradoksal bir şekilde hala oluşum sürecinde. Bu oluşum süreci nedeniyle, STK'lar demokratik normlardan sapmaları desteklemek ve sürdürmek için kullanılabilecek bir çok zafiyet sunuyor. Bu yeni STK'lar askeri rejimleri desteklemek için seferberlikte daha güçlü bir rol oynamaya hazır olduklarından, onların anti-demokratik olarak köşeye sıkıştırılmaması kilit öneme sahiptir. Bunun yerine, egemenlik vizyonlarını ve bu egemenliğin daha demokratik ve özgür bir toplum içinde nasıl sağlanabileceğini anlamak için onlarla bağlantılar kurmak önemli olacaktır.

STK'ların, anın koşullarına yanıt veren uyarlanabilir stratejiler geliştirmesi gerekiyor. Sahel devletlerinin hızla değişen zorlukları, dayanışma, demokrasi ve hesap verebilirlik değerlerini teşvik etmek için iş birliği yapan, kaynaklarını paylaşan ve bir arada kalan daha sorumlu STK'ları gerektiriyor. Sahel bölgesindeki STK'lar, projeleri uygularken Batılı ortaklarına karşı yalnızca referans şartlarını ve kontrol listelerini karşılamaya çalışmanın ötesine geçmelidir.

Çatışma ve onu çevreleyen rekabetçi anlatılar tarafından dikkati dağıtılan kitleleri bilgilendirmenin, eğitmenin ve desteklemenin yeni ve özgün yollarını bulmak için çaba göstermelidirler.

Benzer şekilde, Batılı bağışçılar da demokratik değerleri,

özgürlüğü ve eşitliği teşvik eden programların başlangıcında Sahel bölgesindeki STK'ları da dahil etmelidir. Uluslararası çevrelerde, Sahel bölgesindeki STK'lar genellikle Sahel bölgesi olaylarını yalnızca otoriterlik karşıtı anlatılar ve demokrasiyi teşvik perspektifiyle ele almaya zorlanıyorlar. STK'lara bu şekilde fon sağlama yöntemi, uygulanabilme sınırlarına zaten erişmiştir. Bağışçılar, bu ülkelerin gerçekten savaş halinde olduğunu ve insanlar arasında, ifade özgürlüğü, insan hakları ve demokrasi hakkında konuşan ancak bu değerleri ve beklentileri savaşın beraberinde getirdiği sert gerçeklerle bağdaştıramayan STK'lara karşı bir yorgunluk olduğunu anlamalıdır.

Ayrıca, uluslararası bağışçılar sivil toplum kuruluşlarının (STK'lar) Sahel bölgesindeki demokratik süreçlerdeki rolünü fetişleştirmemelidir. Bunun nedeni, bu bölgedeki STK'ların, askeri darbelerle yol açan terörizme karşı on yıllık bir savaşla belirlenen sosyal ve siyasi dinamiklere derinden kök saldığını kabul etmenin önemli olmasıdır. Tarihsel olarak demokrasi odaklı bazı STK'lar bile durumu iyi okuyamamakta ve bu eksiklik, hem hizmet ettikleri insanların hem de yetkililerin gözünde onları zora sokan eylemlerde bulunmalarına yol açmaktadır. Bunun nedeni, STK'ların izole edilmiş varlıklar olmaması, bölgenin geniş bağlamını şekillendiren aynı toplumsal ve siyasi çıkarlardan doğal olarak etkilenmeleridir. Sonuç olarak, Sahel bölgesindeki STK'lar kendi çelişkilerini ve zayıflıklarını barındırır. Bağışçılar, STK'ların doğası gereği ilerici ve olumlu dönüşüm kapasitesine sahip olduğunu varsaymak yerine, bu karmaşıklıkları nüanslı bir anlayışla ele alarak desteklerini sağlamalıdır.

Son olarak, Sahel bölgesindeki bilgi kirliliğiyle mücadele etmek ve dolaşımdaki bilgilerin bütünlüğünü geliştirmek, sivil toplum örgütlerinin daha iyi performans göstermesine yardımcı olabilir. Sahel bölgesinde, bilgi alanı bir savaş alanı haline gelmiş durumda ve STK'lar hem yanlış bilgi ve dezenformasyonun faili hem de dolaylı kurbandır; bu da belirli demokratik değerleri savunma ve harekete geçirme kapasitelerini baltalıyor. Uzaktaki ortak medya kuruluşları, çatışmayla ilgili tarafsız ve gerçeklere dayalı raporlar hazırlamalıdır, ancak genellikle iktidarların askerler tarafından devr alınmasının yasa dışılığına odaklanılması, Sahel bölgesi halklarına karşı derin bir sempati eksikliği yansıtmaktadır.

Dipnot:

- **Dr. Lassane Ouedraogo**, Demokrasi ve Kalkınma Merkezi'nde (CDD West Africa) Araştırma Görevlisidir. Daha önce New York City'deki The New School'da AIAC Açılış Bursiyeri olarak görev yapmıştır. Burkina Faso'daki Université Libre du Burkina ve Université Joseph Ki-Zerbo'da üye öğretim üyesidir. Akademik araştırmaları ve yayınları, çağdaş Afrika medyası, siyaseti ve dinine odaklanmaktadır. Lassane, Goshen College'da iletişim alanında lisans, ABD'deki Ohio Üniversitesi'nde Uluslararası Çalışmalar alanında yüksek lisans ve İletişim alanında doktora derecelerine sahiptir.

İsrail Suriye’de Kürt ve Dürzi Kartını Masaya Sürdü

KEMAL ÖZTÜRK

www.kritikbakis.com

PKK’nın kurucu lideri Abdullah Öcalan’ın 27 Şubat’ta örgütü feshetme ve silahları bırakma çağrısı bölgesel etkiye sahip bir hamleydi. Türkiye’nin Irak, İran ve Suriye’deki dengeleri etkileyecek bu hamlesinin üzerinden henüz birkaç gün geçmeden, İsrail’in buna karşı Kürt, Nusayri ve Dürzileri koruması altına aldığını gösteren hamlesi geldi. İsrail Savunma Bakanlığı ve Dış İşleri Bakanlığı Şam yönetimin Suriye içindeki küçük bir gurup olan ve silahlarını teslim etmeyerek Şam yönetimi ile çatışan Dürzilere müdahale edilmesi halinde Şam’a saldıracaklarını açıkladı. Dış İşleri Bakanı Gideon Saar bununla da kalmadı Kürtlere, Dürzilere ve Alevilere düşmanca davranmaması için Şam yönetimini tehdit etti. Bu açıklamalara İsrail ordusu Suriye içinde iki günde 100’e yakın hedefi vurarak destek verdi.

İsrail Suriye’yi İstikrarsızlaştırmak Niyetinde

Suriye devrimiyle iktidara gelen Ahmet Eş Şara yönetiminin İran hariç tüm bölge ülkelerinden destek görmesi ve kabullenilmesi sanırım İsrail’in hoşuna gitmedi. Ancak İsrail’i daha fazla rahatsız eden konu, Türkiye’nin Suriye ve bölgedeki etkisinin görülmemiş

biçimde artması ve en önemli müttefik gördüğü PKK’nın Suriye kolu PYD’yi silah bırakmaya zorlanması oldu. Her ne kadar PYD ABD tarafından silahlandırılmış ve koruma altına alınmış gözükse de PYD aslında İsrail ile ciddi bir angajmana sahip. Suriye’deki PKK’nın bir diğer oluşumu SDG yönetiminin Dış İlişkiler Sorumlusu İlham Ahmed, Ortadoğu’nun ve Suriye’nin güvenliği için İsrail’in çözümde yer alması gerektiğini açıklamıştı. İsrail güneyde Dürzileri, Akdeniz kıyısında Nusayrileri ve kuzeyde Kürtleri kullanarak Suriye’nin istikrara kavuşmasını ve güçlenmesini engellemek istiyor aslında. Bir başka isteği de Türkiye’nin artan nüfuzunu engellemek. Nitekim ABD ve İsrail kökenli düşünce kuruluşları ve analistler, Türkiye’nin artan nüfuzunun İsrail’in çıkarlarına zarar vereceğini yazıp duruyor.

Türkiye'nin Nüfuzunu Önleme Hamleleri

Suriye devrimi bölgedeki tüm dengeleri bir anda etkilemişti. Suriye, Lübnan, Irak, Ürdün, Mısır, Suudi Arabistan, Katar ve BAE Şam yönetimine destek vererek aynı safta yer almış oldular. İsrail ve ABD'nin Mısır, Ürdün ve Suudi Arabistan'ı Gazze'den sürülecek Filistinlileri almaya zorlaması da bu birlikteliği güçlendirdi. Ancak Türkiye 13 yıldır desteklediği muhalefetin iktidara gelmesiyle bir anda İsrail sınırına kadar olan topraklarda büyük bir hareket kabiliyetine ve etki alanına ulaştı. Devrimden sonra Lübnan Başbakanı'nın Türkiye'ye gelerek yeni bir ilişki başlattıklarını duyurmasıyla İsrail daha fazla rahatsız oldu. Bunların üstüne bir de PKK'nın silah bırakma ve örgütü lağvetme hamlesiyle Türkiye'nin bölgedeki etkisi daha da arttı. Buna en çok memnun olan ülkelerden birinin Irak olduğunu ve Irak'ta İsrail nüfuzunun da azımsanmayacak kadar çok olduğunu unutmayalım. İsrail tüm bu çevreleme hareketine karşı Türkiye'nin nüfuzunu kırmak için en güçlü olduğu yerde, yani Suriye'de bir istikrarsızlaştırma girişimi başlattı. Suriye'nin üç azınlık grubuna karşı koruma ve kollama hareketiyle bunu yapabileceğini düşünüyor. İsrail Dış İşleri Bakanı Gideon Saar, 2 Mart'ta yaptığı açıklamada, "Şam yönetimi Suriye halkı tarafından seçilmiş bir hükümet değil. Daha önce İdlib'i kontrol eden ve güç kullanarak Şam da dahil olmak üzere diğer bölgeleri ele geçiren bir grup cihatçıdır... Dürziler, Kürtler veya Aleviler gibi azınlıklara karşı düşmanlık besleme hakkı yok." dedi. 1 Mart'ta İsrail Savunma Bakanlığı Basın Ofisi'nden yapılan açıklamada ise "Başbakan Benyamin Netanyahu ve Savunma Bakanı İsrail Katz, Şam'ın banliyölerinde bulunan ve Suriye rejim güçleri tarafından saldırıya uğrayan Caramana Dürzi yerleşim birimini savunmak üzere hazırlık yapılması talimatını verdi." denildi.

Dürziler İsrail tarafında yer alır mı?

Suriye konusunda konuştuğum iki uzman, İsrail'in Dürzi kartının blöf olduğunu ve sahada gerçekliğinin olmadığını yönünde oldukça eminler. Suriye devrimini en detaylı şekilde haberleştiren Clash Report Yayın Yönetmeni Levent Kemal: "Dürzilerin bir kısmının akrabaları İsrail içinde asker ve işçi olarak bulunuyor. Ancak bunlar Suriye, Lübnan ve Ürdün'deki büyük Dürzi topluluklarından biraz kopuklar. Başta Velid Canbolat olmak üzere siyasi ve dini Dürzi liderler Şam yönetimiyle birlikte hareket edeceklerini açıklamışlardı. Bunların İsrail'e angaje olmaları, Şam ile çatışmaya girmeleri neredeyse imkânsız." Suriye muhalefeti ve etnik yapısı üzerine uzman olan Dr. Mustafa Ekici de İsrail'in Dürzi kartının sahada gerçekliğinin olmadığını vurguluyor. "5-6 büyük Dürzi ailesinin tamamı İsrail ile ilişkiye sıcak bakmıyor. Golan bölgesinde bulunan küçük bir aile İsrail ile yakın ilişki içinde ve İsrail vatandaşlığını almayı kabul eden belki de 5-6 köy var. Bunların haricinde Arap olan Dürzilerin İsrail ile yakın ilişki kurması, ittifak yapması, Şam'a karşı çatışmaya girmesi imkânsız. Bu, İsrail'in psikolojik hamlesinden öteye gitmez." Dürziler, İsrail ve Şam arasındaki gerginliğin artması üzerine en güçlü Dürzi lider olan Velit Canbolat Şam'a giderek Şera ile görüşeceğini açıkladı.

Belki sizler bu makaleyi okuduğunuz esnada görüşme gerçekleşmiş olacak. Canbolat Şam'ın Dürzilerin de başkenti olduğunu, Şam hükümetinin yanında yer aldıklarını, İsrail ile yakınlaşmayacaklarını bir kez daha açıklayacak.

Nusayriler Ve Kürtler İsrail İle Birlikte Hareket Eder Mi?

Suriye'nin diğer iki büyük azınlığı da İsrail'in Şam'a karşı kullanmak istediği kesimler. Levent Kemal Nusayri azınlığın Esed rejimi döneminde bile ekonomik sıkıntılar ve sosyal yaşam açısından büyük zorluklar çektiğini ve bu nedenle Şera yönetimine karşı direnmediklerini söylüyor: "Bu nedenle İsrail'in Nusayrileri mobilize etmesi, hele hele çatışmaya sokması Suriye sahasında gerçekliği olmayan bir plan. Yorgun Nusayri azınlığı yeni bir çatışma ortamına sokmak öyle kolay değil." Dr. Mustafa Ekici İsrail'in Suriye içinde kullanmaya en yakın kesimin YPG olabileceğini ancak Şam yönetimine karşı Kürt kesimini topyekûn savaşa sokmasının imkânsız olduğunu söylüyor. "Zar zor istikrara kavuşmuş bir Suriye'de tüm kesimler Şera yönetimine destek vermişken, YPG Kürtlerinin çatışma çıkartması tüm Arapları karşısına alması demektir. Zaten YPG içinde Abdullah Öcalan'ın çağırısına uyulup uyulmaması konusunda ayrılık var. Buna rağmen hem Türkiye hem de Şam yönetimiyle YPG militanlarını savaşa sokmak mümkün gözüküyor. Bir çatışma halinde Arapların ve Türklerin arasında ezilip yok olacaklarını biliyorlar. İsrail'in bu bölgeye gelerek YPG'ye yardım etmesi de teknik olarak mümkün değil. Dolayısı ile İsrail'in bu hamlesinin de boş olduğunu göreceğiz."

Trump-Erdoğan Görüşmesinde Düşüm Çözülecek

Şu sıralar Ukrayna'daki yer altı zenginliklerine çökmek için Beyaz Saray'da Zelenski'yi araya alıp hırpalayan Trump için Suriye o kadar iştah kabartan bir yer değil. Buradaki petrol dışının kovuğuna bile yetmez. ABD aslında para kazanmayacağı Suriye'den çıkmak ve enerjisini Ukrayna, Avrupa, Rusya ve Çin ile ilişkilere harcamak istiyor. Ancak İsrail ABD'nin buradan çekilmesi halinde Türkiye'nin nüfuzunun artacağı ve İsrail'in güvenliğinin tehlikeye gireceği konusunda ABD'deki lobileri sayesinde Pentagonu ikna etmiş gözüküyor. Bu yüzden İsrail şimdi Dürzi, Kürt ve Nusayri kartlarını kullanarak Suriye içinde karışıklık yaratıp güvenlik algısını tetiklemek istiyor. Fakat bunun o kadar kolay olmayacağı, saha gerçekliğinin İsrail aleyhine olduğu net biçimde gözüküyor. Türkiye Trump'ı ikna ederek YPG'yi yeni Şam yönetime entegre etmek, silahlarını ve askerlerini yeni Suriye ordusuna katmak istiyor.

Çatışma ihtimalini ise en son seçenek olarak görüyor. Bunu İsrail ile halledemeyeceği için Trump ile konuşarak çözecektir. Alt düzey yöneticiler de bu konuyu Trump ve Erdoğan görüşmesine endekslemiş gözüküyor. Önümüzdeki günlerde liderler arasındaki görüşmede iki sonuçtan biri çıkacak: Ya Türkiye YPG'ye askeri bir operasyon düzenleyecek ya da barışçıl yollardan YPG'nin yeni Suriye yönetimine entegre olmasını sağlanacak.

YPG Kürtlerinin biraz akı varsa Ortadoğu'yu kana bulayan İsrail'e güvenmez, Türkiye ve Şam yönetimiyle yeni bir hayat kurar kendine.

Rusya Karşısında Türkiye ve Ukrayna: Dış Politikanın Kazananı Kim?

NECMETTİN ACAR

www.kritikbakis.com

AK Parti'nin çeyrek yüzyıla yakın süredir kesintisiz iktidarda olduğu dönem, Türk siyasal hayatında önemli dönüşümlere sahne oldu. Bu dönüşümlerin en belirgin hissedildiği alanlardan biri hiç şüphesiz dış politikadır.

Geçmişe kıyasla daha atılgan ve proaktif bir yaklaşım benimseyen Türkiye, yakın ve uzak coğrafyalardaki sorunlara daha fazla müdahil oldu, insani yardımlarını artırdı ve dış politikasını Batı merkezli bir ekseninden çıkararak çeşitlendirdi. Geçmişe kıyasla daha otonom bir dış politika izlenen bu süreç, içeride ve dışarıda çeşitli kesimler AK Parti dış politikalarını eleştirdiler. Bu çevreler, Türk dış politikasının geleneksel rasyonel çizgisinden saparak ütopyacı bir yönelime girdiğini savunarak, özellikle Suriye politikası ve sığınmacı krizi üzerinden hükümeti eleştirdi. Dışarıdan ise Türkiye'nin Batı bloğundan ve NATO'dan uzaklaştığına dair çok sayıda eleştiri ortaya çıktı.

Ancak son dönemde Ukrayna krizi, Türk dış politikasının rasyonel bir zeminde şekillendiğini ve bu yaklaşımın ülkeye önemli stratejik kazanımlar sağladığını gösterdi. Türkiye, Ukrayna'dan farklı olarak, 2015 sonrası Rusya ile gerilimin tırmandığı dönemde Batılı müttefiklerinin vaat ettiği güvenlik garantilerine bel bağlamak yerine, doğrudan çatışma riskini gözeterek Rusya ile uzlaşma yolunu tercih etti. Benzer bir durumda Ukrayna Batılı ülkelerin desteğine güvenerek Rusya karşısında daha riskli bir politika izledi ve bugün ağır bedeller ödemek zorunda kaldı. Bu yazının amacı, her ikisi de Batı müttefiki olan, Türkiye ile Ukrayna'nın Rusya karşısındaki politikalarını değerlendirmektir. Yazıda, Türkiye ve Ukrayna'nın Rusya karşısındaki farklı politikalarını ele alarak, klasik realizmin temel prensiplerinden biri olan "self-help" (kendi kendine yardım) ilkesine uygun hareket etmenin Türkiye açısından önemli bir dış politika kazanımı sağladığı iddia edilecektir.

Devlet güvenliği: bağımsız güç mü, müttefiklere güven mi?

Klasik realizm, uluslararası ilişkilerde oldukça kötümser bir yaklaşım olarak değerlendirilse de, devletler arası ilişkileri açıklama açısından zaman zaman işlevsel olabilmektedir. Bunun en iyi örneklerinden biri, geçtiğimiz hafta Beyaz Saray'da ABD Başkanı Donald Trump ile Ukrayna Devlet Başkanı Volodimir Zelensky arasında yaşanan tartışmadır. Bu olay, klasik realizmin temel iddialarını yeniden gündeme taşıyarak uluslararası ilişkilerdeki geçerliliğini bir kez daha gözler önüne serdi. Klasik realist düşünürler, uluslararası ilişkileri sürekli bir güç mücadelesi ve çatışma alanı olarak tanımlar. Bu yaklaşım, uluslararası sistemin anarşik yapısından hareketle, devletlerin temel hedefinin hayatta kalmak olduğunu vurgular. Hayatta kalmayı garanti altına almak isteyen devletler, askeri güçlerini artırmak ve savunma harcamalarına sürekli yatırım yapmak zorundadır. Çünkü klasik realizme göre, uluslararası sistemde merkezi bir otorite bulunmadığı için herhangi bir tehdit karşısında devletlerin yardımına koşacak bir mekanizma yoktur. Bu bağlamda, klasik realistler devletlerin güvenliğini ve bekasını başka bir aktöre emanet edemeyeceğini savunur. Eğer bir devlet, güvenliğini uluslararası örgütlere ya da başka devletlere emanet ederse, uzun vadede hayatta kalma ihtimali ciddi şekilde zayıflayacaktır. Çünkü hiçbir devletin gelecekte nasıl hareket edeceğinden veya verdiği sözlere sadık kalacağından tam anlamıyla emin olunamaz. Uluslararası ilişkilerde devletlerin rasyonel aktörler olarak kendi çıkarlarını öncelediğini belirten realistler, devletlerin stratejik menfaatleri gerektirdiğinde geçmişte verdikleri taahhütlerden geri adım atabileceklerini ve imzaladıkları anlaşmaları feshedebileceklerini öne sürer. Bu nedenle, güvenlik ve beka söz konusu olduğunda devletlerin kendi ulusal kapasitelerine güvenmekten başka seçenekleri yoktur. Bir devlet, kendi askeri kapasitesi yerine başka devletlerin askeri gücüne güvenme hatasına düşerse, klasik realizme göre bu durum onu stratejik bir bağımlılığa sürükleyerek zaafa uğratacaktır. Çünkü diğer devletler, ittifak ilişkilerine ve güvenlik garantilerine rağmen öncelikli olarak kendi ulusal çıkarlarını gözetir ve bu çıkarlar değiştiğinde ittifaklarını yeniden gözden geçirebilir. Tarih boyunca birçok devlet, müttefiklerine fazla güvenmenin bedelini ağır şekilde ödemiştir. Örneğin, 1939'da Polonya'nın Batılı müttefiklerinden beklediği askeri desteği alamaması veya Soğuk Savaş sonrası dönemde çeşitli ülkelerin ABD'nin güvenlik taahhütlerine bel bağlayarak kendi askeri kapasitesini ihmal etmesi, bu argümanın somut örneklerindendir. Bu çerçevede, klasik realizm, devletlerin en güvenilir garantörünün kendi güçleri olduğunu ve güvenliklerini sağlamada dış aktörlere bel bağlamamaları gerektiğini savunur. Devletler ancak güçlü bir askeri kapasiteye sahip olarak, caydırıcılığı artırarak diğer devletlerin saldırgan niyetlerini dizginleyebilir ve ulusal çıkarların korunmasını sağlayabilir.

Ukrayna krizi: Batı'nın güvence sınavı ve değişen dengeler

2000'li yılların başlarında Rusya ile Batı arasındaki kriz derinleşmeye başladı ve 2008'de Rusya'nın Gürcistan'a askeri müdahalesi, 2014'te ise Kırım'ı ilhak etmesiyle gerilim daha da arttı. Gerilimi azaltmaya yönelik mekanizmaların etkisiz kalması ve Batı'nın izlediği politikaların Rusya'yı Ukrayna'ya yönelik askeri adımlar atmaya teşvik etmesi sonucunda, 2021'in başlarında Rusya, Ukrayna'nın doğusundaki etnik Rus nüfusun yoğun olduğu bölgelere yönelik bir işgal girişiminde bulundu. Bu süreçte Ukrayna yönetimi, Batı bloğuyla iş birliğini artırarak Rusya'yı sınırlandırmak ve kaybettiği toprakları geri almak amacıyla çeşitli diplomatik girişimlerde bulundu.

Sonuç olarak, Batı bloğu Ukrayna yönetimine tam destek vererek Rusya'ya karşı kararlı bir tutum sergiledi. Moskova'yı caydırmak, işgal ettiği topraklardan çekilmeye zorlamak ve Batı için bir tehdit olmaktan çıkarmak amacıyla Ukrayna'ya her türlü askeri, ekonomik ve diplomatik desteğin sağlanacağı en üst düzeyde ifade edildi.

Batı'nın sunduğu bu güvenlik garantileri, Kiev yönetiminde aşırı bir iyimserlik havası yarattı. Rusya ile tek başına mücadele edemeyeceğinin farkında olan ancak Batılı müttefiklerinin vaatlerine aşırı derecede güvenen Zelensky, Rusya'ya karşı provokatif saldırılar da içeren geniş çaplı bir savunma savaşı başlattı.

Bir devletin, toprakları işgal edildiğinde ve askeri tehdit altında olduğunda direnç göstermesi beklenen, hatta zorunlu bir reflekstir. Ancak Kiev yönetiminin Batı ittifakının vaatlerine duyduğu aşırı güven ve iyimserlik, Rusya karşısında kendi gücünü abartmasına neden oldu ve diplomatik müzakerelerde yeterince esnek hareket etmesini engelledi.

Özellikle Türkiye'nin arabuluculuğunda yürütülen İstanbul görüşmelerinde barışa oldukça yaklaşılmışken, Batılı ülkelerin teşvikiyle Kiev yönetimi müzakerelere gereken önemi vermedi. Bunun yerine, Batı'nın sağladığı askeri destek ve Rusya'ya uygulanan yaptırımlar sayesinde Moskova'yı yenilgiye uğratabileceğine inanarak mücadeleyi sürdürme kararı aldı.

Sonunda, ABD'de Trump'ın yeniden iktidara gelmesiyle dengeler değişti.

Trump, Ukrayna'ya verilen desteği gereksiz bulduğunu ve bu yardımların ABD'ye herhangi bir maddi karşılık sağlamadığını uzun süredir dile getirerek Biden yönetimini eleştiriyordu.

Başkanlık koltuğuna oturduğunda ise adeta bir muhasebeci titizliğiyle geçmiş politikaları gözden geçirdi ve Ukrayna'ya verilen paraların tamamını, hatta daha fazlasını geri talep etti.

Üstelik Kiev'e Rusya karşısında güvenlik garantisi vermekten de kaçındı.

Sonuç olarak, Ukrayna hem topraklarının önemli bir kısmını Rusya'ya kaybetme riskiyle hem de değerli yeraltı kaynaklarını ABD'ye kaptırma tehlikesiyle karşı karşıya kaldığı bir diplomatik çıkmazın içine sürüklendi.

Türkiye'nin Rusya karşısındaki rasyonel politikası: Batı güvenceleri ve stratejik denge

Ukrayna gibi Batı bloğuna mensup bir ülke olan Türkiye'nin, Rusya karşısında farklı bir politika izleyerek son derece rasyonel bir seçim yaptığı, bugün Ukrayna'nın maruz kaldığı muameleden net bir şekilde anlaşılıyor. Türkiye, 2015 yılında Rusya'nın Suriye sahasına girmesiyle birlikte, Moskova ile doğrudan askeri çatışma riski taşıyan bir konumda buldu kendisini. Rus savaş uçaklarının zaman zaman Türk hava sahasını ihlal etmesi ve bir Türk uçağının Suriye hava kuvvetleri tarafından düşürülmesi gibi gelişmeler, Türkiye açısından ciddi askeri gerilimler yarattı.

Bu dönemde Türkiye'nin NATO müttefikleri, Rusya'nın ihlallerine sert tepki göstererek Türkiye'nin hava sahasının aynı zamanda NATO hava sahası olduğunu vurguladılar. Rusya'nın bu gerçeği dikkate alarak hareket etmesi gerektiğini belirten müttefikler, eğer Türkiye Rus uçaklarını düşürürse NATO'nun Ankara'yı savunacağına dair güçlü taahhütlerde bulundular. Zaten NATO Antlaşması'nın 5. maddesi de bunu öngörüyordu. Bu maddeye göre, bir NATO üyesine yapılan saldırı, tüm NATO üyelerine yapılmış sayılıyor ve tüm üyelerin saldırıya uğrayan müttefiklerini savunmak için seferber olmaları gerekiyor. Bu süreçte bazı NATO üyeleri Türkiye'ye Patriot sistemi konuşlandırdılar ABD'de F-35 projesine yönelik taahhütlerini sık sık yenileyerek Türk hava kuvvetlerinin caydırıcılığını artırma taahhüdünde bulundu. Ancak Rus uçağının düşürülmesinin ardından, Türkiye'nin karar alıcıları Batı'nın verdiği bu taahhütlere tam anlamıyla güvenmediler ve Rusya ile gerilimi tırmandırmak yerine uzlaşma yolunu tercih ettiler. Bununla birlikte, Türkiye savunma sanayisine yönelik kapsamlı yatırımlar başlatarak Rusya'yı kendi ulusal kaynaklarıyla dengelemeye yönelik bir strateji izledi.

Bu süreçte, içeride bazı çevreler ve özellikle Batılı ülkeler Türkiye'yi Rusya'ya yakınlaşmak, Batı'dan uzaklaşmak ve NATO içinde bir çatlak oluşturmakla suçladı. Hatta Ukrayna savaşı sırasında Türkiye'ye, Rusya'ya yönelik baskıyı ve yaptırımları artırması yönünde yoğun bir baskı yapıldı. Ancak buna rağmen Türkiye, Rusya ile dengeli ilişkilerini sürdürmek konusunda kararlı bir tutum sergiledi. Batı'ya ve onun güvenlik garantilerine tam bir bağımlılık yerine, Rusya ile çatışmacı ve gerilimi artırıcı bir politikadan bilinçli bir şekilde uzak durmayı tercih etti. Geride kalan on yıl gösterdi ki, bir devlet beka sorunu ile karşı karşıya kaldığında ayakta kalabilmesi için öncelikle kendi kaynaklarına dayanmak zorundadır. Ukrayna, Batılı güvenlik garantilerine güvenerek Rusya ile gerilimi tırmandırdı ve tehditlerin en yoğun yaşandığı bir dönemde, bu garantilerin devletin bekasını korumakta yetersiz kaldığını acı bir şekilde tecrübe etti. Bugün, Ukrayna topraklarının önemli bir kısmını Rusya'ya kaybetme tehlikesiyle karşı karşıya olduğu gibi, kıymetli madenlerini de ABD'nin kontrolüne bırakmak durumunda kalıyor. Türkiye ise Batı'nın güvenlik garantilerine bel bağlamadı ve Rusya'yı tek başına dengeleyemeyeceğinin farkında olarak Moskova ile ilişkilerini dengeli bir şekilde yürüttü. Aynı zamanda, savunma sanayisine yaptığı yoğun yatırımlarla kendi caydırıcılığını artırdı. Bugün Türkiye, hem Rusya ile iyi ilişkiler sürdürerek doğrudan bir tehdit algılamıyor hem de bölgesel ve küresel meselelerde etkili bir aktör olarak profilini yükseltmeyi başardı. Bu gelişmeler, iç politikada hükümetin irrasyonel politikalar izlediğine yönelik eleştirileri boşa çıkardığı gibi, dış politikada Batı'nın güvenlik garantilerine güvenerek Rusya ile gerilimi tırmandırmayı savunanların tezlerini de geçersiz hale getirdi.

Kayıp 'Arap': Gazze ve Filistin Mücadelesinin Evrilen Dili

YAZAR: RAMZY BAROUD

KAYNAK: [HTTPS://WWW.COUNTERPUNCH.ORG/](https://www.counterpunch.org/)

Dil önemlidir. Savaş da dahil olmak üzere büyük siyasi olayları algılayışımız üzerindeki doğrudan etkisinin yanı sıra, dil bu olaylara dair tarihsel anlayışımızı da şekillendirerek geçmişle, bugünle ve gelecekle olan ilişkimizi belirler.

Arap liderler, savaşın harap ettiği Gazze'de – ve işgal altındaki Batı Şeria'da – Filistinli nüfusun yerinden edilmesine yönelik her türlü girişimi engellemek için harekete geçerken, dili düşünmeden edemedim: Ne zaman 'Arap-İsrail çatışması' ifadesini kullanmayı bıraktık ve yerine 'Filistin-İsrail çatışması' demeye başladık?

Askeri işgallerin 'çatışma' olarak tanımlanmaması gerektiği gibi bariz bir sorunun yanı sıra – tarafsız bir terim kullanarak ahlaki bir eşdeğerlik yaratması – 'Arapların' bu 'çatışmadan' çıkarılması, yalnızca Filistinliler için değil, Araplar için de durumu büyük ölçüde kötüleştirdi.

Bu kelime değişikliklerinin ve ifade kaymalarının doğurduğu sonuçlara geçmeden önce, daha derine inmek önemlidir: 'Arap' terimi tam olarak ne zaman kaldırıldı? Ve aynı derecede önemli olan bir soru, ilk etapta neden eklenmişti?

Arap Devletleri Ligi, Mart 1945'te, İsrail'in kurulmasından üç yıldan fazla bir süre önce kuruldu. Bu yeni Arap birliğinin temel nedenlerinden biri, o dönemde Britanya sömürge 'mandası' altında olan Filistin'di. Sayıları az olan bağımsız Arap devletleri, Filistin'in kolektif güvenlikleri ve siyasi kimlikleri açısından merkezi önemini kavramakla kalmadı, aynı zamanda Filistin'i, bağımsız olsun ya da olmasın, tüm Arap ulusları için en kritik mesele olarak gördü.

Bu yakınlık zamanla daha da güçlendi ve Arap Ligi zirveleri, Arap halklarının ve hükümetlerinin çatışmalara, isyanlara, ayaklanmalara ve bölünmelere rağmen her zaman tek bir değerle birleştiğini yansıttı: Filistin'in özgürleştirilmesi.

Filistin'in Araplar için manevi önemi, onun siyasi ve stratejik önemiyle birlikte büyüdü ve böylece bu ilişkiye dini bir boyut da eklendi.

Ağustos 1969'da Mescid-i Aksa'ya düzenlenen kundaklama saldırısı, aynı yıl İslam Konferansı Örgütü'nün (İKÖ) kurulmasının arkasındaki ana itici güç oldu. 2011 yılında adı İslam İşbirliği Teşkilatı (İİT) olarak değiştirildi, ancak Filistin, Müslüman dünyasındaki diyalogların merkezinde kalmaya devam etti.

Yine de 'çatışma' Arap olarak kalmaya devam etti; çünkü bunun en ağır yükünü Arap ülkeleri taşıdı, savaşlarına katıldı, yenilgilerini yaşadı ama aynı zamanda zafer anlarını da paylaştı.

Haziran 1967'de, ABD ve diğer güçlü Batılı ülkeler tarafından desteklenen İsrail ordusuna karşı alınan Arap askeri yenilgisi, dönüm noktası oldu. Aşağılanmış ve öfkeli olan Arap ülkeleri, aynı yılın Ağustos-Eylül aylarında gerçekleşen Hartum Zirvesi'nde ünlü "Üç Hayır" kararını açıkladı. Bu hayırların tümü, Filistinliler esaret altındayken İsrail ile barış yapılmayacağına, müzakere edilmeyeceğine ve İsrail'in tanınmayacağına dayanıyordu. Ancak bu sert duruş, zamanın testine dayanamadı. Arap ülkeleri arasındaki bölünmeler gün yüzüne çıktı ve Al-'Am al-Qawmi al-'Arabi (Arap ulusal güvenliği) gibi kavramlar, genellikle Filistin merkezli olmaktan çıkarak, ulus devletlerin çıkarları etrafında şekillenen yeni anlayışlara bölündü.

Mısır ile İsrail arasında 1979'da imzalanan Camp David Anlaşmaları, Arap dünyasındaki bölünmeleri derinleştirdi ve Filistin'i daha da marjinalleştirdi. Ancak gerçekte, bu bölünmeleri yaratan anlaşma değildi.

Bu dönemde, Batı medyası ve ardından akademi dünyası Filistin ile ilgili yeni terimler üretmeye başladı. 'Arap' ifadesi çıkarıldı ve yerine 'Filistinli' ifadesi kullanılmaya başlandı. Bu basit değişiklik, büyük bir kırılma yarattı; Araplar, Filistinliler ve dünya genelindeki insanlar, Filistin'e dair siyasi söylemle ilgili yeni çağrışımlar geliştirdi. Böylece Filistin'in izolasyonu, yalnızca fiziksel kuşatmalar ve askeri işgallerle sınırlı kalmayıp dil alanına da taşındı.

Filistinliler, kendi mücadelelerinin liderleri olarak hak ettikleri konumu kazanmak için büyük bir çaba sarf etti. Filistin Kurtuluş Örgütü (FKÖ), 1964'te Kahire'de düzenlenen Birinci Arap Zirvesi'nde Mısır'ın öncülüğünde kurulmuştu. Ancak 1969'da, Fetih lideri Yaser Arafat'ın yönetimi devralmasıyla Filistinliler, örgütün başına geçti.

Beş yıl sonra, 1974'te Rabat'ta düzenlenen Arap Zirvesi'nde FKÖ, "Filistin halkının tek meşru temsilcisi" olarak kabul edildi ve daha sonra Birleşmiş Milletler'de gözlemci statüsü kazandı. İdeal olarak, gerçekten bağımsız bir Filistin liderliği, ortak ve birleşik bir Arap

tutumuyla desteklenmeli ve ona, zorlu ve çoğu zaman kanlı geçen kurtuluş sürecinde yardımcı olmalıydı. Ancak sonraki olaylar, bundan çok daha az ideal bir gidişata işaret etti: Arap ve Filistinli gruplar arasındaki bölünmeler her iki tarafın da konumunu zayıflattı, enerjilerini, kaynaklarını ve siyasi kararlarını parçalayarak dağıttı. Fakat tarih aynı döngüyü takip etmek zorunda değildir. Tarihsel deneyimler kendilerini tekrar ediyor gibi görünse de, tarihin yönü doğru yöne çevrilebilir. Gazze ve İsrail savaşının bölgede yarattığı büyük adaletsizlik, bir kez daha Arap dünyasında diyalogu tetikleyen bir unsur haline geldi ve yeterli irade gösterilirse, birlik sağlanabilir.

Filistinliler, kendi varlıklarını yok etmeye yönelik tüm stratejileri boşa çıkarabilecek sabır ve direnci – sumud – gösterdiklerini kanıtlamış olsalar da, Arap ülkeleri Filistin halkına destek ve dayanışmada yeniden öncü bir rol üstlenmelidir. Bu, yalnızca Filistin'in geleceği için değil, tüm Arap uluslarının geleceği için de gereklidir.

Birlik, şimdi Filistin'in haklı davasını yeniden merkeze almak için kilit öneme sahiptir. Böylece dil yeniden şekillenebilir ve 'Arap' unsuru, özgürlük mücadelesinin kritik bir bileşeni olarak geri dönebilir. Bu mücadele yalnızca Arap ve Müslüman ülkeleri değil, aslında tüm dünyayı ilgilendirmelidir.

Klasik Türk Müziğinden “Heyecan” Duymayıp Operayı Tercih Eden Abdülhamit

SELÇUK KÜPÇÜK

www.kritikbakis.com

Türk sağının milliyetçi-mukeddesatçı ve İslamcı çevreleri açısından Cumhuriyet’in Batı çok sesli müziğinden yana kullandığı tercih ise sürekli eleştirilen bir durum oldu. Bugün bizim, adına “Klasik Türk Müziği” dediğimiz “Saray, Osmanlı, Divan Müziği”nin devlet radyosunda bir süre yasaklanması, 1976 yılına kadar (1.Milliyetçi Cephe Hükümeti) resmi herhangi bir eğitim kurumunda bu müziğin eğitiminin verilmemesi gibi bazı uygulamalar bu eleştirinin temelini inşa ediyor. Ancak milliyetçi-mukeddesatçı ve İslamcı Türk sağının “Ulu Hakan Abdülhamit Han” biçiminde konumlandığı 2. Abdülhamit’in de “Klasik Türk Müziği” konusunda Cumhuriyet’in Müzik Devrimini yapanlardan farklı düşünmediğini belirtelim.

Türk modernleşmesi içerisinde adına “Müzik Devrimi” denen yenileşme ve Saray çevresindeki geçmiş müzik birikimine mesafeli tutumun ruh köklerini Cumhuriyet öncesine kadar götürmek mümkün. Meragi’den başlayıp Osmanlı Sarayının son dönemlerine kadar uzayan bu müzik hattının “Türk”e ait olmadığı iddiasında bulunan Ziya Gökalp’ten “ilhamla” Cumhuriyet modernleşmesi sürecinde, asıl Türk müziğinin Saray’ın etki alanından uzakta konumlanan kırdaki, dolayısıyla halk türkülerinde olduğu tezinden hareket ederek kimi kararlar alınıp uygulamalar yapıldığı malum. Her ne kadar Saray, Cumhuriyet’in Müzik Devrimi gibi tercihini salt türkülerden yana kullanmayıp, eski (Saray, Osmanlı, Divan müziği) ve yeniye (Avrupalı tarz askeri bando) aynı anda ikame verse de Mehterhane’nin kaldırılıp yerine 1827’de kurulan Batı tarzı askeri bando (ki, Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrasının temeli burasıdır) konumlandırılması çok belirgin bir eğilimi işaret etmektedir.

Yerleşik Sağcı Algı ve Abdülhamit

Türk sağının milliyetçi-mukeddesatçı ve İslamcı çevreleri açısından Cumhuriyet’in Batı çok sesli müziğinden yana kullandığı tercih ise sürekli eleştirilen bir durum oldu. Bugün bizim, adına “Klasik Türk Müziği” dediğimiz “Saray, Osmanlı, Divan Müziği”nin devlet radyosunda bir süre yasaklanması, 1976 yılına kadar (1.Milliyetçi Cephe Hükümeti) resmi herhangi bir eğitim kurumunda bu müziğin eğitiminin verilmemesi gibi bazı uygulamalar bu eleştirinin temelini inşa ediyor. Ancak milliyetçi-mukeddesatçı ve İslamcı Türk sağının “Ulu Hakan Abdülhamit Han” biçiminde konumlandığı (Türk Solu için ise Abdülhamit, kötüleyici bir ifadeye yaslanan “Kızıl Sultan”dır) 2. Abdülhamit’in de “Klasik Türk Müziği” konusunda Cumhuriyet’in Müzik Devrimini yapanlardan farklı düşünmediğini belirtelim. Muhtemelen yerleşik sağcı algı ise Abdülhamit’in Sarayda himaye altına alınan atalarının bu müziğini sevdiği, dinlemekten hoşlandığı ve hatta kendinden evvelki sultanlar gibi bizatihi icra ederek bu müziğin ruhuyla kendi ruhunu özdeş kıldığı şeklinde. Demokrat Parti’nin mirası üzerine siyasal alan inşa eden Adalet Partisi’nden 1969 yılında Konya milletvekili olarak da Türkiye Büyük Millet Meclisinde politika yapan “sağcı” tarihçi ve müzik adamı olan Yılmaz Öztuna’nın bu konuda yazdıkları ilginçtir. Aynı zamanda Türk Musikisi Ansiklopedisi’nin (MEB Basımevi, 1969) de yazarı ve İTÜ Türk Musikisi Konservatuvarının kurucuları arasında olan Öztuna bu kitabının birinci cildinde 2. Abdülhamit’in Saray’a alınıp Mızıka’yı Hümayunda görevlendirilen Batılı müzik adamlarından bir Batı müziği enstrümanı olan piyano dersleri aldığını belirttikten sonra “Şehzadeliğinde Batı tarzı birkaç parça besteledi” (sayfa 7) der.

“Alaturka Musikiden Heyecan Duymamıştır”

Konuyla ilgili olarak Toplumsal Tarih dergisinde de mesela dünyaca üne sahip piyano icracımız Vedat Kosal’ın bir makalesine rastlıyoruz. “Türk Beşleri”nden Cemal Reşit Rey’den piyano ve kompozisyon dersleri

olarak kariyerine başlayan ve daha sonra müzik hayatına Avrupa’da devam eden Kosal, Abdülhamit’in kendisinin Guatelli Paşa’dan, Miralay Lombardi Bey ve Dussap Paşa’dan piyano dersleri almasının dışında çocuklarına bu Batı enstrümanını çalmayı öğrenmelerini sağladığını belirtir (Eylül 1998, Sayı 57, sayfa17). Abdülhamit’in, atalarının ve içerisinde şekil bulduğu Türk/İslam kültürünün uzantısı olan müziğin enstrümanları yerine sadece Batı müziği enstrümanlarına ilgi duyması şaşırtıcı. Hatta Osmanlıdan Cumhuriyete intikal eden aydın profiline en önemli simalarından yazar, tarihçi, mutasavvıf İbnülemin Mahmut Kemal İnal Bey Klasik Türk Müziğine emeği geçen şahsiyetleri anlattığı “Hoş Sadâ” kitabında (Maarif Basımevi, 1958) açıkça Abdülhamit için kendinden önceki bütün diğer Padişahlar kadar alaturka musikiden heyecan duymamıştır yorumunda bulunur (sayfa 69).

Avrupa’dan Opera Temsilleri Getirtiyor

Abdülhamit’in Batı müziğine özel ilgisi sadece piyano dersleri almakla sınırlı değil. Operayı da takip ediyor ve bu sanat dalından zevk alıyor. Bunu sarayda daimi bir opera kurdurması, Avrupa’dan özel opera topluluklarını getirtip bizatihi izlemesinden biliyoruz (Yrd. Doç. Dr. Ahmet Feyzi, Tanzimat Döneminde Geleneksel Türk Müziği – Bizans Müziği “Kuramsal Benzerlikler Üzerine Bir İnceleme”, Bilig dergisi, Bahar 2017, Sayı 81, s.263). Bütün bu bilgilerin yerleşik Türk Sağ ve Abdülhamit algısı açısından ilginç olmadığını söylemek mümkün değil. Ud virtüözü, bestekar, müzik yazarı Cinuçen Tanrıkoru ise meseleyi çok daha derinleştirerek Türkiye’de yıllardan beri kamplara bölünüp birbirlerini itham edecek hale gelen Türk müziği çevreleriyle Batıcı müzik çevreleri arasındaki yarılmanın müsebbibi olarak onu görür. Tanburi Cemi Bey üzerine bir makalesinde Tanrıkoru Abdülhamit’i kastederek “Sanat hayatımızda hâlâ sürüp giden alaturka, alafranga tedirginliğinin doğmasına sebep olmuşlardır” tespitinde bulunur (Yüzyıllık Metinlerle Tanburi Cemil Bey, Hazırlayan: Hüseyin Kıyak, Kubbealtı Neşriyat, 2017, s.277).

Dolayısıyla şu açık biçimde görülüyor ki, yıllar geçmesine rağmen gerek Türk Solu ve gerekse Türk Sağ 2.Abdülhamit’i sağlıklı biçimde çözümlemeye imkan aralayamamış, yerleşik algılarını aşamamıştır.

OSMAN KEPENEK
www.kritikbakis.com

MERKEL SONRASİ ALMANYA'DA SİYASİ KRİZ NE ZAMAN ÇÖZÜLECEK?

Dünyanın hızla değişip dönüştüğü, Türkiye dâhil pek çok ülkenin ekonomik krizlerle ve buna bağlı siyasi bunalımlarla çalkalandığı bir dönemde Avrupa'nın en güçlü devletinde siyaset sahnesine çıktı Angela Merkel. 2000 yılında Hristiyan Demokrat Birliği'nin liderliği ile başlayan profesyonel siyasi kariyeri 2005 yılından 2021 yılına kadar sadece Alman Şansölyesi olarak değil aynı zamanda bütün Avrupa'nın da fiili lideri olarak devam etti. Hem Avrupa'da hem de dünyanın diğer noktalarında çeşitli siyasi krizler yaşanırken Almanya'yı bunun dışında tutmayı başardı ve Merkel ismi adeta siyasi istikrar ile özdeşleşti. 2021 yılında koltuğu devreden "ebedi şansölye"den geriye kalan ise Almanya'da hükümet krizleri ve Avrupa'da yeni bir lider arayışı oldu. Kendi ülkesindeki siyasi süreçleri yönetme konusunda pek mahir olamayan Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron'un Avrupa liderliğine soyunması ne Fransa'da ne de Avrupa'da karşılık bulmayınca gözler yeniden Almanya'ya döndü. 23 Şubat 2025'te gerçekleşen Almanya Parlamento Seçimleri ile birlikte hem Almanya hem de Avrupa keskin bir virajın tam da ucundalar. Eğer Almanya, Merkel sonrasında karşı karşıya kaldığı siyasi

bunalımı aşabilir ve yeni şansölye olmasına kesin gözüyle bakılan Friedrich Merz Merkel'in siyasi mirasını üstlenebilirse Avrupa'nın yeni lider arayışına gerek kalmadan "yeniden" Almanya liderliğinde yola devam edeceğini söylemek mümkün gözüküyor. Aksi durumda ise yeni krizlerin hem Almanya'nın hem de Avrupa'nın kapısının eşğinde hazır beklediği kesin.

Erken Genel Seçimlerin Ardından Almanya'da Son Durum

23 Şubat 2025 tarihinde seçmenin önüne koyulan sandıktan çıkan sonuçlar Almanya'daki siyasi krizi bitirecek mi yoksa daha da mı derinleştirecek? Aradan geçen süre boyunca bu soruya kesin bir cevap vermek pek de mümkün olmadı. Almanya kamuoyunun şu anlık teselli bulduğu tek şey aşırı sağ olarak nitelendirilen Almanya İçin Alternatif (AfD) Partisi'nin tek başına iktidar olacak çoğunluğa ulaşamamış olması. Ayrıca seçim sonrası başlayan koalisyon tartışmaları içinde de mutabık kalınan en önemli esaslardan biri de AfD'nin herhangi bir koalisyon hükümetinde de yer almamasına odaklanmış durumda.

Ancak, Almanya'daki siyasi krizi çözmek için sadece AfD'nin hükümetin dışında bırakılması yeterli ve kalıcı bir çözüm değil. Hristiyan Birlik lideri, seçimlerin galibi ve en güçlü şansölye adayı olan Friedrich Merz'in bu süreçte hangi zorluklarla karşılaşacağı, hükümetin içindeki siyasi dağılımı nasıl kurgulayacağı önem arz ediyor. Merz'in ve müstakbel hükümet ortaklarının üzerinde titizlikle durması gereken ve sadece Almanya'nın değil diğer Avrupa ülkelerinin de problemi olan işsizlik, ekonomik kriz ve düzensiz göçmen konularında da halka kalıcı politika önerileri sunması gerekiyor. Nitekim bu problemleri dile getiren ve çözüm noktasında radikal politikalar öne süren AfD'nin oylarını iki kat arttırarak seçimlerden ikinci parti olarak çıktığını ve parlamentodaki en güçlü muhalefet partisi olarak yeni hükümeti denetleyeceğini hesaba katarak hareket etmek lazım. AfD'nin popülist söylemleri ve radikal politikaları sebebiyle hükümet dışında bırakılması kabul edilebilir olmakla birlikte AfD'nin dile getirdiği ve seçimde karşılık bulan problemleri yok saymak söz konusu siyasi cepheyi daha da radikalleştirme ve güçlendirme eğilimini beraberinde getirecektir. Böyle bir durumun oluşması da Almanya ve Avrupa'nın içinde bulunduğu siyasi krizi derinleştirmekten ve siyaseti daha da kutuplaştırmaktan başka bir işe yaramayacaktır.

Seçim sonuçları sandıktan birinci çıkan Hristiyan Demokrat Birliği dâhil hiç kimse tarafından kesin bir zafer olmama özelliği taşıyor. Buna rağmen seçimin kazananının tarihindeki en düşük oyu almasına rağmen (%16.4) hükümetin içinde yer alarak sonuçları zafere çevirecek olan Sosyal Demokrat Parti (SDP) olduğu söylenebilir. SDP'nin hükümetin içinde yer alması durumunda ise 630 üyeli parlamentoda hükümetin sadece 328 sandalyeye sahip olacağı ve bunun da görece zayıf bir hükümet olacağı şimdiden tartışılmakta, yeni hükümetin daha da güçlü bir şekilde oluşturulabilmesi için alternatifler üzerinde düşünülmektedir. Merkel'in görevi devretmesinin ardından yapılan 2021 yılındaki ilk seçimlerde sandıktan birinci parti olarak çıkan ve seçimlerin ardından kurulan koalisyon hükümetinin de ana omurgasını oluşturan SDP, kısa süre içinde hükümeti dağıtarak bugüne kadar uzanan ve belirsizliğini koruyan siyasi krizin en önemli mimarlarından biri olarak görülüyor. 2021 yılında birinci parti olmasına rağmen ülkeyi siyasi krize sürükleyen ve bunu üzerine seçmen tarafından adeta cezalandırılan bir siyasi oluşumun umutları tazelemek üzere kurulacak yeni hükümetin ortağı olması Alman kamuoyu tarafından çok da desteklenecek gibi durmuyor. Sadece aşırı sağcı AfD'nin hükümette yer almaması üzerine oluşturulan bir denklemde buna benzer çarpıklıkların ortaya çıkması da kaçınılmaz bir şekilde karşımıza çıkıyor. Merz'in hükümet kurma çalışmaları sandıkların kapanması ile birlikte başlasa da sürecin nihayete erdirilebilmesi için ortalama 2 aylık bir süreye ihtiyaç olduğu öngörülüyor. Bu süreyi Almanya'daki koalisyonların kurulma süresine baktığımızda makul ve hatta kısa olarak tanımlayabiliriz.

Almanya'daki Olası Siyasi İstikrar Avrupa Birliği'ne Nasıl Yansır?

Almanya'nın sadece Almanya'dan ibaret olmadığını ve Almanya'daki siyasi istikrarın doğrudan Avrupa Birliği (AB)'nin kurumsal yapısını etkileyecek bir potansiyeli içinde barındırdığını söylememiz gerekiyor. Uzun yıllardır hemen hemen her konuda AB'ye öncülük eden siyasi ve ekonomik istikrarı ile AB'yi de ardı sıra ileriye taşıyan Almanya, son yıllarda içine düştüğü sarmaldan kurtulmak için Merz'in bir an evvel hükümeti ilan etmesini bekliyor. Hristiyan Demokrat Birliği lideri ve müstakbel şansölye Friedrich Merz de seçim dönemi boyunca sık sık bu konuya vurgu yaparak Almanya'nın bütün Avrupa'nın tartışmasız lideri olduğunu defalarca kez ilan etti. Aslında 23 Şubat'taki Almanya parlamento seçimlerinde sadece Almanlar oy kullanmış olsa ve resmîyette sadece Almanya'yı kimin yöneteceği oylanmış olsa da bu seçim Merkel sonrası Avrupa'nın yeni liderini seçtiği bir seçim olarak da tarihe not düşülecektir.

Avrupa'nın liderliğine soyunan Merz'in, Avrupa'nın geleceği açısından Amerika Birleşik Devletleri (ABD) hakkındaki görüşleri de son derece önem arz etmektedir. Seçim propagandaları esnasında bu konuya dair de ipuçları veren Merz'in ABD ve özellikle de yeni başkan Trump ile yıldızının çok da barışmayacağını söylememiz mümkün. Trump'ın özellikle Avrupa'ya karşı üstenci bakış açısını tasvip etmeyen ve bundan rahatsız olan Merz, Avrupa'nın ABD'ye ihtiyaç duymadan kendi kendini koruyabilecek bir güvenlik şemsiyesine ihtiyacının olduğunu her fırsatta dile getiriyor. Daha önceki yıllarda Fransa'nın da dile getirdiği bu durum elbette akşamdan sabaha çözülebilecek bir sorun olmanın çok ötesinde. NATO'nun bu haliyle kalıp kalamayacağını da sorgulayan Merz, Avrupa'nın gerçek anlamda güçlü olmasının yegâne yolunun ABD'ye olan bağlılıklarının sonlandırılması olarak ifade etmektedir. Buradan hareketle Almanya'nın ve belki de daha geniş ölçekte Avrupa'nın Ukrayna konusunda da ABD ile birlikte hareket etmeyeceği öngörüsünde bulunmamız mümkündür. Zira Rusya, ABD için doğrudan bir tehdit olmasa da Avrupa için doğrudan bir tehdittir. Bu açık gerçek Trump tarafından da dile getirilmiş ve Trump "bu savaş Avrupa için bizim için olduğundan daha önemli, çünkü bizim aramızda büyük, güzel bir okyanus var" diyerek tavrını net şekilde ortaya koymuştur. Zelenski'nin olaylı Beyaz Saray ziyaretiyle birlikte Avrupa açık bir şekilde görmüş oldu ki olası bir Rusya saldırısı karşısında ABD aynı tavır ve tutumunu sürdürmeye devam edecektir.

Sonuç

Dünya hızla güvensizleşiyor. Mevcut çatışma ve savaşları durdurabilecek büyük güçler enerjilerini kendi iç dünyalarına aktarmayı ve öncelikli olarak kendi güvenlik duvarlarını daha da sağlamlaştırmaya kullanıyor. Hiç kimsenin kendisini güvende hissetmediği anarşi ortamında barışı tesis etmek ve korumakla vazifelendirilen uluslararası kuruluşların işlevsizliği artık sorgulanmaya gerek bile duyulmuyor. Uzunca bir dönem dünyanın jandarmalığına savunan ve Sovyet tehdidi karşısında Avrupa'yı baştan sona siyasi ve askeri himayesine alan ABD şimdilerde her şeyi sil baştan yeniden dizayn etmenin peşinde. Avrupa ve ABD arasındaki siyasi çekişme her geçen gün biraz daha dozunu artırırken Avrupa'nın doğrudan Rusya tehdidinde olması karşısında ABD'nin ortaya koyduğu umursamaz tavır bir dönemin sonuna gelindiğinin işaretini veriyor ve bir anlamda malumun ilamı olarak karşımıza çıkıyor. ABD'den bağımsız bir şekilde hareket

etmek isteyen Avrupa ise önce kendi içindeki problemlerini halletmek ve krizlerini çözüme kavuşturmak zorunda. Bunun için de bir süredir içinde bulunduğu liderlik krizinden kurtulması ve Avrupa bütünleşmesinin iki başat gücü olan Almanya ve Fransa'nın birlikte hareket ederek AB'yi yeniden harekete geçirmesi gerekiyor.

AB açısından da oldukça önem arz eden Almanya'daki siyasi krizin nihayete ermesi ile birlikte Avrupa'nın da rahat bir nefes alacağını ve birikmiş küçük sorunların bir an evvel çözüme kavuşturulmasının ardından daha makro ölçekli sorunlara yönelebileceğini söylemek mümkün.

Almanya'nın siyasi istikrarı, Avrupa'yı, AB'nin kurumsal yapısını, Rusya'nın saldırgan tavrını, Avrupa ve ABD'nin bundan sonraki ilişkilerini ve daha pek çok başlığı doğrudan ilgilendirdiği için Avrupa'nın liderliğini de üstlenecek yeni Almanya Şansölyesinin bir an önce tarih sahnesine çıkması gerekiyor.

Trump 2.0: Çin'den Bakış

YAZAR: WANG WEN*

KAYNAK: [HTTPS://NOCOLDWAR.ORG](https://nocoldwar.org)

Donald Trump'ın ikinci başkanlık dönemi, özellikle Çin açısından bakıldığında, tüm ülkeler için tamamen olumsuz olmayabilir. Birçok Çinli internet kullanıcısına göre, Trump'ın politikaları farkında olmadan Çin'i güçlendirdi. Bu nedenle kendisine, "Çin'i Güçlendir" anlamına gelen popüler takma ad "Chuan Jianguo" verildi.

Trump'ın ilk başkanlık dönemi, Çin'in yükselişine en az üç önemli katkıda bulundu:

Birincisi, Trump'ın başkanlığı, birçok Çinlinin gözünde ABD'yi bir demokrasi modeli olarak görme algısını yerle bir etti. Onun yönetimi, ABD'deki siyasi kaosu ve derin toplumsal bölünmeleri açıkça gözler önüne serdi. On yıllar boyunca bazı Çinliler, ABD'yi "güzel ülke" olarak idealize etmişti—ki bu, Çince'de ABD'nin kelime anlamıyla çevirisidir. Ancak Trump'ın eylemleri, bazıları tarafından "siyasi bir ders" olarak tanımlandı ve Çin'de istikrarın ve yönetim sisteminin daha fazla takdir edilmesine yol açtı.

İkincisi, Trump, Çin'in teknolojik bağımsızlığa yönelmesini hızlandırdı. Çin hükümeti, 20 yılı aşkın bir süredir bilim ve teknoloji alanında inovasyonu teşvik ediyordu, ancak birçok kişi bu alanın sınırları olmadığına inanıyordu.

Ülke, 2018'de Huawei Mali İşler Direktörü Meng Wanzhou'nun tutuklanması ve Çinli teknoloji şirketlerine yönelik baskılar gibi olaylar yaşanana kadar inovasyona tam anlamıyla yönelmemişti. Ancak bu olaylar sonrasında Çin, inovasyonu tam anlamıyla benimseyerek büyük ilerlemeler kaydetti. 2024 yılına gelindiğinde, Çin yarı iletken üretimi de dahil olmak üzere teknolojik bağımsızlık konusunda önemli atılımlar gerçekleştirdi. Bu dönüşüm, 2024 yılında 159 milyar ABD dolarını aşarak 2018 rakamlarının iki katına çıkan rekor seviyedeki çip ihracatıyla gözler önüne serildi.

Üçüncüsü, Trump'ın Çin ile yürüttüğü ticaret savaşı, küresel ticaretin hızla yeniden şekillenmesine neden oldu ve daha fazla Çinlinin dünyanın ABD'den çok daha büyük olduğunu fark etmesini sağladı. Kuşak ve Yol Girişimi gibi projeler aracılığıyla Çin, Küresel Güney ülkeleriyle ilişkilerini derinleştirdi. 2018 ile 2024 yılları arasında Çin'in bu ülkelerle yaptığı ticaret %40'tan fazla artarken, ABD'ye olan ticari bağımlılığı %17'den %11'e düştü.

Geriye dönüp bakıldığında, Trump'ın ilk dönemi ile Biden'ın sekiz yıl boyunca Çin'i sınırlandırmaya yönelik politikalarının birleşik etkisi, orta vadede Çin'i daha da güçlendirdi.

Uzun vadede bakıldığında ise Çin, Trump 2.0 ile başa çıkma konusunda stratejik bir psikolojik avantaj kazandı. Çin'in medya kuruluşları ve düşünce kuruluşları, Trump'ın geri dönüş ihtimaline, Avrupa ve Kanada'daki artan endişeyle kıyaslandığında oldukça sakin tepki verdi. Pekin, Trump'ın ilk döneminde ticaret savaşları ve teknolojik ambargolarla zaten karşı karşıya kalmış olmanın verdiği güvenle kendinden emin görünüyor.

Çin, Trump 2.0'ı aktif olarak kışkırtmayacaktır. Ancak ticaret savaşları veya teknoloji kısıtlamaları gibi saldırgan ABD politikaları devam ederse, Çin hesaplanmış misillemelerde bulunacak ve nihayetinde daha da güçlenecektir.

7 Ocak 2025'te hem Çin hem de ABD doğal afetlerle sarsıldı. Tibet'in Dingri bölgesinde 6.8 büyüklüğünde bir deprem meydana gelirken, Los Angeles'ta büyük bir orman yangını çıktı.

Tibet'te, Çinli yetkililer hızla acil durum müdahalesinden toparlanma sürecine geçti ve 50.000 kişiyi bir gün içinde tahliye etti. Öte yandan, Los Angeles'taki yangın 10 günden fazla sürdü ve siyasi çekişmeler ile kötü yönetim nedeniyle daha da büyüdü.

Çin'in depreme karşı hızlı müdahalesi, kurtarma aşamasından yeniden yerleşim aşamasına etkin bir şekilde geçmesi, Los Angeles'taki uzun süren krizle keskin bir tezat oluşturdu. ABD'de ise siyasi liderler birbirini suçlarken, yangının yol açtığı zarar 11 Eylül saldırılarından bile daha büyük oldu. Bu çarpıcı karşıtlık, ABD'nin kriz yönetimi ve yönetimdeki zayıflıklarını gözler önüne serdi.

Batılı olmayan dünyanın büyük bir kısmı Trump'ın dönüşüne görece kayıtsız kalırken, Trump tarzı neo-faşizm Atlantik'in diğer yakasında, özellikle Avrupa ve Kanada'da büyük bir panik yaratıyor.

Artık uluslararası diplomasinin en üst seviyelerinde şu tür sorular tartışılıyor: Danimarka, Grönland'ı kaybedecek mi? NATO, ABD'nin askeri desteğini yitirecek mi? Kanada, ABD'nin 51. eyaleti mi olacak? Bir zamanlar çılgınca görünen bu fikirler artık açıkça konuşuluyor.

Çin'de birçok kişi için Trump 2.0'ın küresel etkisinin Trump 1.0'ı aşması pek olası görünmüyor. Aslında, 2025 yılı itibarıyla Batı dışındaki birçok ülke Trump 2.0'ın esas olarak iç meselelere odaklanacağını ve zaman zaman Batılı müttefikleri arasında kargaşa yaratacağını düşünüyor.

Batılı olmayan gözlemciler, Trump 2.0'ın Rusya-Ukrayna savaşını bir günde bitiremeyeceğini biliyor.

İsrail-Filistin anlaşmazlığını yakın zamanda çözemeyecek. Çin'in uzun vadeli ticaret büyümesini %60 gümrük tarifesiyle durduramayacak. Çin'in yükselişini engelleyemeyecek ve engelleyemeyecek.

Trump 2.0 muhtemelen uluslararası anlaşmalardan çekilmeye devam edecek, bunlar arasında iklim anlaşmaları ve Dünya Ticaret Örgütü de olabilir.

Bunun sonucu? ABD'nin küresel hegemonya sisteminin kademeli olarak çözülmesi.

Eğer bu eğilim devam ederse, Trump 2.0 ABD'yi bölgesel bir güç haline getirebilir ve izolasyonculuğu benimseyebilir.

Trump'ın etkisinin kapsamı ne olursa olsun—ister ticaret savaşları, ister teknoloji çatışmaları, ister uluslararası anlaşmalardan çekilme yoluyla olsun—Çin en kötü senaryoya karşı iyi hazırlanmış durumda. Daha önce olduğu gibi, Çin karşılaştığı zorlukları fırsata çevirebilme yeteneğine sahip.

2028 yılına gelindiğinde, Çinliler her zamankinden daha büyük bir özgüvenle şu sözleri söyleyebilecekler: "Teşekkürler, Trump."

Dipnot:

* Wang Wen, Çin Renmin Üniversitesi Chongyang Finans Çalışmaları Enstitüsü'nün İcra Dekanı, Çin-ABD Beşeri Bilimler Değişim Araştırma Merkezi'nin İcra Direktörü ve Çin'de dış politika üzerine etkili bir yazardır.

Yapay Zeka Hırsızlıkla Eşdeğer!

YAZAR: TOBY WALSH*

KAYNAK: [HTTPS://WWW.THEGUARDIAN.COM](https://www.theguardian.com)

40 Yıldır Yapay Zekâ Araştırmacısıyım: Teknoloji Devlerinin Yayıncılığa Yaptığı Şey Hırsızlığa Eşdeğer

Avustralya'nın birbirine sıkı sıkıya bağlı edebiyat camiası —yazarlardan edebiyat ajanlarına ve Avustralya Yazarlar Derneği'ne kadar—büyük bir öfke içinde. Quarterly Essay'in yanı sıra birçok önemli yazarın kurgu ve kurgu dışı kitaplarını yayımlayan Black Inc yayınevi, yazarlarından eserlerinin yapay zekâ modellerinin eğitimi için kullanılmasına izin vermelerini istemiş ve elde edilecek gelirden kendilerine pay verileceğini bildirmişti.

Bu meselede kişisel bir bağım var. Aslında iki bağım var. Black Inc ile dört kitap yayımladım, gelecek ay beşincisi çıkıyor ve yıl sonuna kadar altıncısı için de bir sözleşmem var. Üstelik 40 yıldır yapay zekâ araştırmaları yapıyor, modelleri veriyle eğitiyorum.

Black Inc ile anlaşmayı imzaladım. Evet, yayınevi niyetini daha şeffaf bir şekilde ve biraz daha az aceyle iletebilirdi. Kiminle tam olarak ne için bir anlaşma yapmaya çalışıyor? Ve neden imza atmamız için sadece birkaç gün verildi? Ancak tüm bunlara rağmen, Black Inc'ini içinde bulunduğum durumu anlıyorum.

Black Inc gibi küçük yayınevleri, Avustralya edebiyatına ve kültürel mirasımıza büyük katkı sağlıyor. Hiç kimse büyük paralar kazanmak için yeni bir yayınevi kurmaz. Hatta birçok küçük yayınevi, Büyük Beşli olarak bilinen dev yayınevlerinin egemen olduğu bir piyasada ayakta kalma mücadelesi veriyor. Örneğin, dünyanın en büyük genel kitap yayınevi olan Penguin Random House, kısa süre önce Avustralya'nın önde gelen bağımsız yayınevlerinden Text Publishing Company'yi satın aldı. Yayıncılık, girişim sermayesi gibidir. Çoğu kitap zarar eder. Yayıncılar, arada çıkan büyük başarı yakalamış kitaplarla kâr elde eder. Black Inc gibi küçük yayınevleri, yeni Avustralyalı yazarları destekler ve çoğu zaman ticari başarı yakalaması düşük ihtimal olan ama edebi açıdan değerli eserleri yayımlar. Bu nedenle, hem kendi mütevazı edebiyat kariyerime verdikleri destekten hem de Richard Flanagan, David Marr ve Noel Pearson gibi saygın yazarlarla aynı yayınevinde olmaktan dolayı minnettarım.

Ancak öfkeliyim.

OpenAI, Google ve Meta gibi teknoloji şirketlerine öfkeliyim.

Çünkü bu şirketler, ChatGPT, Gemini ve Llama gibi yapay zekâ modellerini, benim telif hakkına sahip olduğum kitaplar üzerinde eğittiler. Ne benim ne de Black Inc’in iznini aldılar, hatta bize herhangi bir ödeme bile teklif etmediler.

Bu durumun yaşandığını Black Inc’e 2023’ün başlarında söyledim. Bana, teknoloji şirketlerinin eğitim verileri konusunda şeffaf olmadığını, bunu nasıl bildiğimi sordular. Onlara ChatGPT’nin, ilk kitabımın 4. bölümünü oldukça iyi özetleyebildiğini söyledim.

Teknoloji şirketleri bunun “adil kullanım” (fair use) olduğunu iddia ediyor. Ben böyle düşünmüyorum. Geçen yıl Sydney Yazarlar Festivali’nde buna “insanlık tarihindeki en büyük soygun” dedim. İnsan kültürünün tamamı, birkaç teknoloji şirketinin kâr elde etmesi için bu yapay zekâ modellerine yükleniyor.

Üstelik, teknoloji şirketleri kitaplarımı ya da muhtemelen modellerini eğitmek için kullandıkları on binlerce diğer kitabı satın bile almadılar. Kitabım çevrimiçi olarak ücretsiz erişime açık değil. Bildiğim kadarıyla, bu şirketler yasadışı bir kopyayı Books3 adlı bir çevrimiçi veri seti üzerinden kullanarak eğittiler—bu veri seti, Rus korsanlar tarafından yasa dışı yollarla derlenmişti. Bunun neresi adil?

Bu durum sürdürülebilir de değil. Yapay zekâ yarışında şu anda Napster anını (dijital içeriklerin izinsiz kullanımı nedeniyle sektörün büyük bir dönüşüm yaşadığı kritik dönem) yaşıyoruz. 2000’lerin başında müzik akışı (streaming) hizmetleri yaygınlaşmaya başladığında, çoğu müzik izinsiz ve korsandı. Bunun uzun vadede işe yaramayacağı açıktı. Kimse müzik için ödeme yapmazsa, bir müzisyen nasıl geçimini sağlayabilir ki? Napster kısa sürede dava edilerek kapatıldı. Onun yerine, müzisyenlere emeklerinin karşılığını veren Spotify gibi akış hizmetleri ortaya çıktı.

Ancak akış modeli hâlâ kusursuz değil. Taylor Swift gibi popüler sanatçılar iyi para kazanıyor, fakat mücadele eden müzisyenler için dinlenme başına ödenen kuruşlar hâlâ yetersiz. Yayıncılığın da müzik endüstrisi gibi bir dönüşüm geçirmesi gerekiyor. Ve bunun gerçekleşebilmesi için, özellikle küçük yayınevlerinin

dev teknoloji şirketleriyle müzakere edebilecek güçlü bir konumda olması şart. İşte bu yüzden Black Inc ile sözleşme imzaladım. Bana göre, bu iki kötünün en hafifi. İngiliz hükümetinin telif hakkı yasasında yapmayı planladığı değişikliklerle sanatçıları nasıl yüzüstü bırakmaya çalıştığını görmek ise tam anlamıyla skandal. Önerilen tartışmalı değişiklikler, yapay zekâ geliştiricilerinin yasal erişime sahip oldukları her türlü içeriği modellerini eğitmek için kullanmalarına izin verecek ve sanatçıların eserlerinin kullanılmasını durdurmak için önceden reddetme hakkını aktif olarak kullanmalarını gerektirecek.

Teknoloji şirketlerinin, yapay zekâ modellerinin kitaplarla eğitilmesini, bir insanın telif hakkına sahip bir kitabı okumasıyla aynı şeymiş gibi göstermesi de tamamen yanıltıcı. Bu aynı şey değil. Ölçek çok farklı.

Yapay zekâ modelleri, bir insanın ömrü boyunca okuyabileceğinden katbekat fazla kitabı işleyerek eğitiliyor. Üstelik New York Times’ın OpenAI’ye açtığı davada da belirtildiği gibi, bu modeller, yayınevlerinin hayatta kalmasını sağlayan işlerini ellerinden alıyor.

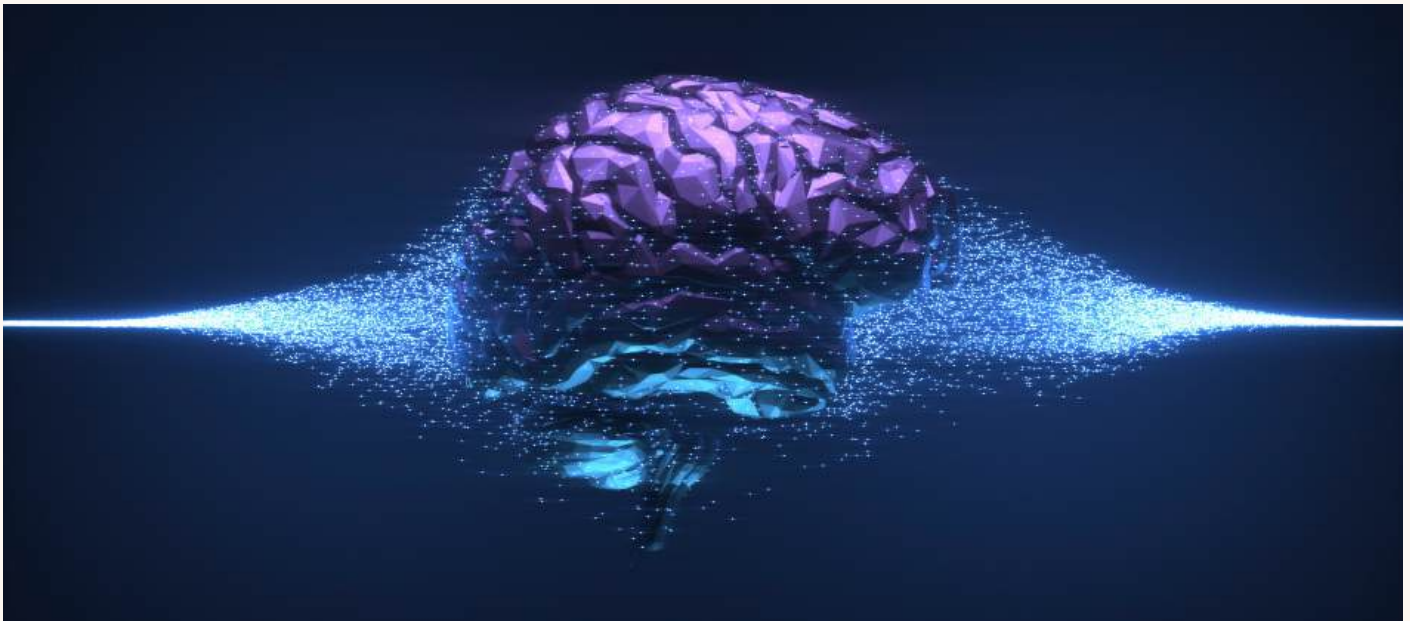
Bir gelecek hayal edin: Bu devasa yapay zekâ modellerinin yalnızca kitapları değil, tüm dijital bilgimizi içine çektiği bir dünya. Tüm bilimi. Tüm kültürel mirasımızı. Tüm kişisel bilgileri.

Bu, Orwell’in hayal ettiği gibi tam anlamıyla bir Big Brother (Büyük Birader) senaryosu değil. Ancak bir hükümetin değil, dev bir teknoloji şirketinin insan aklının kavrayamayacağı kadar fazla bilgiye sahip olduğu bir gelecek söz konusu. Ve bu şirketler, ellerindeki bu muazzam bilgiyi, biz farkına bile varmadan davranışlarımızı ve satın alma alışkanlıklarımızı yönlendirmek için kullanabilir.

Belki de bu dijital soygunun en etkileyici yanı, her şeyin gözümüzün önünde, gün ışığında gerçekleşiyor olması. Napster, bunun yanında küçük ve önemsiz bir suç gibi kalıyor.

Dipnot:

* Toby Walsh, Sidney’deki Yeni Güney Galler Üniversitesi’nde yapay zekâ profesörüdür.

Kürtçü Siyonizm: İsrailin Kürt Kapanı

MUSTAFA EKİCİ

www.kritikbakis.com

Kürdün tarih sahnesine çıkacağı en esaslı politika, Yahudi'yi koçbaşı olarak kullanan emperyalizmin bölgedeki çürümüş istilasını yıkmaktır. Tıpkı Selahaddin'in Haçlı istilasını yıktığı, tıpkı İdris-i Bitlisi'nin Fars işgalini bitiren birliği gibi. Bu anlamda gerek Türkiye gerek Irak ve Suriye'de, hemen her etnik kökenden Müslümanın canını yakan ara rejimlerin suç ve günahları üzerinden üretilen her siyasa güdük ve eksiktir. Kürtlerin 21. yüzyılda kaderi, geçen yüzyıllarda olduğu gibi İslam milleti ile ortak hareket etmektir.

İsrail, kurulduğu günden itibaren bir Çevre Doktrini izlemektedir. Bu doktrine göre, devasa Sünni Arap dünyasıyla kuşatılmış, izole bir İsrail, askeri olarak savunulabilecek stratejik derinlikten yoksundur.[1] Bu varoluşsal tehdidi gidermenin yolu, ya bütün komşularla 'barış' imzalamak, ya da bu devletlerin parçalanıp güçsüzleştirilmesini sağlamaktır. Birinci yol, İsrail'in Tevrat mitlerine dayalı genişleme ve işgal politikalarından ötürü orta ve uzun vadede muhal görünmektedir. Ancak ikinci yol orta uzun vadede uygulanabilir bir politika seti olarak İsrail'in masasındadır.

Yakın ve uzak halkalar şeklinde tasarlanan doktrin, öncelikle yakın çevredeki Gayri Müslim azınlıklar, Müslüman olup Arap olmayan azınlıklar, komşu Arap devletlerinin derinliğinde yer alan Arap olmayan devletlere dayanmaktadır. Bu manada Etiyopya, İran, Sudan, Türkiye, hatta Fas, İsrail için bu izolasyonu kırarak stratejik derinliği sağlayan devletler olarak görülmüştür. Nitekim geçmiş dönemde adı geçen ülkelerin İsrail'le ilişkileri oldukça kapsamlı ve derin ilişkilerdir. Ancak 1970'ten itibaren meydana gelen bazı jeopolitik değişimler, söz konusu devletler üzerine kurulu uzak halkaların kırılmasını gün yüzüne çıkarmıştır. İran'da Şahlık rejiminin, Etiyopya'da Haile Selasiyye'nin devrilmesi, Enver Sedat'la Mısır'ın pozisyon değiştirerek barış imzalaması, Sudan'daki gelişmeler ve Türkiye'nin değişen politik yönelimleri, bu stratejide önemli değişimlere yol açmıştır. Bölgesel denklem içinde görece tek istikrar Ürdün'le sağlanan 'saklı' ittifaktır. Ancak Ürdün'ün Filistinli ağırlıklı demografisi ve yetersiz devlet kapasitesi, özellikle 7 Ekim Aksa Tufanı Operasyonu sonrasında meydana gelen gelişmeler, bu ilişkinin geleceğine dair önemli kuşkulara yol açmaktadır.

Yine devasa Müslüman denizinde etnik veya dini kimliklerinin tehlike atında olduğu hissîyle malul azınlıklar da doktrinin stratejik yakın halkaları olarak değerlendirilmiştir. Maruni Hristiyanlar, Dürziler, Irak ve Suriye Kürtleri bu grupta yer almaktadır.

Dürziler ve Maruniler en yakında yer alan ve ikisi de üzerinde çokça çalışılan dosyalardır. 1975'de başlayan, 230.000'den fazla can kaybı ve adeta devletin yok olmasına yol açan Lübnan iç savaşının arka planında, İsrail'in Lübnan'da Marunilere dayalı bir devlet kurma girişimi bulunmaktadır. Maruni Hristiyan devleti girişiminin başarısız olmasından sonra, MOSSAD raporlarında Marunilerin kapasitesinin yanlış değerlendirildiği belirtilmiştir. Dürziler için de benzer bir durum geçerlidir. İsrail içinde yaşayan 3 Dürzi kabilesinin kendi aralarındaki rekabetin araçsallaştırıldığı süreç sonunda Dürziler 'kan kardeşliği' mitiyle İsrail ordusuna entegre edilmiş, ancak Lübnan ve Suriye Dürzilerinden beklenen destek gelmemiştir.[2] Böylece ne Maruni ne de Dürzi azınlık, İsrail'in arzuladığı stratejik derinliği sağlayamamıştır. Suriye ve Irak Kürtleri de benzer biçimde yakın halkada yer alan azınlık grubu olarak değerlendirilmiştir.

İslam milletinden izole yaşayan Maruni ve Dürzilerden farklı olarak Müslüman ve Sünni olan Kürtler, İsrail'in çevre doktrininde en zor denklem olmuştur. Sosyolojik olarak yaşadıkları devletlerde baskılarla, inkâr ve asimilasyonlarla yüz yüze kalsalar da Kürtler, Dürzi ve Maruniler gibi periferi azınlıklar değil, Sünni İslam inanç ve kültür dünyasının oluşumunda merkezi roller üstlenmiş, bizzat sahiplik etmiş bir halk. Kürt toplumunun bu özelliğinden dolayı, Kürt örgütlerle İsrail ilişkileri hemen tamamen istihbarat örgütlerinin saklı dünyasıyla sınırlı kalmış, kimse de bu ilişkileri faş etme cüreti gösterememiştir.

İsrail'de Irak'tan getirilen önemi bir Yahudi nüfus bulunmaktadır ve bunların önemli bir kısmı Irak Kürdistan bölgesindedir. İsrail Yahudi toplumunda genelkurmay başkanlığından bakanlıklara, medya ve akademi çevrelerinden iş dünyasına kadar hemen her alanda etkili olan bu grubun, İsrail ile Kürt örgütler arasında kurulan ilişkilerde etkisi önemlidir.[3] Bu ilişki doğası gereği, İsrail'in Ürdün'le ilişkisi gibi stratejik olarak 'saklı' bir zeminde yürütülmektedir. Yahudi lobilerinin etkisiyle ABD'nin de önemli miktarda yatırım yaptığı YPG/PYD, İsrail Çevre Doktrini için hayati derecede önemli bir proje olarak öne çıkmaktadır.

Ancak son bir yılda Suriye'de meydana gelen gelişmeler, İsrail ve YPG/PYD arasındaki bu 'saklı' ilişkinin açık alana taşınmasını zorlamış, bir anlamda 'erken doğum' şartları oluşmuştur. İsrail'in 'konforlu düşmanı' ve aynı zamanda PYD/YPG'nin vasalı olduğu mezhepçi Esad diktatörlüğünün 2024 sonunda, tam da Esad'ın Arap Birliğine yeniden kabul edildiği ve dünyanın 'Esad kazandı' argümanı ile normalleşme yoluna girdiği bir süreçte yıkılması gerçekten beklenmedik bir gelişme olmuştur. Özellikle bu gelişme, İsrail ve YPG/PYD'yi, içinde oldukları angajmanları dünyaya duyurmak ve bu angajman zemininde ilerlemek durumunda bırakmıştır. [4]

İsrail, Suriye'de Rusya ve İran'ın yenilip çekilmesinden sonra alanda belki de tarihteki en kapsamlı hava saldırılarıyla Suriye'nin savunma altyapısını tahrip etmiştir. Böylece YPG/PYD'nin Suriye yönetiminde söz sahibi olacağı bir süreci tetikleme ummuştur. Ancak gerek yeni Suriye yönetiminin gerekse devrime giden süreçte ve sonrasında çok önemli etkisi olan Türkiye'nin aldığı tedbirler, bu umudu boşa çıkarmış görünmektedir.

Şimdi belki de ilk defa, Suriye'deki PYD/YPG örgüt yetkililerinin cüretle dile getirdikleri İsrail'le bağlantı gerçeği, PKK içinde de tartışıldığını düşündüren birçok gelişmeyi tetiklemiştir. PKK lideri Abdullah Öcalan'ın, örgütün feshi ve 'bütün grupların' silah bırakması talimatına PYD/YPG'den gelen itiraz, büyük oranda İsrail'in çevre doktrini ile bağlantılı görünmektedir.

Esasında, PKK ile İsrail arasında, eskilere dayanan bir kan davası ve Öcalan'ın yakalanmasında İsrail İstihbarat örgütü MOSSAD'ın kritik rolüyle devam eden ideolojik bir husumet bulunmaktadır. 5 Haziran 1982'de Lübnan'daki Arnon Kalesi saldırısında İsrail'in

öldürdüğü 11 PKK'lı, örgüt hafızasında sık sık anılmaktadır.[5] Yine Öcalan'ın 'savunmalarında' yakalanmasıyla ilgili 'komplonun' en başat aktörü olarak sık sık İsrail'i zikretmesi dikkat çekicidir.[6] Dolayısı ile YPG/PYD, görünür her alanda bayraklaştırdığı PKK ve Öcalan mitine, İsrail ile kurduğu bu rabita dolayısı ile açıkça sırt çevirmiş görünmektedir. Bu durum, İsrail'in çevre doktrininde önemli bir yer tutan ancak nüfuz edilemeyen Kürtlerden, Suriye'nin doğal kaynakları ve bölgedeki güç boşluğundan yararlanarak İsrail için kullanışlı bir aktör yaratma girişimine işaret etmektedir. Ancak Maruni ve Dürzilerde aradığını bulamayan İsrail'in Müslüman Kürt toplumundan da hayal kırıklığı yaşayacağı kesindir. Sosyolojik gerçeklerden uzak, gölgeler içinde ve çıkar hesaplarıyla kurduğu ilişkilerin derinliği çokça tartışmalıdır. Bazısı terör örgütü, hemen bütün Kürt örgütlerin İsrail'le kurdukları ilişkinin doğası, çıkara dayalı ve konjonktürlerdir. Buradan sosyolojik ve ontolojik bir ilişki çıkarmaya çalışmanın sonucunun hayal kırıklığı olacağını söylemek kehanet değil. Kürtlerden, Siyonizm'in yedeğinde izole ve sonsuz bir şiddet sarmalı içinde yaşayacak bir toplum yaratma iddiası olan bir siyasanın hiçbir sosyolojik zemini bulunmamaktadır. İsrail Enstitülerine yolu düşmüş üç beş savruk yarı aydının, toplumsal gerçekliklerden kopmuş 'batılı' bazı sığıntıların ve konjonktürün getirdiği şartlardan heyecanlanan fırsatçıların bu tür fantezilerini temel alan ve örgütlerin çıkar ilişkilerini 'stratejik ilişki' olarak yorumlayanların ciddi bir yanılgı içinde olduklarını tarih bıkmadan tekrarlamaktadır.

Geç kalmış ve giderek ırkçılığa savrulan bir milliyetçilik ateşiyle hülyalı bazı Kürtler için bu fantastik Siyonist Kürt, ya da Kürt Siyonizm'i iç gıdıklayıcı gelebilir. Ancak bu hülyalar içindeki efendilerin bile çokça övündükleri Selahaddin Eyyubi ya da İdris-i Bitlisi, Kürdün tarih sahnesine nasıl çıkacağını gösteren esaslı örneklerdir. Emperyalizmin bölgeye implant ettiği ve geleceği çok tartışmalı bir proje olarak Filistin'deki Yahudi Kolonisi ile Müslüman Kürtlerin kaderini birleştirme cüreti, nerden bakılırsa bakılsın hastalıklı, sonu belalı bir utançtan başka bir şey değildir. Kürt adını kullanarak Siyonist projeye ileri karakolluğa soyunanlar, en başta Kürt toplumuna ihanet etmiş olacaktırlar. Selahaddin'in torunlarından Siyonist çıkarma girişimi, Kürtlerin sırtına Siyonizm'i savunmak, Siyonist projenin bekası için savaşmak gibi bir mankurtluğu yıkma girişimidir. Askeri, ekonomik, demografik olarak her anlamda 'taşınma' ile ayakta tutulmaya çalışılan Siyonist Koloni, belirsiz bir geleceğin kâbusları içinde korkularla var olmaya çalışmaktadır. Bu anlamda Kürt, Dürzi, Maruni ya da diğer azınlık gruplardan ne kadar 'ucuz kan' bulabilirse o kanın bahşedeceği süre kadar daha nefes alabilecektir. Ancak bu nefes Kürdü, Dürzi'yi, Maruni'yi sonsuz bir şiddet sarmalında yok oluşa sürükleyecektir. Yakın geçmişte Fransız emperyalizminin Suriye'de kurduğu manda idaresi benzer bir girişimi denemiş ve kısa zamanda sökülüp atılmıştı. Ancak Fransız mandasına çanak tutanların yarattığı karmaşanın

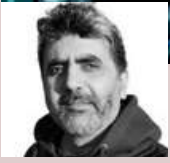

bedelini, torunları yüzyıldır ödemeye devam etmektedir. Kürdün tarih sahnesine çıkacağı en esaslı politika, Yahudi'yi koçbaşı olarak kullanan emperyalizmin bölgedeki çürümüş istilasını yıkmaktır. Tıpkı Selahaddin'in Haçlı istilasını yıktığı, tıpkı İdris-i Bitlisi'nin Fars işgalini bitiren birliği gibi. Bu anlamda gerek Türkiye gerek Irak ve Suriye'de, hemen her etnik kökenden Müslümanın canını yakan ara rejimlerin suç ve günahları üzerinden üretilen her siyasa güdük ve eksiktir. Kürtlerin 21. yüzyılda kaderi, geçen yüzyıllarda olduğu gibi İslam milleti ile ortak hareket etmektir.

Dipnotlar:

- [1] Kahana, Ephraim & Suawed, Muhammed. Ortadoğu İstihbarat Sözlüğü, İyi Düşün Yayınları, İstanbul, 2020, s.83.
- [2] Tezkan, Yılmaz, Bir Başka Açıdan İsrail, Ülke Kitapları, İstanbul, 2004, s. 97.
- [3] <https://www.kurdistan24.net/tr/opinion/426583>
- [4] İsrail Başbakanı Binyanim Netanyahu ve YPG lideri Mazlum Abdi'nin konu hakkındaki açıklamaları için bkz: <https://serbestiyet.com/featured/mazlum-kobaniden-israil-destegine-yesil-isik-israil-bolge-de-etkili-bir-guc-memnuniyet-duyariz-198939/>, <https://m.nerinaazad2.com/tr/news/regions/middleeast/netanyahu-durzilere-ve-kurtlere-elimizi-uzatacagiz-67c84bf7589c9>
- [5] <https://rojnews.news/tr/tarihi-arnon-kalesi-direnisi-ve-filistin-davasi-icin-sehit-dusen-11-pkcli-devrimci/>
- [6] Öcalan, Abdullah., Sümer Rahip Devletinden Halk Cumhuriyetine Doğru Özgür İnsan Savunması, Mem Yayınları, 2001, İstanbul, c.II, s. 229-30.

MANTIK VE DİJİTAL SAFSATALAR

MUHAMMED ERKAN KARABEKMEZ

www.kritikbakis.com

Mantık, akıl yürütmenin ilmidir. Modern mantık bunu matematiksel formlarda ifade etmeye çalışır; lise müfredatlarına arada sırada giren “p ise q” vb sembolleri içeren yapı bu çabanın ürünüdür.

İslam düşüncesinin Antik Yunan’dan iktibas ettiği, Gazzali ile İslam Düşüncesinde ve Kelam geleneğinde merkezi bir konum kazanan klasik mantığa selefilüğün öncülleri ve enteresan bir şekilde bazı Mutezile imamları aleyhtarlık yapsa da uzun yüzyıllar boyunca medrese eğitiminde dilden sonra en temel eğitim konularının başına yerleşmiştir.

Modern bilim ortaya çıkarken mantığa çok ciddi eleştiriler geliyor ve “mantık yeni bir şey söylemez, onun yerine bilimsel yöntem olarak deneyciliği ikame edelim” deniliyor. Ancak mantığı bilgi üretme değil de bilgi değerlendirme yöntemi olarak da ele alabiliriz. Sadece safsataya düşmeme aracı olarak ele alınca en ciddi eleştiriler bile büyük oranda boşa düşüyor.

Bir deney yaptığımızda bunun sonuçlarının ne anlama geldiği ve ne anlama gelmediği konusunda da mantık bize çok güzel şablonlar sunabilir.

Her ne kadar indirgemeci ve deneyci bilimsel araştırma yönteminin teoride safsatalardan azade olması gerekse de pratikte deneye veya veriye dayalı safsatalara da sıkça rastlanıyor. Dolayısıyla bir düşünme ve akıl yürütme şablonu olarak mantığın faydası her halükarda gündemde kalmayı başarıyor.

Peki, safsata nedir? Safsata sık rastlanan hatalı düşünme örüntüleridir diyebiliriz.

Yer yersaçmalamak, zırvalamak diye hafife alınan safsatanın bu kadar önemli olması çoğu zaman içine düşülmesi olası bir tuzak olması ve saçma olmasının her zaman bariz olmamasından kaynaklanır. İşte mantık eğitiminin en önemli faydası insanı safsatalara düşmekten korumasıdır. Peki, safsatalardan bizi sakındıracak olan mantık sadece felsefe açısından mı yahut sadece bilimsel yöntem açısından mı işlevseldir.

Benim cevabım kısa ve net: hayır.

Ancak takdir edersiniz ki lise müfredatında kullanılan o formüller hiçbir işe yaramıyor. Netice itibarı ile sosyal medyada ciddi içerikler ürettiğini iddia edenlerin sıklıkla safsatalara düştüğünü görebiliyoruz. İstatistikle veya veri analiziyle uğraşan bilim adamlarının bile sıklıkla safsatalara düştüğü görülüyor.

“Bir ot belirli bir hastaya iyi geliyor, o zaman herkes her hastalık için bu otu hunharcatüketsin” şeklindeki bir genelleme safsatasını ayırt etmek için özel bir eğitim gerekemeyebilir ancak dijital dünyada birçok safsata daha sinsi ilerleyebiliyor.

Bir korelasyona hatalı nedensellik atfetme safsatası ile (“bununla birlikte, öyleyse bundan dolayı”) Nobel ödülü bile kazanabiliyorsunuz. Siyasi motivasyonlar ciddi bir körlüğe yol açabiliyor; siyasi holiganlık genellikle cımbızlama safsatasıyla (işine gelen önermelere yapışma, gerisini hasıraltı etme) paket halinde önümüze düşüyor. Sosyal medya kullanım sıklığı ile duygusal dengesizlik arasındaki ilişkiye, dijital dünyada sağduyu yerine agresifliğin daha fazla etkileşim getirmesine ve sanal ortamların iletişimde nezaket standartlarını bozduğuna dair çokça veriye sahibiz. Velhasıl kelam, dijital dünya mantıktan ziyade duygulara hitap ediyor diyebiliriz. Bu durum dijital safsatalara maruz kalma olasılığını oldukça artırıyor.

Ancak birçoğumuz artık haberleri sadece sosyal medyadan takip ediyor veya sosyalleşme ihtiyacını büyük ölçüde çevrimiçi platformlarda karşılıyoruz.

Bunun sonucunda da iletişimin bu kadar çok arttığı bir zamanda, ilk bakışta çelişik gibi görünen bir şekilde, artan dezenformasyondan ve post-truth çağından şikâyet ediyoruz.

Bu karmaşadan bizi kısmen de olsa kurtaracak, akliselimi ve orta yolu bulmamızı sağlayacak en önemli işlerden birisi mantığa dönmek olacaktır.

SAHEL DEVLETLERİ İTTİFAKI, ECOWAS'A KARŞI YAŞAYABİLİR BİR ALTERNATİF Mİ?

YAZAR: DENGİYEFA ANGALAPU

KAYNAK: [HTTPS://WWW.CDDWESTAFRICA.ORG](https://www.cddwestafrica.org)

29 Ocak 2024'te ECOWAS, Sahel ülkelerinin (Burkina Faso, Mali ve Nijer) ayrıldığını resmi olarak kabul etti ve bu durum Batı Afrika'nın bölgesel siyasetinde önemli bir dönüm noktası oldu. Askeri yönetimler altındaki bu üç ülke, bir yıl önce hemen geçerli olacak şekilde ECOWAS'tan ayrılma niyetlerini açıklamıştı. Haber kaynakları, ayrılan ülkelerde büyük bir coşku yaşandığını, bunun da ECOWAS'a duyulan derin memnuniyetsizliği ve yeni yönelimlerinin sunduğu faydalara olan inancı yansıttığını belirtiyor. Ancak geçiş süreci yüzeyde sorunsuz görünse de, gerçekte çok daha karmaşık ve jeopolitik, ekonomik ve güvenlik açısından ciddi sonuçlar barındırmaktadır. ECOWAS, daha önce Mali, Burkina Faso ve Nijer'deki askeri darbelere ekonomik yaptırımlar uygulayarak ve askeri müdahale tehdidinde bulunarak tepki vermişken, bu kez daha temkinli bir yaklaşım benimsedi. Blok, sınırlarını açık tutarak Sahel bölgesi ülkeleri vatandaşlarının ECOWAS üyeliğinden kaynaklanan serbest dolaşım ve diğer ayrıcalıklardan yararlanmaya devam etmesine izin verdi. ECOWAS bu kararı almadan önce, Sahel bölgesi ülkeleri Aralık 2024'te ECOWAS üyelerine benzer ayrıcalıkları tanımıştı. Bu yaklaşım, ani ekonomik şokları ve toplumsal çalkantıları önleyebilir ancak aynı zamanda, devletlerin yükümlülüklerini yerine getirmeden bölgesel entegrasyonun avantajlarından faydalanmasına olanak tanıyan bir emsal teşkil ediyor. ECOWAS, protokollerinin uygulanmasını sağlama konusunda uzun süredir zorluk yaşıyor ve bu son gelişme durumu daha da karmaşık hale getiriyor.

ECOWAS Protokollerine İlişkin Yükümlülük

ECOWAS'ın en büyük temel sorunlarından biri, üye devletlerin taahhütlerine sadık kalmamasıdır. Örneğin, 1979'da kabul edilen ECOWAS Kişilerin Serbest Dolaşımı

Protokolü, sınır ötesi hareketliliği garanti ederken aynı zamanda devletlere ve vatandaşlara belirli belge ve düzenleyici yükümlülükler getirmektedir. Ancak söz konusu protokolün zayıf bir şekilde uygulanması dolayısıyla keyfi sınır kapatmaları, yolcuların taciz edilmesi ve yaygın kaçakçılık olayları yaşanmaktadır. Benzer şekilde, 1998'de oluşturulan ve 2003'te revize edilen ECOWAS Yaylacılık Protokolü, sınır aşan hayvan otlatma faaliyetlerini düzenlemeyi amaçlasa da, zayıf uygulamalar nedeniyle verimli şekilde işlememektedir. Protokol, çobanların hayvanlarını kaydettirmelerini, izin almalarını ve belirlenmiş otlatma koridorlarına uymalarını gerektirmektedir. Ancak, birçok çoban bu yükümlülükleri yerine getirmediğinden, çiftçiler ve çobanlar arasındaki çatışmalar artmaktadır. Sonuç olarak, ECOWAS üyeleri arasındaki gerilimler yükselmekte ve ülkeler birbirlerini güvensizlik ve kaynak rekabeti konusunda suçlamaktadır.

Sahel bölgesi devletleri artık ECOWAS'ın dışında olduğuna göre, sınır aşan hayvancılık düzenlemelerinin uygulanması daha da zorlaşacaktır. Ortak bir çerçevenin olmaması, ülkelerin koordinasyonsuz ve farklı politikalar benimsemesi nedeniyle daha fazla çatışmaya yol açabilir.

Güvenlik, Ekonomi ve Çevresel Riskler

Sahel İttifakı ülkelerinin ECOWAS'tan çekilmesi, Batı Afrika'da terörizmin, eşkiyalığın ve organize suçun merkez üssü olmaları nedeniyle önemli güvenlik riskleri doğurmaktadır. ECOWAS Destek Kuvveti ve istihbarat paylaşım mekanizmaları gibi bölgesel güvenlik yapıları, üye devletlerin iş birliğine dayanmaktadır. Dolayısıyla Mali, Burkina Faso ve Nijer'in bu düzenlemelerde yer almaması, silahlı grupların sınır ötesi faaliyetlerini sorunsuz bir şekilde sürdürmeleri nedeniyle bölgede

uygulanmaya çalışılan terörle mücadele çabalarını zayıflatıyor. Devlet dışı şiddet aktörleri yıllar içinde ülkeler arası dikkate değer bir koordinasyon sergilerken, hükümetlerin yanıtları parçalı kalmaya devam ediyor. Sahel İttifakı ülkelerinin ayrılması, ortak bir güvenlik stratejisinin oluşturulmasını daha da zor hale getirmektedir. Güvenlik perspektifinin ötesinde, bu ayrılık sosyo-ekonomik ve çevresel iş birliğini baltalayarak bölgedeki çatışmaları artırmaktadır. Örneğin, iklim değişikliği Batı Afrika'yı orantısız bir şekilde etkiliyor; çölleşme ve düzensiz yağış düzenleri tarım ve geçim kaynakları için ciddi tehditler oluşturuyor. Bu zorlukların üstesinden gelmek, parçalı ve ayrı ayrı faaliyet gösteren yaklaşımlar yerine koordineli bölgesel yanıtlar gerektiriyor. ECOWAS Ortak Dış Gümrük Vergisi (CET) ve Batı Afrika Para Bölgesi (WAMZ) gibi bölgesel ekonomik entegrasyon çabaları da aksaklıklarla karşı karşıyadır. Artık Sahel İttifakı ülkelerinin, bölgedeki asırlık tedarik zincirlerini ve ticaret koridorlarını sekteye uğratabilecek şekilde ECOWAS üyeleriyle ayrı ayrı anlaşmalar müzakere etmesi muhtemeldir.

Pan-Afrikanizm Yanılsaması: Değişen İttifaklar ve Dış Etkiler

Bazı analistler mevcut kopuşu, ECOWAS'ı daha etkili bir bölgesel blok haline getirebilecek veya bölgenin ihtiyaçlarına daha uygun tamamen yeni bir yapının yaratılmasına yol açabilecek diyalektik bir sürecin parçası olarak görüyor. Onlara göre bu süreç, Pan-Afrikanizmin rönesansını temsil ediyor. Afrika, Pan-Afrikanizm ve emperyal güçlerden kurtulma özlemi çekerken, Sahel Devletleri İttifakı'nın (AES) kurulması çeşitli endişelere yol açıyor. Bu endişeler, etrafındaki popülist anlatılara rağmen, günümüzde Afrikalılar ve Afrika hükümetleri arasında işbirliğini teşvik etme hedefiyle tam olarak örtüşmeyebilir. İttifak, askeri yönetimler tarafından kurulmuştur ve dolayısıyla politikaların kapsayıcı istişareler yoluyla belirlenmesi yerine kararnameler yoluyla dayatılması muhtemeldir. AES, bölgesel krizlere karşı askeri çözümleri önceliklendirirken ekonomik ve diplomatik stratejileri ihmal etmektedir. Neredeyse yarım asırdır kurumsal bir yönetim çerçevesi oluşturan ECOWAS'ın aksine, AES'in bölgesel yönetimde kurumsal derinliği ve deneyimi bulunmamaktadır. Ayrıca, Sahel İttifakı hükümetlerinin otoriter yapısı göz önüne alındığında, liderlerin ulusal güvenlik bahanesiyle iktidarlarını pekiştirmeleri ve vaat edilen demokratik geçişleri ertelemeleri muhtemeldir. Bu durum, demokratik hükümetler tarafından yönetilen Afrika ülkeleri ile Sahel İttifakı ülkelerindeki askeri yönetimler arasında etkili iş birliğinde boşluklar yaratacaktır.

Sahel İttifakı ülkeleri ayrıca ECOWAS'ı yabancı güçlerin kuklası ve yeni-sömürgeciliği teşvik eden bir araç olarak nitelendirmektedirler. Gerçekten de Pan-Afrikancı kurumlar, özellikle kıtadaki yabancı güçlerin tartışmalı faaliyetlerinin aleyhinde konuşma konusunda çok güçlü durumda değiller.

Ancak bu durumu, üye devletlerin sık sık temerrüde düşmesi ve ECOWAS'ın giderek yabancı bağışçılara bağımlı hale gelmesinden ayrı düşünmek zor. Ayrıca, Sahel İttifakı ülkeleri kendilerini, geçmişte Fransa ile kurdukları ve Anglo-Frankofon ayrışmasını daha da derinleştiren ittifaklarının da bu zayıflığa katkıda bulunduğu gerçeğinden ayrı düşünemezler.

Güvenlik ve Pan-Afrikanizm adı altında Rusya'ya doğru yönelen mevcut tutum da, Sahel İttifakı ülkelerinin ve daha geniş anlamda Batı Afrika bölgesinin uzun vadeli egemenliği ve ekonomik sürdürülebilirliği konusunda soru işaretleri doğurmaktadır. Rusya'nın bölgedeki temel tutumu, ülkelerin gerçek ekonomik ve siyasi bağımsızlığını sağlamaktan ziyade, askeri iş birliği ve doğal kaynaklara erişime odaklanmaktadır.

İleriye Doğru: Rekabet mi, İş Birliği mi?

Eksikliklerine rağmen ECOWAS, bölgesel entegrasyona önemli katkılarda bulunmuştur. Ekonomik iş birliğini kolaylaştırmış, çatışma çözümüne aracılık etmiş ve demokrasiyi teşvik etmiştir. Öne çıkan başarıları arasında, 2017'de Gambiya'da ve 2010-2011 yılları arasında Fildişi Sahili'nde anayasal düzenin yeniden sağlanmasında oynadığı kritik rol yer almaktadır. Bölgesel ekonomik entegrasyon, ticaretin serbestleştirilmesi ve altyapısal bağlantılarla desteklenmiştir. Ayrıca ECOWAS, Liberya, Sierra Leone ve Mali'ye barış gücü birlikleri göndererek bölgesel istikrara olan bağlılığını göstermiştir.

ECOWAS, 50. yıl dönümüne yaklaşırken bir dönüm noktasında bulunmaktadır.

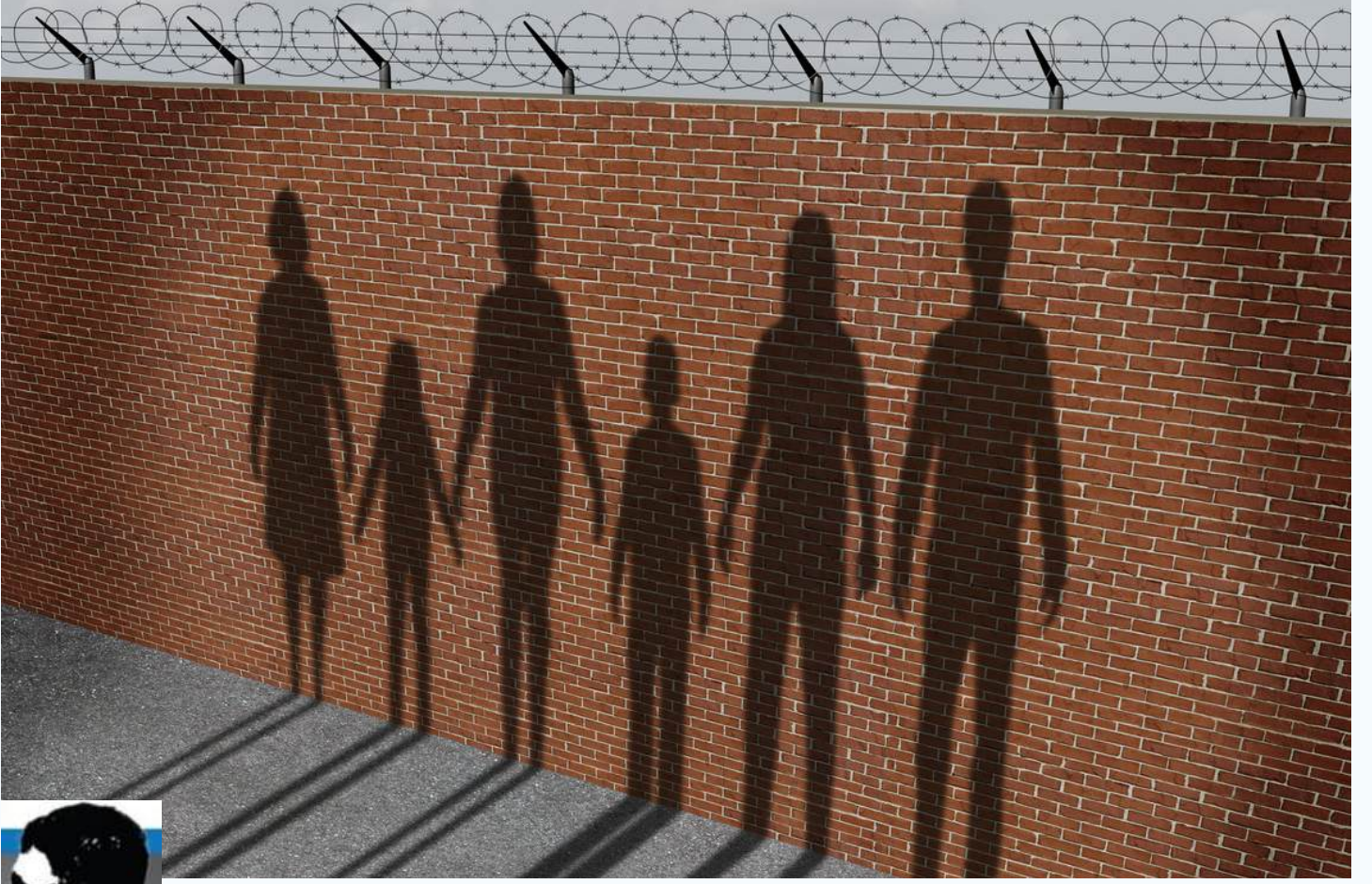
Yaşanan kriz, iç muhasebe ve reform için bir fırsat olarak değerlendirilmelidir. Blok, yaptırım zayıflıklarını gidermeli, mali açıdan öz yeterliliğini artırmalı ve elit odaklı gündemler yerine sıradan insan odaklı politikalara öncelik vermelidir. Aynı zamanda, ECOWAS ve AES arasındaki rekabet açık bir düşmanlığa dönüşmemelidir. Bunun yerine, her iki oluşumda özellikle güvenlik, ticaret ve çevresel koruma alanlarında iş birliği yolları araştırılmalıdır. Gerçek rekabet yönetim etkinliğinde olmalı ve ECOWAS'ın demokratik modelinin mi yoksa AES'in askeri odaklı yaklaşımının mı daha iyi sonuçlar verdiği gösterilmelidir.

Sonuç olarak hiçbir yabancı gücün bölgenin çıkarlarını gözetmediği söylenemez. Batı Afrika'nın kaderini, Batı Afrikalılar kendileri belirlemelidir. İster ECOWAS, ister AES, isterse reform edilmiş karma bir yapı aracılığıyla olsun, öncelik gerçek kalkınma, istikrar ve halkın refahı olmalıdır.

Zaman, ayrışma değil, liderlik sergileme zamanıdır. ECOWAS'ın daha iyi bir model olup olmadığını veya AES deneyinin bölgesel yönetimde yeni bir çağın habercisi olup olmayacağını kanıtlamanın zamanıdır. Gerçek sınav, söylemde değil, eylemde.

Sonuçta, bugün sahip olduğumuz ECOWAS, güçlü ve zayıf yönleriyle üye devletlerinin yönetim kalitesini yansıtmaktadır. Aynı şekilde, AES de onu kuran ülkelerin karakterinden öteye gidemeyecektir.

GÖNÜLLÜ VE ZORUNLU GÖÇ'ÜN EKONOMİK ETKİLERİ

YUSUF ASLAN

www.kritikbakis.com

Göç Ekonomisi

İnsanlık tarihi aynı zamanda bir göç tarihidir. Sosyal, siyasi, ekonomik ve kültürel yapıları şekillendiren en güçlü dinamiklerden biri göç olmuştur. Modern ulus-devlet anlayışının etkisiyle çoğumuz binlerce yıldır aynı topraklara ait olduğumuzu düşünsek de gerçek çok daha farklıdır. İmparatorlukların yükselişi ve çöküşü, kıtalar arası nüfus hareketleri, sanayi devrimi, dünya savaşları, büyük doğal afetler ve salgın hastalıklar gibi faktörler, tarih boyunca büyük göç dalgalarına neden olmuştur. Bu hareketlilik, dünyamızın bugünkü halini almasında belirleyici bir rol oynamıştır. Göç, genellikle olumsuz nedenlerle ilişkilendirildiği için başlangıçta bir “sorun” olarak algılanır. Savaş, çatışma, ekonomik krizler ve doğal afetler gibi unsurlar, göçün genellikle negatif bir çerçevede değerlendirilmesine yol açar. Ancak göçün gerçekleşmesinin ardından ortaya çıkan etkiler incelendiğinde, bu algının pek çok açıdan yanıltıcı olduğu görülmektedir. Göç, yalnızca bireyler için değil, göç veren ve göç alan ülkeler için de dönüştürücü bir süreçtir. Bu dönüşümün en belirgin gözlemlendiği alanlardan biri ise ekonomidir. Göç, ister gönüllü ister zorunlu olsun, ister

düzensiz gerçekleşsin, kaynak ve hedef ülkelerin ekonomik yapıları üzerinde derin etkiler bırakır. Gönüllü göçün ekonomik katkılarına dair en çarpıcı örneklerden biri, 1960'lı yıllarda Türkiye'den Almanya'ya giden işçilerin hikâyesidir. İkinci Dünya Savaşı sonrası sanayisini yeniden inşa etmeye çalışan Almanya, iş gücü açığını kapatmak için Türkiye'den işçi kabul etmiş ve bu işçiler, ülkenin ekonomik kalkınmasında kritik bir rol oynamıştır. Alman Federal İstatistik Ofisi'ne göre, 1970'lerde yabancı işçiler Alman iş gücünün yüzde 10'unu oluştururken, günümüzde bu oran yüzde 17'yi aşmıştır. Bu durum, yabancı iş gücünün günümüzde de Alman ekonomisindeki önemini ve Almanya'nın Gayrisafi Yurtiçi Hasılası'na (GSYİH) yaptığı katkının büyüklüğünü gözler önüne sermektedir. Benzer bir tablo Amerika Birleşik Devletleri'nde de görülmektedir. Son 50 yılda, ABD'deki teknolojik dönüşümün en büyük itici gücü, daha iyi eğitim, gelir ve yaşam standartları vaat eden bu ülkeye gelen nitelikli göçmenler olmuştur. Ulusal Bilim Vakfı'nın verilerine göre, ABD'deki teknoloji şirketlerinin yüzde 40'tan fazlası göçmenler tarafından kurulmuş ve bu şirketler yıllık 1 trilyon doları aşan bir ekonomik değer yaratmıştır.

Zorunlu göç ise genellikle ekonomik bir yük olarak algılansa da araştırmalar bu durumun gerçeği tam olarak yansıtmadığını ortaya koymaktadır. Kitlesel akınlarla gerçekleşen Suriyeli göçü buna iyi bir örnektir. Dünya Bankası'nın 2019 verilerine göre, yüksek gelirli ülkelerde göçmen nüfusunun yüzde 1 artması, kişi başına düşen geliri yüzde 2 oranında artırmaktadır. Türkiye'de yapılan bir araştırma ise göçmen sayısındaki yüzde 1'lik artışın ekonomik büyümeyi yüzde 0,01 oranında yükselttiğini göstermektedir. Zorlu ekonomik koşullara rağmen, göçmenlerin ekonomik canlanmaya katkı sağladığı görülmektedir. IMF, OECD ve BM gibi uluslararası kuruluşların çeşitli ülkelerde yaptığı araştırmalar da göçmenlerin hem göç veren hem de göç alan ülkelere önemli bir ekonomik değer kattığını doğrulamaktadır. Göçmenler, ana vatanları ve kaynak ülkeleri üzerinde önemli bir ekonomik etki yaratmaktadır. Dünya Bankası'nın 2023 verilerine göre, dünya genelinde göçmenlerin ülkelere gönderdikleri döviz miktarı 600 milyar doları aşmıştır. Türkiye gibi üst-orta gelir grubundaki ülkeler için bu döviz akışının etkisi sınırlı olsa da, birçok Orta Asya ve Afrika ülkesinde milli gelirin yüzde 20'sine ulaşan önemli bir ekonomik katkı sağladığı görülmektedir. Bu katkı, söz konusu ülkelerde ekonomik ve sosyal yaşamın sürdürülebilirliği açısından büyük bir öneme sahiptir. Ayrıca, göçmenlerin gönderdikleri dövizler, bu ülkelerde daha büyük ölçekte zorunlu göç hareketlerini önleyici bir rol de üstlenmektedir.

Göçmenler, düzenli ya da düzensiz statülerine bakılmaksızın, iş gücü piyasasındaki açıkları doldurarak ekonomik büyümeyi destekler. Özellikle tarım, inşaat, tekstil ve hayvancılık gibi emek yoğun sektörlerde kayıt dışı olarak istihdam edilirler. Kamuoyunda genellikle devlet destekleri ve yardımlar üzerinden tartışılan göçmenler, aslında hızla ekonomiye entegre olmakta ve üretime katkı sunmaktadır. Örneğin, Türkiye'deki Suriyeli nüfusun tüketim harcamaları bulundukları şehirlerin ekonomilerini canlandırmıştır. Bu canlılığı görmek için Gaziantep, Şanlıurfa, deprem ncesi Hatay, Mersin, Adana illerinin ekonomik göstergelerine bakmak yeterli olacaktır. Diğer taraftan Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (ILO) 2020 raporuna göre yaklaşık 1 milyon Suriyeli, Türk iş gücünün tercih etmediği sektörlerde çalışarak piyasanın ihtiyaç duyduğu iş gücü açığını kapatmıştır.

Benzer bir durum, göç alan bir çok ülkede olduğu gibi İspanya'daki tarım sektöründe çalışan düzensiz göçmenler için de geçerlidir. OECD'nin 2021 raporuna göre, bu göçmenler yıllık 15 milyar avroluk bir gıda üretim sektörünün temel taşlarından biri olmuştur. Bu örnekler, düşük ücretler ve kayıt dışı koşullarda dahi göçmenlerin ekonomik büyümeye olumlu katkı sunduğunu göstermektedir.

Bunun yanı sıra, Suriyeli iş insanlarının Türkiye ekonomisine yaptığı katkılar da göz ardı edilmemelidir. 2022'de yapılan bir araştırmaya göre, Türkiye'de faaliyet gösteren 20 bin Suriyeli şirket, 500 bin kişiye istihdam sağlamış ve Türkiye'nin Arap pazarına ihracatını

artırmıştır. Ancak kamuoyunda genellikle Avrupa Birliği fonlarıyla sağlanan yardımlara odaklanıldığından, bu büyük ekonomik katkı çoğu zaman gözden kaçmaktadır. Nüfusun yaşlandığı ve iş gücünün azaldığı ülkeler için göç, sürdürülebilir büyümenin en önemli kaynaklarından biridir. Örneğin Kanada, 2023 yılında 465 binden fazla yeni göçmen kabul ederek iş gücünü korumuş ve emeklilik sisteminin sürdürülebilirliğini sağlamıştır. Almanya'da yapılan projeksiyonlar, ülkenin 2040 yılına kadar 7 milyondan fazla göçmen iş gücüne ihtiyaç duyacağını ortaya koymaktadır. Göç, siyasi arenada tartışmalara neden olsa da, ekonomik istikrarın ve sürdürülebilir kalkınmanın temel unsurlarından biri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tüm bu veriler, göçün bir yük değil, aksine bir fırsat olduğunu açıkça göstermektedir. Gönüllü göçmenler yenilik ve iş gücüyle, zorunlu göçmenler ise tüketim ve üretimle ekonomilere katkıda bulunur. ABD'de 2019'da yapılan bir araştırma, göçmenlerin 405 milyar dolarlık kamu hizmeti almasına karşın, 492 milyar dolar vergi ödediğini ortaya koymuştur. Bu durum, göçmenlerin ekonomik sisteme net katkı sağladığını göstermektedir.

Ancak göçün sunduğu bu fırsatlardan tam anlamıyla yararlanmak, etkili politikalara bağlıdır. Güvenlik kaygıları ve yabancı karşıtlığına odaklanan yaklaşımlar, bu büyük potansiyelin önüne geçebilir. Oysa doğru stratejilerle yönetildiğinde, göç ekonomik büyümeyi hızlandıran önemli bir faktör haline gelir. Eğitim, istihdam ve sosyal uyum politikalarına yapılan yatırımlar, göçün sunduğu ekonomik avantajları en üst düzeye çıkaracaktır. Göçü bir tehdit olarak değil, iyi yönetilmesi gereken bir fırsat olarak gören ülkeler, küresel rekabette avantaj kazanırken; bu gerçeği göz ardı edenler büyük bir ekonomik fırsatı kaçırmaya devam edecektir.

DOÇ. DR. CEM ŞENOL ‘TRUMP AMERİKASI’NI ANLAMAK

www.kritikbakis.com

Amerika vs Birleşik Krallık, Ulus Devletçiler vs Küreselciler ya da Trump Amerikası'na Anlamak

“Biz Macarlar 15 yıldır liberal-küreselci imparatorluğa karşı isyan ediyoruz. Mücadelemiz devam ediyor, ancak önemli bir fark var: ABD, Başkan @realDonaldTrump yönetiminde isyana katıldı. Artık amacımız alt etmek değil, manevra yapmak değil, hayatta kalmak değil, kazanmak!”

Macaristan Başbakanı Victor Orban’ın Ulusa Sesleniş Konuşmasından.

Trump’ın yeniden ABD başkanı seçilmesiyle birlikte, özelde Çin’in genel olarak ise Asya ve Küresel Güney’in yükselişi ile ABD öncülüğünde Batı’nın ve Kuzey’in gerilemesi şeklinde görülen dönüşüm, yeni ve keskin bir aşamaya geçti. Trump’ın daha önceki dönemde “Make America Great Again” sloganı ile daha az oy almasına rağmen eyaletlerin ikinci seçmen sayısında daha fazla seçmen kazanarak ABD başkanı seçilmesi, aslında bu hızlanan dönüşümün bir sonucuydu. Ancak Covid salgınının yarattığı ekonomik durgunluğun etkisi ve başta büyük teknoloji şirketleri olmak üzere ABD içi çeşitli odakların çabası ile ikinci dönem seçilemeyen Trump, geçen dört yılda kendisini iktidara taşıyan dinamikler ortadan kalkmadığı için, hem genel seçmen sayısında hem Senato ve Temsilciler Meclisinde çoğunluğu kazanarak oldukça ilginç bir kabine ile yeniden iş başına geldi. Yeniden iş başına gelen Trump, ilk döneminden farklı olarak bu sefer Çin’den başka her şeyle ilgilenen bir görüntü verdi. İşbaşına gelir gelmez Grönland’ı satın almaktan, Panama kanalını ele geçirmeye, Meksika Körfezinin adını Amerikan Körfezi

WWW.KRITIKBAKIS.COM

yapmaktan, Filistinlileri sürgüne göndererek ABD adına Gazze’yi doğrudan ele geçirmeye, Kanada’yı ABD’nin yeni eyaleti yapmaya kadar haritaları değiştirmeye dönük bir dizi zihni sinir proje ile gündeme geldi. Trump’ın temsil ettiği Amerika’nın tek ve daha ötesi ana meselesi, sanılanın aksine Çin’in yükselişi nedeniyle Amerika’nın küresel hakimiyetinin sona erme ihtimali değil. Trump’ın temsil ettiği Amerika, Trump’ın kişiliği ve bunun yansıması olan üslup özelliklerini bir kenara bırakırsak, Amerika’nın ne olduğu, ne olması gerektiği, Dünyanın alması gereken biçim konularında, Batılı (Amerika ve Avrupa) yerleşik elitlerden tamamen farklı fikirlere ve çözümlere sahip, yeni gibi görünse de Amerika içinde oldukça eski ve köklü bir damarı temsil ediyor. Trump Amerikası, Elon Musk’ın, Hollanda Antillerinde kurulu Quantum fonu ile imza attığı spekülasyon finansal operasyonlar ve Open Society/Açık Toplum isimli sivil toplum kuruluşu ile imza attığı renkli siyasal devrimler ile meşhur küresel banker George Soros’u, “Batı medeniyetini yok etmeye çalışmakla” suçlayan X postlarından da anlaşılacağı üzere, asıl düşman olarak küresel finans kapital öncülüğündeki küreselcileri görüyor[1]. Dolayısıyla Amerika’nın ilk Avrupalı yerleşimcilerinin siyasi ve kültürel çizgisindeki Trump Amerikası, Çin ve Yükselen Güney’in ABD’nin küresel hegemonyasına yönelik en önemli tehdit ve rakip olduğunu kabul etse de İngiliz Kraliyeti öncülüğünde, Kraliyet aileleri ve küresel finans kapitalin oluşturduğu küreselciyi yapıyla savaşmayı ve yenmeyi, böylece Batı’yı dönüştürerek ABD’nin küresel hakimiyetini devam ettirmeyi hedefliyor.

Trump Amerikası için Çin, yükselişi sınırlanması ve kontrol altında tutulması gereken bir güçken ikinciler yenilmesi gereken düşmanı oluşturuyor. Nitekim Macaristan Başbakanı Victor Orban, 23 Şubat tarihinde X platformunda yaptığı “Biz Macarlar 15 yıldır liberal-küreselci imparatorluğa karşı isyan ediyoruz. Mücadelemiz devam ediyor, ancak önemli bir fark var: ABD, Başkan @realDonaldTrump yönetiminde isyana katıldı. Artık amacımız alt etmek değil, manevra yapmak değil, hayatta kalmak değil, kazanmak!” şeklinde açıklamaları, aslında bu niyet ve düşüncüyü açıkça ilan ediyor. Böylece Trump’ın ilk Başkanlık döneminde BM’de yaptığı ve önceki Başkan Barack Obama’nın danışmanlarının açıkça tepki gösterdiği konuşmasında “Gelecek küreselcilere değil, vatanseverlere ait” diyerek haberleştirilen konuşmasındaki görüşlerini yeniden ilan ediyor. Yine Trump Amerikası çatıştığı ve çatışmayı hedeflediği ana güç olarak İngiliz kraliyet ailesi öncülüğünde Kraliyet ailelerinin, en meşhur örneği Rostchild ailesi olan, “Court Jewish/Saray Yahudisi” olarak nitelendirilen finans kapital ve Aristokrat sınıflar arasında yüzyıllara dayalı ittifakı kendine hedef seçtiği için, Ünlü Rus stratejist Alexander Dugin de “Trump Devrimi” ismiyle kitaplar yazarak bu çabaya Rusya’nın olası desteğini/müttefikliğini ilan ediyor. Trump Amerikası, siyasal rejim olarak Kuzey Amerika’ya ilk göç eden ve İngiltere’ye karşı verdiği bağımsızlık savaşı ile ülkeyi bağımsız bir devlet haline getiren Cumhuriyet yanlısı Amerikan milliyetçisi ve büyük ölçüde selefi (püriten) dindar Protestanlardan[2] ve dahası ilginç bir biçimde oldukça dindar bazı Katoliklerden (Vance, Rubio, Kennedy) oluşuyor. Trump Amerikası, İngiliz – İskoç aydınlanma çizgisindeki, John Locke, (Thomas) Hobbes ve (David) Hume ayrışmasında, ateizm ve deizmin öncülü konumundaki Hobbes ve Hume çizgisine karşı, oldukça dindar bir selefi Protestan olan Locke[3] çizgisinin uzantısı durumunda. Dolayısıyla Soros’un temsil ettiği, fikri kökenlerini büyük ölçüde dini rengi turuncu olan Budizm’den alan kozmopolit (Polis’in vatandaşına karşı, Dünya vatandaşı) Epikürcü ve Stoacı çizginin karşısında konumlanıyor. Siyasal olarak da Batının siyasal anlayışını belirleyen iki imparatorluk yapısından, İskender’in Pers Ahamenişleri yenerek kurduğu kozmopolit Helenistik imparatorluğun Doğu ile Batıyı bir araya getiren küreselci yaklaşımına karşı, Ulus devletçi ve Hristiyan çizgisi ile ilk Batılı emperyalist haraççı ve nihayetinde Hristiyan imparatorluk olan Roma İmparatorluğu çizgisini benimsiyor. Trump Amerikası ve desteklediği Avrupa’daki “aşırı sağ” olarak nitelendirilen siyasi yapılar, sosyolojik olarak 90’lı yıllardan itibaren küresel finans kapitalin öncülük ettiği yırtıcı küreselleşmeden zarar görmüş, 2008 Ekonomik krizinin oldukça derinleştirdiği ve Covid pandemisi ile ciddi boyutlara ulaşmış kesimleri temsil ediyor. Çin başta Doğulu güçler ile Yükselen Güney’in Batının küresel hakimiyetine oluşturduğu tehdit, bu yapının temelini halk nezdinde politik açıdan güçlendiriyor ve genişletiyor.

Trump’ın temsil ettiği Amerika’nın oyun planı şunlardan oluşuyor: Trump, söz konusu çatışmayı kazanmak ve Amerika’nın üstünlüğünü devam ettirmek için, öncelikle Amerika ve Batıyı yeniden yapılandırmayı hedefliyor. Bu çerçevede büyük ölçüde Amerika’yı ilk kuran dindar Hristiyan selefi geleneği temsil eden Trump Amerikası, Amerika’yı kuruluş kodlarına döndürmeyi arzuluyor. Bu sebeple Churchill’in, II. Dünya Savaşı sonrası gücümüzü ABD’ye ödünç veriyoruz sözleri ile sembolize olan ABD askeri gücünün Batı dünyasının lideri olarak küresel finans kapital ile arasındaki kurduğu ittifaka son vermeyi hedefliyor. Böylece ABD dış politikasında Woodrow Wilson ile sembolleşen müdahaleci çizgi yerine, Theodore Roosevelt’in temsil ettiği çıkar temelli gerekliyse müdahaleci çizgiye döndürerek ülkeyi 1945, hatta I. Dünya Savaşı önceki konumuna döndürmek istiyor. Bunun için II. Dünya Savaşı ve sonrası ortaya çıkan Pentagon ve CIA[4] gibi yapıların personel ve bütçe olarak küçültülmesi, bunun yerine FBI gibi iç güvenlik kurumlarının güçlendirilmesi öncelleniyor. Bir diğer hamleyi de pek görülmemiş bir “denetim” uygulaması ile küresel finans kapital bankerlerinin hissedarı olduğu ABD parasını basma yetkisine sahip FED’i kontrol altına alma çabası oluşturuyor.

Trump Amerikası, Samuel Huntington’un Medeniyetler Çatışması kitabındaki tezlerini benimsedikleri için, ABD’nin kültürel bütünlüğüne ciddi tehdit olarak gördükleri yabancı ve Latin nüfusu kontrol altında tutma ve hatta İngilizce’yi devletin resmi dili haline getirmek istiyor. İç yönetimde ise klasik güneyli Anti Federalist bir tavırla, Trump’ın atadığı Supreme Court yargıçlarının verdiği kararlar ile Anayasal düzeni, Federe devletlerin Federal devletlere öncelikli kabul edildiği bir yapıda güçlendiriyor. Federal devletin fonlarının iptalinden Milli Eğitim Bakanlığının kaldırılmasına kadar ki hazırlıklar, bu yaklaşımın önemli örneklerini teşkil ediyor.

Cumhuriyetçi milliyetçiler olarak Kraliyet ailelerinin küresel hakimiyetine savaş açtıkları için, Kanada[5] gibi İngiliz; Grönland gibi Danimarka Kraliyet ailesinin devlet başkanı olduğu egemen devletleri kendi kontrolüne alarak hem bu yapıların küresel hakimiyetine darbe vurmayı hem de Amerika'yı doğrudan coğrafi bağlantısı olmadığı Arktik jeopolitiğinde iddialı ülke haline getirmek istiyorlar. Yine Körfez monarşilerini, diğer monarşilerden uzaklaştırmak ve sahip oldukları parasal gücü, küresel finans kapital ile yaşayacakları çekişmede finans açığını kapatmak için kullanmak istiyorlar.

Trump Amerikası, 1945 öncesine dönüş yaklaşımının küresel sistemde boşluk yaratacağının ve bu durumun ABD'ye zarar vereceğinin de kuşkusuz farkındalar. Bu sebeple bir ittifak zinciri kurması, Batı dünyasını yeniden yapılandırması gerektiğinin farkında. Küresel finans kapitale ve onun temsil eden kozmopolit Woke kültüre karşı açtıkları savaş kapsamında, Putin Rusyasını milliyetçi ve ulus devletçi, Hristiyan ve daha ötesi İngiltere düşmanı yapısı nedeniyle hem küreselcilere hem Çin'e karşı en önemli müttefik olarak kabul ediyorlar. Küreselci bir proje olarak gördükleri Avrupa Birliğine karşı, Rusya ile birlikte, Avrupa'da Trump'ın eski danışmanı Steve Bannon'un[6] Avrupa çapında yürüttüğü Hristiyanlık temelli küresel siyaset okulları aracılığıyla yetiştirdiği siyaset kuşağı iktidara taşıyarak AB'yi ve küreselcileri zayıflatmayı, Almanya'yı AFD öncülüğünde Avrupa'daki müttefiki haline getirmeyi hedefliyorlar. Böylece Batı dünyasını, Hristiyan ve muhafazakar ulus devletler temelinde yeniden yapılandırmak istiyor.

Yapay zeka, nadir elementler ve insansız teknolojiler konusunda Çin'e üstünlük kurmak, Batı medeniyetini yok etmekle suçladıkları başta Soros olmak üzere küreselciler ile savaşta sosyal ve geleneksel medya üzerinde hakimiyet kurmak, New York'un finans kapital konusundaki konumunu zayıflatmak için Teksas'ta ayrı bir Borsa ve finans merkezi kurmak ve hatta bu amaçlara ulaşmak için mümkün olursa Çin ve İran ile ortak bir zeminde anlaşmak, Trump Amerikası'nın diğer taktik hedeflerini oluşturuyor.

Trump'un delilikleri olarak lanse edilen, ancak özelde Amerika ve genelde Batı içerisinde bir kanadın önümüzdeki dönem için belirlediği oyunu kazanmak için oyunun kurallarını tamamen değiştirmeyi hedefleyen oyun planı, oldukça uzun bir küresel mücadelenin bizi beklediği anlamına geliyor.

Notlar:

[1] Trump'un, küresel finans kapitale karşı açtığı savaşın herhalde en iyi göstergesi Fort Knox'da saklanan altınların gerçekten yerinde olup olmadığına bakmaya gideceği yönünde kendisi ve çevresindekilerin açıklaması olsa gerek.

[2] Bu selefi Protestanların Amerika isimli yaşam açısından oldukça elverişsiz durumdaki yeni kıtaya göç etmesinin en önemli sebebi, İkonalar ve Azizlerin

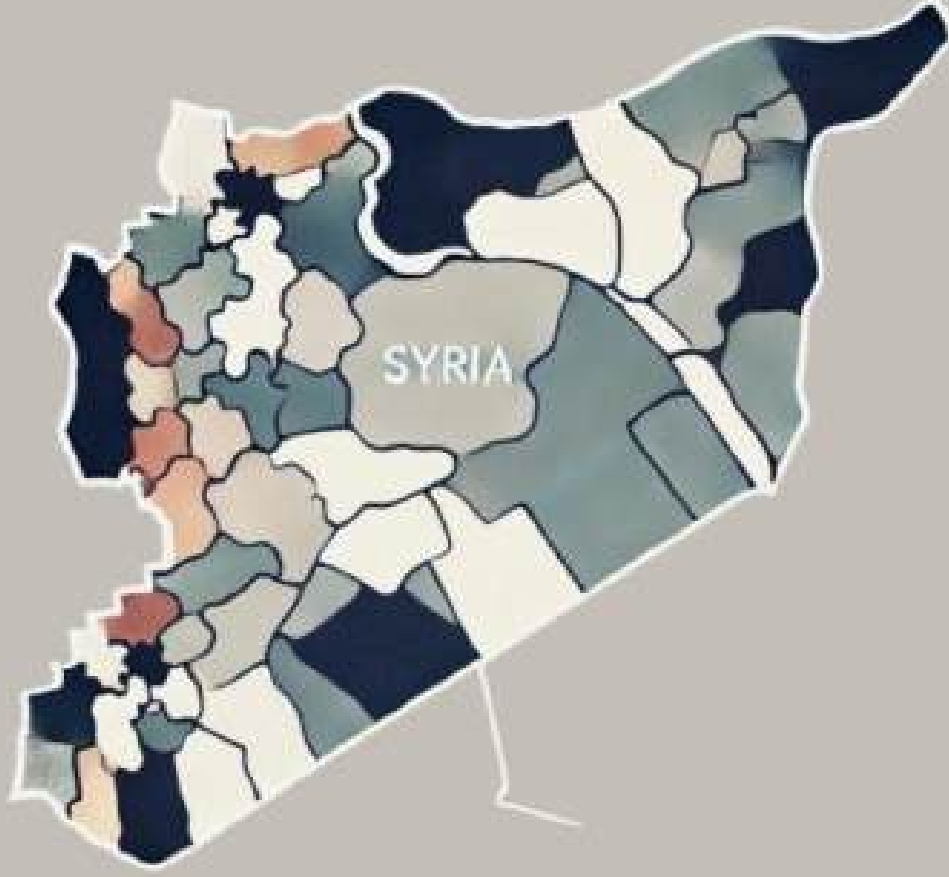
dindeki yeri gibi konularda Katoliklik çizgisinde olan İngiliz Kral/Kraliçesinin lideri olduğu Anglikanları, tekfir etmeleri idi: "Püritenler, 16. yüzyılın sonlarında İngiltere Kilisesi'nde ortaya çıkan ve Püritenizm olarak bilinen dini bir reform hareketinin üyeleri idi. Püritenler, İngiltere Kilisesi'nin Roma Katolik Kilisesi'ne çok benzediğine inanıyor ve İncil'de yer almayan bazı törenler ve uygulamaların kiliseden çıkarılmasını savunuyorlardı. Püritenler, bu reformların gerçekleştirilmesinin, Tanrı ile aralarındaki doğrudan bir anlaşmanın bir gereği olduğunu hissediyorlardı... Püritenler, 16. ve 17. yüzyıllarda İngiltere'deki Protestan Reformu'nun bir parçası olarak ortaya çıkan dini bir harekettir. İngiltere'deki dini baskılardan kaçarak Amerika'ya göç eden Püritenler, ABD'nin erken dönem siyasi, sosyal ve kültürel yapısına önemli katkılarda bulunmuşlardır."

[3] Trump Amerikasının Locke'a en fazla benzeyen tarafı, ifade özgürlüğü konusundaki iki yüzlü tavrı olsa gerek. Bir yandan Avrupa'yı "aşırı sağa" karşı ifade özgürlüğüne saygı göstermemekle eleştirirken ABD'de Filistin yanlısı yabancı öğrencilerin vizelerini iptal etmekten, üniversitelerin fonlarını kesmeye kadar sergilenen iki yüzlü tavır, tam da Locke'un ifade hürriyetini sadece Protestanlara hak gören iki yüzlü tavrına benziyor.

[4] Aslen Texaslı eski CIA Başkanı olan George Bush ve oğul Bush'un liderlik ettiği Cumhuriyetçi Neocon çizginin, Biden ve Demokratlar ile kurduğu Trump karşıtı ittifak bu noktada zikredilmeye değer önemli bir örnektir.

[5] Kanada'nın kök nüfusunun, ABD Bağımsızlık Savaşı sonrası Krala bağlılıkları nedeniyle Kanada'ya göç eden nüfus olduğunu, İngiltere Kraliyet ailesinin bu ülkedeki hükümlerlik gücünün İngiltere, Avustralya ve Yeni Zelanda'dan daha güçlü olduğunu belirtmek gerekir.

[6] Trump'ın destekçisi Yahudi milyarderler istemediği için yanından ayrılmak zorunda kalan eski danışmanı Steve Bannon'un Trump göreve başlamadan hemen önce 1 Ocak'ta yeni yıl kutlaması olarak "Free Constantinopol" yazan bir tişörtle resmini paylaşması, yine Bannon'un en büyük tehdidin İran değil Erdoğan olduğu yollu açıklamaları ile Dugin'in "ABD Hristiyan bir devletse Suriye'deki mevcut iktidarı devirmeli" şeklindeki twiti, söz konusu yapının haçlı seferlerini aratmayan zihni altyapısının önemli dışa vurumu niteliğinde.

SURİYE BÖLÜNEBİLİR Mİ?

TAHA ÖZHAN

www.kritikbakis.com

1920'lerden beri bölünen Suriye'nin, bir kez daha bölünmesi yeniden en ateşli tartışmaların ve doğrulanması imkânsız projeksiyonların ana başlığına dönüştü. 1920'lerden itibaren Şam, Halep, Alevi, Dürzi ve Büyük Lübnan devletleri diye bölünmüş, sonra yirmi yılını doldurmadan - Lübnan hariç- tekrar birleşmiş bir ülkeye dair "bölünmeden" bahsetmenin elbette dikkat çekici olduğunu düşünenler olabilir. Ancak biraz dikkatli bakılırsa, bu tarih, Suriye'nin bölünme tarihinden ziyade bölünememe tarihi olduğu da görülür.

Ülkelerin bölünmesi ve nihai bir statünün ortaya çıkması müstacel jeopolitik analizlerde veya komplo teorilerinde ele alındığı kadar kolay değil. Yakın tarihte, Yemen'den Almanya'ya, Vietnam'dan Tayvan'a, Suriye'den Sudan'a varıncaya kadar, dahili veya harici sebeplerle bölünmek her zaman çok daha zor olmuştur. Geçen yüzyılda farklı sebeplerle bölünen ülkelerin bir kısmı tekrar birleşmişler bir kısmı da hala "birleşme veya bölünme" sancıları içerisindeki süreçlerini bitirememişlerdir. Artık Amerika'nın bölünme senaryolarının ana akım matbuatta ve medyada rahatlıkla tartışıldığı, think-tank analizlerinde görsel sunumlarla parçalanmanın konuşulduğu bir dönemde bölünmenin sıradanlaştığı söylenebilir. Hatta küresel ekonomide Balkanlaşma tartışmalarının yaşandığı, ittifak haritalarının güncellenme baskısı altında olduğu ve neredeyse asırlık küresel düzenin sert bir değişim yaşadığı dönemde bölünmenin oldukça popüler bir tartışma olduğu da söylenebilir. Bugünlerde Suriye'de ezberleri tekrar eden, özünde kaba, anlamsız ve sürdürülemez bir parçalanmadan başka bir şey önermeyen bölünme senaryosunun ekonomi-politik, jeopolitik ve güvenlik açılarından sürdürülebilirliği oldukça zayıftır. Tahrik edici bir fikir olarak gürültü çıkaran ama hayata geçme ihtimali görüldüğünde çok ağır ve karmaşık tabloyu herkesin önüne koyan bir dinamiktir bölünme.

Gerçekten bölünme, harita görsellerinde durduğu gibi durmamaktadır. Oldukça ağır bir maliyetle gelmektedir. Bütün bu maliyete bölünme sürecinde bir şekilde katlanılsa bile sonrasında ya özel bir sebeple ucu açık bir şekilde yıllarca sürmesi gereken düzenli bir harici ekonomik ve güvenlik desteği gerekmektedir ya da bölünen yerin kendi iç kaynakları bütün bu maliyeti karşılayacak boyutta olmalıdır. Suriye'de üzerine bölünme tartışmaları yapılan kesimlerin ölçeğine bakınca, bölünme kelimesinin eş anlamlısı olmayı hak edecek kadar herkesi parçalandığına ikna eden Balkanlar gelmektedir. "Bölünmek için" gerçekten azami çabayı gösteren bu "devletlerin" ezici çoğunluğu; bugün radikal bir demografik çöküş, ekonomik çıkmaz ve jeopolitik anlamsızlık içerisinde NATO ve/ya AB'de "birleşmek için" ter döküyorlar.

Bölünemeyen ve Birleşemeyen Irak

Şimdilerde pek hatırlanmasa da 2006'da o zamanlar senatör olan eski ABD Başkanı Biden, Irak'ı bölme projesini hayata geçirmeye çalışan isimdi. Bunu da bir projeye dönüştürmüş ve New York Times'ta bir yazıyla ilan etmişti. Irak'ta "Özerklik Yoluyla Birlik" sağlanacaktı! Irak zaten Wikipedia'da yazdığı üzere kabaca üç unsurdan oluşuyordu: Şiiler, Sünniler ve Kürtler. Dolayısıyla Biden'ın zekice olduğunu düşündüğü "gevşek bölünmenin" unsurları da belliydi. Güneyi de içine alan büyük gövde Şiilerin, merkezde Sünniler ve Kuzeyde Kürtler sınırları çecekerlerdi.

Ancak Şiilerin aynı anda Arap ve Türkmen oldukları; Sünnilerin Arap, Türkmen ve Kürt oldukları, mezhep üzerinden çizilen sınırları enerji haritasının bozduğu,

etnisite üzerinden çizilen sınırları mezhep aidiyetinin ve enerji kaynaklarının anlamsızlaştırdığı, coğrafya üzerinden bölünmenin ise aynı anda etnisite, mezhep ve enerji engeline takıldığı Wikipedia'da açıkça yazmıyordu. Sonuçta bu planlar hayata geçemedi. Irak bölünemeyen ve birleşemeyen bir ülke olarak varlığını sürdürüyor. Geçen yıllar içerisinde bölünmenin enerjisi azalmaya devam etse de birleşmenin enerjisinin arttığı söylenemez. Geline nokta, yeniden iç savaşın başlamasını engelleyen bir formül olan enerji kaynaklarını ve siyasi pozisyonları ilkel bir şekilde paylaşarak yaşamaya alıştılar. Bu ehven-i şer durum Irak'ı çürütmeye devam etse de yarım yüzyıldır tecrübe ettikleri kanlı bir diktatörlük, işgaller, ambargolar ve iç savaşlar dünyasına göre tercih edilen bir düzen oldu. Bu basit geçmişe rağmen, Biden'ın Irak'ı okuma düzeyine müstehzi bir şekilde yaklaşanlar dahil, Suriye'yi Irak'tan ve Biden'dan daha ciddi ele alamayanlar yıllardır dile getirdikleri Suriye'nin "bölünmesi projelerini", 8 Aralık'tan beri daha da iştahla telaffuz etmeye başladılar.

Suriye'de Bölünme Senaryoları

1920'lerden beri bölünen Suriye'nin bir kez daha bölünmesi yeniden en ateşli tartışmaların ve doğrulanması imkânsız projeksiyonların ana başlığına dönüştü. 1920'lerden itibaren Şam, Halep, Alevi, Dürzi ve Büyük Lübnan devletleri diye bölünmüş sonra yirmi yılını doldurmadan -Lübnan hariç- tekrar birleşmiş bir ülkeye dair "bölünmeden" bahsetmenin elbette dikkat çekici olduğunu düşünenler olabilir. Ancak biraz dikkatli bakılırsa, bu tarih, Suriye'nin bölünme tarihinden ziyade bölünememe tarihi olduğu da görülür. Kaldı ki Baas rejimi sırasında Lübnan'ın ne kadar Suriye'den ayrı veya bağımsız olduğu da hesaba katınca, Suriye'de bölünme ve birleşmeye dair bir kez daha düşünebiliriz. 8 Aralık sonrasında Suriye'nin "katliamlarla bölünmenin eşiğine geldiğini" dillendirip, garip bir haklı çıkma söylemine şehvetli bir şekilde sarılanlar SDG'nin "çözülme kararını" duyunca bir kez daha derin bir sükutu hayale uğradılar. Tam Suriye'yi en az üçe bölmüşken gelen birlik haberi bir kez daha Suriye gerçeği ile yüzleşmelerine sebep oldu.

Peki Suriye bölünemez mi? Elbette bölünebilir. Suriye bir arada kalmanın maliyeti bölünmenin bedelini fazlasıyla geçtiği ve bölünmeyi tazmin edecek askeri ve ekonomik kaynakların sürdürülebilir bir şekilde ortada olduğu bir senaryoda bölünebilir. Bir önceki cümle sadece Suriye için değil bölünme yaşayacak hemen her ülke için de geçerlidir. Öncelikle Suriye'de bugün bir arada yaşamanın ağır bir güvenlik veya ekonomik maliyeti olmayacağı sarıh bir şekilde görülüyor. Baas zulmü altında on yıllarca her anlamda lime lime bölünmenin sancılarını daha yıllarca üzerinden atamayacak bir toplumun bölünmekten çok birleşme, çatışmaktan çok barış arzularına ısrarla ikna olmayanların, Irak'ı bölmeye kalkan acemi Biden planından daha büyük ve iflah olmaz bir kötülüğün müptelası oldukları görülüyor. Ayrıca bu türden bölünmeler için genellikle dış bir gücün uzun yıllar

boyunca sürdürülebilir güvenlik arzını ve ekonomik finansmanı göze alması gerekiyor. Üstelik bu finansmanı ve güvenliği ihraç edeceği sahadaki aktörlerin de hem coğrafi pozisyonları hem nüfusunun miktarı hem de sosyal ve siyasal sermayesinin gelen desteği taşıyacak boyutta olması gerekir. Üzerine bölünme tartışması yapılan aktörlerden ikisinin İsrail’le, birinin ise İran’la bu desteğe sahip olacağına ikna olanlar Suriye’nin bir arada yaşamasına ikna olmuyorlar. Bugün üzerine bölünme senaryosu yapılan aktörlerin hiçbirisinin kendi öz güçleriyle bir bölünmeyi hayata geçirmeleri ne askeri ne de ekonomik ne de ideolojik olarak mümkün değildir. Başka bir ifade ile ayrılmayı başaracak ve bölünmeyi koruyacak kadar gücü olmayan aktörlerden bahsediyoruz. PKK’nın böyle bir askeri gücü, Kürtler içerisinde coğrafi nüfus yoğunlaşması ve ideolojik ortak zemini bulunmamaktadır. 1925’te kimyasal silahların da kullanıldığı Fransız işgaline karşı en sert direnişi sergilemiş Dürzilerin bugün yetersiz nüfuslarıyla, ortak bir vizyondan uzak bir şekilde ilk arzularının bölünme hatta İsrail manda yönetimi olduğunu iddia etmek mümkün değildir.

Benzer şekilde, Alevilerin de yeni Suriye’yi sindirme ve rasyonelleştirme ile İran adına vekil bir güç olmanın ve Esed’in günahlarını sahiplenmenin ötesine geçmeyecek bir tercihle karşı karşıya oldukları görülüyor. İkincisinden bir bağımsızlık çıkarma iddiasını destekleyecek bir sürdürülebilir ne jeopolitik ne güvenlik ne de ekonomik bir gerçeklik bulunuyor. Son tahlilde bütün bölünme senaryolarının merkezinde Şam merkezli Suriye’den kopmak bulunuyor. Suriye’nin ana gövdesini taşıyan Şam ve diğer merkezlerden koparak bu entitelerin nasıl var olacağı sorusunun realist bir cevabı bulunmuyor. Zaten SDG’nin Şam’la anlaşmaya varmasının ardından Suriye’nin birçok şehrinde yaşanan tabii sevinç gösterileri ülkedeki bölünme ve bir arada olma enerjisine dair görmek isteyen gözlere yeterince malzeme sunuyor.

Amerikan Sorunu ve Değişen Jeopolitik

Bütün bu gerekçelere rağmen Suriye’de devrim sonrası kaotik bir dönemin yaşanma ihtimali masadan kalkmış değildir. Ağır ambargo altında kalmaya devam eden, özellikle de Amerikan ambargosunun, Washington’un bizzat sebep olduğu baskının ötesinde, Şam’a yardıma hazır olan aktörleri de felç eden tabiatı bugün en büyük zorlukların başında gelmektedir. Ancak ABD-Avrupa ayrışmasının artık aleni hale geldiği bir dönemde, bu sorunun aşılma ihtimali de bulunmaktadır. Washington’un ciddiyetsizliği son günlerde Suriye’de yaşanan krizde bir kez daha ortaya çıkmıştır. CENTCOM, SDG’yi Şam’la diyaloga hazırladığı dönemde Amerikan dış işleri bakanının oldukça popülist ve aktivist Suriye okuması, ciddiyetsizliğin boyutlarını göstermektedir. İsrail kabinesinden fanatik bir ismin konuşma notlarını neredeyse birebir Suriye yaklaşımı olarak paylaşan ABD Dışişleri Bakanının pozisyonuyla, AB’nin oldukça pozitif ve sorumlu açıklamasını yan yana koymak yeni fay hattını görmek için yeterlidir.

Bu fay hattında, uzun süre, Suriye ambargolarının bu haliyle tutulması zordur. Ya Washington bu başlığı da Avrupa ile bir gerilim konusuna dönüştürecektir ya da AB, Amerika ile yaşadığı ittifak krizinde mütevazı ama yeni bir açılım alanı olarak Suriye’de bazı adımları kendi başına atacaktır. Avrupa’nın Suriye liderliğini artık düzenli bir şekilde Avrupa toplantılarına davet etmeye başlamasıyla ilk işaretleri verilen politika değişiminin devam edeceği görülüyor. Amerikan ambargosunun kalkması veya kırılması durumunda Suriye’nin yakın geleceğine yönelik çok daha pozitif senaryoları konuşmak mümkün olabilir. Ancak cari ekonomik felaketin devam ettiği senaryoda Suriye’de birçok farklı senaryonun masada kalmaya devam edebileceğini öngörmek yanlış olmaz.

Gelinen noktada bilinmeyenlerin başında Amerika’nın SDG-Şam anlaşması sonrasında askeri varlığının ne olacağıdır. Enerji kaynaklarının Şam’ın yönetimine geçmesinin Washington’da somut sonuçları olacaktır. Zira Kongre’de SDG konusunda abartılı bir aktivizmle Suriye gündemini işleyen aktörlerin önemli isimleri aslında mezkûr enerji kaynaklarını işleyen şirketlerle ekonomik ilişkileri olan kişiler. Başka bir ifade ile askeri bir yaklaşımın ürettiği realist SDG adımı, Washington kabinesinin Siyonist aktivizmi ve kişisel ekonomik çıkarlarla karşı karşıya gelebilir. Gelinen noktada Washington’un Suriye politikasının en riskli yönü İsrail’in ipoteğinin ne olacağıdır. Bugün yaşanan derin krizin yol taşlarını Biden’ın İsrail’e açtığı sınırsız ve sorgusuz kredi olduğunu unutmamak gerekiyor. Trump’ın büyük ölçüde Amerikan Siyonizmine -ki bu İsrail’deki fanatik Siyonistlerden bile daha sorumsuz bir yaklaşıma tekabül eder- teslim olmuş bölge yaklaşımının ciddi sorunlara yol açmaması düşünülemez. Gazze gündemine, daha önemlisi Filistin gündemine yoğun bir odaklanmayı sağlayacak bir bölgesel girişim ortaya çıkmadığı sürece Suriye’nin de bu sorumsuzluktan payına düşeni alması her zaman mümkündür.

Yeni Anlaşma Sonrası PKK'nın Yönü Ne Olacak?

Ancak Washington'da ne olduğundan bağımsız olarak, dün ortaya çıkan manzara, özellikle geniş kitlelerin verdiği mesaj PKK için ders niteliğindedir. Anlaşmanın pratik uygulaması anlamında iki dinamik bulunmaktadır.

Şam, SDG'ye kucak açacak, yeni döneme katkı vermelerini sağlayacaktır. SDG ise fiilen çözülecektir. Yıllardır Mezopotamya'nın kalbinde yaşayıp bütün bölgenin tarihinden kopuk bir dünyaya mahkûm olan Kürt sosyal muhayyilesi Şam'daki anlaşma ile yeni bir durumla karşı karşıyadır. Bölgenin en kadim unsurlarından olan Kürtlerin bu coğrafyada ancak jeopolitik bir denklemin müsaade ettiği oranda var olması kabul edilemezdir.

Irak'ta hali hazırda Suriye'de ise PKK'nın arzuladığı haliyle Kürtlere biçilen anlam, kadim bir bölge unsuru olmaktan ziyade dönemsel jeopolitiğin açtığı fırsatları Kürtleri temsil iddiasıyla kâh bir ailenin kâh bir örgütün kendi çıkarları için değerlendirmesinden ibarettir.

Bu yabancılaşmada bölgenin devlet sahibi aktörlerinin demokratik bir yönetime sahip olmaması, fanatik milliyetçilik ve tarihsel kibirleri rol oynamıştır. Kürtler de bu yabancılaşmayı içselleştirerek bölgedeki tarihin akışından kopmuşlardır. Şam anlaşması, Suriye örneğinde, PKK'nın Kemalist yabancılaşmasından sıyrılarak, Şam'daki yönetime ortak olma, bütün Suriyelilerin dertleriyle demokrasi ve anayasal vatandaşlık zemininde dertlenme imkânı sunacaktır. Dolayısıyla PKK'nın Suriye'de çözülmesi Kürtler açısından oldukça gecikmiş şekilde büyük Suriye ile buluşma imkânı sağlayacaktır.

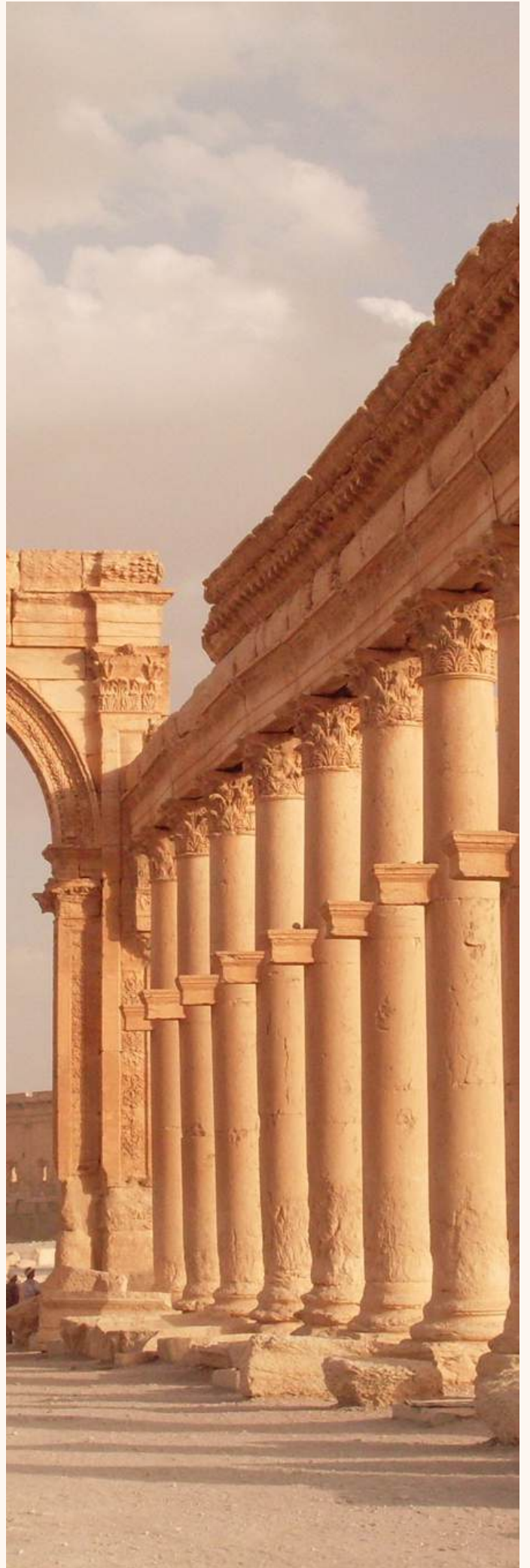
PKK'nın bu aşamada bu çözülmeye her direnişi, anlaşmanın akşamında sokaklarda ortaya çıkan mesajla karşı karşıya gelmesine yol açacaktır. Böylesi bir gerilim, anlaşma yoluyla sağlanmayan çözümlenin, Arap güçlerinin çekilmesi marifetiyle PKK için çok daha maliyetli bir şekilde hayata geçmesine yol açabilir. Aynı anda İmralı ve Şam anlaşması arasında sıkışmış bir örgüt yapısı ortaya çıkabilir.

Bu noktada Suriye'nin "Biden momentini" gereksiz ve anlamsız bir şekilde yaşamasına yol açmadan realist bir yaklaşımla normalleşme sürecinin hızlandırılması en sahici seçenektir. PKK dünyasının bu rasyonelleşmeyi ne kadar hayata geçirip geçiremeyeceğini bilemiyoruz. Şam'da Suriye'nin geleceğine katkı vermek yerine, hapishane ihalesinden küresel jeopolitik eksen çıkaran ergen aktivizmi mi tercih edilecek, göreceğiz...

Yahut Ankara ve Şam'ı karşısına alacak kadar bölge gerçekliğinden her anlamda kopup, İsrail mandası arzusunu açık bir şekilde dillendirmeye varan yabancı aklın nasıl bir felakete çağrı yaptığını fark edip etmediklerini göreceğiz.

Sonuçta hem İmralı'nın çağrısının hem Suriye gerçekliğinin hem de Türkiye'nin ne olduğunu anlayan bir aklın ortaya çıkması ümit ediliyor.

En fazla da dün akşam sokakları sevinç gösterileriyle dolduranlar.

Havada Asılı Tablo; “İzlenim: Gündoğumu”

ZEYNEP MÜNTEHA KOT
www.kritikbakis.com

“geçmiş yok
yarın, savrulan rüzgar
kuzgunların, kır incir kuşlarının
teleklerinde taşınan
havada bir an asılı kal
sonra yine düşersin”

Claude Monet gençlik yıllarını geçirdiği Normandiya kıyısına 1872 yılında döner. Kaldığı otel Le Havre Limanına bakmaktadır. Fransız ressam liman manzarasını gün doğarken, gün batarken, gece karanlığında, sabah sisinde izler. Limanda, limana ait olmayan ancak onu çözen, anlama kavuşturan, özgürleştirirken tutsak bırakan bir unsur bulunmaktadır. Monet bu unsurun peşine düşer: Balıkçı teknelerinin, buharlı ve yelkenli gemilerin üstünde doğan turuncu güneş limanı aydınlatırken, sis bastırmış,

manzaradan geriye belli belirsiz bacalar ve direkler kalmıştır. Güneş ile sis arasındaki savaş turuncu ile grinin savaşıdır; mavide sükûn bulur; liman kendisine böylelikle dönüşür. Endüstri devrimi puslu gridir, doğan sakin gün mavi, hayat turuncu, insan ise degrade siyah.. Bir şeyi o şey yapan biçimi değil rengidir, rengi renk yapan ise ışık. Her ne görüyorsak büyük bir ışık kütesinden oyulmuş sonra yeryüzüne dökülmüştür. Tabi nasıl ışık durmuyor, biteviye bir hareket ile deviniyorsa, insan ve şeyler de öyledir. Böyle olunca zamanı an’da, insan düşüncesini ise izlenimde durdurmak gerekir. Biz gerçeği değil, gerçeğin görünüşlerini yakalayabilir ancak onları anlatabiliriz; sadece bir an için. Ressam bu yüzden atölyede değil, konusunu bulduğu yerde çalışmalıdır.

Başta Monet olmak üzere izlenimciler karanlık atölyeleri böyle bir gerekçeyle terk edilip her yeri atölyeye dönüştürdüğünde bu öncelikle palet değişimi anlamına gelecekti, önce koyu renkler paletten çıktı.

An'ın resme hakimiyeti ile beraber ikinci olarak nesnelerin monokrom yapısı kırıldı. Kır; mavi, yeşil ve sarı; gölgeler ise mavi, mor ve yeşil tuşlara dönüştü. Kontürler eridi, yerini ışığın titreşimlerine bıraktı. Üçüncü olarak çizgisel perspektif bırakıldı, hava perspektifine geçildi. Uzaklık soğuk, yakınlık ise sıcak renklerle ifade ediliyordu. Zira bildiğimiz değil, gördüğümüz esastı. Tüm bunlar anı yakalamak içindi, anda ise bilgi değil sadece izlenim vardı. İzlenimciliğin Amiraute Otel'i'nin Le Havre Limanı'na bakan penceresinden "İzlenim:Gündoğumu" (1872) ile başlayan serüveni Monet'nin yine suyu izlediği "Kırılan Dalgalar" (1881), İtalyan Riviera'sının dağlarını izlediği "Nervia Vadisi" (1884) ile devam etti. İzlenimcilik elbette doğada kalmadı. Monet Rouen Katedralini de resmetti (1892-1894), Renoir ile Pissarroise insan kalabalıkları üzerinde titreyen ışıkları kırık fırça darbeleriyle anlattı. Bu ressamın yerleşik kompozisyon kuralları ve benimsenegelen perspektif yasalarına karşı çıktığı için sergilerini kendileri düzenlemek, kendilerini finanse etmek zorunda kaldı. İzlenimcilerin ilk organizasyonu Monet, Renoir, Cezanne, Sisley ve Pissarro'nun resimlerinden oluşan, 1874 yılında fotoğrafçı Nadar'ın stüdyosunda gerçekleşen sergiydi. Bu sergiye Reddedilenlerin Sergisi (Salon des Refuses) de denebilir. Sanat eleştirmeni Louis Leroy bu sergiyi tahlil ettiği yazısına istihza ile "İzlenimcilerin Sergisi" başlığını uygun gördü. Ancak ihtilaf izlenimcilerin lehine sonuçlandı, sanat eleştirmenliği itibarını kaybetti.

Bir eser böyle anlatılabilir. Eser de keza sanatçısının hangi dönem, hangi coğrafyada yaşadığı, ne tür bir akımı benimsediği, hatta özgeçmişi hakkında pek çok şey kuşkusuz anlatacaktır. Diğer taraftan tüm bu katmanların arkasından onlara hâkim olmak üzere sızan bir ontoloji bulunur. Sanatçı konu nesnesine nasıl ve neden öyle yaklaşmaktadır? Ressamın konuyu nasıl kompoze edip tuvale geçirdiği, hangi teknikleri veya malzemeyi kullandığı, seçtiği palet veya perspektif bu muayyen yaklaşımın uzantılarıdır. Dolayısıyla eserler ben ve öteki arasındaki ilişki sorununun özgün bir cevabını içerir. Örneğin özne ile nesne arasındaki ilişki epistemik midir, semantik midir? Şeyleri biz mi ihata ederiz, onlar mı bizi ihata eder? Başka şekilde soracak olursak kurulan ilişki şeylerin bize tesirinin mi, yoksa bizim şeyleri yapılandırmamızın mı sonucudur? Ortaya çıkan ürün gerçekten bilgi mi, kurgu mu yoksa temsil midir? Ya da şeylere yaklaşmanın doğru yolu nedir? Duyu mu, akıl mı? Tüm bu sorulara vereceğimiz cevapların arka planında zamanın ruhu (Zeitgeist) konuşur. Zira sanatçı ve düşünür muayyen bir zaman ve mekân kesitinin, dolayısıyla varlık tasavvurunun içinde hareket etmektedir. Zeitgeist'inkonuşması bilafasıla, sanatçı veya düşünürün hareketi ise zorunlu değilken, yani burada kesinlikle bir determinizm bulunmazken, ortaya konan, özgün düşünce mahsulü iken biz yine de hayretle müşahade ederiz ki sanat tarihi düşünce tarihi ile birlikte dönüşmektedir. Filozofun nesnesine yaklaşımı ile sanatçının konusuna yaklaşımı arasındaki koşutluğun sebebi nedir? Busoruyu

sorduğumuzda eserin ontolojik katmanı açılır.

Felsefenin Antik Yunan'dan çağdaş Avrupa'ya uzanan serencamını, genelleştirme riskini göze alarak başlıklara böldüğümüzde üç farklı "şey" tasavvuru buluruz. "Şey nedir?" sorusuna verilen ilk önemli cevap "niteliklerin taşıyıcısı olarak töz"dür. Evin genişliği, kerpiçliği ve beyazlığını taşıyan muayyen bir evdir. Ben kendimi şiir yazıyor olmakla, icra ettiğim meslekle, etnik kökenim, cinsiyetim veya fiziksel özelliklerimle nitelediğimde kurulan cümlelerin ötesine uzanan bir Zeynep veya insan cevheri bulunur. Aristo birincisine birinci dereceden, ikincisine ikinci dereceden töz diyecektir. Platon için ise ancak ikincisi tözdür. Şey şayet töz ise, ona ulaşmak için onu ilişmiş niteliklerden soyutlamamız gerekecektir. Bunun nesnelerde yapılması mümkün olmadığına göre işi yapacak olan zihindir. Şeyin şeyliğini düşünce yoluyla belirleyen felsefe okullarına sanat tarihinde Klasik veya Neo-Klasik okullar denk düşüyor olabilir. Zira resim her ne kadar Helenistik dönemde konu nesnesi itibarıyla düşünsel alandan duyusal alana doğru evrilsen de, henüz duyusal gerçeklikten uzak bulunur.

Eserin temsil hareketinin, insan zihninin nesnesinden harici dünyanın nesnelerine doğru yönelmesinde iki dönüm noktasından söz edebiliriz: Caravaggio ve Gustave Courbet. Güçlü bir Raffaello eleştirisinin eşlik ettiği bu yönelimin hedefi "gerçek olan"dı. Klasisizm ve romantizmde şahit olduğumuz idealizasyonun bu ressamın tarafından reddi aslında "niteliklerin taşıyıcısı" olarak şey tasarısının reddidir. Şeyde özellikler ve özellikleri taşıyan töz kompoze bir biçimde bulunur ve tuvale herhangi bir idealizasyon/soyutlama olmaksızın aktarılır. Böyle olunca özellik seçiminde daralamaya gidilmez. Bir portre çizilecekse özel ifadeler, güçlü duygular veya orantısızlıklar hariçte bırakılmaz. Bu eğilimin felsefe tarihindeki mukabili Aristoteles tarafından temsil edilen "biçimli madde" olarak şey konsepti (hylemorfizm) olabilir. Şey şayet biçimli madde ise, varlığı mahiyetten, düşünceyi duyudan, kusurları kusursuzluk fikrinden, maddeyi biçimden soyutlamak mümkün değildir. Gerçekçilerin hylemorfik modele denk düşen eserlerinde de bir taraftan duyusal alanın ötesindeki salt rasyonel gerçekliğe ulaşma yönünde bir eğilim, diğer taraftan konu nesnesini olduğu şekliyle betimleme gayesi birlikte bulunmaktadır. Natüralizm ile Gerçekçiliğin yollarını ayıran kavşak tam bu nüansa bulunabilir. İzlenimciler, gerçekçilerinin "olması gereken"den uzaklaşıp, olana yoğunlaşmasında onlara

eşlik etmiş, özellikle Barbizon Okulu'ndan etkilenmiştir. Ötey yandan sanatçı ile konu nesnesi arasındaki ilişkinin yüzeyde yani estetik/duyusal olanda kalma konusunda bir sebat gösterdiğini de hayretle takip ederiz.

1870'lerde Monet, Renoir, Pissarro atölyeyi terk edip, tuvallerini doğaya taşıdıklarında amaçları gerçeklikten uzaklaşmak değildi. Bilakis bu resimlerde gerçekliğin yeniden kurgulanışına şahit olduk. Monet'nin "İzlenim:Gündoğumu" tablosunda yaptığı şey Le Havrelimanını, buharlı gemileri, kayıkları ve dalgalı yüzey ile resmetmek iken tuvale yansıyan tüm bu nesnelere dair anlık görsel izlenimler oldu. Bu tablonun arkasındaki ontolojik hattı ise "duyusal verilmişliklerin çeşitliliği"ne bağlayabiliriz. Bu çeşitlilik bir toplam (Summe) veya bütünlük (Ganzheit) veya biçim midir (Gestalt) olabilir. Ancak her durumda şey duyusaldır, ancak duyusal erişime açıktır. Şey veya Le Havre Limanı öznenin duyumlarından meydana gelmiş bir sentezdir, fazlası değil.

Monet gözünü açıp kapadığında liman olduğu yerde duruyorsa, dalgalı suyun üzerindeki düzenleniş hala aynıysa; direkler, bacalar, endüstriyel gemiler bulanık havanın içinde henüz kaybolmadıysa, o kısacık anda görmeye alışık olduğunun ötesinde bir değişim meydana gelmediyse bu sebat onu şöyle bir fikre sevk edebilir. "Tüm sahnenin benden bağımsız bir varlığı vardır." Ancak bu bir kanıt değil inançtır ve izlenim cinsinden hiçbir karşılığı yoktur. David Hume'un duyuların ötesine doğru ilerleyen akıl yürütmeye karşı şüpheci tutumunu, bu tablonun an'da bulunma, duyumda/izlenimde kalma, nesnenin dış yüzeyi/biçimi yerine ışık ve renge yönelme konusunda gösterdiği ısrarda da gözlemleyebiliriz. O halde izlenimcilerin paletten koyu renkleri çıkarması, açık havada çalışıyor olmanın doğal bir sonucu olarak görülmemelidir. Söz konusu olan formları yani mahiyetleri çözen özel bir varlık tasavvurudur.

Gölgeler o güne kadar siyah veya koyu kahverengi olarak boyanırken, izlenimciler onları mavi, yeşil ve mora dönüştürdüğünde bu, renk karşıtlığının ve ancak renk karşıtlığı yoluyla belirlenen kontürlerin kaybı anlamına gelir. Karşı karşıya olduğumuz, noetik (bilişsel) olanın yerini estetik (duyusal), aklın yerini ise gözün almasıydı. Ancak formel elemanlardan kurtulmak veya noetik olanı estetik olan uğruna bütünüyle feda etmek gerçekten mümkün olabilir mi? Gerçeği değil de gerçeğin görünüşü anlatırken, ya da gerçeklik kurgumuzu fenomenlerle sınırlarken burada mutlak anlamda sınırlardan mı bahsediyoruz? Hume kendilik idesinin bulunmadığını zira ona ilişkin idemizle birleşen bir izlenimimizin olmadığını iddia etmişti. Hakikaten de insan kendisini algılar dışında gözlemleyemez. O halde bize kendilik duygusunu veren nedir? Hume bu imkânı hafızada bulur. İnsan zihni sayısız aktörün birbiri ardına farklı konu düzenleriyle çıktığı bir tiyatro sahnesine benzer. İlginç olan şudur ki, bu sahnenin somut bir nesne olmadığı, algıya kapalı olduğu iddiasında Hartmann'ın "aşağıdan yukarı metafizik" dediği bir düşünme biçimi bulunur. Yani sınır varsayımı varsayım olarak kalır. Konuya böyle bakınca, deneycilerin şey tasavvurlarını duyusal alandan türetip orada tutma konusundaki projesi akim kalmış gözükür. Bu akameti fark eden Kant, Hume'un izlenim alanında kalmadığı için reddettiği nedensellik ilkesini, zihnin bir kategorisi olarak tekrar çağıracaktı. Keza izlenimlerini resmetmek için atölyeyi bırakan izlenimcilerin son jenerasyonu da renk etüdlerini, optik fenomenleri ve bunlara bağlı yasaları keşfetmek için tekrar atölyeye döndü. Bu geri adımlar şeylerin bize duyulardan daha yakın olduğunu, onların salt duyusal yönüyle baş başa kaldığımızı düşündüğümüz anda bile "şeylerin kendisi"nin (ding an sich/ نفس الامر) bu alana sızıp konuşmaya devam ettiğini anlatıyor olabilir.

MUHAMMED DAVUT ÜNALMIŞ
www.kritikbakis.com

EL-KAİDE'DEN SURİYE DEVLETİNE: HTŞ'NİN DÖNÜŞÜMÜNÜ ANLAMAK

Suriye muhalefetine Şam'ı kontrol altına alması ve Beşşar Esad rejiminin 2011'de başlayan Suriye Devrimi'nin üzerinden 13 yıl geçtikten sonra çökmesi, çoğu çevrelerce sürprizle karşılandı. Ancak en şaşırtıcı gelişmelerden biri, eski adıyla Ebu Muhammed El-Colani olarak bilinen Ahmed Şara'nın ideolojik dönüşümüydü. Colani, geçmişte hem Nusra Cephesi'ni hem de Heyet Tahrir Şam'ı (HTŞ) yönetmişti. Ancak beklentilerin ve öngörülerin aksine Şara devrimden sonra askeri ve ideolojik olarak son derece hoşgörülü bir tutum sergiledi. Yılbaşı gecesi Şam'da Bab Tuma ve Bab Şarki caddelerinde Noel için ışıklarla süslenmiş ağaçların arasında dolaşırken barlarda yılbaşı kutlamalarının devam ettiği görülüyordu. Kutlamaların güvenliğini ise HTŞ'ye bağlı güvenlik güçleri sağlıyordu.

Bu manzara karşısında şaşırان yalnızca dünya kamuoyu değildi, Şam halkı da şaşkınlık içindeydi. Zira şehirde içki yasağının getirilmesi ve zorunlu başörtüsü uygulamasının devreye sokulması beklenirken durum tam tersiydi. Aynı şekilde, yıllarca İslam şeriatının hâkimiyetini savunan sloganlarla savaşıyan HTŞ üyeleri bile kendilerine verilen emirleri yerine getirirken gördükleri sahne karşısında hayrete düşmüşlerdi.

Bu yazı, HTŞ ve genel olarak Suriye muhalefesinde yaşanan dönüşümü; sahadaki gözlemler ve çok sayıda savaşçı, siyasetçi ve askeri yetkiliyle yapılan görüşmeler ışığında kaleme alınmıştır. Beşşar Esad rejiminin çöküşünden Ahmed Şara'nın Suriye Cumhurbaşkanlığına seçilmesine kadar Şam'da geçirilen yaklaşık 2 aylık süreçteki saha gözlemlerini kapsayan bu yazıya HTŞ'ye lideri Ahmed Şara'nın devrim öncesi durumlarına değinerek başlamak faydalı olacaktır.

Nusra Cephesi'nin Doğuşu

2011'de Suriye'de devrim hareketinin başlaması ve ülke genelinde protestoların yayılmasıyla birlikte rejimin bu gösterileri gerçek mermilerle bastırma girişimi, çatışmaların silahlı bir boyuta evrilmesine yol açmıştı. Bu süreçte, Irak'ta da farklı gelişmeler yaşanıyordu.

Irak'ta "Os El-Musuli" adıyla hareket eden, o dönemde El-Kaide'nin Irak kolu olan ve adı Irak İslam Devleti olarak bilinen örgütün saflarında yer alan Suriyeli bir genç, örgüt liderliğine bir öneri sundu. Bu öneri, Irak'taki cihat tecrübesinin Suriye'ye taşınması yönündeydi. Genç adam, El-Kaide'den mali ve askeri destek talep ederek Suriye'de bir yapı kurmayı planlıyordu.

Nihayetinde, dönemin örgüt lideri Ebu Bekir El Bağdadi bu teklifi kabul etti ve ona küçük bir grup savaşçı ile 50 bin dolarlık bir bütçe tahsis etti. Bu genç, daha sonra Ebu Muhammed El-Colani olarak tanınacak olan kişiydi. O dönemde 30'lu yaşlarının başında olan Colani, Irak El-Kaidesi'ne sunduğu planda, Suriye'nin kendine özgü dinamiklerine dikkat edilmesi gerektiğini vurguluyordu. Ona göre, temel farklar şunlardı:

- Irak'taki cihat, yabancı bir işgalciye karşı başlamışken, Suriye'deki mücadele, zulme karşı başlatılan bir halk devrimiydi. Dolayısıyla, insanları harekete geçirmek için aynı söylemin kullanılması mümkün değildi.
- Irak'ta Şiiler çoğunlukta iken, Suriye'de Aleviler azınlıktaydı.
- Irak'ta aşiret yapısı güçlüydü; ancak Suriye'de durum böyle değildi. Bu nedenle sadece aşiret desteğine dayanmak yeterli olmayabilirdi. Şehir halkına hitap edecek bir söylem geliştirilmeliydi.

Bunun yanı sıra, Colani Suriye'de El-Kaide'den tamamen kopmayan ancak bağımsız kararlar alabilen bir liderlik modelinin oluşturulması gerektiğini düşünüyordu.

Colani'nin Suriye'ye gitmesinin ardından, Nusra Cephesi'nin kuruluş süreci başladı. Örgüt, faaliyetlerinin ilk döneminde Suriye'nin başkenti Şam'da intihar saldırıları düzenledi. 2012 yılında, Şam'daki Kafr Suse'de bulunan Suriye istihbarat merkezini hedef alan saldırılar da dâhil olmak üzere, 600'den fazla eylem gerçekleştirdi. Bu saldırılar, Suriye ordusunun mevzilerine yönelik operasyonları ve bomba yüklü araçlarla düzenlenen eylemleri kapsıyordu.

Ancak örgüt içindeki görüş ayrılıkları kısa sürede gün yüzüne çıkmaya başladı. İlk aşamada, çatışma yöntemleri ve öncelikler konusundaki farklılıklar dikkat çekiyordu. Irak'taki örgüt, Türkiye'de bombalı araç saldırıları düzenlemeyi ve doğrudan Alevi nüfusu hedef almayı planlarken, Colani Suriye'de farklı bir cihat modeli geliştirme arayışındaydı. Irak El-Kaidesi'nin benimsediği, "vahşet yönetimi" ve düşmanı maksimum seviyede korkutma stratejisinden farklı bir yol izlemeyi amaçlıyordu.

Colani, Irak İslam Devleti'nin liderliğini kendi projesine ikna ederek Suriye'ye yöneldi. Ancak Suriye'ye varduktan sadece birkaç ay sonra, yukarıda bahsettiğimiz nedenlerden dolayı örgüt içinde fikir ayrılıkları ortaya çıkmaya başladı. Colani, Suriye'nin kendine özgü bir yapısı olduğunu ve burada Irak'taki yöntemlerin aynısının uygulanmasının doğru olmayacağını savunuyordu.

Bu fikir ayrılıkları giderek derinleşti ve nihayetinde, Irak İslam Devleti 2013 yılında Suriye ve Irak'ı kapsayan tek bir yapı oluşturduğunu ilan etti: DEAŞ. Bu noktadan itibaren, iki taraf arasındaki çatışma açık bir hâl aldı. El-Kaide lideri Eymen Ez-Zevahiri, Nusra Cephesi'ni Suriye'de El-Kaide'yi temsil eden resmi yapı olarak tanıdı. Ancak DEAŞ, bu kararı kabul etmedi ve yalnızca Nusra Cephesi'ne değil, El-Kaide merkezine karşı da düşmanca bir tutum benimsedi.

Bu dış müdahale, Ebu Muhammed El-Colani için hayati bir dönüm noktası oluşturdu. Colani, Suriye halkının çıkarlarını önemseyen güçlü bir komşu devletin varlığının belirleyici bir faktör olduğunu fark etti ve bu doğrultuda HTŞ bünyesinde siyasi ilişkileri geliştirmeye daha fazla yatırım yapmaya başladı. Bu çerçevede kurulan Siyasi İşler İdaresi, örgütün diplomatik ilişkilerini yürütmekle görevlendirildi ve böylece Esad rejiminin çöküşünün ardından tesis edilen Suriye Dışişleri Bakanlığı'nın temelleri atılmış oldu.

Bu noktadan hareketle, devrimin zorlu yıllarının –tüm sıkıntılı süreçleriyle birlikte– Suriye muhalefetine olgunlaştırdığı söylenebilir. Bu süreç, sahanın gerçekleriyle uyumlu hareket eden aktörlerin mücadelede üstün gelmesini sağladı. Sahadaki şiddet ve iç çatışmalar her ne kadar derin yaralar açmış olsa da muhalefet içerisinde siyasi manevra kabiliyeti yüksek, pragmatik bir neslin ortaya çıkmasına zemin hazırladı.

Heyet Tahrir Şam'ın Dönüşümünü Etkileyen Faktörler

Suriye'de gerçekleşen devrime giden süreçte savaşın uzunca bir süre devam etmesi ve Rusya ile İran'ın ezici müdahalesinin yanı sıra HTŞ ile diğer muhalif gruplar arasındaki iç çatışmaların da önemli bir etkisi olduğu ifade edilebilir. Bu kapsamda devrimin mimarı olan HTŞ'nin söyleminde ve politikasında yaşanan dönüşümün arkasında biri iç diğeri dış olmak üzere iki temel itici gücün var olduğu söylenebilir.

İç Dinamik: İdlib'de Yönetim Deneyimi

HTŞ'nin İdlib'i ele geçirmesi ve büyük bir şehri yönetmesi, örgüt açısından önemli bir dönüm noktası oldu. Bölgede yaşayan 4 milyondan fazla insanın temel ihtiyaçlarının –su, elektrik ve gıda gibi– karşılanması gerekiyordu. Ayrıca ticaretin ve sınır kapılarının yönetimi gibi sorumluluklar da ortaya çıktı. Bu yükümlülükleri yerine getirememeleri halinde yönetim deneyimlerinin başarısız olacağı açıktı. Bu durum, HTŞ lideri Ahmed Şara'nın daha gerçekçi bir bakış açısıyla hareket etmesine ve öncelikli olarak halkın temel ihtiyaçlarını karşılamaya odaklanmasına neden oldu.

Bu bağlamda, bölgede yönetimi sağlamak amacıyla bir dizi kurumsal yapı oluşturuldu. Öncelikle "Kurtuluş Hükümeti" kurularak bölgeyi yönetecek bir bakanlar kurulu oluşturuldu. Bunun yanı sıra, sınır kapılarını yönetmek için özel bir kurum, güvenliği sağlamak amacıyla genel güvenlik birimi ve ekonomik faaliyetleri yürütmek için çeşitli yatırım şirketleri hayata geçirildi. Bu deneyim, örgütün kendisini yalnızca bir "silahlı cihat hareketi" olarak değil, aynı zamanda kamu işlerini yürütebilecek bir yönetim organı olarak görmesine ve gelecekte Şam'ı yönetebilecek bir model oluşturmaya zemin hazırladı.

Dış Dinamik: Rejimle Savaş ve Türkiye'nin Rolü

2019 yılında Suriye rejimi, Rus hava kuvvetleri ve İran destekli milislerin yardımıyla geniş çaplı bir askeri operasyon başlatmıştı. Bu saldırılar sonucunda rejim, Hama kırsalında önemli ilerlemeler kaydetti ve İdlib'in sınırlarına kadar ulaştı. Esad rejiminin, kural tanımaz ilerleyişi Hama ve kırsalında büyük bir yıkıma yol açtı ve

bu saldırı dalgasının sonunda İdlib'in düşmesi an meselesiydi. Tam bu noktada oldukça kritik bir hamleyle Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK) devreye girerek cephe hatları boyunca askeri gözlem noktaları kurdu. Aynı zamanda TSK'ya ait insansız hava araçları (SİHA'lar), Suriye ordusunun konvoylarını vurarak rejimi operasyonlarını durdurmaya zorladı. Bu müdahale, İdlib'in düşmesini engelledi. İdlib'in düşme noktasında geldiği bu zorlu sınav HTŞ lideri Şara'ya sahanın gerçeklerinin ve siyasi ilişkilerin önemini göstererek HTŞ'nin geleneksel Selefi-cihatçı söylemlerin yerine, siyasi pragmatizmi benimsemesinin zorunlu olduğunu fark etmesini sağladı. Kimi çevrelerce oldukça hayret verici gelen Şara'daki bu dönüşümün ya da başka bir ifadeyle HTŞ'nin şartları değerlendirmesi ve pragmatik siyaset izlemesinin nedeni işte bu zorlu tecrübeye dayanmaktadır. HTŞ'ye yakın kaynaklardan biri, rejimin çöküşünden birkaç gün sonra Şam'da yaptığımız görüşmede şu ifadeleri kullandı: "Geçmişte kullandığımız yöntemler ve uyguladığımız stratejiler konusunda son derece net ve keskin bir tavır içindeydik. Bu uğurda savaşılmaya da hazırдық. Amacımız aynı olsa da aradan geçen yıllar ve zorlu tecrübeler bize, hedeflerimize ulaşmak için yöntemlerde daha esnek ve pragmatik olmamız gerektiğini öğretti." Şam'da benimsenen yeni yönetim uygulamaları, hükümetin söylemleri, Avrupa, Arap dünyası ile İslam ülkeleriyle kurmaya çalıştığı diplomatik ilişkiler göz önünde bulundurulduğunda, HTŞ'ye lideri Colani'nin devlet yönetimi konusunda daha gerçekçi bir anlayışı benimsediği söylenebilir.

Bu bağlamda örgüt, devrimci bir hareketin organizasyonel zihniyetinden uzaklaşıp, Suriye'nin ulusal çıkarlarını ön planda tutan bir devlet mantığıyla hareket etmeye başlamıştır. Yüksek düzeyde bir pragmatizm sergileyerek Suriye'ye uygulanan yaptırımları kaldırmak, ekonomik ve sosyal kalkınmayı sağlamak ve uzun vadeli istikrara zemin hazırlamak temel hedefler arasında yer almaktadır.

Sonuç

HTŞ, başlangıçta El-Kaide'nin Irak kolu olan DEAŞ'a bağlı bir yapı olarak Suriye sahnesinde yer aldı. Zamanla önce DEAŞ'tan, ardından da El-Kaide'den ayrılarak bağımsız bir çizgi benimsedi ve Suriye'nin kuzeyinde özgün bir yönetim modeli oluşturma çabalarına yöneldi. Uluslararası koalisyonun askeri operasyonları, rejim ve Rusya'nın muhalefete karşı yürüttüğü saldırılar ve Türkiye'nin muhalefete sağladığı destek, HTŞ için sahadaki tüm dinamikleri ve öncelikleri yeniden şekillendirdi.

Bu süreçte HTŞ de dâhil olmak üzere Suriye muhalefetinin tüm fraksiyonları, daha olgun ve stratejik hareket etmeyi öğrendi. Sonunda, taraflar aralarındaki anlaşmazlıkları bir kenara bırakarak Şam'a ilerledi ve Beşşar Esad rejimini devirdi. Böylece, eski adıyla Ebu Muhammed El-Colani olarak bilinen Ahmed Şara, Suriye Cumhurbaşkanı olarak göreve başladı. Gelineen noktada yeni Suriye yönetiminin, bölgesel ve uluslararası ilişkilerini güçlendirmeyi hedefleyen pragmatik ve gerçekçi bir politika izleyerek Arap dünyası, İslam ülkeleri, Batı ve ABD ile dengeli ilişkiler kurmayı amaçladığı gözlenmektedir.

Trump'tan İran'a Ültimeatom: Tahran'a Son Uyarı mı?

DOÇ.DR. İSMAİL SARI

www.kritikbakis.com

Donald Trump, 7 Mart'ta FOX Business kanalında yayımlanan Maria Bartiromo'nun programında, İran lideri Ali Hamaney'e bir mektup gönderdiğini açıklamış ve bu mektupta Tahran'ın, Washington ile nükleer program konusunda bir anlaşma yapması ya da ABD ile askeri olarak yüzleşmesi gerektiği yönünde uyarıldığını belirtmiştir. Tahran yönetimine, Birleşik Arap Emirlikleri aracılığıyla gecikmeli olarak 12 Mart'ta ulaştırıldığı anlaşılan bu mektuba, İran Dışişleri Bakanı Abbas Arakçi önümüzdeki günlerde yanıt verileceğini açıklamıştır. Axios'un ABD'li yetkililere dayandırdığı haberlere göre, Trump'ın mektubu hem bir teklif hem de bir ültimeatom niteliği taşımaktadır. ABD Başkanı, İran ile yeni bir nükleer anlaşma için doğrudan müzakerelere başlanmasını istediğini, ancak bu sürecin açık uçlu olmayacağını ve anlaşmanın iki ay içinde sağlanması gerektiğini vurgulamıştır. Aksi takdirde ABD'nin -ve muhtemelen İsrail'in- İran'ın nükleer tesislerine yönelik bir askerî müdahaleyi değerlendirmeye alacağı ima edilmiştir. Mektubun dili "sert" olarak tanımlanmış, Washington'un sabrının sınırlı olduğu mesajı açık bir biçimde iletilmiştir. Ayetullah Hamaney ise Trump'ın mektubunu "aldatmaca" olarak nitelendirmiş ve asıl amacın İran'ı suçlu konumuna düşürmek olduğunu ifade etmiştir. Hamaney, ABD'nin önceki anlaşmalara uymadığını hatırlatarak, baskı ve tehdit altında müzakereye girmenin mümkün olmadığını vurgulamıştır.

Trump'ın Tahran'a gönderdiği mektubun ardından, Beyaz Saray'da gerçekleştirileceği açıklanan ABD-İsrail Stratejik İstişare Grubu (SCG) toplantısının ana gündem maddesinin İran'ın nükleer programı olması beklenmektedir. Bu toplantıya İsrail adına Stratejik İşler Bakanı Ron Dermer ile Ulusal Güvenlik Danışmanı Tzachi Hanegbi başkanlık edecek; görüşmelere İsrail Ulusal Güvenlik Konseyi, Genelkurmay, Mossad, Dışişleri Bakanlığı ve Atom Enerjisi Kurumu'nun üst düzey temsilcileri katılacaktır. ABD tarafında ise Ulusal Güvenlik Danışmanı Mike Waltz'ın yanı sıra Pentagon ve Dışişleri Bakanlığı'ndan yetkililer yer alacaktır. Toplantının gündeminde yalnızca İran nükleer programı

değil, aynı zamanda ABD-İran arasında olası müzakereler, Lübnan'daki savaş durumu ve İsrail-Lübnan sınırına ilişkin uluslararası meşruiyet temelli tartışmalar yer alacaktır. İsrail Başbakanı Benjamin Netanyahu'nun, Washington-Tahran anlaşması ihtimalini zayıf görerek, İran ile olası bir askerî çatışma hâlinde ABD ile koordineli hareket etme stratejisi geliştirme arayışında olduğu anlaşılmaktadır. Bu bağlamda SCG toplantısı, Trump'ın göreve başlamasından bu yana ilk kez düzenlenmesi açısından önem arz etmektedir. Söz konusu yapı, 2009 yılında Obama yönetimi döneminde "Opal" kod adıyla kurulmuş ve başlangıçta İran'ın nükleer programına yönelik istihbarat paylaşımı ile stratejik işbirliği geliştirmeyi amaçlamıştır. 7 Ekim 2023'te Hamas'ın İsrail'e düzenlediği saldırının ardından ise SCG'nin gündemi genişletilerek Gazze savaşı ve İsrail-Lübnan sınırındaki çatışmalar da çalışma alanına dâhil edilmiştir.

İran'a Çok Yönlü Baskı

Trump yönetiminin İran'a yönelik iki aylık müzakere süresi tanınması ve eş zamanlı olarak İsrail ile koordinasyonu derinleştirme yönünde adımlar atması, diplomasi ile baskı stratejisinin eşgüdüm içinde yürütülmeye çalışıldığını göstermektedir. Bu bağlamda İran'a verilen sürenin sadece Tahran'a değil, aynı zamanda uluslararası topluma da "ABD'nin zaman kaybetmeyeceği" yönünde açık bir mesaj içerdiği değerlendirilebilir. İsrail'in son bir yıl içerisinde İran'ın füze tesislerine ve hava savunma sistemlerine yönelik gerçekleştirdiği saldırıların, Tahran'ın askerî kapasitesinde ciddi aşınmalara neden olduğu; bu durumun ise Washington-Tel Aviv hattında İran'a yönelik askeri bir müdahale açısından stratejik bir fırsat olarak görüldüğü anlaşılmaktadır.

Dolayısıyla Trump'ın mektubu, yalnızca bir diplomatik mesaj değil, aynı zamanda ABD-İsrail arasındaki askeri ve istihbarat iş birliğinin yeniden yapılandırıldığı bir sürecin işaretidir.

Söz konusu stratejik yeniden yapılandırma, İran'ın bölgesel etkinliğini sınırlandırmaya dönük çok katmanlı bir baskı politikasını da beraberinde getirmiştir. İsrail'in son dönemde İran destekli Hizbullah, Hamas ve İslami Cihad gibi aktörleri zayıflatmaya dönük hamleleriyle birlikte, Trump yönetimi de "maksimum baskı" stratejisi çerçevesinde Tahran ve müttefiklerine yönelik yoğun bir politika izlemektedir. Bu kapsamda, Irak'a yönelik uygulamalar dikkate değerdir. Washington, İran'ın ekonomik kaynaklarını daraltmak amacıyla Irak'ın İran'dan elektrik ithalatına ilişkin muafiyetini sonlandırmıştır. Aynı doğrultuda, ABD, Irak'ın enerji çeşitliliğini artırmak ve İran'a olan bağımlılığını azaltmak amacıyla, Bölgesel Kürt Yönetimi'nin petrolünün Türkiye üzerinden uluslararası pazarlara sevkiyatını teşvik etmiştir.

Bununla birlikte, İran destekli Şii milis grubu Haşdi Şabi'nin lağvedilmesi yönünde Bağdat'a yönelik artan diplomatik ve ekonomik baskılar, Trump yönetiminin yalnızca İran'ın değil, onun bölgesel vekil ağlarının da zayıflatılmasına öncelik verdiğini göstermektedir.

Trump'ın mektubuyla başlayan bu yeni süreç, yalnızca Washington ile Tahran arasındaki ikili ilişkiler düzleminde değil, aynı zamanda bölgesel güvenlik mimarisi bağlamında da çok aktörlü bir krizi tetikleme potansiyeli taşımaktadır. Bu kapsamda Yemen'de yaşanan gelişmeler özellikle dikkat çekmektedir. İran'ın müttefiki konumundaki Husiler'in İsrail'e yönelik füze ve insansız hava aracı (İHA) saldırılarını sürdürmesi ve buna ek olarak Kızıldeniz ile Hint Okyanusu'nda Amerikan deniz unsurlarını da hedef almaya başlaması, Tahran'ın "Direniş Eksenî" olarak adlandırdığı yapının caydırıcılık kabiliyetini sahaya yansıtmak istediğini ortaya koymaktadır.

Bu durum, muhtemel bir askerî çatışmanın yalnızca Tahran ve Washington arasında gerçekleşmeyeceğini; aksine, çok cepheli ve çok aktörlü bir nitelik kazanacağını göstermektedir.

Çin ve Rusya'nın Tepkisi

Öte yandan, Rusya ve Çin'in, İran'a yönelik olası bir ABD-İsrail müdahalesine karşı açık bir duruş sergilemesi, mevcut krizin yalnızca bölgesel düzeyde sınırlı kalmayıp, küresel bir güvenlik meselesine dönüşme olasılığını artırmaktadır. Bu yönelim, özellikle İran, Çin ve Rusya'nın katılımıyla düzenlenen "Güvenlik Kuşağı 2025" adlı ortak askerî tatbikat sonrasında yeni bir diplomatik düzlemde daha belirgin hâle gelmiştir. Nitekim 14 Mart'ta Pekin'de gerçekleştirilen üçlü zirvede, Moskova ve Pekin yönetimleri, İran'ın barışçıl nükleer enerji üretme hakkını güçlü biçimde savunarak, Washington'un tek taraflı müdahaleci tutumuna karşı net bir uyarıda bulunmuştur. Söz konusu zirve, yalnızca Tahran'a verilen sembolik bir destek olmanın ötesinde, ABD'nin bölgesel politikalarına karşı geliştirilen stratejik denge arayışının açık bir yansıması niteliğindedir.

Son dönemde yaşanan gelişmeler, Körfez bölgesinde ve daha geniş anlamda Ortadoğu'da güvenlik dinamiklerinin kritik bir eşiğe ulaştığını ortaya koymaktadır. İran yönetimi, baskı ve tehdit altında müzakereye kapalı olduğunu açıkça ifade ederken; İsrail tarafı, daha agresif senaryolar doğrultusunda hazırlıklarını yoğunlaştırmaktadır. ABD ise İran'dan gelebilecek olası tepkilere göre diplomatik ve askerî seçenekleri değerlendirmeye devam etmektedir. Bu süreçte Yemen kaynaklı saldırılar, krizin yalnızca İran merkezli olmadığını; aksine, "Direniş Eksenî"nin daha geniş ve organize bir karşı duruş sergileme kapasitesine sahip olduğunu göstermektedir. ABD yönetimi, söz konusu krizi yönetirken, "tırmanma yoluyla caydırıcılık" stratejisinin bir uzantısı olarak İran'ın bölgesel ittifak ağını zayıflatmayı hedefleyen adımlar atmaktadır. Bu doğrultuda, Yemen'deki Husi hedeflerine yönelik hava saldırılarının sürdürüleceği öngörülmekte; bu durumun Husiler'i misillemeye yönlendireceği değerlendirilmektedir. Washington'un bu askerî hamleleri, aynı zamanda İran'a karşı çok katmanlı bir baskı politikasının bileşeni olarak okunmalıdır.

Trump yönetiminin nihai amacı, yalnızca İran'ın nükleer ve balistik füze programlarını sınırlamak değil; aynı zamanda Tahran'ı bölgesel nüfuzunu azaltacak kapsamlı bir anlaşmaya zorlamaktır. Bu bağlamda askerî baskı, diplomatik taleplerin daha güçlü biçimde dayatılmasına imkân tanıyan bir kaldıraç işlevi görmektedir. Sonuç olarak, Washington ile Tahran arasındaki krizin tam kapsamlı bir çatışmaya evrilip evrilmeyeceği ya da tarafların son anda diplomatik bir uzlaşıya varıp varamayacağı belirsizliğini korumaktadır.

AHMET ŞARA, ASKERİ KIYAFETLERİNİ GIYMEK ZORUNDA

YAZAR: DR. AMİRA ABO EL FETOUH

KAYNAK: [HTTPS://WWW.MIDDLEEASTMONİTOR.COM](https://www.middleeastmonitor.com)

Ahmet Şara, Esad rejiminin kalıntılarını yenmek için askeri kıyafetlerini giymek zorunda

Suriye Devrimi'nin on dördüncü yıldönümü 15 Mart'a denk geliyor. Suriye'nin kasabı Beşar Esad, halkın ülke genelinde kendisine ve zalim rejimine karşı ayaklanmasından korkuyordu. Rusya'nın müdahalesi onu kurtardı; aksi takdirde yıllar önce devrilmiş olacaktı. Esad, Hüsnü Mübarek, Muammer Kaddafi ve Ali Abdullah Salih gibi bir son yaşamaktansa, Suriye'nin Rusya tarafından işgal edilmesini ve ülkesinin enkazı üzerinde hayali bir lider olarak kalmayı tercih etti. Ancak halk ayaklanmasından korkan yalnızca Esad değildi; Körfez'in kralları ve prensleri de aynı korkuyu paylaşıyordu. Kendi halklarının da özgürlük, onur ve demokrasi talep edip onları devirmesinden endişe ediyorlardı. Bazıları, komşu ülkeleri sınır muhafızları olarak gören ve Arap devrimlerinden rahatsız olan Siyonist yapı ile ittifak kurdu. Birleşik Arap Emirlikleri'nde bir komuta merkezi kurularak Arap Baharı ülkelerinde karşı devrimler başlatıldı.

Özgürlük ve insanca bir yaşam talep etmeye ya da protesto etmeye cesaret eden herkesi sindirmek ve korkutmak istediler. Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri, halkın iradesine karşı durdu ve özellikle Suriye'deki zalim yöneticilere destek verdi. Suriyeliler, devrimleri uğruna büyük fedakârlıklar yaptı. Ancak hem yakın hem de uzak çevrelerden birçok kişi, bu devrimi bastırmak için komplo kurdu ve saldırıya geçti. Uluslararası toplumun sırtlanları, Suriye'nin kendi kanında boğulması gerektiğine karar vermişti. Fakat planları başarısız oldu. Devrimciler Halep, Hama ve Humus'u geri aldıktan sonra Şam'a doğru ilerledi.

Esad Rusya'ya kaçtı ve rejimi geçen yıl 8 Aralık'ta düştü. Esad'ın Alevi rejimi tam 54 yıl boyunca ayakta kalmıştı. Suriye halkının zaferini kutlaması, karşı devrimci devletleri rahatsız etti. Devrimin başarısından en çok etkilenenlerden biri de Siyonist devletti. Devrimcilerin Suriye'de iktidara gelmesiyle birlikte en büyük kayıplardan birini yaşadı.

Şam'daki ajanı düştüğünde, işgalci Rusya ve İran gibi o da çok şey kaybetti. İran, Suriye'de onlarca yıl kalmayı hedefliyor ve burayı, Irak ile Lübnan'daki kolonilerini birbirine bağlayan Pers tacının en değerli mücevheri olarak görüyordu. Ancak Esad kaçtığında, İran'ın en önemli vekili olan Hizbullah'ın lojistik desteği kesildi. Böylece, 1982'den beri üzerinde çalıştığı Safevi projesi ve Şii Hilali çöktü. Bunun üzerine İran, Suriye'deki yeni rejimi tehdit etmeye ve ülkede iç savaş çıkabileceğini ima etmeye başladı. Bu tehdit doğrudan Tahran'ın en üst kademesinden geldi.

İranlılar, Beşar Esad'ın dağılan ordusundan bazı subaylarla, Lübnan'daki Hizbullah ve Irak'taki Halk Seferberlik Güçleri ile ve Beşar'ın kardeşi Mahir Esad ile iş birliği yaparak bir darbe planladı. Sahel dikkat dağıtıcı bir unsurdu, asıl hedef ise Şam'dı. Ancak Suriye güvenlik güçleri saldırıyı püskürttü ve halk, devrimlerini savunmak için sokaklara döküldü. Esad rejiminin kalıntıları yenilgiye uğratıldı. Moskova'da bulunan Beşar Esad ise bu başarısız darbenin ardından hâlâ umutluydu ve Suriye'ye geri dönüp yeniden yönetimi ele alacağını düşünüyordu.

Esad'ın umutları suya düştü; zaman geri çevrilemez.

Halk, sözünü söyledi ve ordusunu, darbe girişimine kararlılıkla karşı koyan geçici Cumhurbaşkanı Ahmet Şara'yı destekledi. Şara, devrimciler Şam'ı ele geçirdiğinde ülkede barışın sağlanmasına yardımcı olmak için genel af ilan etti. Kendini ve yönetimini, intikam ya da misilleme gibi dikkat dağıtıcı eylemlerden kaçınarak devleti yeniden inşa etmeye adanmıştı. Ancak Esad rejiminin kalıntıları bu olumlu adımı ve iyi niyetini takdir etmek yerine ihanete ve entrikaya başvurdu.

Bu nedenle, Şara'nın takım elbisesini ve kravatını çıkarıp bir kez daha askeri kıyafetlerini giymekten ve karşı devrimi bastırmak için Ebu Muhammed el-Culani gibi hareket etmekten başka seçeneği kalmadı.

Bu darbe girişimi son olmayacak; arkası gelecektir. Şara da bunun farkında, çünkü Esad rejiminin kalıntıları Batılı ve Arap ülkeleri ile İsrail tarafından destekleniyor. Bu gruplar, kör nefret ve mezhepçilikle dolu oldukları için şeytanla bile ittifak yapmaya hazırlar ve Suriye'nin istikrarlı ve güvenli olmasını istemiyorlar.

Kurtuluş mücadelesinin hâlâ kat etmesi gereken bir yol var.

Bu nedenle, hainleri ortadan kaldırmak ve devleti güvence altına almak bir öncelik olmalıdır. Aksi takdirde, Suriye yeniden kaosa sürüklenecek ve bu da düşmanlarının tam olarak istediği şeydir. Ülke istikrara kavuştuktan sonra, kapsamlı bir yeniden yapılanma süreci başlayabilir. Ancak, hainler, yabancı ajanlar ve casuslar varlığını sürdürdüğü sürece bu imkânsız olacak ve gerçek kurtuluş sağlanamayacaktır.

Esad rejiminin geri dönmesi ne mümkün ne de kabul edilebilir. Mahir Esad'ın dönüşüyle ilgili söylentiler yaymak ya da feshedilmiş rejimin subaylarını ve eski zalim düzenin diğer yüzlerini öne çıkarmak başarılı olmayacaktır. Esad rejimi sonsuza dek tarihe karıştı. Ve öyle kalmalıdır.

KritikBakış

AKIL-FİKİR-ERDEM

WWW.KRITIKBAKIS.COM